

I D E A

artă + societate/arts + society

#53, 2018 30 lei/11 €, 14 USD

Aici am plantat
meri, coacăzi și
agriș. Depinde
de noi să țină ca la
anul să putem
mâncă din ele.

Direct action against DAPL at Standing Rock, November 2016. Photo by Josue Herrera (see #Rozalinda Borcila: coloniality)

Aspirațiile celor care ar vrea să izoleze arta de lumea socială sănt asemănătoare cu cele ale porumbelului lui Kant ce-și imagina că, odată scăpat de forta de frecare a aerului, ar putea zbura cu mult mai liber. Dacă istoria ultimilor cincizeci de ani ai artei ne învață ceva, atunci cu siguranță că ea ne spune că o artă detașată de lumea socială e liberă să meargă unde vrea, numai că nu are unde să meargă. (Victor Burgin)

The aspirations of those who would isolate art from the social world are analogous to those of Kant's dove which dreamed of how much freer its flight could be if only were released from the resistance of the air. If we are to learn any lesson from the history of the past fifty years of art, it is surely that an art unattached to the social world is free to go anywhere but that it has nowhere to go. (Victor Burgin)

5	Arhitectură și eficiență. George Maciunas și economia artei ARCHITECTURE AND EFFICIENCY: GEORGE MACIUNAS AND THE ECONOMY OF ART Cuahtémoc Medina	143	Despre corpuri și organe și singurătatea vietii în noile cartiere ale marilor orașe: un caz OF BODIES AND ORGANS AND FRUSTRATION: THE NEW NEIGHBORHOODS OF ROMANIA'S BIG CITIES Adrian Costache
20	„Kulturbolschewiken“ II. Fluxus, Hrușcov și „societatea concretistă“ THE "KULTURBOLSCHEWIKEN" II: FLUXUS, KHRUSHCHEV, AND THE "CONCRETIST SOCIETY" Cuahtémoc Medina	147	„Nu ai cum să obții o societate deschisă fără expunere, fără exemple de toate felurile, fără argumente și fără negocieri“. Dana Andrei în dialog cu Matei David și Alexandru Oprîta-Popa "YOU CAN'T HAVE AN OPEN SOCIETY WITHOUT REPRESENTATION, WITHOUT ARGUMENTS AND WITHOUT NEGOTIATION" Dana Andrei in conversation with Matei David and Alexandru Oprîta-Popa
32	George Maciunas, „Manifest“, 1963 GEORGE MACIUNAS, "MANIFESTO", 1963	157	<i>Grădini urbane libere</i> FREE URBAN GARDENS Grupul h.artă
32	George Maciunas, „Manifest art/fluxus art-amuzament“, 1965 GEORGE MACIUNAS, "MANIFESTO OF ART/FLUXUS ART-AMUSEMENT", 1965	163	„Grădina urbană nu e despre ce cultivi, ci despre cum îi aduni pe oameni și îi faci să se bucure de asta.“ Raluca Voinea în dialog cu Ionuț Bădică "URBAN GARDENS ARE NOT ABOUT WHAT YOU CULTIVATE, BUT ABOUT HOW YOU GET PEOPLE TOGETHER AND MAKE THEM ENJOY IT." Raluca Voinea in conversation with Ionuț Bădică
34	George Maciunas, „Marile imposturi ale arhitecturii: Mies van der Rohe, Saarinen, Bunshaft, Frank Lloyd Wright“, 1964 GEORGE MACIUNAS, "THE GRAND FRAUDS OF ARCHITECTURE: MIES VAN DER ROHE, SAARINEN, BUNSHAFT, FRANK LLOYD WRIGHT", 1964	171	verso: <i>urbanismul unitar, o dezbatere situaționistă</i> <i>unitary urbanism, a situationist debate</i>
38	George Maciunas, Scrisoare către Wolf Vostell, 3 noiembrie 1964 GEORGE MACIUNAS, LETTER TO WOLF VOSTELL, 3 NOVEMBER 1964	172	Urbanismul unitar, dezbaterea situaționistă UNITARY URBANISM, A SITUATIONIST DEBATE Alexandru Polgár
40	George Maciunas, Scrisoare către Tomas Schmit, ianuarie 1964 GEORGE MACIUNAS, LETTER TO TOMAS SCHMIT, JANUARY 1964	174	Formular pentru un nou urbanism FORMULARY FOR A NEW URBANISM Gilles Ivain
43	George Maciunas, Foaia de știri și politici Fluxus nr. 6, 6 aprilie 1963 GEORGE MACIUNAS, FLUXUS NEWSLETTER, NO. 6, 6 APRIL, 1963	175	Despre mijloacele și perspectivele noastre ON OUR MEANS AND OUR PERSPECTIVES Constant
45	George Maciunas, „Invitație de a participa la sărbătoarea de revelion Fluxus (eveniment cu mâncare și băutură)“ GEORGE MACIUNAS, "INVITATION – NEW YEAR EVE'S FLUX-FEAST – FOOD & DRINK EVENT", 31 DEC. 1969	176	Declarația de la Amsterdam THE AMSTERDAM DECLARATION Constant și Guy Debord
galerie	46 Vilmos Koter: Park(c) i(i)n/a park(c)/ban	177	Urbanismul unitar la sfîrșitul anilor 1950 UNITARY URBANISM AT THE END OF THE 1950
# Rozalinda Borcila: coloniality	68 Aşa-zisul Chicago/SO-CALLED CHICAGO 70 Povesti despre facerea lumii: aşa-zisul Chicago CREATION STORIES: SO-CALLED CHICAGO Rozalinda Borcila	178	Prima proclamație a secțiunii olandeze a I.S. FIRST PROCLAMATION OF THE DUTCH SECTION OF THE S.I. A. Alberts, Armando, Constant, Har Oudejans
	82 Șarpele Negru al Aurorei/ THE BLACK SNAKE OF AURORA 84 Turul Șarpele Negru al Aurorei: petrocaptalism și rezistență într-o suburbie globală THE BLACK SNAKE TOUR OF AURORA: PETROCAPITALISM AND RESISTANCE IN A GLOBAL SUBURB Rozalinda Borcila	179	Poziții situaționiste despre circulație SITUATIONIST THESES ON TRAFFIC Guy Debord
	98 Underlying Miami 100 Underlying Miami, un dérive-ativ: creșterea măilor și posteritatele coloniale UNDERLYING MIAMI, A DÉRIVE-ATIVE: SEA LEVEL RISE AND SETTLER FUTURITIES Rozalinda Borcila	180	Un alt oraș pentru o altă viață ANOTHER CITY FOR ANOTHER LIFE Constant
insert	122 Alex Bodea: Notă vizuală: Tipografia IDEA, Cluj, 22 martie 2018 VISUAL NOTE: IDEA PRINTING HOUSE, CLUJ, 22 MARCH 2018	181	Manifest SITUATIONIST MANIFESTO
+ orașul la comun the city in common	125 Orașul la comun COMMUNIZING THE CITY Ovidiu Tichindeleanu	182	Critică urbanismului CRITIQUE OF URBANISM
	131 Interviu cu o parte a echipei redacționale a publicației <i>Cărămidă</i> – <i>Ziarul dreptății locative din Cluj</i> INTERVIEW WITH A PART OF THE EDITORIAL TEAM OF CĂRĂMIDA [THE BRICK] – <i>THE NEWSPAPER OF HOUSING RIGHTS IN CLUJ</i> Szilárd Miklós	185	Programul elementar al biroului de urbanism unitar BASIC PROGRAM OF THE BUREAU OF UNITARY URBANISM Attila Kotányi, Raoul Vaneigem

IDEA artă + societate/IDEA arts + society
Cluj, #53, 2018/Cluj, Romania, issue #53, 2018

>Editată de/Edited by:
IDEA Design & Print Cluj și Fundația IDEA
Calea Turzii 160–162, 400495 Cluj
Tel.: 0748211124

www.ideamagazine.ro
e-mail: ideamagazine@gmail.com

Redactori/Editors:
DANA ANDREI
ADRIAN COSTACHE
SZILÁRD MIKLÓS
CIPRIAN MUREȘAN
TIMOTEI NĂDĂSAN – redactor-șef/editor-in-chief
ALEXANDRU POLGÁR
OVIDIU TICHINDELEANU
RALUCA VOINEA

Colaboratori permanenti/Peers:
MARIUS BABIAS
AMI BARAK
AUREL CODOBAN
DAN PERJOVSCHE
G. M. TAMÁS

Design:
TIMOTEI NĂDĂSAN

Asistent design/Assistant designer:
LENKE JANITSEK

Corector/Proof reading:
VIRGIL LEON

Website:
CIPRIAN MUREȘAN

Revistă finanțată cu sprijinul/This issue has been published with support from:
Ministerul Culturii și Identității Naționale,
Foundation for Arts Initiatives.

Textele publicate în această revistă nu reflectă neapărat punctul de vedere al redacției.

Preluarea neautorizată, fără acordul scris al editorului, a materialelor publicate în această revistă constituie o încălcare a legii copyrightului.

Toate articolele a căror sursă nu este menționată constituie portofoliul revistei IDEA artă + societate Cluj.

Difuzare/Distribution:
Librăriile Cărturești
Librăriile Gudeamus
Grupul Librarium

Comenzi și abonamente/Orders and subscriptions:

www.ideamagazine.ro
www.ideaeditura.ro

Tel.: 0264-431603; 0264-431661
0264-594634

ISSN 1583-8293

Tipar/Printing:
Idea Design & Print, Cluj

George era mândru că putea scoate maximul de beneficii din toate materialele. Odată a făcut un „ceai” dintr-o frîngie, despre care susținea că ar conține foarte multe elemente nutritive și rămînea totuși o frîngie perfect bună după ce a fost fiartă. Am încercat ceaiul. Avea gust de frîngie. (Larry Miller)

Arhitectură și eficiență George Maciunas și economia artei

Cuauhtémoc Medina

Acest eseu este o secțiune din disertația mea doctorală susținută la Universitatea din Essex: „Fluxus – nonart și antiartă. Un studiu despre George Maciunas”, 2003, scrisă sub îndrumarea lui Dawn Ades. Aș dori să mulțumesc personalului diverselor biblioteci și arhive cu care am lucrat în perioada cercetării și să menționez că am beneficiat de sprijinul unei burse din partea DGAPA din cadrul Universității Naționale din Mexic (UNAM).

I. Marile imposturi ale arhitecturii

În februarie 1962, în primul prospect ce anunță cuprinsul revistei Fluxus, George Maciunas anunțase că intenționa să publice un eseu cu titlu „Marii escroci [fakers] ai arhitecturii: M. v.d. Rohe, Saarinen, Bunshaft, F. L. Wright”.¹ Acesta a fost, de fapt, unul dintre foarte puținele proiecte originale pentru revista Fluxus, care fuseseră pînă la urmă cuprinse în „anuarul” Fluxus I din 1964.² Privind în urmă, acest document este unul dintre posturile de observație cele mai bune pentru a înțelege motivul economic din spatele antiartei lui George Maciunas.

În „Marii escroci ai arhitecturii”, Maciunas intenționa să demoleze critic câteva dintre capodoperele arhitecturii americane postbelice: apartamentele de pe Lake Shore Drive din Chicago (1949–1951) de Mies van der Rohe; Aula MIT [Massachusetts Institute of Technology] (1952–1955) de Eero Saarinen; Lever House (1952) de Gordon Bunshaft; și, desigur, Muzeul Guggenheim (1957) de Frank Lloyd Wright. Comportîndu-se ca un procuror în fața unui tribunal al ratjuni, Maciunas îl acuza pe maeștrii canonului modern că și-au păcălit clientii, ba chiar mai rău, că și-au trădat propriile principii. Pentru a da un exemplu, în cazul apartamentelor de pe Lake Shore Drive, lui Mies i s-a cerut să facă în aşa fel clădirile încît acestea să fie rezistente la incendii. Potrivit lui Maciunas, soluția cea mai ieftină și cea mai frumoasă ar fi fost aceea de a folosi beton ignifug pentru structură. În schimb, Mies a optat pentru niște „stilpi de otel la vedere, care arată

CUAUHTÉMOC MEDINA (n. 1965, Ciudad de Mexico) – critic de artă, curator și istoric. După ce a lucrat multă vreme în Europa, actualmente este curator-șef la Museo Universitario Arte Contemporáneo (MUAC) din Ciudad de México.

Textul a apărut inițial ca „Architecture and Efficiency: George Maciunas and the Economy of Art”, RES: Anthropology and Aesthetics, nr. 45, primăvara 2004, p. 273–284.

GEORGE MACIUNAS (1931–1978), artist american de origine lituaniană, cunoscut mai ales ca fondator și coordonator principal al mișcării Fluxus începînd cu 1962. Maciunas a studiat arhitectura, istoria artei, grafica și muzicologia.

1. John Hendricks, ed., *Fluxus Codex*, introducere de Robert Pincus-Witten, New York, The Gilbert and Lila Silverman Fluxus Collection in association with Harry N. Abrams, Inc. Publishers, 1988, p. 104–107.

2. George Maciunas, „The grand frauds of architecture: M. van der Rohe, Saarinen, Bunshaft, Frank Lloyd Wright”, *Fluxus I* (1964), p. 4. Maciunas a apreciat atât de tare această bucată, încît a republicat-o în 1966 în *Underground Magazine*, 1, 7 (miercuri, 28 decembrie 1966, p. 9). În acest eseu voi cita ediția originală.

G. Maciunas, Promotional card "Editor", 1964, front (see previous page) and back, black offset on white cardboard, 6 x 6 cm, photo: Fondazione Bonotto

3. Ibid., p. 3.

«eficient», dar care sănăt mai puțin rezistenți la foc și chiar mai puțin frumoși decât par. Cât privește Muzeul Guggenheim, Lloyd Wright trebuia să conceapă o incintă mai intelligentă pentru a se asigura că picturile din colecțiile muzeului sănăt iluminate în mod corespunzător. În schimb, propulsat de obsesia sa de a aranja muzeul în jurul unei rampe spiralate, a pus să se instaleze gămuri continue în jurul clădirii, care fac lumană să cadă exact la nivelul ochilor privitorilor, interferând cu contemplarea operelor de artă. În fiecare dintre aceste cazuri, Maciunas a denunțat un scop stilistic „preconcepț”, care deranja satisfacerea obiectivelor clădirii, crescând costurile construirii sale și ale funcționării sale zilnice. Maciunas l-a citat pe Mies van der Rohe cu cea mai usturătoare ironie:

„Singură”, spune el, „logica nu va face frumosul inevitabil. Dar cu logică, o clădire strălucește.“ Aceste inovații sănăt acceptate în mod firesc de Mies. „În munca noastră”, spune el, „nu avem o mare idee, un vis pe care să încercăm să-l lipim laolaltă [...]. Nu facem decât să rezolvăm probleme.”³

Dar „Marii escroci” a luat arhitectura ca punct de pornire pentru o discuție mai generală, o expunere a axiologiei lui Maciunas. Încercând să lase o urmă ca teoretician al societății, el a compus o suita de diagrame care rezumau relația dintre teoria sa și antartei și o anumită economie de valori. Cu dicționarul în mînă, Maciunas dictase: *valoarea este un „obiectiv universal – «ceva de dorit»*. Potrivit lui, există cel puțin patru „valori universale” care cuprind toate formele de dorință:

în artă	valoarea experienței, frumosul
în industrie	valoarea productivității
în finanțe	valoarea banilor
în științe	valoarea cunoașterii.

Această enumerare fusese, cu siguranță, ceva de genul unei schematizări a scopurilor sociale moderne, iar elementul „modern” recognoscibil al acestor valori se bazează pe aparentă lipsă de legături ierarhice sau structurale dintre ele. Mai important poate, Maciunas a conceput aceste impulsuri omenești ca fiind conduse de o ambioție nelimitată. Potrivit lui, nevoie satisfăcute de aceste patru „valori” erau imposibil de saturat în ele însese. Pentru oameni, argumenta Maciunas, „cu cît mai mare este valoarea și cu cît mai mult există din ea, cu atît mai bine“.

Ar fi util să examinăm această schemă ca redare a unei anumite forme de mentalitate economică. Cum susține Gary Cross, în toată prima jumătate a secolului al XX-lea, majoritatea argumentelor sociale privitoare la muncă și timp liber sănăt încadrate de „o economie morală modernă a nevoilor”, i.e., continuarea distincției stoice clasice dintre nevoile naturale și necesitățile nenaturale care păreau să submineze comunitatea și utilizarea rațională a timpului liber. Majoritatea discursurilor stîngiste, conservatoare sau sociologice au avut tendință de a evalua raporturile dintre muncă, repaus și timp pornind de la presupozitia că nevoile reale ale omului sănăt limitate. Pe această bază, reformatorii și militanții sociali credeau că creșterea productivității în cadrul industriei a deschis posibilitatea de a obține o reducere a timpului de muncă, în timp ce tehnocrații și angajatorii său îngrijorat în mod constant cu privire la aparentă incapacitate a pieței de a absorbi supra-producția provocată de progresele tehnologice. Cu excepția economiștilor marginaliști, ideea de „consum nelimitat” fusese un concept străin de discursurile despre societate. Pînă și metodele de „management științific” ale lui Samuel Taylor au fost promovate în ideea că surplusul va fi în cele din urmă suficient de mare pentru ca muncitorii și managerii să considere că „nu e necesar să te cerți despre cum să fie împărtit”.⁴

Raționalamentul economic al lui Maciunas fusese o variație a unei asemenea baze modern-timpurii. El simțea nu doar că dorințele subiectului modern erau fără margini, ci și că, dacă nu era ținută în frîu, o asemenea cerere nelimitată va duce la penuria permanentă: „banii, timpul, energia și îndemînarea sănăt limitate cantitativ”, argumenta el, în timp ce „dorința de valoare mai multă și mai mare nu e limitată”. Prin urmare, e nevoie de instaurarea unei valori secundare pentru a evita criza economică implicită de un asemenea exces al cererii. Acest „al doilea obiectiv” a fost o formă de rațiune economică: „obținerea unei valori mai mari pentru mai puțin e de dorit”, conducednd prin urmare, explică Maciunas, la nevoie de a dezvolta o „ECONOMIE” care să introducă o măsură care să medieze între impulsurile hrăpărete ale omenirii. Această măsură a fost tocmai valoarea „EFICIENTEI”.

4. Gary Cross, *Time and Money: The Making of Consumer Culture*, London, Routledge, 1993, p. 15–45. Taylor e citat la pagina 19.

ECONOMIE

economie fără pierdere de valoare.
economie a timpului, banilor, energiei, capacitaților, materialelor.
a obține valori mai multe și mai mari e posibil prin intermediu

EFICIENTEI

eficiența elimină risipa de energie, materiale, timp, bani etc. și
mărește eficacitatea lor.⁵

Acest document ne-ar putea oferi cheia pentru ceea ce George Maciunas obișnuia să descrie spre mijlocul anilor 1960 ca „modul de viață Fluxus”.⁶ A fost o încercare de administrare a dorinței care speră să atingă idealul unei „economii fără pierdere de valoare”. Antiarta a fost, de fapt, rezultatul unui asemenea raționament. Maciunas considera că, în timp ce trei dintre primele scopuri de bază ale omului schițate de el înțineau de dezvoltare – cunoașterea, banii și productivitatea –, căci creșteau producția, „frumosul” era un obstacol în calea progresului.

Plecând de la criticele sale la adresa arhitecturii contemporane, Maciunas a comparat raționalitatea economică a artei și cea a arhitecturii. În artă, argumenta el, dat fiind că materialele artistice sănăt în mod obișnuit foarte puțin importante în calcularea costurilor unei opere de artă, cam 90% din costurile de producție sănăt derive din „ceea ce realizează artistul”. Dimpotrivă, în cadrul arhitecturii, 90% din costurile finale se cheltuie pe materiale și energie, doar o zecime e folosită pentru design și proiectare. În mod logic, cele două discipline aveau comportamente economice care se băteau cap în cap. În arhitectură, era perfect logic să cheltuieni mai mult timp și energie pe munca arhitectului, i.e., designul. O „deliberare logică” mai aprofundată, oriț de obositoare și de costisoare, se va dovedi în cele din urmă profitabilă, economisind o grămadă de resurse materiale. Dimpotrivă, arta poate fi făcută mai ieftină prin dezvoltarea „dexterității” artistului. Pe termen lung, arta a fost incapabilă de progres: în timp ce istoria arhitecturii a arătat „o dezvoltare continuă a eficienței în utilizarea materialelor”, de vreme ce expertiza ei poate fi „împărtășită și comunicată în mod obiectiv, producînd continuitate istorică”, un pictor putea să-si măreasă producția accelerîndu-și operațiunile manuale.

Cu toate astea, Maciunas concluziona că îmbunătățirea dexterității artistice are limite biologice: arta a fost produsă de „ARTA – ORGANISM CE ARE LOC”, și anume de corpul uman, incapabil de progres. Cu alte cuvinte, *techne*-ul artistului nu putea deveni niciodată o *tehnologie*:

istoria fiecăruia artist prezintă o dezvoltare continuă a eficienței în felul în care își utilizează timpul – înde-mînarea sporită. de vreme ce eficiența se află-n ocurență subiectivă, ea nu poate fi împărtășită cu ușurință și, prin urmare, nu produce continuitate istorică.⁷

Din fericire pentru Maciunas, arhitectura avea o logică economică exact opusă: profiturile ei puteau fi augmentate printr-o „reducere a timpului de muncă necesar”, adică „direct proporțional cu productivitatea muncii”. O anumită acumulare a muncii sub forma tehnologiei putea face munca mai eficace.⁸ Dacă Maciunas ar fi fost un marxist propriu-zis, argumentul său s-ar fi putut dezvolta, în ce privește lectura acestei diferențe dintre artă și arhitectură, ca parte a unei istorii în care se facea trecerea de la meșteșug la industrie; ceea ce l-ar fi putut ghida spre a interpreta arta rafinată ca o formă de rezistență economică îndreptată împotriva logicii de creștere a profitului. Dar, în mod clar, Maciunas n-a fost interesat de critica progresului material ca rezultat al coerciției.

E mai probabil că rădăcinile gîndirii economice a lui Maciunas se află în doctrinele arhitecturii moderne. Pînă și înzîrzi în viață sa, „funcționalismul” a rămas un concept aflat aproape de centrul speculațiilor lui Maciunas. El, de fapt, a înțeles funcționalismul cu precădere ca pe un „concretism”, căci acesta presupunea coincidența dintre „adevărul” unui obiect și înțîțășarea sa sensibilă. Funcționalismul însemna unitatea continutului și a formei pe care o urmărea în căutările sale antiartistice:

George Maciunas: [...] funcționalism. [...] Astă se-nțîmplă cînd bucată pe care o faci are o conexiune inerentă cu forma [...] am făcut toată seria de șorțuri [...] Un șorț nefuncțional ar fi să împrimi pe el

5. Maciunas, „The grand frauds of architecture”, p. 1.

6. De pildă într-o scrisoare a lui Maciunas către Tomas Schmit, scrisă la începutul anului 1964: „Modul de viață Fluxus este: de la 9 dimineață la 5 după-masa – muncă socialmente constructivă și folositore, cîștișindu-ți existența; de la 5 după-masa la 10 seara timpul e folosit pentru a face propagandă modului tău de viață printre alți artiști și colecționari fără treabă și pentru a lupta împotriva lor; de la 12 noaptea pînă la 8 dimineață – somn (8 ore sănăt de ajuns)“ (George Maciunas, Letter to Tomas Schmit, 8 noiembrie 1963 [sic!], Silverman Collection, New York. Reprodusă parțial de Jon Hendricks în *Fluxus etc./Addenda II. The Gilbert and Lila Silverman Collection*, Pasadena, Baxter Art Gallery, California Institute of Technology, 1983, p. 166–167).

7. Maciunas, „The grand frauds of architecture“, p. 1.

8. Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy*, 3 vol., introducere de Ernst Mandel, trad. de Ben Fowkes, Harmondsworth, England, Penguin Books Ltd., 1976, vol. I, p. 319, 432–437.

niște flori, nu-i aşa? Asta n-are totuși nimic de-a face cu faptul că [...] îl porță peste burta. [...] Am ajuns să proiectez [...] un șorț cu imaginea unei burți peste burta celui care o poartă [...] am făcut o serie de articole de papetarie [...] Plicurile erau ca niște mănuși și literalele erau ca niște mîini. [...] un plic și o mănușă – aceeași funcție: mănușa conține mîna, nu? [...]

Vedeti, motivul pentru care asta mă interesează aşa de tare este că face parte din formarea arhitectului [...] acesta e modul în care gîndește un arhitect, el gîndește în funcționalism, altfel nu e un arhitect, ci un sculptor sau un scenograf.⁹

Asta fusese, desigur, o interpretare reductivă a presupozităilor arhitecturii moderne. Așa cum argumenta-se Larry L. Lingo, „funcția” rămînea o noțiune complexă și polivalentă în teoria modernă a arhitecturii, una care cuprindea atât efectele afective asupra prívitorilor și utilizatorilor, expresii ale unor valori pretins „universale”, cît și ideile de timp și spațiu ale unei epoci culturale anume.¹⁰ Cu toate astea, „funcționalismul” a tins să fie conceput într-o viziune mai „îngustă” și mai puțin „încărcată”.¹¹ Frecvent, ideea de „funcționalism” implica o înțelegere a modernității ca un apel pentru o arhitectură bazată în întregime pe cerințele utilizării, pe satisfacerea nevoilor fizice și biologice, pe urmărirea unei administrații eficace a muncii și a materialelor în procesul de construcție. Acest „funcționalism strict”, „ideea că arhitectura bună e produsă în mod automat prin atenția strictă fată de utilitate, economie și alte considerente pur practice”, purta o reglementare estetică.¹² Dictionul lui Walter Gropius, „forma urmărește funcția”, părea să poată înlocui orice fel de decizii legate de gust cu un principiu de „articulare structurală”, înțeles ca „revelare, în proiectare, a materialelor și metodelor care intră în structura unei clădiri” sau, mai precis, „articularea în exteriorul unei clădiri a diverselor arii de activitate pe care le conține”.¹³ Din cîte se pare, Maciunas fusese format sub influența acestor perspective ale exigentelor arhitectonice moderne. Obsesia sa de a găsi o modalitate pentru a restabili identitatea conceptualui și a percepției lucrului a corespuns opiniei că funcționalismul arhitectural constă în coerentă deplină dintre material, scop, formă și cauză în proiectarea oricărui tip de clădire, de obținut gratuită dezvoltărilor economice și tehnice moderne.¹⁴

De fapt, George Maciunas avea dreptate să presupună că doctrinele funcționalismului implicau o reconciliere a modernității și a dorinței. Încercările lui Gropius de a reînființa breslele care să construiască bisericile viitorului fuseseră împachetate într-un argument care voia să abolească alienarea estetică și socială prin identificarea, încă o dată, a folositorului și a frumosului:

Fiecare obiect este determinat prin esența sa; pentru a-l construi în aşa fel încât să funcționeze optim, trebuie să-i lămurim esența, căci trebuie să-l facem în aşa fel încât să-și servească scopul în mod perfect, i.e. să-și satisfacă funcția practică și să fie durabil, ieftin și „frumos”. [...]

„Opera de artă” trebuie să „funcționeze”, afît în sens intelectual, cît și în sens material, drept ceva produs de un inginer, cum ar fi un avion, al cărui scop evident este acela de a zbura.¹⁵

Se-ntelge de la sine că există destule dovezi că artiști/teoreticieni ca Gropius și Le Corbusier nu și-au supus niciodată proiectele unor intenții pur pragmatice. În pofida chemărilor sale de a urma inginerii aflați în căutarea unor forme raționale simple, guvernate de principii economice și matematice, Le Corbusier a deosebit rolurile celor două profesii, susținînd că arhitectii trebuie să depășească „nevoie utilitară”, arhitectura fiind „ceva plastic”, iar „treaba” ei era aceea de a stabili „raporturi afective” cu ajutorul noilor materii prime ale ingineriei.¹⁶

Cu toate astea, faptul că arhitectura modernă a fost înțeleasă de multe ori ca o campanie pentru o estetică utilitară strictă a prevalat în numeroase școli de arhitectură din întreaga lume, căci promitea ca toate tipurile de nevoi și dorințe colective să poate fi satisfăcute prin aplicarea raționalității economice. Din multe puncte de vedere, acest gînd sugera un atac împotriva artei ca practică autonomă.¹⁷ Cu cît practica arhitecturală modernă s-a identificat cu un model marxist revoluționar, cu atât mai mult adoptase ea o bază strict funcționalistă. În timp ce Le Corbusier spera că arhitectura modernă ar putea ajuta la împiedicarea extinderii bolșevismului în Europa, reconciliind muncitorii cu forțele industriale¹⁸, cei aflați de partea revoluției socialiste, cum ar fi Hannes Mayer, apărau viziunea conform căreia, dacă arhitectura trebuia să se adapteze domniei pure a eficiență și a utilității, ea va sacrifica orice fel de grijă estetică de dragul unei satisfaceri mai bune a funcțiilor sale economice:

Toate lucrurile acestei lumi sănă produse ale formulei: funcție și economie. Toate operele de artă sănă compozitii și, prin urmare, nu sănă potrivite. Viața, cu toate astea, este funcțională și, prin urmare, nu este artistică. [...] A construi nu e un proces al esteticii, ci unul biologic.¹⁹

Nevoia lui Maciunas de a condamna toți arhitecții care au devenit pur și simplu „scenografi”, cum ar fi Mies van der Rohe și Frank Lloyd Wright, purta implicațile unei asemenea polemici moderniste timpurii. Într-un sens, el a avut dreptate în a percepe că anumite clădiri, cum ar fi Muzeul Guggenheim, semnalau o criză a paradigmelor funcționaliste a arhitecturii moderne, căci ele înregistrau implicit schimbările prin care a trecut economia occidentală capitalistă la sfîrșitul anilor 1950. Văzută din această perspectivă, antiarta lui Maciunas trebuia să fie citită ca o încercare disperată de a ține în frîu schimbările prin care treceau valorile arhitecturii și ale designului sub presiunea capitalismului contemporan. Temerile lui că dorința de frumos aducea cu sine în mod implicit o economie a cererii nesfîrșite ar putea fi foarte bine o interpretare excentrică a ivirii societății de consum.

2. Chestiunea consumului

În 1929, câțiva membri ai elitei tehnocrate din Occident au început să-și dea seama că penuria de cerere care amenință capitalismul era pur și simplu o problemă temporară a societății de piată. Comisia pentru Schimbări Economice Recente din timpul președinției lui Roosevelt a prevăzut că dacă s-ar putea induce consumul, capitalismul ar putea fi administrat în aşa fel încât să se evite criza economică:²⁰

[...] nevoile sănă aproape imposibil de satisfăcut; o nevoie satisfăcută face drum către o alta. [...] Prin intermediul reclamei și al altor dispozitive publicitare, prin identificarea științifică a faptelor și prin consumul predezvoltat cu migală, s-a creat o [...] stimulare măsurabilă a producției.²⁰

Sociologul Gary Cross a arătat în mod elovent că odată cu această perspectivă economică nouă „a venit la pachet descoperirea potențialului disciplinar al timpului liber și al salariilor ridicate”. În următoarele două decenii, economia morală a secolului al XX-lea timpuriu fusese înlocuită cu o nouă concepție, care nu accepta ideea că dorințele de consum limitate ar reprezenta o amenințare la adresa extinderii economiei de piată. Spre 1958, teoreticienii așa-numitei societăți prospere au început să sustină că: „Noțiunea de saturare are prea puțină validitate în cadrul științei economice. Dimpotrivă, se consideră că nu e nici folositor, nici științific să se speculeze în legătură cu poftele burii și cele ale mintii”.²¹ Pentru a folosi metafora lui John K. Galbraith, noui consumatori au început să se comporte ca un „muzeu”, care acumulează „fără a-și diminua urgenta nevoilor”.²²

Odată cu sosirea noii societăți de consum, capitalismul a lăsat eficacitatea pe seama fabricilor și a finanțelor publice, începînd să le ceară supușilor săi să se răsfete în belșug, cheltuire, lux, grandios și capricii pentru a păstra un nivel constant al cererii de piată. Estetizarea lumii mărfurilor – a cărei nouă arhitectură o dispărea într-atît George Maciunas – a dat capitalismului uneltele pentru a impune disciplina muncii și pentru a păstra nivelurile de cerere care îi asigurau superioritatea productivă. Așa cum l-a descris atât de bine Jean Baudrillard, consumul de masă, cum are nevoie de el productivitatea augmentată a industrialismului, s-a transformat în muncă socială și, astfel, în mod paradoxal, a fost supus unui proces similar de tehnicizare și de raționalizare a muncii din trecut. De data asta totuși presiunea era nu doar aceea de a crea condiții subiective ale unui nivel teoretic nelimitat de producție, ci, de asemenea, și aceea de a crea condiții de unei puteri teoretic nelimitate de cumpărare:

[...] Îndoctrinarea contemporană pentru consum sistematic și organizat este echivalentul și extinderea în secolul al XX-lea a marii îndoctrinări din secolul al XIX-lea. Același proces de raționalizare a forțelor productive, care a avut loc în secolul al XIX-lea în sectorul producției, e înfăptuit, în secolul al XX-lea, în sectorul consumului. După transformarea socială a maselor într-o forță de muncă, sistemul industrial a trebuit să [...] transforme social masele într-o forță de consum (adică să le controleze). Micii investitori sau consumatorii sporadici ai erei de dinaintea războiului, care erau liberi să consume sau nu, nu mai aveau loc în cadrul sistemului.²³

struirii: arhitectură sau revoluție” (Le Corbusier, *Towards a New Architecture*, p. 14).

19. Hannes Mayer, afirmație într-o publicație Bauhaus, 1929. Citat de Lingo, *The Concept of Function*, p. 13.

9. Larry Miller, „Transcript of the Videotaped Interview with George Maciunas”, în *Fluxus etc./Addenda I. The Gilbert and Lila Silverman Collection*, ed. Jon Hendricks, New York, Ink &, 1983, p. 23–24.

10. Larry L. Lingo, *The Concept of Function in Twentieth-Century Architectural Criticism*, Ann Arbor-London, UMI Research Press, 1984, p. 5.

11. Peter Blundell Jones, „Functionalism”, în *Dictionary of Art*, ed. Jane Turner, New York, Grove's Dictionaries, 1996, vol. 11, p. 839–842; Lingo, *The Concept of Function*, p. 11.

12. J. M. Richards, *An Introduction to Modern Architecture*, Baltimore, Pelican Books, 1940, p. 37. Citat de Lingo, *The Concept of Function*, p. 11.

13. Ibid., p. 5.

14. Ca modernitatea să fie în stare să justifice ruptura provocată de revoluția industrială și de secolul al XIX-lea este tocmai ceea ce voia Giedion să facă arhitectură în reconcilierea nevoilor omenești cu mijloacele tehnice, prin luarea în considerare a faptului că „în urmărirea acestui impuls material, industria creează în mod inconstient noi capacitați de expresie și noi posibilități de experiență” (Siegfried Giedion, *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition*, Cambridge, Mass. și London, UK, The Harvard University Press, Geoffrey Cumberlege Oxford University Press, 1946, p. 99–101).

15. Walter Gropius, *Bauhausbauten Dessau*, München, Albert Langen, 1930, p. 8–9, în Hanno-Walter Kruf, *A History of Architectural Theory: from Vitruvius to the Present*, trad. de Ronald Taylor, Elsie Callander și Antony Wood, London-New York, Zwemmer & Princeton Architectural Press, 1994, p. 386.

16. Le Corbusier, *Towards a New Architecture* (1923), trad. de Frederick Etchells, London, The Architectural Press, 1946, p. 7, 10.

17. Astă explică faptul că pînă și teoreticieni-arhitecți ca Siegfried Giedion au dedicat capitole întregi din scrierile lor întrărării: „avem nevoie de artiști?” (Giedion, *Space, Time and Architecture*, p. 350).

18. „Mașinăria Societății, cu total dereglată, oscilează între ameliorare, de importanță istorică, și catastrofă. [...] Diversele clase de muncitori din cadrul societății din ziuă de azi nu mai au locuri adaptate nevoilor lor, nici meșteșugari, nici intelectuali. La rădăcina tul - burării sociale de azi se află o chestiune a con-

21. John Kenneth Galbraith, *The Affluent Society* (1958), ed. a IV-a, London, Penguin Books, 1987, p. 119.

22. Ibid., p. 123.

23. Jean Baudrillard, „Consumer Society” (1970), în *Selected Writings*, ed. și introducere de Mark Poster, London, Polity Press, 1988, p. 50.

Dacă există ceva ce să caracterizeze neajunsurile perspectivei estetico-politice a lui Maciunas, atunci asta este tocmai incapacitatea sa de a înțelege importanța pe care au căpătat-o prestigiul și valoarea simbolică, împreună cu expresia lor în proiectarea mărfurilor și a spațiilor urbane, pentru *funcționalitatea* ordinii sociale caracteristice economiei „postindustriale”. Dar a nu fi în stare să înțelegi sau să teoretizezi o situație istorică nu e același lucru cu a fi în stare să o ignori. Respingerea de către Maciunas a culturii materiale noi din perioada sa a mers mină în mină cu ura sa față de cultura europeană. Ambele fuseseră rezultatul disperării sale cînd descoperise, cam în 1962, că viața din Europa Occidentală era deja la fel de comercializată ca aceea din America de Nord. Fanteziile sale despre natura blocului estic au fost determinate în mare parte de speranța de a găsi o societate în care consumul n-ar mai defini membrușii societății. Mai mult decât o urmărire a dreptății sociale, exista ceva ce Maciunas aprecia cel mai mult la modul în care era condus blocul sovietic. I s-a părut că socialismul real a fost ultimul refugiu al rationalității eficienței, în timp ce restul lumii dezvoltate fuseseră, în schimb, tot mai supusă nevoilor artificiale induse de capitalismul decadent:

Poate că în cîțiva ani voi încerca să mă stabilesc în Europa de Est. Oamenii aici sănătății ca în Statele Unite, ca niște porci care se îndoapătă cu tot felul de gunoaie, haleală, lucruri, mașini, artă proastă, pînă crapă. Ti se face rău cînd te uiți la ei. Trebuie că e decadență occidentală sau ceva de genul asta. Ori poate că doar eu am vedenii cu porci peste tot.²⁴

24. George Maciunas, Letter to Dick Higgins, c. 18 ianuarie 1962, Getty Research Center, Special Collections, Los Angeles, Calif.

Grijă sa manifestă față de pierdere și iraționalitatea consumului pună în lumină diferențele interne din cadrul mișcării Fluxus. Maciunas îl prezenta pe Wolf Vostell ca paradigmă a acestei „decadențe occidentale”. Această condamnare fusesese, de fapt, rezultatul indignării sale cînd, în timpul festivalului din Wiesbaden, Vostell și-a interpretat piesa Kleenex, compusă în genul *dé-collage music*, aruncând cu tort și mînjindu-l pe un panou de sticlă plasat între el și public. În mod similar, *Danger music no. 15* de Dick Higgins îl indică interpretului „să lucreze o vreme cu unt și ouă”, pentru a face un deșeu necomestibil în loc de o omletă.²⁵ Maciunas detesta risipa simbolică implicată de o asemenea acțiune:

Cred că e *imoral* să distrugi mîncare. Acesta e unul dintre motivele pentru care niciodată n-am mai interpretat (după Wiesbaden) muzica-pericol cu ouă și unt a lui Dick Higgins.²⁶ Este, de asemenea, și motivul pentru care ezit foarte tare în legătură cu aruncatul cu tort din decolajul „Kleenex” al lui Vostell, în caz că nu propune vreo variație.²⁷

25. Cf. Dick Higgins, *Few&ombwhmw*, New York-Barton-Köhn, Something Else Press, 1969, p. 18; și „Postface” (1963–1965, 1970), în Dick Higgins et al., *The Word and Beyond: Four Literary Cosmologists*, New York City, The Smith, 1982, p. 64.

26. Maciunas se referă la primul festival Fluxus,

care a avut loc la Wiesbaden, Germania, în

septembrie 1962.

27. Maciunas, Letter to Nam June Paik, c. sfîrșit lui ianuarie 1963, Tate Gallery Archive, London, United Kingdom (David Mayor and the Fluxshow Archive); 815.2.1.1.25; și Letter to Robert Watts, înainte de 11 martie 1963, în Hendricks, *Fluxus etc./Addenda II*, p. 150.

E limpede că acțiunile lui Higgins și Vostell au fost în mare parte lecturi metaforice ale celei mai frapante nouătăți la vremea aceea din viața societăților occidentale: abundența de mărfuri și oferte. Dar în ce măsură putem raporta la niște reflectări efective despre noua structură economică acțiunile imaginante de ei și operațiunile lor asupra obiectelor? În cazul lui Vostell nu prea e loc de îndoieri. Ale sale environments și „happenings” aveau pretenția de a transforma felul în care publicul face experiența ambientului său, dar ele păreau să reușească atunci cînd erau puneri în scenă obsesive ale descoperirii tulburătoare a abundentei materiale și vizuale, aşa cum o trăiau europenii spre finele anilor 1950. Imaginile care îl atrăgeau pe Vostell, cele pe care voia ca publicul să le țină minte, erau cele derive din potopul de produse de consum și din natura imperativă a publicității, pe măsură ce acestea colonizau decorul urban:

8 – 100 de mașini de spălat apar deodată într-o piață publică
9 – automobile sănătății acoperite cu pînză neagră [...]
11 – gămuriile unui tramvai întinute cu cuie
12 – polițiști dău informații despre trecutul lor
13 – cotidienele sănătății complet goale [...]
15 – sănge curge în mod constant pe zidul unei case.²⁸

28. Wolf Vostell, „Skeleton: A changing of the environment dé-collage theater Wuppertal 1954”, în Wolf Vostell, *Dé-collage Happenings*, New York, Something Else Press, 1967, p. 9.

Acțiunile *dé-collage* ale lui Vostell au avut tendința de a identifica bombardamentul de imagini și mărfuri cu experiențele de război încă proaspete ale consumatorilor. În *YOU*, un happening prezentat la New York în 1964, publicul fusese invitat să-și pună măști de gaze în timp ce se uită la un video de trei minute ce rula pe televizoare în flăcări așezate pe niște paturi, pînă cînd ecranele lor explodau, astă imediat după ce

oamenii din public au fost martorii unei parodii a masacrelor din lagărele de concentrare, puse în scenă cu ajutorul unor pigmenti într-o piscină goală.²⁹ Într-o dintre acțiunile sale cele mai bune, *Television Dé-collage for millions* 1959, Vostell invitase publicul să participe sau să reacționeze la o suită de comenzi care nu erau altceva decât momente exaltante ale consumului:

ține un peste în gură [...] schimbă-ți hainele repede de mai multe ori mută rapid pe următoarele canale unul după altul 212321276931234312345917 [...] ține-ți burta goală în fața ecranului și bea o coca-cola în timp ce te gîndești la reclame pepsi-cola [...] dă drumul la toate aparatele din casă și înfășoară-ți televizorul cu sîrmă ghimpătă oferă-ți televizorului tău o TV dinner deschide o revistă cu reclame și găsește o reclamă la whisky rupe sticla din reclamă pună foia găură peste un ecran de televizor [...] strigă tare miracol economic leagă-ți corpul de un aspirator și aspiră pămîntul [...] ia următorul avion fără a întreba de destinație.³⁰

În lumina unei asemenea imagerii e mai ușor de înțeles atât de ce Vostell s-a raportat la practicile artistice americane de tip Fluxus/happening, reacționând la fenomene istorice similare, cât și de ce s-a aflat în conflict cu apologia pe care o făcea Maciunas logicii învechite ce ghida estetica funcționalistă. Cei doi au fost dezamăgiți de schimbarea valorilor sociale din vremea lor, dar în timp ce Vostell o denunța cu exagerare mimetică, Maciunas folosise noile arte ca pe o demonstrație a unei alte opțiuni față de cultura consumului.

3. Despre planificarea socialistă a valorilor de întrebunțare

Compozițiile liderului Fluxus au încercat să demonstreze posibilitatea unor raporturi de obiect nude și rutinile eficacității și rationalității. Dintre toate tiparele aleatoare pe care Maciunas le-a utilizat pentru a crea muzică-acțiune, cea mai de succes și cea mai durabilă a constat în a lăsa „banda unei vechi mașini de adunat” pentru a o interpreta ca partitură în *Homage to Adriano Olivetti* (1962).³¹ A redată numerele din acele calcule găsite, interpretându-l pe fiecare în ordine cronologică strictă, marcată de un metronom, ca pe o instrucțiune pentru acțiunea interpretului, apărând ca o alegorie a producției seriale, care supune viața omului unei contabilizări a valorii și eficienței. În lucrări precum *Homage to Olivetti*, Maciunas a jucat o luptă imaginară împotriva economiei a ceea ce el și Henry Flynt numiseră „consumul fortat”, i.e., risipa și luxul implicat de seducția designului de mărfuri. Pentru cei doi *Kulturbolschewiken*, „stilul” nu era altceva decât o formulă orientată spre piata și hipnozei estetice, fiind în stare să saboteze natura practică a modului de viață sovietic:

Pentru a crește productivitatea muncii în „artele aplicate” e nevoie de o formă de proprietate publică, mai ales pentru a scăpa de consumul fortat, stilismul [sic!] în mod deliberat risipitor cerut de economia capitalistă [...]. Experiența Uniunii Sovietice arată însă că aceste premise economice nu garantează un design eficient. Uniunea Sovietică e inutil rămasă în urmă în designul automobilelor, aparatelor casnice, mobilei, imaginilor și hainelor. [...] designul eficient trebuie să aibă întîietate în raport cu designul stilizat.³²

Pozitia lor nu era o simplă reafirmare a antidecorativismului modernist, ci o încercare de a depăși rigorile oricărei forme de căutare a unui stil modern. „Un obiect eficace – susțineau ei – nu e un obiect realizat în stil modernist ori un obiect conventional minus stilizarea sau decorarea obișnuita.” „Eficient” însemna a furniza cea mai mare performanță la costurile cele mai mici, un nivel atins „prin nepăsarea totală față de tradițiile artistice, naționale și stilistice”, căci el trebuie să fie rezultatul pur al unei „analize reflexive exten-sive” și al utilizării celor mai recente progrese ale științei. Profesionalismul a fost susținut de Maciunas și Flynt

29. Wolf Vostell, „YOU: A DECOLLAGE HAPPENING FOR BOB AND RHETT BROWN. King's Point, N.Y. 19 April 1964”, în Allan Kaprow, *Assemblage, Environments & Happenings*, New York, Harry N. Abrams, 1966, p. 257–258.

30. „Television dé-collage for millions 1959”, în Vostell, *Dé-collage Happenings*, p. 12–14.

31. Aceasta și alte partituri Fluxus sunt reproduse în *The Fluxus Performance Workbook*, ed. Ken Friedman, Trondheim, Norvegia, El Djarida, 1990.

32. Henry Flynt și George Maciunas, designer], „Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture”, New York, World View Publishers, 1965, p. 1. Reproducător în *Fluxus etc./Addenda I*, p. 38–43.

cu sacrificarea oricărei înclinații estetice proletare. Pentru urmărirea acestui nivel industrial cel mai înalt, pînă și diferențele de sex păreau nejustificate și eminamente reacționare:

Ca atare, masele oprimate, sărace și analfabete nu au nimic cu ce să contribuie la ingineria din cadrul „artelor aplicate”; nu poate exista un design proletar. „Meșteșugurile manuale populare” [...] trebuie înlocuite cu producția în masă. [...]

În ce privește hainele, designul lor e complicat de funcția lor sexual-decorativă. Cu toate astea, echipamentele de sport atrăgătoare sănătate adesea eficiente, atunci cînd sănătate proiectate să corespundă cerințelor fizice ale sportului. Decizia sovietică de a copia monstruoasa industrie pariziană a modei [...] e un exemplu de tendință reacționară în „artele sovietice aplicate”.³³

33. Ibid.

Privind în urmă, e remarcabil cum acest proiect, devenit la vremea aceea unul radical revoluționar, urma, de fapt, cît se poate de strict tendințele sociale în formare, care au transformat, de pildă, hainele de „sport” într-unul dintre stilurile dominante de viață din capitalismul tîrziu. Ceea ce Flynt și Maciunas nu puteau forta a fost, de fapt, felul cum acele disperute tinute „funcționale” urmău să fie încărcate cu o semnificație sexuală, microdiferențele dintre ele fiind transformate în dispozitive de diferențiere socială prin modă, la fel de eficiente ca stilizarea extremă a hainelor burgheze din anii 1950.

34. Henry Flynt, „George Maciunas und meine Zusammenarbeit mit ihm”, în 1962 Wiesbaden Fluxus / 1982, ed. René Block, Wiesbaden-Kassel-Berlin, Harlekin Art, Berliner Künstlerprogramm des DAAD, 1983, p. 106.

35. Maciunas, „Statistics on Housing in the U.S.S.R., U.S.A. and Western European Countries”, Arhiva Sohm, Staatsgalerie Stuttgart; Flynt [și Maciunas], „Communists”, Appendix I.

36. Flynt [și Maciunas], „Communists”, ap. I și 2; Hendricks, Fluxus etc./Addenda I, p. 40–42.

Această propunere a ceea ce Henry Flynt a descris ca „planificarea socialistă a valorilor de întrebuităre”³⁴ și-a găsit expresia cea mai avansată în proiectarea de către George Maciunas a unui sistem de prefabricate produse în masă, conceput ca o contribuție la singurul sector pe care pînă și autoritățile sovietice l-au recunoscut ca punctul cel mai slab în masina productivă socialistă prezumutiv de neoprit: asigurarea de locuințe pentru cetățenii ruși. La începutul anilor 1960, statul sovietic a încercat să remedieze această situație ridicând mii de blocuri de apartamente din prefabricate, care, în pofida dimensiunilor lor reduse și a conformatului rudimentar, aduseseră o îmbunătățire radicală pentru familiile care au fost suficient de norocoase să li se repartizeze asemenea apartamente. Maciunas a admirat designul lor eminamente funcționalist și, desigur, metoda industrială prin care au fost produse. Potrivit statisticilor oficiale, acestea i-au permis Uniunii Sovietice să producă mai mult de trei milioane de unități de locuit doar în anul 1960.³⁵ George Maciunas a crezut totuși că ar putea îmbunătății modelul sovietic, care, în pofida meritelor sale, i se părea încă prea „stilizat”, greoi și lipsit de flexibilitate structurală. Maciunas a proiectat un ingenios sistem de clădiri prefabricate, compus din doar nouă componente produse în masă, majoritatea de produs din materiale plastice moderne. Cu excepția unei „cabine de serviciu”, care integra o bucătărie, o baie și dispozitivele de încălzire, sistemul permitea utilizatorului său cea mai mare flexibilitate și adaptare funcțională, de la locuințe private la clădiri de birouri, fiind mereu ușor de expandat, contractat sau remodelat. Așadar, chiar dacă sistemul său a fost un pic mai scump decât modelul de locuințe prefabricate sovietic, el a fost o încercare remarcabilă de a crea ceva mai apropiat de un echivalent general arhitectonic. În timp ce funcționalismul modernist a afirmat urmărirea unor soluții arhitectonice pentru nevoi sociale bine definite, proiectul de locuințe al lui Maciunas fusese prezentat ca ultimul în termeni de „adaptabilitate” la climă, funcție și chiar la „nevoie și obiceiurile particulare” ale locuitorilor săi. În timp ce apartamentele rusești aveau toate aceleși ferestre pătrate, în apartamentele lui Maciunas oamenii ar fi putut crea ferestre pur și simplu, optînd între versiuni transparente sau opace ale zidurilor exterioare nestructurale, sau să controleze clima prin simplă alegere între diverse acoperitoare exterioare. Urcate pe piloni din beton prefabricati, dotate cu usi glisante de inspirație japoneză, „prefabricatele” lui Maciunas puteau crește practic indefinit, chiar dacă limita la case cu un singur etaj, care probabil le-ar fi făcut nepotrivite pentru centre urbane cu o densitate ridicată a populației sau suprapopulare. Potențial, ele ar fi putut acoperi întregul Pămînt, rezistente la căldură, frig, uragane, cutremure, eroziune, termită și vandalism.³⁶ Indiferența lui Maciunas față de particularități culturale, sociale sau naturale, mefiență sa față de valori estetice și caracteristici subiective au fost bine rezumată în utopia sa arhitectonică bazată pe speranța de a dezvolta un obiect universal făcut din pură valoare de întrebuităre.

12

4. În fața atracției exercitate de mărfuri

Luate ca întreg și în pofida diversității modelelor economice pe care le-au propus, diferențele strategii Fluxus pot fi văzute ca făcînd parte din încercări culturale de a răspunde schimbărilor rapide pe care le-a adus „economia de consum” în fenomenologia de obiecte și imagini a societăților occidentale. Aceasta este, de fapt, baza comună care leagă revoluțiile estetice de la începutul anilor 1960, printre care se află, desigur, arta pop sau *nouveau réalisme*. Cu siguranță că aceste răspunsuri date abundenței estetice a noii faze a capitalismului de piată au fost extrem de diferențiate, zăpăcind tacticile moderniste ale refuzului și diferențierii în ce privește estetica lumii mărfurilor. Spre deosebire de pop art sau *nouveau réalisme* însă, artiștii Fluxus n-au evoluat pe linia unei afirmații ori emulări ironice a culturii consumului.³⁷ În timp ce primii artiști britanici ai pop art își doreau o estetică „populară-temporară-expandabilă- ieftină-produsă în masă-și-sexy” a noilor mărfuri³⁸, Andy Warhol a explorat temerile și dorințele sufletelor omogenizate ale publicului de masă³⁹, iar Pierre Restany interpretaș „apropierea directă a realității” de către *les nouveau réalistes* ca o constituire a „unui fetișism modern al obiectului”, care se potrivea cel mai bine cu natura „contemporană, industrială, mașinică, publicitară” a societăților occidentale⁴⁰. Fluxus (și, într-o anumită măsură, mișcarea *happening*) fusese definit ca o încercare desperată de a găsi un model diferit al interacțiunii prin obiect și imagine. Artiștii săi împărtășeau un sentiment de disconfort sau de respingere față de noii obiectivități a raporturilor de mărfuri de la începutul anilor 1960. Aparenta diversitate flotantă a strategiilor lor conceptuale și estetice fusese mai puțin o chestiune de pluralism, cît una de rezultat al incapacității lor de a găsi o singură versiune diferență și convingătoare a noilor condiții estetice ale economiei contemporane. Eșecul lor în a proiecta o asemenea heterodoxie aplicabilă mărturisește pentru dificultatea obiectivă de a pune în criză noua estetică a mărfurii pe care a adus-o lumea consumului.

Propunerile de antiartă ale lui Maciunas au fost bazate pe presupunerea că o dezvăluire totală a relațiilor de obiect ar administra o lovitură mortală noii ordini economice occidentale. Moduri de întrebuităre definite cognitiv și rațional ar trebui să înlăturasă ultimele forme rămase ale vechii culturi artistice, atât pentru a ne confrunta cu realitatea pornind de la noțiunea de adevăr, cît și pentru a încuraja rezultatele economice ale lumii socialiste.

Rațiunile pentru eșecul Fluxus în ce privește tinerea în frîu a esteticii mărfurii din epoca sa în domeniul arhitecturii și în cel al designului pot fi asemănătoare cu acelea ale succesului cultural cunoscut de arta pop. Dată fiind identificarea dintre mărfuri și *imaginile lor*, precum și felul în care „designul” a infuzat societatea de consum cu istoricitatea „stilurilor” artistice, a predica o opozitie absolută față de artă pe baza setului burgez de odinioară al valorilor utilizare semănă mai mult cu o negare decât cu o clarificare a noii situații istorice.⁴¹ Fluxus și Maciunas în particular stau mărturie pentru aporiile „culturii alternative”, în termenii incapacității acestora de a furniza o critică imanentă a civilizației moderne. Sanctonarea de către el a societății tehnologice moderne și a presupozităilor socialismului tehnocrat a asumat un etalon de raționalitate care era cel mai puțin potrivit pentru o dezvoltare a unei alte opțiuni politice efective. De fapt, ea a fost implicit complice cu exploatarea muncii.

5. Fluxus și productivul

Cum să descriem tensiunea dintre Maciunas și asociații săi de la început, dacă nu prin conștientizarea faptului că toți fuseseră implicați, într-un fel sau altul, în structura chestiunilor economice care guverna vederea liderului lor esuat? De fapt, se prea poate că Fluxus e definit prin felul în care mulți dintre artiștii săi au împărtășit unele dintre neliniștile economice ale lui Maciunas, formulate cînd era de gîndit relația dintre artă și productivitate. Utopismul lor, chiar dacă era mai amabil decât acela al lui Maciunas, a fost oarecum la fel de incapabil să definească o altă opțiune funcțională în raport cu funcția pe care capitalismul contemporan a stabilit-o pentru estetică în lumea mărfurii.

În 1969, Dick Higgins și Wolf Vostell au coeditat o antologie intitulată *Fantastic Architecture*, publicată în germană cu titlul mai comercial de *Pop Architektur*.⁴² Cartea, cum zicea Vostell, strîngea „noile metode și procese” introduse de Fluxus, *happening* și arta pop, care afirmau o „nevoie de noi modele comportamentale” și „noi ambianțe ne-consumate”.⁴³ Această căutare a nouătății a fost în parte provocată de dorința de a vedea ceva diferit în raport cu ceea ce era deja făcut disponibil de piată, dar a fost, de asemenea, o încercare de a revendica un anumit simț al avangardismului. Ideea că arta nouă prezicea condițiile viitoare ale arhitecturii prin dezvoltarea unor idei noi, care așteptau să fie puse în aplicare de arhitecți profesioniști

37. Complexitatea reconcilierii relative dintre cultura de masă și arta superioară, așa cum a realizat-o arta pop, a fost explorată, printre alii, de Benjamin H. D. Buchloh, „Andy Warhol's One-Dimensional Art: 1956–1966”, în *Andy Warhol: A Retrospective*, ed. Kynaston McShine, prefată de Richard E. Oldenburg, New York, The Museum of Modern Art, 1993, p. 39–64.

38. Richard Hamilton, „Letter to Peter and Alison Smithson” (1957), în *Pop Art: A Critical History*, ed. Steven Henry Madoff, Berkeley-Los Angeles-London, University of California Press, 1997, p. 5–6.

39. Vezi faimoasele teze ale lui G. R. Swenson: „Cineva spuse că Brecht a vrut ca toată lumea să gîndească la fel. Eu vreau ca toată lumea să gîndească la fel. Dar Brecht a vrut să facă prin comunism [...]. Se înțimplă aici de la sine [...], deci dacă funcționează fără eforturi prea mari, de ce n-ar putea funcționa fără a fi comuniști”, *ibid.*, p. 103–105.

40. Pierre Restany, „La réalité dépasse la fiction” (iunie 1961), în *Les Nouveaux Réalistes*, ed. Bernadette Contensou, Paris, Musée d'art moderne de la Ville de Paris, 1986, p. 267.

41. Guy Debord, *The Society of the Spectacle*, trad. de Donald Nicholson-Smith, New York, Zone Books, 1994, p. 16, 29.

42. Wolf Vostell și Dick Higgins, *Fantastic Architecture*, New York, Something Else Press, 1969, publicat la Düsseldorf, Germania, de Droste Verlag GmbH.

43. *Ibid.*, p. 3.

13

și de societate în general, a fost rescrierea ideii de avangardă, aceea care i-a adunat pe majoritatea artiștilor din anii 1960 care aveau legătură cu Fluxus, mai ales pe cei care au fost apropiati de ramura *happening* a mișcării, și anume Vostell, Higgins și Allan Kaprow. În căutarea unui nou model al raportului dintre societate și artă, ei au aspirat la statutul de a deveni vizionari ai viitorului. Higgins spunea că „cercetătorii-artiști” ai antologiei erau chemați să „restaureze un spirit de cercetare estetică privitor la arhitectură”, să corecteze nepotrivirea dintre practica arhitectonică și „nevoile contemporane”. În opinia sa, „economia construirii” a fost cea responsabilă pentru „o ariditate în experiența noastră”, care s-a datorat în mare parte faptului că arhitecții erau refractari la a încorpora descoperirile avangardei în proiectele lor. Această risipire a potențialităților zăvorîte în arta contemporană a fost preponderentă mai ales în vederile arhitectonice ale stîngii:

Arhitectura [...] este ultima artă care se află încă într-o stare primitivă. Practic, niciuna dintre revoluțiile estetice din secolul al XX-lea n-a atins-o. Nu putem vorbi de arhitectură dadaistă, tașistă sau de colaj. Principalele inovații au fost structurale și [...] introducând materiale noi. [...] Echivalentul acestui lucru în pictură este introducerea unei noi nuante [...] de vopsea poleită și continuarea aceleiași vechi mărți secesioniste [...]. Percepției spațiului, utilizării acestuia [...], i-a permis să rămână împotmolită în presupozitii de secol XIX, pseudomarxiste sau chiar narodniciste. [...] arhitecții [...] abia au început să scape de mentalitatea planșei de proiectare [...], arhitectura ca proces e doar un vis.⁴⁴

44. Dick Higgins, „Introduction”, *ibid.*, p. 11.

Aceste atacuri, desigur, n-au fost lansate la întâmplare, ci au fost întinute direct spre și provocate de George Maciunas. Tîrziu în 1966, Higgins a încercat să-l invite pe președintele Fluxus să contribuie la acest volum. Reticenta lui Maciunas a provocat o mică dezbatere, care a opus vederile celor doi artiști în privința dihotomiilor dintre nevoie și vis, funcție și formă, artă și design, rațiune și imaginație. Schimbul lor epistolar a putut fi transformat într-o măruntă comedie despre întîlnirea dintre administratorul sovietic și visătorul hippie:

George Maciunas: În ce privește proiectul dumitale despre arhitectura fantastică (potrivit dicționarului: ireală [...], adică fără referință la realitate, adevăr etc.), mi-e teamă că nu există așa ceva. E o contradicție în termeni. Poate că vă referiți la sculptura fantastică de mari dimensiuni.⁴⁵

Dick Higgins: Sugestie: dati-vă o problemă de construcție foarte dificilă, specifică [...] Rezolvați problema într-un mod fantastic.⁴⁶ [...] Fantastic înseamnă, de asemenea, ceva ce ține de fantezie (i.e., imaginația), înțeles și ca având aspectul a ceva conceput de o fantezie sălbatică și nestăpînată.⁴⁷

G. M.: Singura muncă valoroasă pe care o fac acum e designul de produs (inclusiv arhitectura ca produs industrial).⁴⁸

D. H.: Am putea folosi oare articolul despre arhitectură pe care l-ați avut în COMMUNISTS MUST GIVE REVOLUTIONARY LEADERSHIP IN CULTURE [...]? E perfect pentru volum.

G. M.: Am scris despre acest subiect în trecut [...] arhitectura [...] devine sculptură dacă este fantastică, iar dacă e arhitectură atunci nu e fantastică, ci realistă – sistemul meu de prefabricate este foarte realist – ca o problemă matematică. Nu cred în Gaudy [sic!], F. L. W. sau alți scenografi. Idealul meu arhitectural este un inger precum Maillart, Candela, B. Fuller, Le Corbu etc.⁴⁹

D. H.: Fantastic! Cine s-ar gîndi că veți fi așa de deranjat de cuvîntul „fantastic”. [...] Poate că nu e cel mai bun titlu. [...] numele cărtii [...] e menit să atragă cititorii care vor fi confruntați cu vederile noastre și poate convinsă de ele.⁵⁰

45. Maciunas, Letter to Dick Higgins, c. început de ianuarie 1967, Tate Gallery Archive, 815.2.1.1.24.

46. *Ibid.*

47. Dick Higgins, Letter to George Maciunas, 23 ianuarie 1967, Tate Gallery Archive, 815.2.1.1.19.

48. Carte poștală către Alison Fowles, c. februarie 1967, Tate Gallery Archive, 815.2.1.1.19.

49. Dick Higgins, Letter to George Maciunas, împreună cu răspunsul lui George Maciunas, 30 septembrie 1968, Tate Gallery Archive, 815.2.1.1.19.

50. Dick Higgins, Letter to George Maciunas, 7 octombrie 1968, Tate Gallery Archive, 815.2.1.1.19.

Simetria perfectă dintre cele două poziții vorbește foarte bine despre implicarea lor reciprocă. Cum vom vedea în detaliu mai încolo, principalul lor dezacord a avut de-a face cu chestiuni legate de definiția și limitele ideii de artă. Maciunas a insistat pe desenarea unui contrast între legătura arhitecturii cu scopurile și cea a sculpturii cu fantezia. Vostell și Higgins, dimpotrivă, proclamaseră că nu mai există nicio diferență între aceste două tipuri de activitate: „Aciunea e arhitectură! Totul e arhitectură!” Această pierdere a trăsăturilor caracteristice fusese, de fapt, ceea ce ei au considerat că urma să fie contribuția lor centrală. Dar rețea conceptuală în interiorul căreia ei și-au desfășurat discuția despre caracterul de artă sau nonartă al arhitecturii a fost aceeași: o chestiune despre utilitate și funcție. În fond, problema trebuia să fie pusă ca una a opoziției structurale dintre artă și producție, eficiență și risipă:

Arhitectură, artă și nonartă – o sculptură pe care să șez? Un scaun. Un scaun înțeles ca sculptură? O sculptură. Artă este aşa cum face artă. Pentru muncitor, a construi vecele lui Oldenburg care plutește pe Tamisa ar fi o muncă deloc diferită de construirea unui pod, poate un pic mai exotică, dar tot din familia prezentării industriale. [...] la un proiect de Tinguely, Spoerri [...] s-ar putea mira oare muncitorul de ineficiență structurii? Sau s-ar amuză el de risipa evidentă de efort?⁵¹

51. Higgins și Vostell, *Fantastic Architecture*, „Caption 6”, p. 75.

Maciunas și Higgins vorbeau despre aceleași probleme; legătura care i-a ținut împreună de-a lungul anilor Fluxus fusese perfectă reciprocitate a dezacordului lor. Există totuși puține îndoieri cu privire la cine a stabilit programul acestei structuri dialogice. Cel care a structurat poziția lui Vostell și Higgins prin reafirmarea ortodoxiei diviziunii dintre facultățile moderne a fost Maciunas.

Pe de altă parte, reformularea moderată pe care a dat-o Higgins ideii de fantezie arată în mod clar măsura în care posturile lor au fost departe de a implica o sfidare de tip suprarealist a rationalității moderne. O bună parte din „vizurile” arhitectonice pe care le-au adunat Higgins și Vostell au confirmat temerile lui Maciunas cu privire la faptul că abordarea lor va duce doar la o reîmpachetare a operelor de artă de parcă ele ar fi avut intenții arhitectonice. Monumentele gigantice ale unor obiecte de uz cotidian de Claes Oldenburg; intervenții land-art ca urmărele de linii din *Dissipate* de Michael Heizer în desertul Black Rock din Nevada (1968); sau desenele din lanurile de grîu ale lui Dennis Oppenheim au putut fi incluse în antologie doar prin scoaterea lor din contextul sculptural căruia îi apartineau. Doar printre artiștii grupului Fluxus a fost luat cît de cît în serios modelul vizionar al arhitecturii viitoare. Pentru a da unul dintre cele mai bune exemple, Robert Filliou a propus planificarea orașelor pentru a realiza presupozitia flaneurului cum că străzile erau (un) spectacol. Muzeele și galeriile, propusese el, trebuiau să fie desființate, în aşa fel încât toate operele de artă și toate gesturile artistice să înlocuiască marfa expusă în vitrinele magazinelor de pe străzi. Propunerea lui Filliou n-a făcut decât să extindă o tendință care era deja prezentă în mod implicit în noua funcționare a spațiilor urbane și a piețelor, conștientizând cît de interșanjabile au devenit artă și mărfurile obișnuite: „De ce să umplem vitrinele cu lucruri care pot fi văzute dacă intrăm în magazin?” Modul transgresiv al utopilor lui Filliou oglindeste rutinele plăcerilor de consum:

Un alt lucru de dezvoltat este ceea ce numesc „trotuarul erotic 2”. Prinț-un dispozitiv electronic încorporat în trotuar, bărbați și femei pot obține satisfacție sexuală, atunci cînd văd trecînd femei sau bărbați care le plac. Gîndiți-vă, de asemenea, la expresiile faciale și la contorsiunile fizice care ar urma. Ce spectacol pentru cei care se odihnesc între orgasme!⁵²

52. Robert Filliou, Letter to Dick Higgins și Wolf Vostell, 10 octombrie 1968, *ibid.*, p. 136.

Cît de diferite de cumpărături erau aceste climaxuri? Căci în locul unei critici a particularității gestului arhitectonic în cadrul modernității sau al unei lecturi a politicii spațiului, piețelor și tipurilor de intervenție artistice, această „avangardă” se află la limita naivității futuriste. Pînă și Raoul Haussmann, ex-dadaistul care a scris un manifest intitulat „Un apel la fantezie”, și-a abandonat disprețul față de ideologia progresului, proiectînd locuințe „nongravitationale” pentru locuitorii erei călătorilor în spatiu.⁵³ Cu siguranță, *Fantastic Architecture* n-a pretins să fie o critică a sistemului social, ci mai degrabă risca de multe ori să devină un vis sălbatic tehnocrat, nu cu totul departe de credința lui John Cage de pe la mijlocul anilor 1960 în posibilitatea de a atinge anarhismul prin succesul mondial al corporațiilor multinaționale. Ideea de artă radicală a lui Vostell și Higgins a constat în a crede că creația artistică va accelera dezvoltarea industrială prin scurcircuitarea procesului de dezvoltare tehnologică:

Tehnologia – a aplica cu succes cunoașterea materială a cuiva la orice problemă dată. Pur și simplu a utiliza tehnici complexe? La naiba, în jumătate dintre cazuri, e aşa o pierdere. Artiști și constructori utilizînd în majoritatea cazurilor microscopie electronice ca palete de muște și computere ca mașini de adunat. La începutul secolului al XIX-lea, tehnologia aburului fusese bine-cunoscută, iar astă de o sută de ani, dar abia după această perioadă lungă oameni ca Morey și Fulton „s-au sinchisit” să facă un vapor cu aburi. Există prea mulți oameni care să concureze pentru spațiu și pentru resursele materiale ale lumii.⁵⁴

53. Raoul Haussmann, „An Appeal for Fantasy” (1967), *ibid.*, p. 170–171.

Reflectiile lui Higgins sănt mai curînd nesatisfătoare ca discurs arhitectural critic. Se simte că, evitînd orice discuție despre ceea ce Maciunas a numit arhitectul „scenograf”, i.e., toată arhitectura modernistă și tim-

puriu postmodernistă care a încercat să dezvolte o reevaluare estetică împotriva funcționalismului fără rezerve, *Fantastic Architecture* n-a reușit să se lanzeze într-o discuție efectivă a sortii arhitecturii în epoca sa. În anii 1960, a existat deja o critică internă a arhitecturii moderne, în legătură cu care o provocare cu totul externă venind dinspre fantezie avea foarte puțin să adauge. În mod paradoxal, funcționalismul tardiv al lui Maciunas a fost mai conștient de tensiunile sociale implicate în istoria socială a designului decât gestul neoavangardist al inamicilor săi din Fluxus.

Cu toate astea, pozițiile lor par să fie făcute una pentru celaltă – vederi opuse ale aceleiași probleme nerelizante. Căci, în pofida diviziunilor lor estetice, a animozităților personale, a neînțelegerilor filosofice și a conflictelor politice, discursul Fluxus e mereu o dezbatere despre dezvoltarea economică. Nu e nici o renunțare la, nici o critică radicală a consecințelor dezvoltării. Mai curând, este o încercare dureroasă de a găsi un loc pentru artă, iar asta în pofida consensului aproape absolut care, dincolo de ideologii și de sisteme sociale, a fost stabilit în anii 1960 în jurul scopului dezvoltării economice. Fluxus e o colecție de experimente artistice și de speculații estetice despre soarta artei în contextul dezvoltării, despre raportul dintre estetică, producție, cunoaștere și timp liber, distractie și cultură materială, echilibrul dintre satisfacție și misiune, odihnă și activitate. Mai precis, aceste argumente se învîrt în jurul antinomiei necesare între dezvoltare și satisfacție, o tensiune care, în pofida prezenței sale în simplul gînd al operei, capătă o însemnatate specială pentru artă, dată fiind descoperirea socială a societății abundenței, că nu contează cît de reușit dezvoltată ar fi o economie, ea trebuie să impună nemulțumirea perpetuă. Unul dintre modurile cele mai bune de a identifica un artist Fluxus și de a-i descrie locul în cultura vremii sale constă în a determina cine a încercat neobosit să găsească o soluție peremptorie la caracterul nesatisfăcător al dezvoltării și la aparenta lipsă de folos a artei, împreună cu transformările pe care le-a adus capitalismul contemporan echilibrului modernității între muncă și timp liber. Robert Filliou, care a devenit poet după ce a obținut un doctorat în economie și care a lucrat la reconstrucția economică a Coreei de Sud la începutul anilor 1950, a explorat acest tip de preocupare în încercarea sa de a dezvolta o economie poetică.⁵⁵ În feluri cu totul diferite de cele ale lui Maciunas, el reflectă și conștientizează tulburătoare a faptului că belșugul nu duce în mod necesar la dreptate, nici la împlinire, și chiar mai puțin la o extindere a timpului liber:

Există un număr extrem de mare de oameni din întreaga lume care muncesc din răspunderi și rămân săraci. [...] Există și o clasă de oameni (artiști) care muncesc din răspunderi și rămân nevoiași. [...] La New York am dat peste o reclamă: LUPTAȚI ÎMPOTRIVA SĂRĂCIEI ÎN FELUL AMERICAN: MUNCITI!

Prima întrebare care trebuie pusă atunci este dacă artiștii ar trebui să lucreze sau nu, adică dacă ei ar trebui să aibă o slujbă în paralel, care să le aducă un venit, astfel încât arta lor să fie creată în timpul lor liber și să devină ceva de făcut în loc de a merge la o crîșmă sau de a vîna fete [...]. O formă de socialism în care scopul mărturisit e acela de a-i face pe toți artiști. Ar exista astfel un grup tot mai mare al căror venit să fie în acord cu nevoiele lor și a căror contribuție să fie în funcție de capacitatele lor, tehnologia fiind folosită pentru a crea timp liber, iar arta pentru a indica modalitățile de a-l folosi (consum). Cînd toate operele de artă vor fi lipsite de valoare, ele vor deveni frumoase.⁵⁶

A face parte din Fluxus a constat în a explora antinomiile producției și ale dorinței în societățile bazate pe dezvoltare din anii 1960. Pînă și interesul său față de budismul zen fusese colorat de o asemenea perspectivă. Drept confirmare trebuie citite doar ironicele întrebări zen pe care le-a pus Nam June Paik în martie 1963 pentru a sa *Exposition of Experimental Television* la Wuppertal. În chiar prima intervenție în care Paik lucrase cu ecrane TV ca formă de artă, distorsionând semnale transmise în direct („cel mai variabil eveniment optic și semantic din anii 1960“), schimbînd circuitele interne ale receptorilor și experimentînd cu unde produse de generatoare, casetofoane și aparate radio, el întrebăse validitatea receptării zenului în Occident. Dar în loc să pună accentul pe o apărare relativistă a specificului cultural, el a provocat coerentă zenului prin starea de nemulțumire care a fost baza superiorității economice a Vestului:

Aș vrea să vorbesc acum despre zen, deși de obicei îl evit, nu pentru a deveni vînzătorul ambulant al culturii „NOASTRE“, precum Daisetsu Suzuki, pentru că [...] autopropaganda zen (doctrina autoabandonării) trebuie să fie sinuciderea prostească a zenului.

[...] Zenul este antiavangarda, anti-„spiritul de frontieră“, anti-Kennedy, zen e responsabil pentru săracia asiatică.

Cum aș putea justifica zenul fără a justifica săracia asiatică?

[...]

Oricum, dacă vă uitați la televiziunea mea, uitați-vă mai mult de 30 de minute, vă rog. [...]

Perpetua Nemulțumire este evoluția perpetuă.

Este meritul televiziunii mele experimentale.⁵⁷

Continuăm să întîlnim aceleasi teme și, probabil, același amestec de dezamăgire profetică: Fluxus e o colecție de estetici alternative esuate și, într-un sens, subdezvoltate confruntîndu-se cu dezvoltarea imensă obținută de capitalism prin succesul lumii sale estetizate de mărfuri. Ceea ce a făcut ca Fluxus să fie diferit de două expresii larg acceptate ale același fenomene (pop art și *nouveau réalisme*) a fost că artiștii Fluxus au dorit să înfrunte, mai degrabă decât doar să reflecte sau să exploreze, nouă statut artistic al mărfui și al mediului. Ei au căzut în capcana atitudinii ambivalente în ce privește noul stadiu al modernizării: le-ar fi plăcut să descopere o nouă formulă a disconfortului estetic, în timp ce simultan au dorit să transforme arta ca ea să devină o forță productivă.

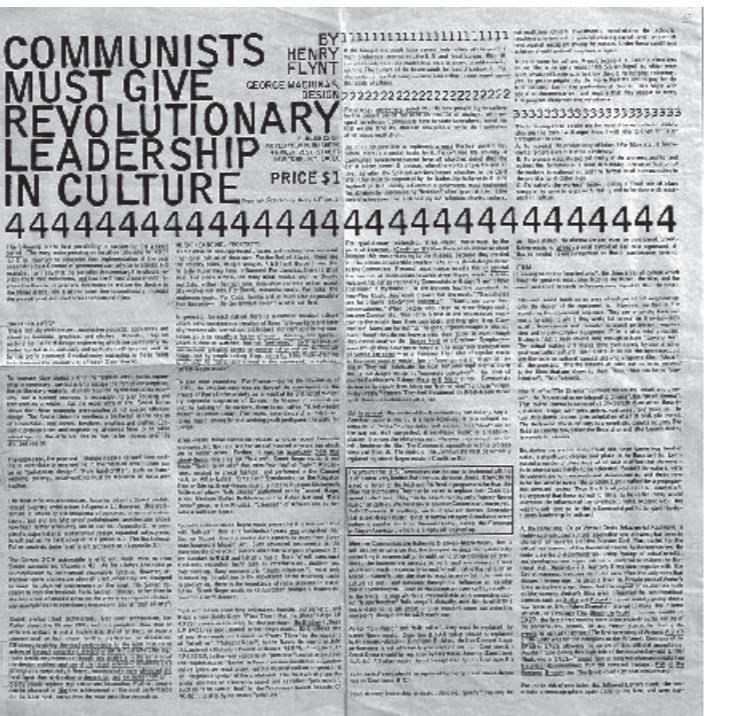
57. Nam June Paik, „Afterlude to the EXPOSITION of EXPERIMENTAL TELEVISION 1963, March, Galerie Parmaș“, în *fluxus cc flv ThReE*, Fluxus newspaper nr. 4, iunie 1964, p. 1.

55. Pierre Tilman, „The Four Lives of Robert Filliou“, Artpress 238, martie 1998, p. 39.

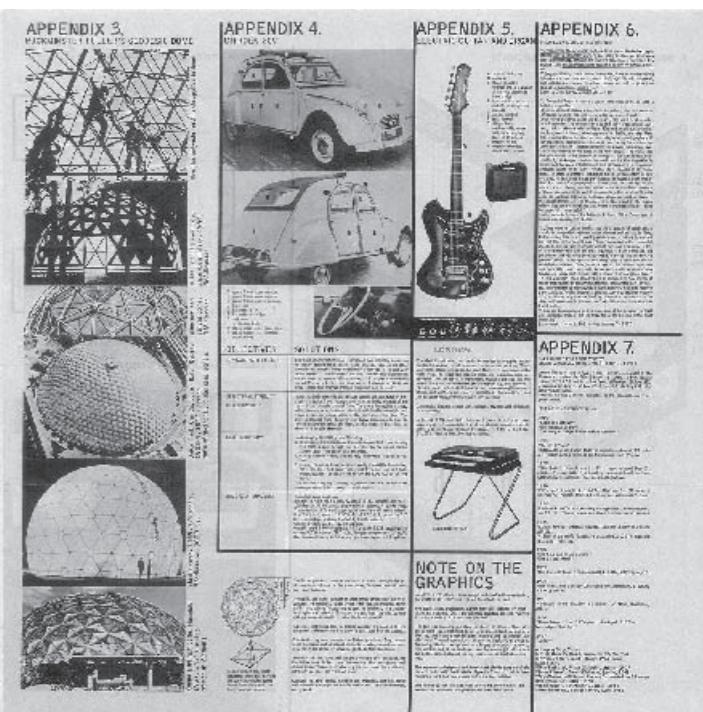
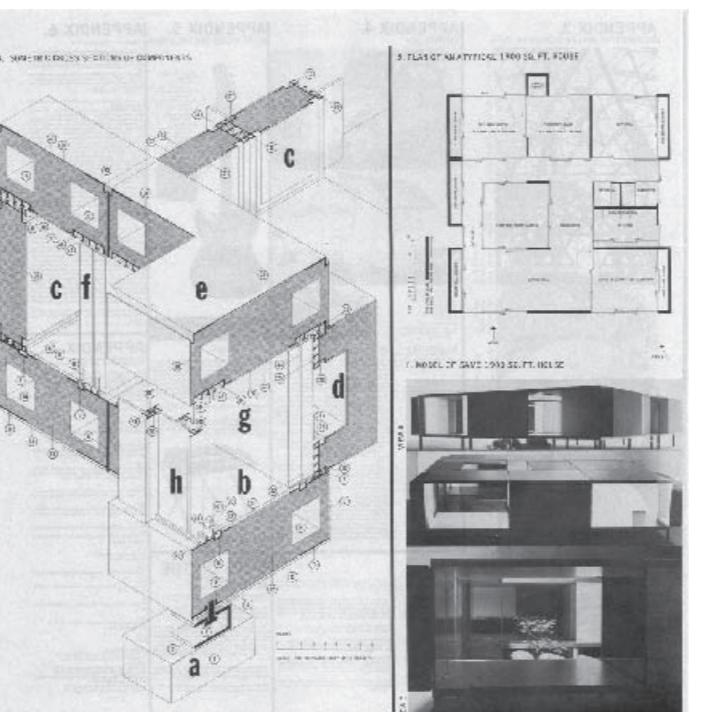
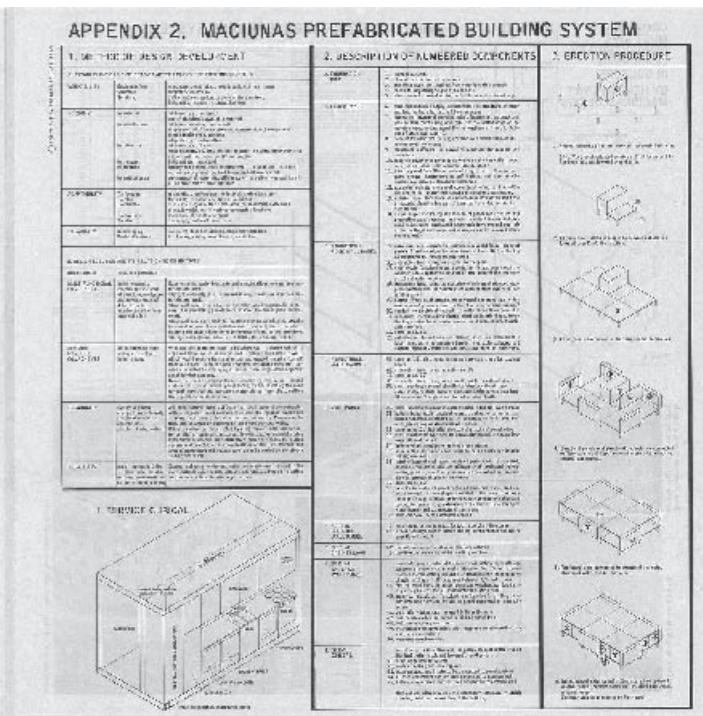
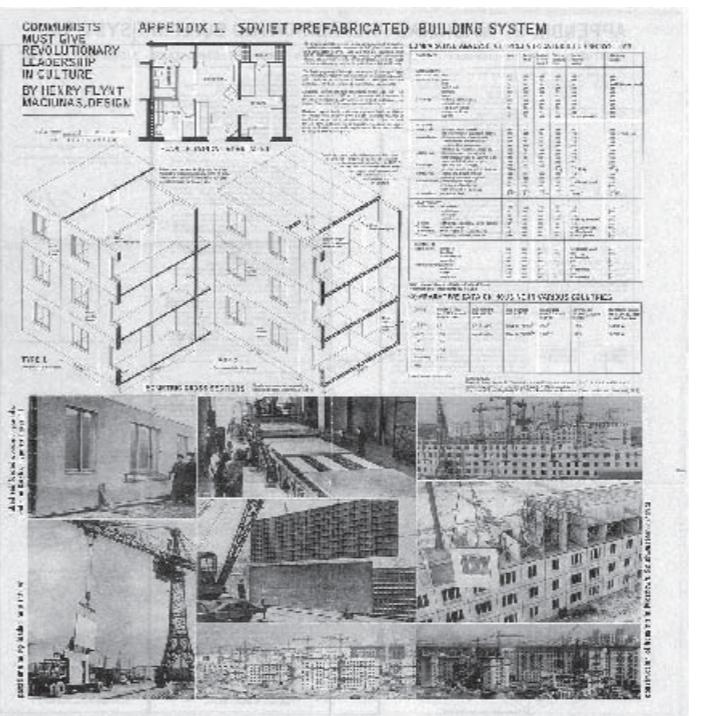
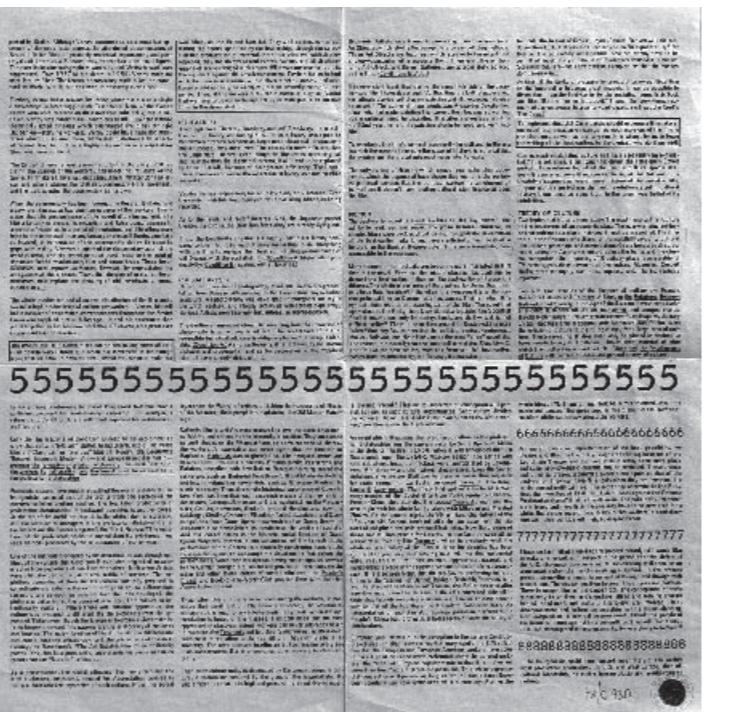
56. Robert Filliou, *Lehren und Lernen als Aufführungskünste. Teaching and Learning as Performance Arts*, Köln-New York, Verlag Gebr. Koenig, 1970 (dintr-un caiet din c. 1962), p. 75.

George Maciunas
"Fluxmanifesto on Fluxamusement", 1965,
black offset on beige paper, 6.5 x 17 cm,
photo: Fondazione Bonotto

Henry Flynt and George Maciunas
"Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture", 1965, published by World View Publishers, New York, designed by G. Maciunas, texts by H. Flynt, black on beige paper, printed on both sides, 43 x 43.5 cm, photo: Fondazione Bonotto

Textul a apărut initial ca „The «Kulturbolschewiken» II: Fluxus, Khrushchev, and the «Concretist Society»”, *RES: Anthropology and Aesthetics*, nr. 49/50, primăvara-toamna 2006, p. 231–243.

„Kulturbolschewiken” II

Fluxus, Hrușciov și „societatea concretistă”

Cuahtémoc Medina

Aceasta este partea a doua a unui articol publicat de *RES* 48 (toamna 2005, p. 179–192), care a examinat istoria proiectului Fluxus de a aboli arta, aşa cum a fost el conceput de aşa-numitul lider al său, americanul de origine lituaniană George Maciunas. Dincolo de trecerea în revistă a conflictelor din jurul acțiunilor „teroriste” ale lui Maciunas și Henry Flynt în 1963–1964 și de importanță pe care a avut-o căutarea unor forme de „pur amuzament” în proiectele lor antiartistice, articolul descria cum Maciunas spera ca arta să poată fi abolită în blocul estic „prin decret”. În a doua și a treia parte ale acestui text, voi examina presupozitiile politice și istorico-artistice din spatele acestui proiect.

Fluxus și LEF?

Dată fiind lipsa cercetărilor detaliate despre dezvoltarea istorico-artistică și teoretică a ideilor grupului Fluxus, s-a pus un accent puternic pe presupusa identificare a lui George Maciunas cu proiectele antiartistice ale avangardei sovietice timpurii. Un loc aparte în majoritatea acelor dezbateri îl ocupă un paragraf din scrisoare sale către Tomas Schmit, în care Maciunas amintește de LEF și de Maiakovski drept precursori ideologici ai Fluxus:

Obiectivele Fluxus sunt sociale (nu estetice). Ele sunt legate (ideologic) de grupul LEF din 1929 [sic!] din Uniunea Sovietică și preocupate de eliminarea treptată a artelor [...] Asta se explică prin dorința de a stopa risipa de resurse materiale și umane (ca dumneavoastră) și de a o canaliza spre teluri sociale constructive. Cum ar fi artele aplicate: designul industrial, jurnalismul, arhitectura, ingineria, artele grafice-tipografice, tipografia etc.¹

I. George Maciunas, Scrisoare către Tomas Schmit, ianuarie 1964, în *Fluxus etc./Addenda II. The Gilbert and Lila Silverman Collection*, ed. Jon Hendricks, Pasadena, Baxter Art Gallery, California Institute of Technology, 1983, p. 166.

Există rare locuri în puținele texte ale lui Maciunas care să fie la fel de neechivoce precum acesta, dar ar fi dificil să explici acest atac prin caracterul abstract al artei moderne și dorința lui de a redirecționa eforturile artistice către dezvoltarea forțelor productive ale erei industriale ca pe o interpretare a productivismului rusesc din anii 1920. Mai degrabă, aşa cum vom vedea, programul lui Maciunas poate fi văzut în multe sensuri ca o inversare a proiectului productivist efectiv. Pe de o parte, cunoașterea de către Maciunas a avangardei sovietice n-a fost doar superficială (așa cum se întâmplă cu majoritatea artiștilor occidentali pînă la începutul anilor 1960), ci și în mod clar redusă la o interpretare foarte specială a dezbatelor din anii 1920. Pe de altă parte, voi încerca să demonstreze că economismul lui Maciunas e înțeles mai bine ca văstar al unui context cu totul diferit: argumentele ideologice provenind din provocările economice cu care s-a confruntat Uniunea Sovietică spre finele anilor 1950 și începutul anilor 1960.

Productivismul rusesc și critica producției moderne

Cît de precisă e interpretarea pe care o dă Maciunas productivismului rusesc? Fără îndoială, constructivismul rusesc, în numeroasele sale ramificații și faze, reprezintă una dintre încercările cele mai radicale de a face o breșă în antinomia dintre artă și producție.² Răsturnarea din 1917 și decizia bolșevicilor de a improviza o strategie de modernizare tehnologică și economică a Rusiei atunci cînd aşteptările lor legate de o revoluție imediată în Europa n-au reușit fuseseră interpretate de cercurile artistice rusești ale futurismului, postcubismului și abstracționismului ca deschidere a unei noi epoci sociale, în care preeminența valorilor „promptitudinii” și „utilității” n-a lăsat loc bazelor contemplative și religioase rămase ale practicii artistice burgheze. Puținătatea speculației estetice în cadrul marxismului înainte de revoluția sovietică a permis avangardei să întrețină posibilitatea de a combina realizările recente ale artei abstractive și ale poeziei futuriste, amestecate cu teoriile organizării ale lui Aleksandr Bogdanov și cu devotamentul lui Lenin față de dezvoltarea materială. Cercetările contemporane au contribuit mult la a deosebi diversele modele urmate de integrarea artei în forțele de producție ale Rusiei Sovietice în primele momente ale revoluției: de la apelurile lui Naum Gabo și Antoine Pevsner pentru un nou spațiu-temp tehnologic real, în care limbajul lor „construcțiv” trebuia să exprime estetic organizarea funcțională a dezvoltării sociale fără a participa efectiv la structu-

ra industrială, la proiectele vizionare ale lui Velimir Hlebnikov și ale lui Vladimir Tatlin, care propuneau o abordare diferită a culturii materiale, nonrationalistă și „organică”.³

Deși productivismul a fost de obicei identificat cu lucrările și ideile artiștilor din aşa-numitul „grup de lucru al constructiștilor” – Aleksandr Rodchenko, Varvara Stepanova, Aleksei Gan, Konstantin Medunețki și Vladimir și Georg Stenberg –, Boris Arvatov a avut dreptate în a crede că doar teoreticienii, cum ar fi Gan, Nikolai Tarabukin, Osip Brik și el însuși, au fost productiști în sensul strict al cuvîntului.⁴ Printre teoreticienii legați de cercurile futuriste și formaliste, urmărirea „noului” fusese interpretată ca un ordin de execuție împotriva valorilor autonome și speculative ale tuturor creațiilor artistice anterioare. Mai mult decât o expresie a unei ură originare împotriva artei, productivismul rusesc poate fi văzut ca o încercare de a salva ceva din inevitabilă mizerie a artei, o atitudine ce părea să urmeze logic din disprețul marxismului față de orice formă de activitate estetică. Așa arăta cadrul mintal în care scriitori precum Brik și-au lansat în 1918 și 1919 primele argumente productiviste din Rusia Sovietică: nu doar denunțarea artei ca activitate burgeză, ci și căutarea disperată a unui loc pentru practica artistică în societatea recent apărută.

Un pantof face pantofi, un țimbal face mese. Ce face un artist? El nu face nimic; el „creează”. Neclar și suspicios [...] Dacă artiștii nu vor să împărtășească soarta elementelor parazite, ei trebuie să-și arate dreptul la existență [...] Ei [trebuie] să facă o muncă socială cu totul definibilă și utilă.⁵

Răspunsul productivist la această situație dificilă fusese acela de a lăua revoluția ca pe o ocazie de a depăși condiția alienată a artei în modernitate. Dat fiind că „activitatea estetică” a fost incompatibilă cu „funcțiile producției intelectuale și materiale”, ei și-au concentrat eforturile pe substituirea foștilor artiști cu un nou personaj social, acela al „artistului-constructor” sau al „artistului-inginer”. Un asemenea actor ar aduce laolaltă impulsul revoluționar al societății sovietice (tectonica) și cunoașterea directă a posibilităților organice ale materialelor disponibile (*faktura*) într-un nou tip de disciplină, care s-ar ocupa în mod nemijlocit cu organizarea ratională a viații comuniste (construcția).

Bineînteles, au existat vederi discordante cu privire la cum exact ar avea loc această nouă conjuncție a intuitiei, a cunoașterii tehnice și a creativității. Tarabukin a rămas sceptic în legătură cu posibilitatea ca artiștii fără o cunoaștere tehnică specializată să fie cu adevărat în stare să devină ceva mai bun decât simpli esteti. Alți teoreticieni, cum ar fi Arvatov, au propus o nouă formă de integrare a esteticii în aparatul de producție, care fusese, de asemenea, menită să transforme caracterul social al procesului modern de producție. Chiar dacă Arvatov a arătat că „tehnologia înghițe artă”, această încorporare ar trebui să implice depășirea efectivă a diviziunii „condiționate istoric” între tehnica artistică și tehnologie socială generală.⁶ Acest accent pus pe izbăvirea de caracterul alienat al producției industriale moderne a fost crucial în aceste discursuri. Pînă și printre cei mai „tayloriști” reprezentanți ai lor, teoreticienii productiviști au îndinat să presupună că intenția artei de a-și abandona poziția alienată ar implica ridicarea sistemului industrial la starea perfectiunii artistice. Teoria productivistă a implicat o critică hotărâtă a principiilor limitate și inumane ale inginieriei moderne:

Ingineria contemporană, chiar dacă este „tehnic cu totul revoluționară”, a fost „complet conservatoare în estetica sa”. [...] Această nouă sarcină nu putea fi executată de vechiul tip al artei aplicate, nici de vechiul tip de inginerie. Ea cerea un nou tip social [...] „ingineri-constructori, echipați cu întregul aparat al cunoașterii tehnice, cu metode științifice pentru organizarea muncii și cu o atitudine productivistă cu privire la formă”.⁷

De departe de a-i sfătuia pe foștii artiști să se orienteze spre artele aplicate și să uite de ideea de creativitate estetică, aşa cum va voi Maciunas patruzezi de ani mai tîrziu⁸, „războiul împotriva artei” lansat de productivismul rusesc a însemnat un efort paralel de a pune în practică o transferare a unei suite de trăsături ale creației estetice în abordările creative ale designului industrial și ale producției industriale. Cu cuvintele lui Brik, „producția artistică” trebuia să producă „un raport în mod conștient creativ cu procesul de producție”. Nu e de mirare că asta a implicat o critică socială a caracterului alienat al procesului de muncă:

3. Christina Lodder, *Russian Constructivism*, New Haven-London, Yale University Press, 1983, p. 34–42, 205–223.

4. *Ibid.*, p. 108. Pentru o recenzie a diverselor poziții din jurul productivismului în Rusia anilor 1920, vezi p. 73–108.

5. O. M. Brik, „Khudoznik i komuna”, *Izbratul noei Iskusstvo*, nr. 1, 1919, p. 25, citat în Halina Stephan, *Lef and the Left Front of the Arts*, München, Verlag Otto Sagner, 1981, p. 63.

6. Alexandr Rodchenko și Varvara Stepanova, „Programme of the First Working Group of Constructivists” (1922), în *Art in Theory 1900–1990: An Anthology of Changing Ideas*, ed. Charles Harrison și Paul Wood, Oxford UK and Cambridge USA, Blackwell, 1992, p. 318.

7. Boris Arvatov, *Iskusstvo v proizvodstvo*, Moscova, 1926, p. 96, citat în Lodder, *Russian Constructivism*, p. 106, nota 185.

8. Lodder, *Russian Constructivism*, p. 106–107.

9. Unul dintre cîmpurile cele mai importante ale teoriei productiviste a fost critica ideii de „artă aplicată”. De fapt, istorici ca Lodder au subliniat în mod corect că restrîngerea constructivismului de la sfîrșitul anilor 1920 la propagandă, fotomontaj și design grafic a fost rezultatul declinului mișcării, și nu o dezvoltare logică a principiilor sale (*ibid.*, p. 204).

10. O. M. Brik, „On the Order of the Day”, citat în *ibid.*, p. 102.

Vrem ca muncitorul să înceteze a fi un executant mecanic al unui plan care îi este străin. El trebuie să devină un participant conștient și activ în procesul de creație prin care se produce un obiect.¹⁰

lar cei care și-au armonizat produsul estetic cu estetica mașinii, cum ar fi Rodchenko, au ținut minte tot timpul scopul de a pune la lucru frumosul ca o formă de reconciliere socială „universală”. Adică ei au demonstrat intenția de a folosi retorica gustului pentru a valida produsul industrial și ambientul său social:

Salut expresia comunistă a construirii materiale! [...] Sfîrșitul artei pure și al celei aplicate a sosit. A început o epocă a promptitudinii. Un obiect cu o semnificație doar utilitară va fi introdus într-o formă pentru toți acceptabilă.¹¹

11. Alexei Gan, *Constructivism* (1922), citat în *ibid.*, p. 319.

O istorie stalinistă a avangardei

Trebuie să conchidem că oricără de aproape și-a simțit Maciunas proclamațiile sale antiartă de productivismul rusesc, contribuția specifică a constructivistilor în relație cu sarcina concilierii dintre estetică și opera și rămas dincolo de comprehensiunea lui: intenția de a infuza producția modernă cu principiile și puterile unor produse anterioare pur estetice. El încerca nu atât să-i salveze pe artiști de decesul [figurii] lor, ci mai degrabă să accelereze procesul. Angajamentul său simbolic față de socialism s-a referit la condițiile acestuia în a doua jumătate a secolului, și nu la mirajele sale utopice din anii 1920. Dar afirmațiile pe care le-a făcut despre programul LEF și, în particular, impreciziile istorice din aceste afirmații pot fi urmărite în cazul unor teme precise în puținele surse disponibile de la începutul anilor 1960.

De fapt, scrisorile sale către Schmit din 1964 au continuat să comită aceeași curioasă greșală cronologică: el datează proiectul antiartistic al lui Maiakovski și al LEF în anul „1929”. Mai tîrziu el a încercat să se corecteze și a menționat „noul LEF al lui V. Maiakovski (1928) drept precursor al antiartei Fluxus și al «BRENDA»-ului lui Henry Flynt“.¹² Cu siguranță, începînd cu 1927 și 1928, Novîi LEF a luptat pentru adoptarea „literaturii faptelor“ a lui Nikolai Cijak (literatura fakta) și pentru promovarea genurilor documentare ale fotografiei și filmului, exemplificate prin *Cinemaul adevărului* (Kino-pravda) al lui Dziga Vertov. Novîi LEF a marcat desprinderea grupului de programul futurist-construcțivist inițial. Astă s-ar putea interpreta și ca o încercare de ultimă instanță (în privat dezaprobată de Maiakovski) de a redefini estetica antiiluzionistă a avangardei în feluri care ar putea fi prietenioase în raport cu fostul regim sovietic din anii 1920.¹³ Cu toate asta, ar fi naiv să credem că Maciunas avea o imagine clară despre acele diferențe istorice. Nevoia sa de a muta LEF spre sfîrșitul anilor 1920 a provenit cel mai probabil din speranța de a pune în legătură antiarta LEF cu schimbările economice și politice care sănătă percepute îndeobște ca responsabile pentru declinul avangardei ruse. Printre hîrtiile lui Maciunas din colecția Silverman, există o diagramă istorică a revoluției socialiste din Rusia, de la momentul din octombrie 1917 și pînă la uciderea lui Serghei Kirov în 1934. Anvergura acestei cerce - tări nu e inocentă: diagrama arată că o istorie mai curînd apologetică a ascensiunii stalinismului.¹⁴ Scopul său principal, foarte în acord cu proiectul istoric al lui Maciunas din perioada studenției sale, a fost să coordoneze stadii diferite ale strategiei economice și sociale cu mariile dezvoltări ale „Poeziei și Prozei“ în Rusia stalinistă.

14. George Maciunas, „Diagram on the Soviet Revolution” (manuscrit nepublicat), Colecția Gilbert și Lila Silverman, Detroit și New York, curator Jon Hendricks. Din stilul acestui document și din scrisul de mînă al lui Maciunas, se poate presupune, fără teamă de a gresi, că diagrama a fost făcută la începutul anilor 1960. Ea nu se potrivește cu descrierea pe care o face Leokaida Maciunas în memoriile sale unei diagrame despre istoria rusă, pe care a compilat-o Yurgis la începutul anilor 1950. Cred că există motive de a crede că diagrama a fost compusă de Maciunas în anii săi de bolesvinism cultural și-l-a ajutat în a-l ghida atunci cînd a încercat să modelizeze Fluxus pe baza istoriei regimului sovietic.

Discursul implicit al diagramei (compilate în mod clar pe baza relatărilor oficiale despre cultura din URSS) poate fi transcris, în mare, în felul următor: după predominanta „școlii simboliste“ în anii 1910, revoluția a făcut literatura să servească „cauza statului“, în pofida „marii confuzii“ a vremurilor sovietice timpurii. Dar în timp ce artiștii proletarieti de la începutul anilor 1920 au eşuat în încercarea lor de a dezvolta genuri literare și plastice apropiate de gustul proletariatului, „școala futuristă“ și Maiakovski (cel mai „colorat propagandist“ al acesteia) au propus abandonarea completă a „tradițiilor demodate ale trecutului“. O asemenea propunere aștepta încă o rezolvare cînd Noua Politică Economică (NEP) din 1921 inaugurașe o anumită toleranță față de artă. Partidul Comunist a trebuit să se limiteze la o simplă demonstrație de sprijin față de scriitorii-„tovărăși de drum“, ca Maiakovski, care îndrăzneau să critice birocratia. Cu toate asta, relaxarea pe care a impuls-o NEP în chestiuni legate de estetică s-a terminat cu primul plan cincinal din 1928–1929, cînd literatura a intrat într-o nouă fază, pe care Maciunas a caracterizat-o drept era „comenziilor sociale“. Revoluția a avut nevoie de „cooperarea deplină a artei“ sub forma unei „critici constructive“, căci ea le-a cerut artiștilor să glorifice realizările revoluției.

Asta ar sugera că interesul special al lui Maciunas față de perioada 1928–1929 a avangardei în Rusia ar trebui interpretat ca făcînd parte din aprobarea de către el a momentului de la sfîrșitul anilor 1920, începutul anilor 1930, cînd statul sovietic și-a reafirmat controlul asupra culturii. Cu alte cuvinte, el și-a imaginat că orientarea artiștilor către industrie și proiecte antiartă a făcut parte din planificarea socială totală implicată de anunțarea primului plan cincinal.

De fapt, Maciunas știa bine că stalinismul a cauzat o mare nenorocire în rîndurile populației sovietice, din pricina colectivizării forțate din sate, a reorganizării armatei și a epurărilor operate de Stalin în conducerea sovietică. Cu un cinism extrem, Maciunas a legat aceste desfășurări de ascensiunea realismului socialist. Dar departe de a condamna violența socială și politică stalinistă, Maciunas pare să fi aprobat felul în care statul utilizase arta realistă pentru a ameliora dezamăgirea resimțită din cauza totalitarismului. El caracterizează „umorul forțat“ al realismului socialist ca o politică vizînd prevenirea neliniștii sociale provocate de măsurile lui Stalin. Nu e deloc întîmplător că pînă în anii 1970, diagramele sale istorice despre originile Fluxus au menționat „realismul socialist/arta didactică“ printre contribuții pozitive ale antiartei.¹⁵ Rezultă că, atunci cînd Maciunas considerase că Fluxus trebuia să se metamorfozeze în „vodevil, amuzament, satiră etc., mai degrabă decît în soc vulgar“ pentru a infila republicile sovietice, el a fost ghidat de presupunerea că socialismul din anii de după război avea nevoie, de asemenea, de un tip pozitiv de practică artistică, menit să demonstreze că viața sub socialism, oricără de neplăcută să fi fost, a fost mai bună decît orice fel de fantazie. Astfel, la începutul anilor 1960, el a ajuns să considere politica sovietică oficială a realismului socialist ca o formă antiartistă de control politic:

Realism socialist

Artistul trebuie să fie optimist, construcțiv și să accepte viața ca frumoasă. Artistul greșește, nu viață.¹⁶

15. George Maciunas, „Diagram of Historical Development of Fluxus and other 4 Dimensional, Aural, Optic, Olfactory, Epithelial and Tactile Art forms“ (aprox. 1974) în *Fluxus Codex*, ed. Jon Hendricks, New York, The Gilbert and Lila Silverman Fluxus Collection in association with Harry N. Abrams, Inc. Publishers, 1988, p. 329.

16. *Ibid.*

13. Stephan, „Lef“ and the Left Front of the Arts, p. 55–56.

Angajamentul Fluxus de partea umorului fusese impregnat de această stranie rationalizare a dogmei artistice sovietice oficiale. Chiar dacă Maciunas n-a fost un criptoijidanovist, căci respingea stilizarea extremă a realismului socialist, el-i atribuit acestuia o funcție socială mai înaltă: aceea de a-l ajuta pe Stalin să impună colectivizarea și industrializarea forțată în Uniunea Sovietică.

La fel de unică a fost înțelegerea de către Maciunas a istoriei LEF. La o privire atentă, ea apare ca o sinteză specială a multor teorii de stînga din anii 1920 și 1930, pe care le-a introdus, cu supunere, într-un portret compozit al lui Vladimir Maiakovski.

VLADIMIR MAIAKOVSKI

LEF (FRONTUL DE STÎNGĂ)

Pictorii sănătuți să proiecteze afișe, ziare.

Sculptorii să proiecteze aparate, vase etc.

Regizorii să organizeze festivaluri populare.

Poetii să scrie pentru ziare sau să compună sloganuri pentru afișe.

DIZOLVAREA ARTEI ÎN VIAȚĂ!

KEMENSKI [sic!]

BURLIUIC¹⁷

Că Maiakovski apare ca un personaj copleșitor în diagramele lui Maciunas nu e deloc surprinzător: din momentul în care Stalin a decretat răuoitor că indiferența față de memoria și operele lui Maiakovski sănăt un „delict“, poetul a devenit singurul membru sovietic al avangardei care merită să fie discutat în cercurile de stînga selecte.¹⁸ Mai important e faptul că lui Maciunas i s-a părut important să înscrie în diagramele sale numeroase destul de obscure ale lui David Burliuk și Vasiliu Kamenski.

„Dezghețul“ și antiarta: raportul lui Ehrenburg despre futurism

Maciunas și Henry Flynt au fost printre primii artiști postbelici care și-au luat avangarda sovietică drept punct de referință esențial. A fost o receptare prost digerată, dar foarte actuală: 1962 a fost „anul întîi“ al rescurției avangardei ruse, mai ales datorită publicării studiului fundamental al lui Camilla Gray, *The Great Experiment: Russian Art 1863–1922*. În aceeași vară, Jonas Mekas publicase primele traduceri în engleză din

17. *Ibid.*

18. Scrisoare a lui Stalin către Nikolai Ejoy, șeful poliției secrete, citată în Anna Lawton (ed.), *Russian Futurism through Its Manifestoes, 1912–1928*, Ithaca-London, Cornell University Press, 1988, p. 47–48, n. 133. Ceva similar a avut loc în 1922, cînd Lenin a decis, din motive practice complicate, să laude poemul lui Maiakovski *Sedintăldăi*. Cît timp LEF fusese redactat de Brik, a fost convenabil din punct de vedere poetic ca Maiakovski să păstreze ca redactor oficial al revistei. Despre această chestiune și istoria critică a LEF vezi Stephan, „Lef“ and the Left Front of the Arts, p. 33–38, p. 19 ff., și articolul ei „The Rediscovery of the Left Front of the Arts in the 1960s and 1970s“, *Canadian-American Slavic Studies* 13, nr. 3 (toamna 1979), p. 332–349.

19. P. Adams Sitney (ed.), *Film Culture: An Anthology*, London, Secker & Warburg, 1971, p. 353–375.
20. George Maciunas, fișă despre Henry Flynt, Arhiva Sohm, Galeria de Stat Stuttgart.
21. În însemnările sale personale, Maciunas îl menționează pe Gray printre cărțile pe care le folosea Flynt la acel moment. Cititorului i s-ar putea părea interesant să vadă această listă de lecturi, care se întind de la cărți de istorie la o monografie clasică despre pictura murală mexicană: „Henry Flynt – Surse The Modern Theater, vol. VI, Double day, Anchor Books, 1960 The Great Experiment in Russian Art 1863–1922, Camilla Gray, H. Abrams Bedbug and Selected Poetry by Mayakovsky, Meridian, New York, 1960, An Illustrated History of Russia de Joel Carmichael, Reynal & Co., New York, 1960, International Socialist Review, N.Y., 1962 iarna Evergreen Review, vol. 6, nr. 25 [mai mult SF sovietic], Collier Books [sic!] The Mexican Muralists, Alma Reed, Crown Publ, New York, 1960, Literatură sovietică (ed. sovietice); nimic de-a face cu comunismul” (Arhiva Sohm, nota 20, fișă despre Henry Flynt).
22. O comparație între contextul discuției lui Gray și rezumatul lui Maciunas e util pentru a confirma transformarea proiectului productivist pe care l-a elaborat Maciunas: „Pe de altă parte, Tatlin și înfovățatul communist Rodchenko au insistat pe faptul că artul trebuie să devină un tehnician; că el trebuie să învețe a folosi unele și materialele producției moderne pentru a-și oferi energiile în mod nemijlocit pentru folosul Proletariatu-lui. Inginerul-artist trebuie să construiască armonie în viață însăși, transformînd munca în artă și arta în muncă. «Artă [transformată] în viață» a fost cuvîntul său de ordine și al tuturor constructiștilor din vîtor” (Camilla Gray, *The Great Experiment: Russian Art 1863–1922*, London, Thames and Hudson, 1962, p. 244).
23. Comunicat de presă pentru „From Culture to Veramusement” (martie-aprilie 1963), în *Henry Flynt: Fragments & Reconstructions from a Destroyed Oeuvre, 1959–1963*, o expoziție la Backworks (New York), 27 aprilie – 12 iunie, 1982, documentul 20E.
24. Despre aceste evenimente, vezi remarcabilă dare de seamă despre viața lui Ehrenburg scrisă de Joshua Rubenstein, *Tangled Loyalities: The Life and Times of Ilya Ehrenburg*, London–New York, I. B. Tauris Publishers, 1996, mai ales p. 278–354.
25. Ilya Ehrenburg, *First Years of Revolution 1918–1921*, vol. 2, *Of Men, Years-Life*, London, MacGibbon & Kee, 1962, p. 42–43. De fapt, problemele lui Maciunas cu cronologia LEF ar putea proveni, de asemenea, pur și simplu din structura stranie a istorisirii lui Ehrenburg. Citeva rînduri mai încolo, după pasajul citat, acesta spune că „respin-
- scrierile lui Vertov în *Film Culture*.¹⁹ Drept rezultat al acestor surse și al altora, într-un schimb rapid de scriitori în ianuarie și februarie 1963, Flynt și Maciunas au ajuns la concluzia că dezbaterea sovietică despre moartea artei a fost mai semnificativă decât aceea desfășurată de dadaști:
- Arta burgheză „occidentală”, decedată la 1920, ca rezultat al dadaismului și al avangardei sovietice. [...] Stalin s-a confruntat cu problema artei decadente. Arta să fie folosită doar în scopuri pedagogice. Acum trebuie să ocolim arta cu totul. Mers direct la concepția mai bună a lui H[enry] F[lynt] despre amuzamentul pur. Educația să fie continuată de nonficțiune & realism [...]
- Maiakovski – declarația antiartă – cu mult superioară dadaismului occidental.
- Cel mai avansat gînditor de pretutindeni. – nu imita Occidentul ca alti „avangardisti“ [...] Arta comunistă didactică e încă artă & ar trebui înlocuită mai degrabă cu forme nonartistice de propagandă.
- Trebuie obținută revista LEF – de făcut o selecție a manifestelor „războiului“ lui Maiakovski împotriva artei [...]
- Dziga Vertov e unul de-a noștri – am avut dreptate – [Flynt] a găsit mai multe materiale despre el.²⁰
- Chiar dacă Flynt îi recomandase lui Maciunas carteau lui Gray²¹ și chiar dacă sloganurile despre „arta [introductă] în viață“, pe care liderul Fluxus le-a citat în anii 1970, veniseră din discuția pe care o face Gray ideilor lui Tatlin și Rodchenko²², ar fi greșit să atribuim lectura sa a LEF exclusiv acestei cărți. De fapt, spre 1962 Maciunas a fost mult mai impresionat de anecdotele fragmentare despre egofuturiști, făcute publice de singurul scriitor care, printre-o remarcabilă combinație de noroc, sărăenie și, uneori, de oportunism ușor eroic, a fost în stare să supraviețuiască tuturor bătăliilor culturale ale istoriei sovietice – Ilia Ehrenburg. Doar la cîteva săptămâni după ce Maciunas și-a publicat „Manifestul“ său, Flynt consemnase datoria lor intelectuală față de autorul lui *Julio Jurenito*. Pe 28 februarie, în prelegerea sa manifest „From Culture to Veramusement“, Flynt susținea că doctrina sa cea nouă „fusese anticipată de idei puțin cunoscute ale lui Maiakovski, Dziga Vertov și grupul lor, aşa cum se povestește în memoriile lui Ilia Ehrenburg și în alte locuri“. Pe lîngă realizările sale exceptionale la intersecția constructivismului și a suprarealismului în anii 1920, momentul de înflorire al lui Ehrenburg a fost scurta perioadă căreia i-a dat un nume: „dezghețul“ politicii sovietice sub conducerea lui Nikita Hrușciov. El a fost nu doar singurul membru al elitei culturale căruia i-a permis să reziste dictatelor realismului socialist sub regimul lui Stalin. În anii 1950, Ehrenburg a luptat intens pentru reabilitarea artei plastice și a literaturii moderne în țara sa. El l-a expus pe Picasso spre mijlocul anilor 1950, a promovat toleranța față de opera lui Kafka și Joyce în cercurile literare sovietice și a avut grija să salveze cărțile autorilor interzisi, cum ar fi Isaac Babel, Boris Pasternak și Maria Tsvetaeva. Ehrenburg a ajutat de asemenea la organizarea primelor și foarte influentelor expoziții ale avangardei sovietice timpurii: ale Nataliei Gonçearova și ale lui Robert Falk, printre alții. Ehrenburg a fost important în provocarea unei relaxări temporare a regimului față de intelighenție, o mișcare ce a provocat resentimentul birocratiei staliniste și al artiștilor conservatori.²⁴ Maciunas și Flynt au fost prinși în sala de oglinzi a acestei perioade turbulente și a personalității lui Ehrenburg. Opiniile președintelui Fluxus cu privire la războiul lui Maiakovski împotriva artei, de la scrisoriile sale către Schmit la diagramele din anii 1970, au fost niște transcrieri căt se poate de literale ale amintirilor lui Ehrenburg în legătură cu acest subiect:
- Maiakovski [...] a vrut să distrugă poezia prin poeme. LEF publicase o condamnare la moarte a artelor: a „asa-numițiilor poeti“, a „asa-numițiilor pictori“, a „asa-numițiilor producători“. În loc să lucreze la picturi de șevalet, artiștii au fost sfătuiri să-și îndrepte atenția spre estetica mașinilor, a textilelor și a obiectelor din gospodărie; producătorilor de teatru li s-a impus să organizeze festivaluri și demonstrații populare și să spună adio luminilor rampei; poetilor li s-a ordonat să abandoneze lirismul și să scrie pentru ziare, să inventeze sloganuri pentru afișe și reclame.²⁵
- Memorile lui Ehrenburg au fost concepute strategic, pentru a-i induce în eroare pe cenzori și pentru a face presiune în favoarea deschiderii culturale. Ridiculizînd în mod intentionat extremismul anilor 1920, Ehrenburg le-a acordat cititorilor săi posibilitatea unei priviri asupra unei epoci culturale mult mai bogate decât cea a vremii lor. Cititorul sovietic obișnuit fusese suficient de sofisticat ca să știe cum să interpreteze

asemenea strategii esopice de scriitură, dar un public occidental mai naiv, cum au fost Flynt și Maciunas, riscă să se piardă în acele subtilități. Așadar, în loc să fie obligat, aşa cum își dorea probabil Ehrenburg, să sprijine liberalizarea culturii în blocul estic, Maciunas să-si simtă atras de anecdotele intentionat comice pe care Ehrenburg le-a adăugat relatării sale despre dușmania futuriștilor ruși față de artă.²⁶ Unicul motiv din spatele acestui entuziasm față de Burliuk și Kamenski, poetii egofuturiști ruși pe care îi menționează în diagramele sale, fusese o poveste zisă de Ehrenburg despre ziua în care Maiakovski și cei doi au acoperit zidurile Moscovei cu un decret, emis, se presupunea, de Lenin, un document care abolea vechile instituții artistice ale epocii țăraste:

În fiecare dimineață, orășenii studiau cu atenție decretele încă umede și încrețite, lipite pe ziduri, încercînd să afle ce era permis și ce se interzicea. Am văzut odată o mulțime strînsă în jurul unei bucăți de hîrtie pe care stătea titlul „Decretul nr. I despre democratizarea artelor“. Cineva citea cu voce tare „de acum încolo, împreună cu distrugerea regimului țarist, prin prezenta se abolește păstrarea artei în depozitele de cherestea și în șurile geniului omenesc – adică în galerii, saloane, biblioteci și teatre“. O bătrînă tipă: „O Doamne Dumnezeule, acumă o să ne ia și șurile!“ Omul cu ochelari care citea „decretul“ explică: „Nu e vorba de șuri, dar vor închide bibliotecile și teatrele“. Textul a fost compus de futuriști, iar semnaturile lui Maiakovski, Kamenski și Burliuk apăreau sub el. Numele acestea n-au însemnat nimic pentru omul de pe stradă, dar toată lumea cunoștea cuvîntul magic „decret“.²⁷

E clar că Maciunas s-a inspirat din această anecdotă atunci când și-a elaborat planul său major vizînd eliminarea artei prin decret în socialism. Aici, ca în alte momente din istoria carierei lui Maciunas, o perspectivă istorico-artistică specifică supradetermină teoria și practica sa. Trebuie să examinăm întrebarea finală: De ce tocmai la începutul lui 1963 Maciunas a cresut că e posibil să convingă conducerea sovietică să semneze o măsură legislativă prin care să se interzică arta în toate republicile sovietice? Cum de s-a putut el gîndi că o asemenea inițiativă ar putea contribui efectiv la victoria socialismului în perioada Războiului Rece? Răspunsurile se află în corespondența pierdută dintre Maciunas și Flynt, implicînd o poveste de dimensiuni molierești.

Hrușciov și antiarta

Grație rezumatului cvasitelegrafic pe care Maciunas l-a făcut corespondenței sale, știm că dialogul epistoliar dintre cei doi „bolșevici culturali“ a avut loc mai mult sau mai puțin în felul următor. La începutul lui ianuarie 1963, Maciunas i-a spus lui Flynt că „Europa de Est era mai pregătită decât cea de Vest“ pentru Fluxus. Explicația sa a fost una decisivă. El a considerat că există „o justificare economică potrivită pentru a elimina arta“ în blocul estic și că „distrugerea pianului“ la Wiesbaden a fost „asociată cu o asemenea demonstrație“. Henry Flynt nu era convins:

El încerca să abandoneze încercări de a converti generația prezentă. Atacul la adresa lui Hrușciov – nedemn (despre arta abstractă). E de acord că banii trebuie opriti dacă sunt folosiți de artiști pentru a picta artă abstractă. (Deoarece arta abstractă e inutilă) baza atacului greșită. Condamnat pe baza tradiționalismului filistin burghez. Nimic socialist în acest atac. Nicio comparație cu educația socialistă, zugrăvirea revoluției, munca etc. [...]

Arta feudal-burgheză tradițională la fel de lipsită de valoare ca arta modernă (trăiește încă etc.). [...] îl împovărează cu apărarea artei lor feudal-burgheze tradiționale.

Dorește o comunicare mai strînsă cu mine pe chestiuni legate de Fluxus.²⁸

Să încercăm reconstruirea acestui argument. Flynt n-a fost sigur că generația de atunci a liderilor sovietici (majoritatea dintre ei, inclusiv Hrușciov, vechi stalinisti) ar putea fi convertită la cruciada lor antiartistică. Orișicum, el a căzut de acord cu Maciunas că arta abstractă era economic nepotrivită pentru socialism, ca toate modurile „feudal-burgheze“ ale practicii artistice, inclusiv realismul socialist, deoarece n-avea valoare de întrebuițare. Că se poate de corect, Flynt încerca să-i spună lui Maciunas că ostilitatea lui Hrușciov față de artă abstractă fusese pur și simplu o apărare a esteticii realiste tradiționale: liderul sovietic nu era gata să eliminate arta, el pur și simplu voia ca artiștii să se dedice „zugrăvirii“ muncitorilor și revoluției.

gerea artei“ de către Maiakovski a devenit mai dură odată cu trecerea timpului, pînă la punctul în care „la sfîrșitul anului 1928, nouă LEF declarase că Maiakovski a anunțat în mod public următoarele: «Îl voi amnistia pe Rembrandt». Într-o notă de subsol, autobiografia include cronologia exactă pe care a folosit-o Maciunas în diagrama sa istorică din 1974: „LEF: organizația și revista «Frontul de stînga» 1923–1925. Nouă LEF, 1927. REF: Frontul Revoluționar al Artilor, 1929“.

26. Descrierea sa a Cafenelei Poetului din intervalul 1917–1918 probabil că-i plăcut lui Maciunas și-i amintit, de fapt, de Fluxus. Cu cuvintele lui Ehrenburg, aceasta a fost un loc unde nimeni nu vorbea despre artă, nimeni nu încerca să dovedească lucruri, nimeni nu sufereau“, unde David Burliuk, „pudrat abundent și înțînd o lornetă“, declama provocări fără sens – „îmi plac bărbății gravizi [...]“ – la adresa tuturor „burghezilor căroru nu își să-tăiat încă gîtlejul“, *ibid.*, p. 38–39.

27. *Ibid.*, p. 55.

28. Maciunas, fișă despre Henry Flynt, început de ianuarie 1963, Arhiva Sohm (vezi nota 20).

Toate aceste obiecții sugerează că rațiunile din spatele calculelor lui Maciunas se articulau aproape absolut pe critica artei moderne pe care premierul Nikita Hrușciov a exprimat-o la a Doua Expoziție de Artă Modernă, care a avut loc la Galeria Manej din Moscova în decembrie 1962. La acea dată, politica de destalinizare a lui Hrușciov a adus niveluri fără precedent de libertate artistică în URSS. „Dezghețul” a luat amploare în octombrie 1962, cînd Hrușciov a încercat să mobilizeze în favoarea sa impulsurile liberale ale artiștilor și scriitorilor sovietici tineri. *Pravda* a publicat „Urmașii lui Stalin”, un poem de Evgheni Evtușenko, care îi atenționa pe cetăteni să fie vigilenti, „pentru ca Stalin să nu apară din nou și, împreună cu el, trecutul”.²⁹

29. Priscilla Johnson și Leopold Labed (ed.), *Krushchev and the Arts: The Politics of Soviet Culture 1962–1964*, Cambridge, Massachusetts, The M.I.T. Press, 1965, p. 93–95.

30. Carl A. Linden, *Kruschchev and the Soviet Leadership 1957–1964*, Baltimore-London, The Johns Hopkins University Press, 1966, p. 147–148.

31. Ibid., p. 159.

E posibil ca Hrușciov însuși să fi comandat poemul pentru a-l folosi împotriva dușmanilor săi politici, pregătind o epurare a puterii staliniste rămase prin politicizarea subită a literaturii.³⁰ În noiembrie același an, *Novîi Mir* publicase *O zi din viața lui Ivan Denisovici* de Aleksandr Soljenițin, care vorbea pentru prima oară cînt se poate de concret despre atrocitățile lagărelor de muncă din Siberia, denunțate la cel de al XX-lea Congres al Partidului Comunist. Cu toate astea, planurile lui Hrușciov au fost zădănicite de consecințele crizei rachetei cubaneze. Întelegerea sa cu Kennedy, pentru a evita războiul nuclear – desființarea bazelor de rachete din Cuba în schimbul unei mișcări similare din partea NATO în Turcia –, i-a subminat puternic prestigiul de la Kremlin, căci a fost văzută ca o retragere și o umilire națională. Aceste tensiuni, care nu puteau fi exprimate politic în mod deschis, fuseseră în mod firesc lupte culturale.

În timp ce țara suferea din cauza unei noi crize economice, care amenința cu neliniște socială, conservatorii au pus în scenă o contraofensivă în cadrul partidului, denunțând apariția tendințelor „revisioniste” și „formaliste” în artă. Fie pentru că a simțit nevoie de a-și împăca dușmanii politici, fie din cauza aversiunii sale față de trăsătirea abstractiei, pe 1 decembrie 1962 Hrușciov a făcut o vizită-surpriză la Galeria Manej din Moscova și s-a repetit la picturile abstracte prezentate la a Doua Expoziție de Artă Modernă. E posibil ca dreapta să-i fi pregătit o capcană: în fața jurnaliștilor din presa internațională, el i-a atacat pe artiști la vernisaj, concediuindu-le lucrările ca fiind aceleia ale unor copii „care și-au făcut treaba pe pînză, cînd mama lor era plecată, iar după aceea au întins-o cu mîna”.³¹ Chiar la fața locului, Hrușciov a promis să impună un control mai strict în ce privește chestiunile estetice. Conținutul acelei faimoase izbucniri îi va suna foarte familiar cititorului:

Atât timp cînt sănătatea Consiliului de Miniștri, vom sprijini arta veritabilă. Nu vom da nicio copeică pe tablouri pictate de tîmpîți. [...]

Nu, nu avem nevoie de asemenea picturi. Atât timp cînt poporul ne sprijină și are încredere în noi, vom duce la bun sfîrșit politica noastră în privința artei. Iar dacă tablouri ca acestea apar totuși, asta înseamnă că nu ne facem bine treaba. [...]

Maeștrii olandezi pictau altfel. Te poți uita la tablourile lor cu o lupă și tot admirabile sănătate. Dar picturile voastre nu fac decît să constipe oamenii. [...]

Furați de la societate. Sînteți niște paraziți. Trebuie să ne organizăm societatea în aşa fel încît va fi clar cine e folositor și cine nefolositor. Ce drept aveți să trăiți într-un apartament construit pentru oameni adevărați, unul făcut din materiale veritabile? [...]

Domnilor, vă declarăm război!³²

32. În bazez relatarea despre polemica sovietică despre arta modernă pe Johnson și Labed, *Khrushchev and the Arts*. Atacurile lui Hrușciov la adresa artiștilor abstracti de la Galeria Manej sănătate cînd p. 101–105.

33. „Hrușciov vorbește din nou”, *Pravda*, 10 martie 1963; publicat în engleză drept „Khrushchev on culture”, ibid., p. 169–170.

34. George Maciunas, rezumat al corespondenței cu Henry Flynt. Fișă din Arhiva Sohm (vezi nota 20).

Multimi de moscovici s-au grăbit să vadă expoziția, căci asaltul lui Hrușciov s-a dovedit a fi cea mai bună publicitate; sedințele și ziarele Partidului Comunist au fost pline de atacuri împotriva oricarei urme de modernizare, în timp ce Evtușenko și Ehrenburg au discutat foarte curajos cu Hrușciov despre speranțele lor de a salva tendința către liberalizare. Cu toate că în martie 1963 Hrușciov decretase că pentru statul sovietic „abstractionismul și formalismul” erau „forme ale ideologiei capitaliste” și, prin urmare, că nici nu se punea problema „coexistenței pașnice în cîmpul ideologiei”, căci asta ar fi „o trădare a cauzei muncitorilor și țărănilor”³³, chestiunea a rămas nerezolvată pînă cînd Hrușciov n-a fost schimbat cu Leonid Brejnev în octombrie 1964. În mod evident, niciun observator independent din acea perioadă n-a înțeles forțele subterane care au lansat „războiul” lui Hrușciov împotriva artei abstracte. Maciunas a derivat din ele cele mai fantastice spețanțe. În 21 februarie 1963, el i-a scris lui Flynt că „în Est ar fi fost mai bine să se convertească elementele conducerii, iar după aceea să se eliminate arta prin decret”.³⁴ El probabil că a jubilat auzind vorbele lui Hrușciov: ideea că artiștii erau niște paraziți sociali, care produc mîzgălituri copilărești, ba chiar și bancul prost al premierului despre „constiparea” provocată de pictura modernă.

Drept consecință, Maciunas a compus o scrisoare către autoritățile culturale sovietice, căutînd să obțină colaborarea lor în organizarea unui „turneu expozițional de 3 sau 4 luni în URSS”, care să fie piesa de rezistență a „festivalului mondial de artă și muzică concretistă” inițiat de Fluxus. Maciunas susținea că Fluxus, în întregul său, atât concerte, cât și reviste sale, a fost conceput pentru a demonstra coerentă dintre „concretism” și URSS. Pe de o parte, Fluxus a vrut să recruteze de partea sa „artiștii cei mai revoluționari și mai concreți din URSS”. Pe de altă parte, Maciunas a vrut să-și mute cartierul general „în URSS”, ca să le fie mai ușor oficialităților partidului să asigure „conducerea politică a mișcării FLUXUS”. Maciunas le-a spus autorităților sovietice că Fluxus va începe să „coordoneze eforturile sale cu telurile sociopolitice ale conducerii partidului”. Parafrând „Manifestul” din 1963, el a fost absolut convins că Uniunea Sovietică fusese, ea însăși, o „societate concretistă”:

Publicarea unei reviste în ediții bilingve [...] va putea exprima în termenii cei mai articulați: (1) dorința noastră de a elimina metehnele lumii burgheze, (2) dorința noastră de a împinge înainte artiștii, muzica și filosofia spre concretism-realism și (3) dorința noastră de reappropriere și unitate între artiștii concreti ai lumii și societatea concretistă care există în Uniunea Sovietică. Toate aceste obiective sănătate sunt rezumate cel mai bine de semnificația însăși a fluxului și a Fluxus.³⁵

„Antistilul“ eficienței sociale

Susținând că Uniunea Sovietică este o „societate concretistă”, Maciunas s-a gîndit cu siguranță la trăsăturile pur utilitariste ale regimului industrial sovietic, care i-sau înfățișat ca realizare a ideii sale antistilistice despre obiectul material. Numai într-o societate fără piată și preocupată de extirparea tradițiilor culturale, obiectele materiale vor putea fi apreciate pentru simplele lor calități, fără vreo concesie ineficientă făcută valorilor neutilitare. Prin urmare, lui Maciunas i-s-a părut necesar să critice designul sovietic cînd acesta nu s-a dezvoltat în direcția amintită:

Artele aplicate – scria Henry Flynt rezumînd ideile lui Maciunas – [...] nu sănătatea decît domenii ale ingineriei designului, care sănătate în mod special întîrziate de tradiții artistice, naționale și stilistice (precum și de economia profitului) [...]

Pentru a mări productivitatea muncii din cadrul „artelor aplicate”, este nevoie de proprietatea publică, mai ales pentru a scăpa de consumul forțat, de stilismul în mod deliberat risipitor cerut de economia capitalistă [...] Dar experiența Uniunii Sovietice arată că aceste premise economice nu asigură un design eficient [...] Premisele economice și progresele din inginerie trebuie folosite: designul eficient trebuie preferat designului stilizat.³⁶

Pe baza acestei presupozitii conform căreia antistilul a fost economic și ideologic mai potrivit pentru proiectul sovietic, Maciunas i-a trimis o altă scrisoare lui Hrușciov, „prim-secretarul conducerii”, cînd „ghișajul său politic revoluționar”.³⁷ Din păcate, textul acestui document a fost pierdut. Trebuie să ne mulțumim cu relatarea lui Jackson Mac Low despre conținutul acestuia. Oricum, teza sa principală era în mod clar că „realismul” antiartei fusese înrudit cu natura „realistă” a economiei sovietice.

Idea principală a lui Maciunas [...] a fost că nu era nevoie de artă. [...] A face opere de artă [...] era esențialmente o îndeletnicire inutilă. Dacă oamenii ar putea învăța să urmeze „attitudinea artistică” față de toate fenomenele cotidiene, artiștii ar putea înceta să facă opere de artă și să devină muncitori economic „productivi” [...]

Aceste idei se leagă de ideile politice ale lui George. La începutul anilor 1960 cel puțin, cînd am vorbit și ne-am scris des, el a fost un tip special de marxist-leninist – ba chiar, în felul lui, un „rusist”. La AG, mi-a arătat odată o scrisoare foarte lungă pe care tocmai a trimis-o premierului Hrușciov și în care îl îndemna pe liderul sovietic să încurajeze „arta realistă” (cum ar fi aceea lui Brecht, a lui La Monte și, într-o oarecare măsură, a mea), ca potrivindu-se mai bine cu „sistemul economic realist”, ca acela al Uniunii Sovietice, decît arta „realist-socialistă” demodată ținută atunci la mare rang.³⁸

35. George Maciunas, ciornă pentru o scrisoare sau o circulară către autoritățile culturale sovietice (c. începutul lui 1963), în Arhiva Sohm (vezi nota 20). Owen Smith a prezentat în mod eronat această scrisoare ca fiind una adresată lui Hrușciov (vezi Owen Smith, „George Maciunas and a History of Fluxus or, the Art Movement that Never Existed”, teză doctorală, University of Washington, 1991, p. 138–139).

36. Henry Flynt [si George Maciunas, designer], „Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture”, New York, World View Publishers, 1965, p. 6. Retipărit în *Fluxus Addend I*, etc., p. 38.

37. George Maciunas, ciornă pentru o scrisoare sau o circulară către autoritățile culturale sovietice (c. începutul lui 1963), în Arhiva Sohm (vezi nota 20).

38. Jackson Mac Low, „Wie George Maciunas...”, in 1962. Wiesbaden Fluxus 1982. Eine kleine Geschichte von Fluxus in drei Teilen, ed. René Block, Wiesbaden-Kassel-Berlin, Harlekin Art. Berliner Künstlerprogramm des DAAD, 1983, p. 122.

Sugestia lui Mac Low că scrisoarea lui Maciunas către Hrușciov a fost scrisă cîndva în 1961 ar putea fi un fapt semnificativ. Cînd Maciunas a afirmat că „trebuie să începem coordonarea dintre eforturile noastre și țelurile sociopolitice ale conducerii partidului”³⁹, poate că el nu-și exprima doar respectul ideologic față de Politburo. Între iulie și octombrie 1961, s-a discutat un nou program al Partidului Comunist Sovietic și, măcar nominal, partidul saluta contribuții și critici venind dinspre cetățenii sovietici și comuniști din întreaga lume. În lumina acestei cotituri în retorica regimului sovietic, economismul lui Maciunas devine transparent.

Cu noul plan mondial comunist, Hrușciov s-a așteptat să fie recunoscut ca teoretician revoluționar. Dacă în zilele noastre el e, practic, uitat, adoptarea aceluia nou program al partidului la cel de al XXII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a fost o ocazie cît se poate de importantă. A fost pentru prima oară de cînd Lenin a rescris credoul social-democraților în 1919 că directivele fundamentale ale bolșevicilor au fost reformate. Noua teorie revoluționară a lui Hrușciov a constat în teza că soarta comunismului nu va fi hotărîtă prin succesul violenței revoluționare, ci prin puterea grandioasă a economiei socialiste. Potrivit lui Hrușciov, URSS urma să întreacă Statele Unite în cursa pentru dezvoltare economică. Astfel, capitalismul va fi nevoie să admită superioritatea „construcției socialiste”, înflorind sub armistițiul furnizat de doctrina „coexistenței pașnice”. Documentul era punctul cel mai înalt al optimismului în blocul comunist. Hrușciov practic a promis că tranziția de la socialism la comunism va avea loc în Uniunea Sovietică în 1980:

În deceniul actual (1961–1970), Uniunea Sovietică, prin crearea bazei materiale și tehnice pentru comunism, va depăși țara capitalistă cea mai puternică și cea mai bogată, SUA, în ce privește producția pe cap de locitor. [...] În deceniul următor (1971–1980) va fi creată baza materială și tehnică pentru comunism, vor exista o seamă de beneficii materiale și tehnice pentru întreaga populație. Societatea sovietică se va apropiă de un stadiu în care poate introduce principiul distribuției în funcție de nevoi și va exista o tranziție treptată către o singură formă de proprietate – proprietatea publică.⁴⁰

În zilele noastre e prea ușor să rîzi de aceste predicții ale unui avînt economic sovietic ce-ar urma să vină. Dar la începutul anilor 1960, după Sputnik și Iuri Gagarin, mulți observatori și politicieni occidentali au ajuns să credă că Uniunea Sovietică era efectiv gata să arunce capitalismul la coșul de gunoi al istoriei. Cînd Kennedy a venit la putere, Harold Macmillan, prim-ministrul britanic, i-a scris o scrisoare în care îl avertiza că, dacă nu va exista o extindere a capitalismului, „comunismul va triumfa [...] părînd să fie o modalitate mai bună de a asigura oamenilor confortul material”.⁴¹ La urma urmei, retorica lui Hrușciov n-a făcut altceva decît să întețească eforturile economice ale dușmanilor săi. Combinînd o intervenție masivă din partea statului, investiția generoasă în știință, tehnologie și educație, precum și „economia mixtă” a cheltuielilor militare mărite și a consumului accelerat, Statele Unite au îngropat socialismul sub artleria grea a automobilelor, a televizoarelor, a jocurilor pe calculator și a șuncii.

Eșecul lui Hrușciov, cum spune Fredric Jameson cu oarecare nostalgie, a adus după sine faptul că generația sa va fi fost ultima care să credă „în posibilitatea unei reînnouri a marxismului, ca să nu mai vorbim de socialism”.⁴² A fost, de asemenea, ultimul moment în care avantgarde artistică a luat în serios experimentul sovietic. Productivismul încăpăținat al lui Maciunas se explică dacă cîtim proiectile economice ale lui Hrușciov. Potrivit premierului, în 1980 Uniunea Sovietică urma să-și măreasă producția industrială cu 500%, productivitatea sa a muncii urma să depășească pe cea a Statelor Unite cu aproximativ 100 de procente; recolta de cereale se va dubla și rezervele de carne vor crește de patru ori în aceeași perioadă. Pentru prima dată de la revoluție, conducerea sovietică a simțit că trebuie să le promită cetățenilor că standardele lor de trai vor fi în curînd mai ridicate decît acelea din restul lumii, iar săptămâna lor de muncă se va reduce la doar 34 de ore. Paradisul aștepta după colț sub forma unui Eden al muncii și organizării:

Comunismul este o societate puternic organizată a muncitorilor liberi și socialmente conștienți [...], în care munca pentru binele societății va deveni o cerință esențială și vitală pentru toată lumea, o nevoie recunoscută de fiecare și de toti, iar capacitatea fiecărui va fi pusă la lucru pentru cel mai mare beneficiu al oamenilor.⁴³

39. George Maciunas, diorâ pentru o scrisoare sau o circulară către autoritățile culturale sovietice (c. începutul lui 1963), în Arhiva Sohm (vezi nota 20).

40. „Schită pentru Programul Partidului Comunist”, *Pravda*, 30 iulie 1961, tradusă în engleză și republicată în Keesing's *Contemporary Archives: Weekly Diary of Important World Events with Index Continually Kept Up-to-Date*, vol. XIII, Bristol, Keesing's Publications Ltd., 1961–1962, p. 1846.

41. Citat în Martin Walker, *The Cold War and the Making of the Modern World*, London, Fourth Estate, 1993, p. 137–138.

42. Fredric Jameson, *Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism*, London-New York, Verso, 1991, p. 274.

43. „Schită pentru Programul Partidului Comunist”, p. 18470.

Căutarea egalității (1965)

Această retorică a fost școală de comunism a lui Maciunas, și nu clasicii marxismului. Ea a implicat o perspectivă care era mai degrabă o chestiune de management și de etică a muncii decît un discurs despre agitație, plăcere sau rebeliune.⁴⁴ În aparență, aceste principii au ghidat concepția sa despre sarcina Fluxus măcar pînă în 1965. De fapt, atacurile lui Maciunas la adresa artei și a lenei (așa cum au fost ele formulate pentru prima oară în broșura *Neo-Dada in Music, Theater, Poetry, Art* [1962] și în „Manifestul Fluxus din 1963”⁴⁵ au pornit de la presupozitia că odată ce arta autonomă va fi dispărut, la fel se va întîmpla și cu clasele leneșe. În mod similar, Maciunas a ajuns să credă că doar odată cu eliminarea practicii artistice se va putea obține o veritabilă egalitate socială în socialism. Această convingere guvernează cel mai important eseu al lui Maciunas și Flynt despre estetica socialistă, un pamflet intitulat „Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture”, pe care l-au editat împreună în 1965.

Pînă și din titlul său, acest text, semnat de Flynt, dar cel mai probabil scris împreună de cei doi *Kulturbolshewiken*, a fost un apel către conducerea comunistă pentru adoptarea unei strategii menite să desfînțeze „în mai multe etape” arta în țările aflate deja sub dictatura proletariatului.⁴⁶ Cum a spus-o la un moment dat Flynt, documentul a fost scris „ca o măsură propusă Uniunii Sovietice” – „cea mai importantă instituție mondială inspirată de marxism”.⁴⁷ La acel moment, cei doi prieteni păreau să fi abandonat presupozitia naivă că arta ar putea fi exterminată de pe o zi pe alta prin decret guvernamental. La fel ca și cu religia, ei au văzut eradicarea artei ca o chestiune de inteligență și treptată iluminare a maselor ignorante:

Ca să fie clar, undeva, cîndva, cea mai bună posibilitate din cadrul culturii pentru perioada prezentă trebuie definită. Ca o analogie, în ce privește religia comuniștilor trebuie să afirme undeva, cîndva că sîntem atei, că posibilitatea cea mai bună este lichidarea instituțiilor religioase.

Dar nu e posibil să punem de-ndată în practică posibilitatea cea mai bună pînă cînd nu există o bază socială pentru ea. [...] Un guvern comunist nu poate să demoleze toate bisericile în ziua în care preia puterea. [...] El trebuie să pună în practică ateismul său prin garantarea „libertății” religioase; totodată, prin închiderea branșelor tămăduirii prin credință și ale carității religioase, [...] prin secularizarea școlilor și [...] prin crearea condițiilor sociale îndreptate împotriva escapismului în rîndul maselor.⁴⁸

În „Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture”, Maciunas și Flynt au definit trei țeluri pentru un program marxist în cadrul culturii. Acestea au fost recapitulări ale cîtorva teme majore din gîndirea lui Maciunas: sublinierea dimensiunii cognitive a genurilor contemporane de „antiartă”; nevoia unui „front comun al culturii”; și, în cele din urmă, o apărare a abolirii artei, în sensul contribuirii acesteia la dezvoltarea materială a Uniunii Sovietice:

„A. Creșterea productivității muncii (pentru marxiști, o tendință istorică fundamentală și treptată).
B. Promovarea egalității și a solidarității muncitorilor, pentru a evita formarea unor aristocrații ale muncii, stratificarea muncitorilor pe baze nationale și formarea birocratilor din dictaturile proletare.

C. Satisfacerea dorinței muncitorilor de-a lungul marelui luptei de clasă, a ține piept realității și a termina cu escapismul în cultura“.⁴⁹

În 1965, impactul esteticii adevărului a lui Vertov asupra lui Flynt și Maciunas a fost atât de mare, încît ei au propus lichidarea genurilor burgheze, cum ar fi teatrul, ficțiunea, artele vizuale și cinematograful narrativ, pentru a le înlocui cu genuri documentare, cum ar fi fotografia, „cartea jurnalistului socialist” și filmul documentar. Arta documentară a ajuns să încarneze o estetică postabstractă, care să înlocuiască luxoasele „obiecte artistice nedокументare” produse de artiști ce se străduiau „să glorifice burghezia prin metode de simbolizare”. Căci, de fapt, ceea ce i-a îngrijorat cel mai mult pe Flynt și pe Maciunas în privința artei a fost felul în care ea încarna dinamica emularii sociale și puterea prestigiului în societatea capitalistă. Opoziția lor față de artă a conecat tema naturii sale neproductive cu importanța timpului liber în definiția ierarhiei sociale. Ideea că identificarea esteticii aristocrate și a celei burgheze a fost prea rapidă fusese fundamentală pentru opinia lor. Pentru Flynt și Maciunas, „cultura serioasă” a fost „o metodă inițiată de aristocrații [...] pentru a-si consolida și spori poziția de exploator”, deosebindu-se de inferiorii lor. Această funcție nu s-a schimbat deloc în capitalism, unde arta a continuat să sprijine prestigiul a ceea ce pînă și un „critic burghez“

44. Faptul că Maciunas și-a declarat în Congresul al XXII-lea al PCUS că nu era membru al partidului, deși era membru al organizației locală și membru al Consiliului de administrație al Institutului de Arte Aplicate din București. În același timp, el a declarat că nu era membru al partidului, deși era membru al organizației locală și membru al Consiliului de administrație al Institutului de Arte Aplicate din București.

45. George Maciunas, „Neo-Dada in Music, Theater, Poetry, Art” (iunie 1962), în Elizabeth Armstrong et al., *In the Spirit of Fluxus*, Minneapolis, Walker Art Center, 1993, p. 156, și George Maciunas, scrisoare către Tomas Schmit, „Fluxus Manifesto” (c. iunie sau început de iulie 1963), în *Fluxus etc.*, p. 161.

46. Henry Flynt, „George Maciunas und meine Zusammenarbeit mit ihm”, în 1962, WIESBADEN FLUXUS 1982, p. 105–106.

47. Henry Flynt, „Mutations of the Avant-garde”, în Achille Bonito Oliva et al., *Ubi Fluxus ibi motus 1990–1962*, Milano, Nuove edizioni Gabriele Mazzotta, 1990, p. 116; Flynt, „George Maciunas und meine Zusammenarbeit mit ihm”, p. 109.

48. Henry Flynt și George Maciunas, „Communists Must Give Revolutionary Leadership in Culture”, p. 39.

49. Ibid.

ca Harold Rosenberg a numit „aristocrația“ afacerilor și a finanțelor. Dar Flynt și Maciunas au fost îngrijorați de efectele artei printre muncitori, căci superioritatea ideologică atribuită culturii burgheze europene a divizat „muncitorii în albi și negri“, dispersând orice posibilitate a unei solidarități de clasă între muncitori din lume. Mai important poate a fost că ei doi au acuzat persistența culturii artistice sofisticate de eșecul socialismului real, în măsura în care aceasta a fost responsabilă de „formarea birocaților în dicturile proletare“. Că, literalmente, milioane de oameni încercau să obțină un bilet pentru o prezentare a operei La Scala din Milano în sezonul muzical 1964–1965 de la Moscova a fost o doavă inevitabilă a felului în care arta serioasă submina regimurile socialiste, ademeneindu-i cetățenii în visele aristocratice ale ascensiunii sociale. Cei doi prieteni au încercat să convingă liderii sovietici de acest fapt, folosindu-se de prăbușirea recentă a lui Hrușciov de la înălțările puterii Kremlinului.

Publicul primei seri a constat din aproape fiecare membru al elitei sovietice, de la Iuri Gagarin la Ulanova. Premierul Hrușciov a vizionat al doilea *Turandot* [...] Dorința arzătoare de bilete a celor două milioane de oameni, pentru a vedea (și a fi văzut la) o frivolitate aristocratică precum *Turandot* [...], este o dorință arzătoare de a urca în rândurile elitei conducătoare. Da, această cultură își găsește locul cel mai potrivit, mai natural și mai indispensabil în consolidarea agresivă a birocației. E de asemenea semnificativ că interpretii sovietici de vîrf [...] trăiesc într-un confort față de care doar acela al liderilor guvernului este mai mare. Mai devreme sau mai târziu, interpretarea artei patriciene va cere interpreti patricieni.⁵⁰

50. Ibid.

Oricât de radicală ar suna această poziție, implicațiile productivismului lui Maciunas devin amenințătoare de-ndată ce sînt puse în relație cu situația socială reală a regimurilor socialiste. Căci există un motiv întemeiat pentru a susține că, de fapt, există o corespondență foarte reală între proiectul social „concretist“ al lui Maciunas și natura regimului. Nici Hrușciov, nici vreunul dintre conducătorii „poststalinisti“ n-au schimbat presupozitia de bază ale dezvoltării staliniste sau condițiile care au dus, în primul rînd, la întoarcerea la controlul autoritar pentru a impune producția în regimul sovietic. Cînd au schițat în 1961 programul partidului, Hrușciov și ideologii săi susțineau (cînd îl, în secret, pe Sfîntul Pavel) că munca trebuie să se afle în centrul „moralității comuniste“: „A munci conștincios pentru binele societății – «cel care nu muncește nici nu va mînca»“.⁵¹

Sub imperiul sovietic, visul comunist a degenerat într-o doctrină a disciplinei, care reafirma pur și simplu vechea legătură dintre producție și coerciție, muncă și sacrificiu. În acest context ar trebui evaluate implicațiile „modului de viață Fluxus“ propus de Maciunas. Dacă ar fi găsit într-adevăr o modalitate de a convinge muncitorii de „frumusețea“ muncii și de a impune fericirea și umorul în pofida simplului nivel de supraviețuire din cadrul existenței cotidiene socialiste, Maciunas ar fi fost cu adevărat adorat de liderii est-europeni. El le-ar fi rezolvat astfel cel mai mare impas – cum să crești exploatarea și, totodată, să păstrezi nivelul cel mai scăzut posibil de consum. Perspectiva economică a lui Maciunas împărtășește „motivul acumulării“ socialiste pe care Comitetul Central al Partidului Socialist Unit din Germania l-a formulat atât de bine în rezoluția sa DIn 14 mai 1953, cînd era vorba să crească peste noapte nivelurile producției cu 10%:

A pune bazele pentru construirea socialismului necesită întărirea industriei sociale [...] Achitarea de această sarcină depinde, mai presus de toate, de o creștere neîntreruptă a productivității și o reducere constantă a costurilor de producție.

Condițiile pot fi întrunate doar prin introducerea unui regim economic strict și utilizarea tuturor profiturilor acumulate disponibile la dezvoltarea socialismului.⁵²

51. Decizii ale Partidului Comunist al Uniunii Sovietice adoptate la Congresul al XXII-lea al PCUS din 31 octombrie 1961. Cf. 2 Tes. 3:10.

52. Citat în Arnulf Baring, *Uprising in East Germany: June 17 1953*, trad. de Gerald Onn, IthacaLondon, Cornell University Press, 1972, p. 117.

Acest dictat economic a fost o rețetă sigură pentru revoluție; de fapt, ea a provocat exploziile populare din anii 1950 în Europa de Est, care, dacă n-ar fi fost intervenția Armatei Roșii, ar fi putut să răstoarne conducătorii „republicilor democratice“. În Germania de Est, ordinul partidului de a crește cotele producției, împreună cu penuria de hrână cauzată de exodusul agricultorilor înspre Vest imediat după colectivizare, a dus la vestita revoltă de pe 17 iunie 1953. Zidari și dulgherii lucrînd la proiectul de locuințe al Stalinhalle din Berlinul de Est, „prima stradă socialistă“ a capitalei germane reconstruite, au participat la o demonstrație spontană masivă, cerînd „unt, nu arme“ și chemînd la grevă generală pentru a reduce cererea de pro-

ducție a autorităților.⁵³ În două zile, mișcarea a crescut la aproximativ 300.000 de muncitori din 270 de orașe din întreaga Germanie, ceea ce aproape că a provocat prăbușirea regimului Ulbricht.⁵⁴ Putem conchide că nu întîmplător productivismul lui Maciunas și-a încredințat la un moment dat succesul unui decret autoritar venind dinspre elita conducătoare a republicilor socialiste. Un lucru era să propui sfîrșitul artei în anii 1920 pentru a introduce creativitatea intuitivă în procesul industrial și altul să propui eliminarea ei ca o încercare de a-i face pe muncitori să înțeleagă că munca alienată era singurul orizont posibil al activității lor. În timp ce constructivismul din anii 1920 a încercat să introducă noțiunea de libertate în „constructiv“, adoptarea de către Maciunas a logicii „construcției sociale“ a ținut partea subordonării absolute a particularului la brutalitatea economică a perspectivei autoritare asupra binelui general. În cele din urmă, al său „mod de viață Fluxus“ fusese o expresie a brutalității „regimului economic“ al elitei sovietice, impusă societății sale pe baza încredințării cetățenilor săi și a mișcării comuniste internaționale că aveau monopol asupra supraviețuirii societății.⁵⁵ Maciunas a ajuns la o concluzie similară în ce privește stalinismul: în absența unei piețe pentru schimburi și în absența valorilor simbolice, economia putea fi susținută doar prin teroare. Astăzi este, de fapt, ceea ce i-a scris lui Dick Higgins în timp ce pregătea primul festival Fluxus:

Nu voi fi de acord [...] cu dragostea americană față de coerentă, aşa cum e exemplificată ea de studiul lui Rockefeller despre Putere. Cred că e cu totul incoherent și nerealist să te aștepți ca alții să beneficieze de filantropii (în mod voluntar) vizînd segmentele creative ale societății, pentru că astăzi nu ia în considerare multele cazuri de egoism în segmentele creative.

De asemenea, nu voi fi de acord cu dumneata nici că la Democrație fiecare poate contribui cu ce poate. Cred că fiecare trebuie să contribuie cu ce dorește, astăzi marea diferență. A extrage toate contribuțiiile posibile din partea tuturor cere un totalitarism puternic. Cred că democrațile au arătat că n-o fac nici munca filantropică, nici contribuțiiile voluntare ale tuturor segmentelor societății. Mi se pare că oamenii sănătății sunt în mod inherent leneși. Ei își doresc puternic timpul liber de a nu face nimic. Poate faptul că avem două picioare ne face asemănători cu o cloșcă, care poate sta pe o bară zile întregi fără a face nimic – exact ca noi.⁵⁶

Presupunînd că Uniunea Sovietică a fost cea mai potrivită pentru a deveni o „societate concretistă“ fără artă, Maciunas a pus în scenă un conflict estetic analog cu ciocnirea dintre proiectul capitalist și cel socialist-realistic în anii 1950 și 1960. În mod similar, eșecul ideii de „concret“ în impulsarea practicii artistice de la începutul anilor 1960 poate fi interpretat drept eșec al unei versiuni a raționalității economice. Căci e cert că înfrângerea economică sovietică a fost, în esență, politică. Uniunea Sovietică n-a fost în stare să construiască un model social care să producă o motivație psihologică și economică similară cu aceea pe care capitalismul a găsit-o în sistemul „muncește și cheltuiște“ al societății de consum. În mod asemănător, antiarta lui Maciunas trebuie interpretată ca o încercare eşuată de a ține în frîu noua textură a cotidianului în capitalismul tîrziu, aşa cum a apărut ea în anii 1960. Presupozitia că economiile socialiste fuseseră expresii ale raționalității materialiste a implicat o proximitate între raporturile de obiecte sub economia restricționată a Estului și valoarea de adevăr despăgubită a obiectului „concretist“. Antiarta, în acest sens, a implicat o rezistență față de imperativul consumului doar în termenii speranței sale de a ajuta la a face față capitalismului prin credință, mai degrabă naivă, că ar putea împiedica piata să utilizeze estetica produselor ca mijloc de creștere a consumului și, prin urmare, să asigure creșterea economică.

53. Pentru o dare de seamă despre revoltă, vezi Stefan Brant, *The East German Rising: 17th June 1953*, trad. de Charles Wheeler, London, Thames and Hudson, 1955.

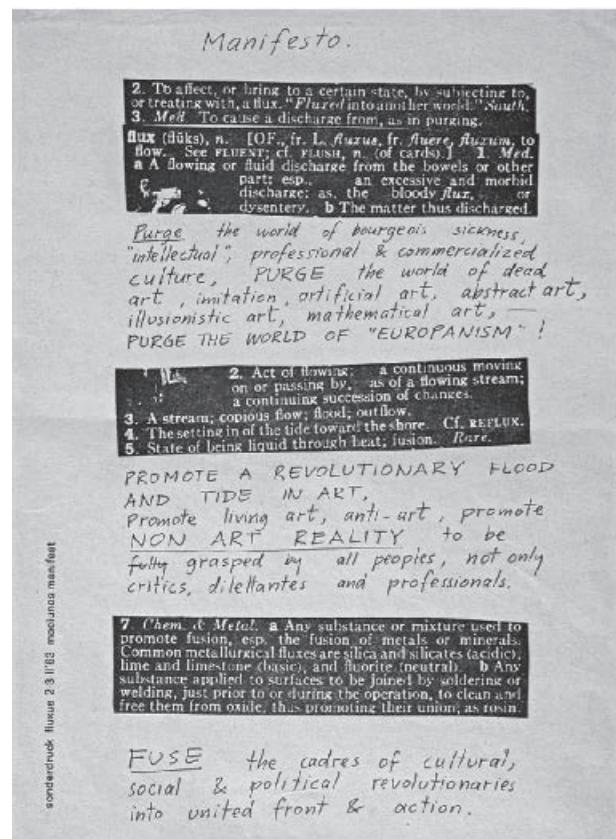
54. Baring, *Uprising in East Germany*, p. 71.

55. Vezi, de asemenea, Guy Debord, *The Society of the Spectacle*, trad. de Donald Nicholson-Smith, New York, Zone Books, 1994, p. 41–42, teza 64.

56. George Maciunas, Scrisoare către Dick Higgins (c. primăvara lui 1962), Arhiva David Mayor & the Fluxshow, 815.2.1.1.24, Tate Gallery, London.

George Maciunas

"Manifesto", 1963, black offset on beige paper,
21 x 15 cm, photo: Fondazione Bonotto

Manifest

2. A afectă sau a aduce într-o anumită stare prin supunere sau tratament cu un flux. „Fluxed [purtat] într-o altă lume”. Sud.

3. Med. A cauză a eliminare din, ca în purgatie.

Flux (flăcă), s. [OF, fr. L. *fluxus*, fr. *fluere*, *fluxum*, a curge. Vezi FLUENT; cf. *flush*, s. (la cărti)]

1. Med. a o curgere sau un fluid eliminat din intestine sau alte părți ale corpului; mai ales o curgere excesivă și nesănătoasă, ca în flux săngeros sau dizenterie. b Materie eliminată în felul acesta.

Purjăți lumea de boala burgheră, cultura „intelectuală”, profesională & comercializată, PURJĂȚI lumea de artă moartă, de imitație, de artă artificială, de artă abstractă, de artă iluzionistă, de artă matematică – PURJĂȚI LUMEA DE „EURO PANISM”!

2. Acțiunea de a curge: o mișcare sau trecere continuă, ca un curent care curge; o succesiune continuă de schimbări.

3. Un curs de apă; ūvo; revârsare.

4. Fază de ridicare periodică a nivelului apei oceanelor sau a măriilor deschise. Cf. REFLUX

5. Stare de agregare lichidă prin încălzire; fuziune. Rare

PROMOVATI O INUNDATIE SI O MAREE REVOLUTIONARA ÎN ARTĂ.

Promovați arta vie, antiartă, promovați REALITATEA NONARTĂ, ca să fie apucate de toți oamenii, și nu doar de critici, diletanți și profesioniști.

7. Chim. & Metal. A orice substanță sau amestec de substanțe folosite pentru a pregăti o fuziune, mai ales fuziunea metalelor sau a mineralelor. Fluxuri metalurgice comune sunt silică și silicati (acizi), calcar și varul (baze), fluorina (neutră). b Orice substanță aplicată pe suprafațe de lipit prin lipitură sau sudare, chiar înainte sau în timpul operațiunii, pentru a le curăța de oxizi, ajutând astfel adeziunea lor.

FACETI SĂ FUZIONEZE cadrele culturale, sociale & politice revoluționare într-un front unit & o acțiune unită.

arhiva: Maciunas, arhitectură după Fluxus

FESTIVALURI & CONCERTE FLUXUS

WIESBADEN	RFG, sept. 1962, la Muzeul de Stat, 14 concerte.
COPENHAGA	Danemarca, 23–28 noiembrie 1962, 6 concerte.
PARIS	Franta, decembrie 1962, 7 concerte.
DÜSSELDORF	RFG, 2 & 3 februarie 1963, Academia de Artă.
AMSTERDAM	Olanda, iunie 1962, 2 concerte.
HAGA	Olanda, iunie 1962, 1 concert.
NISA	Franta, 27–30 iulie 1963, 1 concert & 7 evenimente stradale.
COPENHAGA	„2 internationale koncerter for nyeste instrumental teater og antart”, sept. 1963.
AMSTERDAM	„International programma nieuwste muziek, nieuwste literatuur, nieuwste theater”, decembrie 1963.
NEW YORK	„Fully Guaranteed 12 Fluxus Concerts”, la Fluxus, April 11 to May 23, 1964
WARS	Fluxus Symphony Orchestra Concert, June 27, 1964, at Carnegie Recital Hall, New York.
COPENHAGEN	„Perpetual Fluxus Festival”, 1965
NEW YORK	„Fully Guaranteed 12 Fluxus Concerts”, la Fluxus, April 11 to May 23, 1964
MARSEILLE	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
NEW YORK	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
ROTTERDAM	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
AMSTERDAM	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
RÄZBOAIE	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
COPENHAGA	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
NEW YORK	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
NISA	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
MARSILIA	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
NISA	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965
NEW YORK	Perpetual Fluxus Festival, weekly concerts since June 27 '65 at Cinéma-théâtre la 83rd Fluxus concert: Fluxorchestra at the Carnegie Recital Hall, Sept. 25, 1965

PUBLICAREA, PRODUCȚIA ÎN MASĂ ȘI INTERPRETAREA UNOR LUCRĂRI DE:

Ziar periodic: V TRE (de 4 ori pe an)	CUTIE ANUALĂ PERIODICĂ
Opere complete (actualizate anual) de:	George Brecht, Takehisa Kosugi, Chieko Shiomi și Robert Watts.
Compoziții individuale de: Eric Andersen, Giuseppe Chiari, Philip Corner, Anthony Cox, Walter De Maria, Willem de Ridder, Robert Filliou, Dick Higgins, Alison Knowles, György Ligeti, Jackson Mac Low, Yoko Ono, Benjamin Patterson, Shigeko Kubota, George Maciunas, Toshi Ichiyanagi, Joe Jones, Alison Knowles, Jiri Kolár, Arthur Kopcke, Takehisa Kosugi, Shigeko Kubota, Fredric Lieberman, György Ligeti, Jackson Mac Low, Jonas Mekas, Robert Morris, Ladislav Novák, Claes Oldenburg, Yoko Ono, Benjamin Patterson, James Riddle, Diter Rot, Takako Saito, Willem T. Schippers, Tomas Schmit, Chieko Shiomi, Daniel Spoerri, Ben Vautier, Robert Watts, Emmett Williams, La Monte Young.	
Filme de: Eric Andersen, Ayo, George Brecht, Walter De Maria, Dick Higgins, Joe Jones, Alison Knowles, Arthur Kopcke, Takehisa Kosugi, Shigeko Kubota, George Maciunas, Yoko Ono, Benjamin Patterson, James Riddle, Chieko Shiomi, Robert Watts, La Monte Young.	„INTERNATIONAL PROGRAMMA NIEUWSTE MUZIEK, NIEUWSTE LITERATUR, NIEUWSTE THEATER”, DECEMBRIE 1963.
OBIECTE PRODUSE ÎN MASĂ DE:	Ayo, George Brecht, Joe Jones, Shigeko Kubota, George Maciunas, Yoko Ono, Claes Oldenburg, Benjamin Patterson, James Riddle, Takako Saito, Tomas Schmit, Chieko Shiomi, Daniel Spoerri, Ben Vautier, Robert Watts, La Monte Young.
CUTII, CĂRȚI DE JOCU, SAH & DAME, CEASURI, HAINE, AMPRENTĂ, STEAGURI, MÂNCARE, GĂURI, DISPOZITIVE, CUTII MUZICALE, ORGI, TIMBRE POSTALE, PUZZLES, PIETRE, SEMNE, ECHIPAMENTE SPORTIVE, GEAMANTANE, FETE DE MASĂ ETC.	„PERPETUAL FLUXUS FESTIVAL”, 24 februarie 1964.
ARTĂ, AMUZAMENTE, CIRC, COMPOZIȚII, CONCERTE, EVENIMENTE, TOT, FILME, GĂGURI, JOCU, GLUME, MUZICĂ, NONARTĂ, NIMIC, OBIECTE, TABLOURI, PLANURI, POEZIE, TEATRU, VODEVIL ETC.	„FULLY GUARANTEED 12 FLUXUS CONCERTS”, la Fluxus, 11 aprilie–23 mai 1964
MAGAZINE & DEPOZITE FLUXUS	ITALIA, 16 noiembrie 1964, la Galleria Blue.
New York, P.O.Box 180, New York, N.Y. 10013 Amsterdam, Postbox 2045, Holland	ROTTERDAM, 23 noiembrie 1964.
Nice, 32 rue toutdut de l'escarène, France	AMSTERDAM, 6 decembrie 1964.
La Cédrille qui sourit, 12 rue de May, Villefranche-sur-Mer, France	RÄZBOAIE, 3–23 decembrie 1964.
c/o Akiyama, 3–814 Matsubaracho, Setagayaku, Tokio, Japonia	COPENHAGA, septembrie 1964–ianuarie 1965, Washington Sq. Gallery.
Ben Vautier	NISA, 7 concerte, 31 octombrie–7 noiembrie 1964.
Robert Watts	MARSILIA, 8 martie 1965, la Teatrul Universității din Marsilia.
Emmett Williams	NISA, 1965 Fluxfest perpetuu.
La Monte Young	NEW YORK, Perpetual Fluxus Festival, concerte săptămâna începînd cu 27 iunie 1965 la Cinematheque.

ART

Pentru a justifica statul profesional, parazit și de elită al artistului în societate, el trebuie să demonstreze caracterul indispensabil și exclusiv al artistului, el trebuie să demonstreze dependența publicului de el, el trebuie să demonstreze că doar artistul poate face artă.

Prin urmare, arta trebuie să apară ca fiind complexă, pretențioasă, profundă, serioasă, intelectuală, inspirată, îndemnătă, semnificativă, teatrală, ea trebuie să apară valoroasă ca marfă pentru a-i asigura artistului un venit.

Pentru a crește valoarea sa (venitul artistului și profitul patronului), arta e făcută să pară ca fiind o raritate, limitată în cantitate și, prin urmare, de obținut și accesibilă doar elitei sociale și instituțiilor.

ART-AMUZAMENTUL FLUXUS

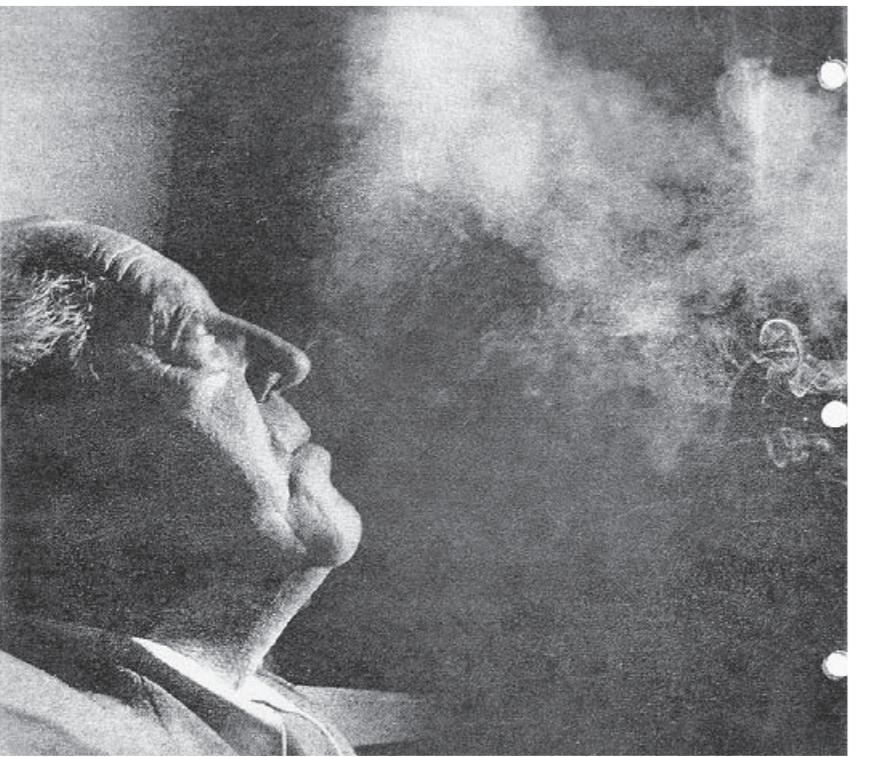
Pentru a stabili statul nonprofesional al artistului în societate, el trebuie să demonstreze caracterul superfluu și nonexclusiv al artistului, el trebuie să demonstreze autonomia publicului, el trebuie să demonstreze că orice poate face artă și oricine poate face artă.

Prin urmare, art-amuzamentul trebuie să fie simplu, distractiv, fără pretenții, preocupat de lucruri nesemnificative, fără aptitudini și nenumărate repetiții, să nu aiă valoare ca marfă ori instituțională.

Valoarea art-amuzamentului trebuie scăzută făcând-o nelimitată, produsă în masă, toți o pot obține și toți o pot produce.

Art-amuzamentul Fluxus este ariergăda fără pretenții sau dorințe de a participa în competiția de „superioritate” cu avangarda. Ea luptă pentru calitățile monostructurale și non-teatrale ale evenimentului natural, ale jocului sau ale glumei. E fuziunea dintre Spike Jones, vodevil, gag, jocuri de copii și Duchamp.

George Maciunas
"The grand frauds of architecture: Mies van der Rohe, Saarinen, Bunshaft, Frank Lloyd Wright", 1964, photos, drawings and texts, black offset on transparent paper, 18.7 x 20.5 cm each. Included in *Fluxyearbox 1: book version*, photo: Fondazione Bonotto

George Maciunas : The grand frauds of architecture : Mies van der Rohe, Saarinen, Bunshaft, Frank Lloyd Wright.

INTRODUCTION ART cost of material is less than of artist's attainment cost - cost of artist's attainment is less than of material cost cost of material seldomly exceeds 10% of total cost - cost of material structure is usually 90% of total cost more efficient use of materials will hardly economize - more efficient use of materials will economize much more efficient use of artist's time will economize much - more efficient use of artist's time will economize little therefore efficient performance of creator is desirable - therefore efficient performance of created is desirable efficient performance of creator requires efficient performance of created requires IMPULSIVE DEXTERITY DELIBERATE LOGIC DEXTEROUS IMPLEMENTATION LOGICAL DELIBERATION artist must be efficient doer artist must be efficient thinker value derived from efficient occurrences is organic value derived from efficient components is mechanic ART - OCCURRING ORGANISM ARCHITECTURE - FUNCTIONING MECHANISM forms experience performs for experience	VALUE universal objective - "something to be desired" the higher the value and the more of it, the better value of experience, beauty in art in industry in science value of knowledge value of money value of time art is a value attained by artist & sold to clients values can be exchanged monetary value can be exchanged for artistic value time value can be exchanged for knowledge value but... time-energy ability is limited in quantity desire for more and greater value is not limited there too attainment of greater value for same is desirable attainment of same value for less is desirable attainment of greater value with less money, time, energy etc. is desirable and forms 2nd objective ECONOMY economy without loss of value to attain more and greater values is possible with EFFICIENCY efficiency eliminates waste of energy, materials, time, money etc. and increases their effectiveness
history of each artist displays continuous development of efficiency in use of his time - increased dexterity, of efficiency in use of materials - sounds are increased since efficiency is in the subjective occurrence, it can not be easily shared and therefore does not produce historical continuity.	history of architecture displays continuous development of efficiency in use of materials - sounds are increased since efficiency is in the objective function of result It can be objectively shared & communicated producing historical continuity.

ARTĂ
 costul materialelor e mai mic decât costul a ceea ce realizează artistul –
 costul materialelor rareori depășește 10% din costul total –
 o utilizare mai eficientă a materialelor abia dacă va economisi ceva –
 o utilizare mai eficientă a timpului artistului va economisi mult –
 aşadar, activitatea eficientă a creatorului e de dorit –

activitatea eficientă a creatorului cere
DEXTERITATE IMPULSIVĂ
PUNERE ÎN APLICARE ÎNDEMNATICĂ
 artistul trebuie să acioneze eficient
 valoarea derivată din circumstanțe eficiente și organica
ARTA – ORGANISM CE ARE LOC
 formează experiență

eficiența ocurenței, a devenirii, devine o valoare
 modelată de voință, capacitate, imagine, exercițiu, cunoaștere –
 valoarea judecată dinspre cît de bine și de eficient a fost obținut rezultatul –
 cu dexteritate artist produce mai rapid și poate vinde pe mai puțin –

istoria fiecărui artist prezintă o dezvoltare continuă
 a eficienței în felul în care își utilizează timpul – îndemnarea sporită.
 de vreme ce eficiența se află-n ocurență subiectivă, ea nu
 poate fi împărtășită cu ușurință și, prin urmare, nu produce
 continuitate istorică

George Maciunas
Marile imposturi ale arhitecturii: Mies van der Rohe, Saarinen, Bunshaft, Frank Lloyd Wright

INTRODUCERE

VALOARE

obiectiv universal – „ceva de dorit”
 cu cît mai mare este valoarea și cu cît mai există din ea, cu atât mai bine.

în artă valoarea experienței, frumosul

în industrie valoarea productivității

în finanțe valoarea banilor

în știință valoarea cunoașterii

ara e o valoare realizată de artiști și vândută unor clienți.
 valorile sunt obținute prin energie, timp, îndemnare etc.

valorile pot fi interschimbate

valoarea monetară poate fi schimbată pe valoare artistică.

valoarea temporală poate fi schimbată pentru valoarea cognitivă.

dar
 banii, timpul, energia și îndemnarea sunt limitate cantitativ.

prin urmare

obținerea unei valori mai mari pentru mai puțin e de dorit.

obținerea unei valori mai mari pentru ceva egal e de dorit.

Obținerea unei valori mai mari cu mai puțini bani, în mai puțin timp, cu mai puțină

energie etc. e de dorit și formează al 2-lea obiectiv

ECONOMIE

economie fără pierdere de valoare

economie a timpului, banilor, energiei, capacitaților, materialelor
 a obținere valori mai multe și mai mari e posibil prin intermediul

EFICIENTEI

eficiența elimină risipa de energie, materiale, timp, bani etc. și crește eficacitatea lor.

ARHİTECTURĂ

costul a ceea ce realizează artistul e mai mic decât costul materialelor
 costul structurii materialelor e, de obicei, 90% din costul total
 o utilizare mai eficientă a materialelor va economisi mult
 o utilizare mai eficientă a timpului artistului va economisi puțin
 aşadar, execuția eficientă a creatului este de dorit

execuția eficientă a creatului cere

LOGICĂ DELIBERATĂ

DELIBERARE LOGICĂ

artistul trebuie să fie un gânditor eficient

valoarea derivată din componente eficiente și mecanică

ARHİTECTURA – MECANISM CE FUNCȚIONEAZĂ

execută pentru experiență

eficiența funcției și a ființei devine o valoare

modelată de rătăci, cunoaștere, inventivitate, capacitate
 valoarea judecată dinspre cît de bine și de eficient funcționează rezultatul.
 cu logică arhitectul produce mai ieftin și poate vinde pe mai puțin

istoria arhitecturii prezintă o dezvoltare continuă

a eficienței în folosirea materialelor – duratele cresc
 suporturile se reduc, masele se reduc etc.

de vreme ce eficiența se află-n funcția obiectivă a rezultatului
 ea poate fi împărtășită și comunicată în mod obiectiv, producând
 continuitate istorică

	PRE-FORMED RESULT	SOLUTION REQUIRED BY CLIENT	RESULTANT FRAUD & SWINDELE
Ludwig Mies van der Rohe: 845–80 Lake Shore Drive Apartments, 1949–51 Chicago, Ill.	result formed before receipt of client's problem. result attained by will rather than reason.	universal objective of greater value (beauty etc.) for less money. must use material, shape, structure fabrication efficiently and beautifully particular objective: client goes to famous architect to get good value economically.	intentional (by will) perversion of truth (value & economy) to induce another (client) to part with some valuable thing(money for his value) to prevent the truth, the architect conceals inefficient use of materials under an illusion of efficiency, client unknowingly gets less value (inefficient result) for more money architect spends less time (omitting logical deliberation) and gains more money (higher Mies for more money spent by the swindled client) !
Eero Saarinen, Eero Saarinen: MIT Auditorium, 1952–55 Cambridge, Mass.	employ "efficient" looking ex- posed steel columns	employ fireproof concrete - covered columns efficiently and beautifully (can not use exposed steel columns)	apply "efficient" looking exposed nonfunctioning columns over function- ing, efficient concealed columns client pays for 2 columns, gets one less value for more money
Skidmore, Owings & Merrill: Gordon Bunshaft (designer) Lever House, 1952, N.Y. New York City	3 support dome employ 3-support dome	enclose large area with efficient and beautiful enclosure supportable on soft soil, (can not use 3 support dome)	employ nonfunctioning 3 – support "efficient" looking dome & support it with inefficient but well concealed columns below the arch of perimeter client pays for: 2 enclosure support methods, gets only one, less value for more money
Frank Lloyd Wright: S.R. Guggenheim Museum, 1956, New York City	employ perimeter windows at eye level throwing light into spectators so as to prevent them from seeing the painting exhibited in darkness.	employ efficient and beautiful en- closure for display of well lighted paintings.	to oppose & overcome obstructive effect of windows client must use many times stronger artificial lights client pays for unsolved windows & opposite lights to overcome them less value for more money

REZULTAT PREFORMAT

rezultat format înainte de primirea comenzi din partea clientului. rezultat obținut mai degrabă prin voință decât prin ratiune.

SOLUȚII CERUTE DE CLIENT

obiectivul universal al valoii mai mari (frumos etc.) pe bani mai puțini. trebuie utilizate materialele, formele, structurile fabricației în mod eficient și frumos obiectiv particular: clientul merge la arhitect și famoși ca să obțină o valoare bună din punct de vedere economic.

IMPOSTURA SI ÎNSELĂCIUNEA CE REZULTĂ

distorsionarea intenționată (voită) a adevărului (valoare & economie) pentru a-l îndemna pe altul (clientul) să se despartă de ceva valoros (bani pentru această valoare) ca să distorsioneze adevărul, arhitectul ascunde utilizarea neficientă a materialelor sub iuzia eficienței. fără să știe, clientul primește mai puțină valoare (un rezultat neficient) pe bani mai mulți arhitectul pierde mai puțină vreme (omitând deliberarea logică) și primește mai mulți bani (un procent mai mare de retribuție pentru mai mulți bani cheltuiți de clientul înșelat)!

Ludwig Mies van der Rohe:
845–80 Lake Shore Drive
Apartments, 1949–1951
Chicago, Ill.

Eero Saarinen,
Eero Saarinen:
MIT Auditorium, 1952–1955
Cambridge, Mass.

Skidmore, Owings & Merrill:
Gordon Bunshaft (designer)
Lever House, 1952, N.Y.
New York City

Frank Lloyd Wright:
S.R. Guggenheim Museum,
1956, New York City

utilizează stâlpi de otel la vedere, care arată „eficient”

utilizează stâlpi acoperiți cu beton, rezistenți la foc în mod eficient și frumos (nu pot fi folosiți stâlpi de otel la vedere)

Folosește stâlpi de otel care arată „eficient”, dar nu funcționează peste stâlpi funcționali, eficienți, ascunși, clientul plătește 2 stâlpi și primește unul mai puțină valoare pe mai mulți bani

domul cu 3 puncte de sprijin utilizază domul cu 3 puncte de sprijin

închide o arie mare cu o incintă eficientă și frumoasă care să poată sta pe un sol moale. (nu poate fi folosit un dom cu 3 puncte de sprijin)

Folosește un dom cu 3 puncte de sprijin, care arată „eficient” & sprijină-l cu stâlpi nefuncționali, dar bine ascunși sub arcul incintei clientul plătește pentru 2 mijloace de susținere și primește doar una mai puțină valoare pentru mai mulți bani

utilizează o fatadă predeterminată de fenestrata uniformă a peretelui-cortină

folosește componente de pereti-cortină și de acoperiș: turmul lăptului, turmul de apă, condensatorul etc. eficient-frumos

componentele acoperișului într-o ură neîndială, dar bine ascunse sub un perete-cortină nefuncțional dar care arată „eficient” clientul plătește pentru un costisitor perete-cortină rezistent la apă, dar nefuncțional, și pentru componentele nerezolvate ale acoperișului.

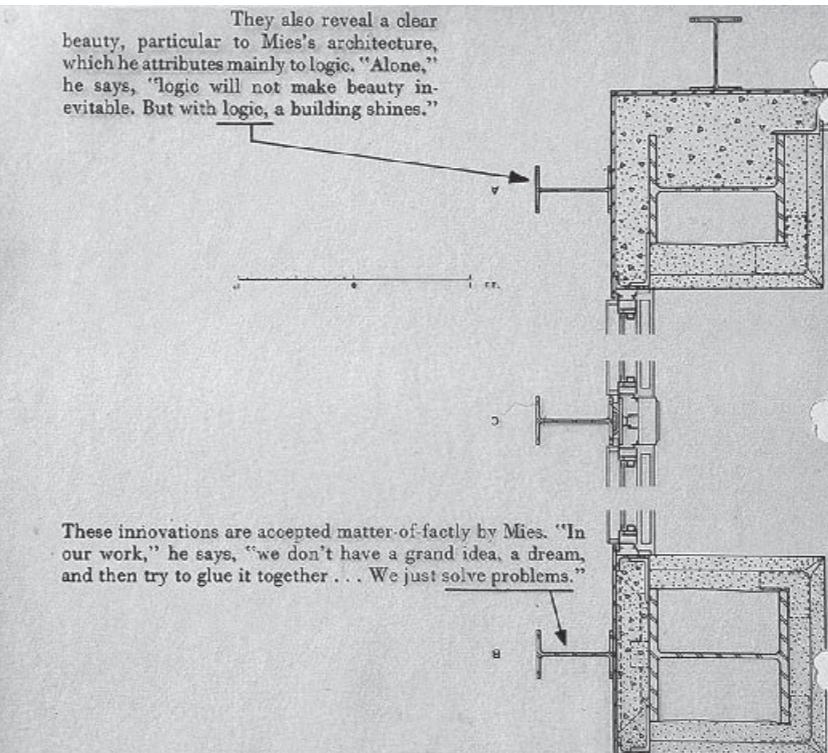
mai puțină valoare pentru mai mulți bani

fără să conteze ce este în spatele lui folosește găuri perimetrice la nivelul ochiului aruncând lumina în spectatori ca să nu-i lase să vadă picturile expuse în întuneric.

folosește o incintă eficace și frumoasă pentru prezentarea unor tablouri bine iluminate

pentru a se opune efectului obstrucțiv al ferestrelor și pentru a neutraliza, clientul trebuie să utilizeze lumini artificiale mult mai puternice clientul plătește pentru ferestre nerezolvate & și lumini opuse pentru a le neutraliza

They also reveal a clear beauty, particular to Mies's architecture, which he attributes mainly to logic. "Alone," he says, "logic will not make beauty inevitable. But with logic, a building shines."

These innovations are accepted matter-of-factly by Mies. "In our work," he says, "we don't have a grand idea, a dream, and then try to glue it together... We just solve problems."

Ele arată, de asemenea, o frumusețe clară, particulară arhitecturii lui Mies, una pe care el o atribuie mai ales logicii. „Singură”, spune el, „logica nu va face frumosul inevitabil. Dar cu logică, o clădire strălucește.“

Aceste inovații sunt acceptate în mod firesc de Mies. „În munca noastră”, spune el, „nu avem o mare idee, un vis pe care să încercăm să-l lipim laolaltă [...] Nu facem decât să rezolvăm probleme.“

Textul a apărut initial în *Mr. Fluxus: A collective portrait of George Maciunas 1931–1978*, ed. Emmett Williams și Ann Noël, London, Thames and Hudson, 1997, p. 41–42.

Portrait of G. Maciunas, film still from *Zefiro Torna*, dir. Jonas Mekas, 35 min., 1992

George Maciunas, Scrisoare către Wolf Vostell, 3 noiembrie 1964

S-ar putea spune că Fluxus se opune artei sau culturii serioase și instituțiilor acestora, precum și europe-nismului. El se opune, de asemenea, profesionalismului artistic și artei ca obiect comercial sau ca mijloc de a-ți asigura un venit personal, la fel cum se opune și oricărei forme de artă care promovează eul artistului. Fluxus respinge opera și teatrul (Kaprow, Stockhausen etc.), care reprezintă instituționalizarea artei serioase, și este, în schimb, pentru opera, teatrul, vodevilul sau circul care reprezintă o formă de artă mai populară sau amuzamentul în întregime neartistic (considerate false de inteligențialii „cultivați“). Prin urmare, concertele Fluxus tend să fie ca vodevilurile sau, adesea, ca satirele unor concerte serioase. Cu siguranță, ele nu sunt „mari spectacole de operă“, care din cînd în cînd, din motive neexplicate, sunt numite „happenings“ – dacă ne uităm în dicționar vom vedea că *happening* e orice, dar nu o piesă de teatru sau un spectacol de operă precedat de repetiții și pus în scenă. Nu vrem să ne numim bucătăile „happenings“; ele n-au fost precedate de repetiții ori puse în scenă, tocmai pentru a deveni mai imprevizibile. Puteți formula asta oricum ați dori. Dar lăsați-mă să văd traducerea înainte să o folosiți (în caz că o faceți).

Privitor la organizare: ea are o structură, orice ar fi scris George Brecht despre asta; altfel festivalurile și publicațiile noastre n-ar putea funcționa. Ele nu funcționează singure.

Fluxus este un colectiv, ca un colhoz (proprietate colectivă), nu un eu secundar. În acest sens, acesta diferă de Dé-coll/age-ul dumitale. Pe moment, eu sunt prim-secretarul, anul viitor ar putea fi Akiyama, Saito sau Kubota. Comitetul Fluxus actual este:

Eu – prim-secretar

Shigeko Kubota – cosecretar pentru New York

Barbara Moore – administrator pentru New York

Kuniharu Akiyama – cosecretar pentru Japonia

Willem de Ridder – cosecretar și administrator pentru Europa

Ben Vautier – cosecretar pentru Europa

Lista persoanelor implicate în Fluxus (nucleul de bază):

George Brecht, Ay-O (Takao Iijima), Willem de Ridder, Dick Higgins, Alison Knowles, Joe Jones, Shigeko Kubota, Takehisa Kosugi, George Maciunas, Ben Patterson, Mieko Shiomi, Ben Vautier, Robert Watts, Emmett Williams, La Monte Young.

U.S.A. SURPASSES ALL THE GENOCIDE RECORDS!

KUBLAI KHAN MASSACRES 10% IN NEAR EAST

SPAIN MASSACRES 10% OF AMERICAN INDIANS

JOSEPH STALIN MASSACRES 5% OF RUSSIANS

NAZIS MASSACRE 5% OF OCCUPIED EUROPEANS AND 75% OF EUROPEAN JEWS

U.S.A. MASSACRES 6.5% OF SOUTH VIETNAMESE & 75% OF AMERICAN INDIANS

FOR CALCULATIONS & REFERENCES WRITE TO: P.O.BOX 180, NEW YORK, N.Y. 10013

George Maciunas

"U.S.A. Surpasses all the Genocide Records!", 1966, poster, blue and red colored serigraphy on white glossy paper, 80 x 110 cm, photo: Fondazione Bonotto

Textul a apărut initial în *Mr. Fluxus: A collective portrait of George Maciunas 1931–1978*, ed. Emmett Williams și Ann Noël, London, Thames and Hudson, 1997, p. 103.

George Maciunas, Scrisoare către Tomas Schmit, ianuarie 1964

Sincer, nu înțeleg la ce vă referiți cînd spuneți că ați putea fi mai de folos mișcării Fluxus prin a nu lucra. De folos făcînd ce exact? Ce ați făcut săptămîna trecută? Fluxus trebuie să devină un mod de viață, nu o profesie.

Ar trebui să mergeți la universitate și să studiați matematică. Astă ar fi cu mult mai de folos pentru Fluxus decît să deveniți un beatnik – astă e într-adevăr inutil pentru Fluxus. [...] Nu există nicio persoană asociată cu Fluxus în New York care să nu lucreze. Pînă și Al Hansen și Jackson Mac Low lucrează. De vreme ce Fluxus tinde către substituirea artei cu nonartă, nu va fi nevoie de artiști; aceștia vor trebui să-și găsească o profesie prin care să-și cîștige existența, altfel vor deveni un fel de paraziți, la fel ca artiștii împotriva cărora a fost înființat Fluxus. Înțelegeți întreaga poziție?

Permiteți-mi să intru acum în domeniul „ideologic“. Voi explica mai întîi în termeni foarte concisi & clari (a) obiectivele Fluxus, iar apoi (b) voi răspunde la întrebările pe care le-ați ridicat. După care veți putea decide dacă vreți sau nu să fiți asociat cu Fluxus. Dacă hotărîți să vă disociați de mișcare, vom renunța la drepturile de autor (pentru munca dumneavoastră), vă vom returna operele și vă vom exclude în mod oficial din mișcarea Fluxus. OK? Decizia e a dumneavoastră, nu a noastră.

(a) Obiectivele Fluxus sunt sociale (nu estetice). Ele sunt legate (ideologic) de grupul LEF din 1929 din Uniunea Sovietică și preocupațe de eliminarea treptată a artelor (muzică, teatru, poezie, ficțiune, pictură, sculptură etc., etc.). Astă se explică prin dorința de a stopa risipa de resurse materiale și umane (ca dumneavoastră) și de a o canaliza înspre teluri sociale constructive. Cum ar fi artele aplicate: designul industrial, jurnalismul, arhitectura, ingineria, artele grafice-tipografice, tipografia etc. Acestea sunt domeniile cel mai strîns legate de arte și oferă cea mai bună profesie de schimb pentru artiști. Totul e clar pînă acum?

Astfel, Fluxus e în mod categoric împotriva obiectului artistic ca marfă nefuncțională – care să fie vîndut și să asigure traiul artistului. El poate avea temporar funcția pedagogică de a învăța oamenii despre inutilitatea artei, inclusiv despre posibila inutilitate a Fluxus însuși. Prin urmare, el nu trebuie să fie permanent. (Ocazional, o modalitate bună de a-i învăța pe alții este satira la adresa artei și a artei de avangardă, sau chiar a sinelui.) Veți remarcă astă în primul ziar V TRE pe care vi-l trimiți. Fluxus e, aşadar, ANTIPROFESIONAL (împotriva artei profesioniste sau a artiștilor profesioniști care-și cîștigă existența din artă sau a artiștilor care își consumă tot timpul și toată viața pentru artă).

În al doilea rînd, Fluxus este împotriva artei ca mijloc de expresie sau ca vehicul care să promoveze eul artistului, de vreme ce arta aplicată ar trebui să exprime problema obiectivă de rezolvat, și nu personalitatea artistului sau eul său. Fluxus, prin urmare, ar trebui să tindă înspre spirit colectiv, anonimitate și ANTIINDIVIDUALISM – și, de asemenea, ANTIEUROPEANISM (Europa fiind locul care nu doar sprijină, ci chiar a dat naștere ideii artistului profesionist, ideologiei artei-pentru-artă, exprimării eului artistului prin artă etc., etc.).

Aceste concerte și publicații Fluxus etc. sunt în cel mai bun caz tranzitorii (cîțiva ani) și temporare, pînă cînd arta va putea fi eliminată cu totul (ori măcar în formele sale instituționale) și artiștii își vor găsi altceva de lucru. E foarte important, aşadar, să găsiți o profesie prin care să vă puteți asigura existența. Astă pot spune în felul acesta concis.

(b) Răspunsuri la întrebările dumneavoastră ideologice

I. Nu există revoluționar amator sau profesionist. Revoluția este pentru participarea tuturor, nu doar pentru cei care sunt revoluționari „profesioniști“. O cerință de bază: revoluționarul nu trebuie să practice ceva ce încearcă să răstoarne (sau, mai rău, să-și cîștige existența din aşa ceva). Așadar, oamenii asociați cu Fluxus nu trebuie să-și cîștige existența din activitățile lor Fluxus, ci să-și găsească o profesie (cum ar fi artele aplicate) prin care să poată desfășura cea mai bună activitate Fluxus. Fluxus nu e o abstracțiune de practicat în timpul liber. E însăși nonartă plastică pe care o faceți (sau veți ajunge să-o faceți). Cea mai bună „compoziție“ Fluxus este cea mai puțin personală, cea mai „ready-made“, cum ar fi *Exit* de Brecht – și nu are nevoie de nimici să-o interpreteze, pentru că are loc oricum zi de zi fără nicio execuție „specială“ a ei. Astfel, festivalurile noastre se vor autoelimina (împreună cu nevoia ca noi să parti-

cipăm la ele) cînd vor deveni cu totul *readymades* [...] Același lucru e valabil pentru publicații și alte activități de tranzitie. Ce veți face într-o asemenea situație? Nu puteti trăi la nesfîrșit pe spezele mamei dumneavoastră (!).

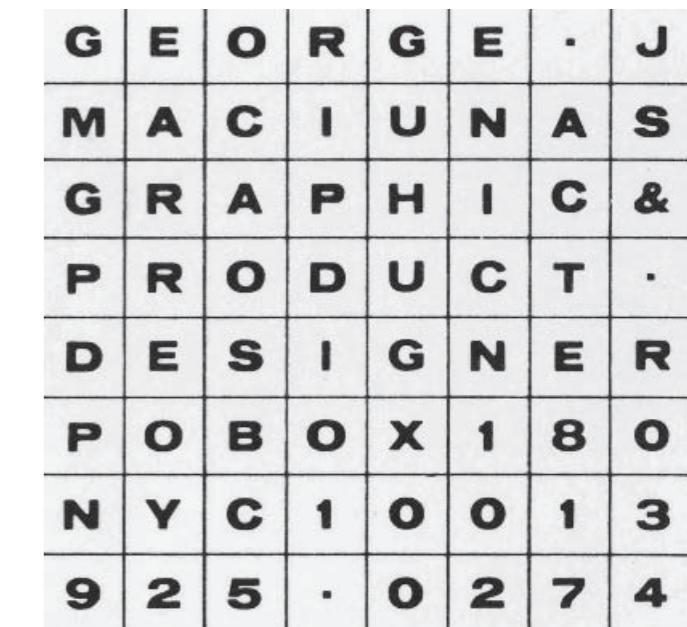
2. Ca răspuns la întrebarea dumneavoastră – modul de viață Fluxus este: de la 9 dimineață la 5 după-masa – muncă socialmente constructivă și folositoare, cîștigîndu-ți existența; de la 5 după-masa la 10 seara timpul e folosit pentru a face propagandă modului tău de viață printre alți artiști și colecționari fără treabă și pentru a lupta împotriva lor; de la 12 noaptea pînă la 8 dimineață – somn (8 ore sănătate de ajuns). Nu poți face propagandă în favoarea aspectului social al Fluxus fiind socialmente un parazit! E o contradicție.

Prima întrebare pe care o pun oamenii este: bine, dacă ești împotriva artei drept ceva socialmente nefolositor – și parazit –, ce faci pentru a trăi? Nu poți răspunde „trăiesc din ce-mi dă mama!“ E un răspuns absurd (pentru că ești la fel de mult un parazit ca artiștii care trăiesc pe spezele societății fără a contribui la ea cu ceva constructiv). Veți observa că revoluționarii cei mai buni lucrează cu toții, practicând ceea ce predică și pentru care fac propagandă. Astfel, pe lîngă discursuri (propagandă), Castro conduce un guvern. Vi-l puteți imagina înțîndând doar discursuri și lăsînd pe altcineva să conducă? Toți revoluționarii LEF din 1929 au lucrat ca jurnaliști sau în domeniul artelor aplicate. Toți oamenii Fluxus (cu excepția lui Paik și a dumneavoastră) lucrează într-un domeniu sau altul – arte aplicate sau ceva cu totul independent de arte.

Prin urmare, am ajuns la decizia de a vă sfătuia să alegeti un domeniu – arte aplicate sau altceva – pregătinându-vă pentru el, iar apoi muncind în el. Astă va fi activitatea dumneavoastră Fluxus – a face o muncă utilă social, bucurîndu-vă de ea, fără a avea nevoie să faceți artă în timpul liber de după „orele de muncă“. Puteti alege, de asemenea, să vă disociați de Fluxus și să deveniți un parazit social și un beatnik. Gîndiți-vă bine la ce vă spun și spuneți-mi ce-ați decis.

George Maciunas
Promotional card "Fluxshops, Fluxfests, Fluxfilms and Fluxgames", 1967, black offset on white cardboard, 5.2 x 8.4 cm, photo: Fondazione Bonotto

George Maciunas
Promotional card "Graphic & Product designer", 1967, black offset on white cardboard, 5.8 x 6 cm, photo: Fondazione Bonotto

Foaia de știri și politici Fluxus nr. 6, 6 aprilie 1963

Distribuție:	George Brecht Henry Flynt Dick Higgins Allan Kaprow Jackson Mac Low Richard Maxfield Jonas Mekas Bob Morris Ben Patterson Stan Vanderbeek Robert Watts La Monte Young Walter De Maria	Emmett Williams Daniel Spoerri Robert Filliou Ben Vautier Tomas Schmit Nam June Paik Toshi Ichiyang Yoko Ono
--------------	---	---

Textul a apărut inițial în Mr. Fluxus: A collective portrait of George Maciunas 1931–1978, ed. Emmett Williams și Ann Noël, London, Thames and Hudson, 1997, p. 93.

George Maciunas

"Spell your name with these objects. Jasminka Ban", 1977, white plastic box with label containing different objects, assembled by the artist.
7 x 9.4 x 2.2 cm, photo: Fondazione Bonotto

ACȚIUNE DE PROPAGANDĂ PROPUȘĂ PENTRU FLUXUS LA N.Y. ÎN NOIEMBRIE

- Propagandă prin pichetări & demonstrații (precum aceleia organizate de H. Flynt)
- Propagandă prin sabotaj & îintruperi ale

a) sistemului de transport:

- „Avari“ aranjate ale unei flote de automobile și camioane Fluxus purtând pancarte, exponate etc. în mijlocul celor mai aglomerate intersecții din trafic, cum ar fi Times Square, Bulevardul al 5-lea, Străzile 57 și 42, intrări de tuneluri și poduri etc. „Avariile“ pot însemna pene de cauciuc, motoare blocate, mărfuri împrăștiate (fluturașe în zile cu vînt, sticle cu apă colorată, obiecte care se rostogolesc etc.)
- În timpul orelor de trafic aglomerat, blocarea rameilor de metrou cu obiecte grele (instrumente muzicale de mari dimensiuni: contrabasuri, tobe, cutiile lui Walter De Maria, bare lungi, pancarte mari cu anunțuri Fluxus etc., etc.)

b) sistemului de comunicații:

- Tipărirea & vînzarea la colț de stradă a unor ediții „revizuite“ și „preparate“ din New York Times, Daily News etc. cu anunțuri Fluxus (cum ar fi „107 zile pînă la Fluxus“, a doua zi „106 zile pînă la Fluxus“ etc., etc. cu știri inexistente despre închiderea muzeelor etc.)
- Aranjarea unor programe de muzică radiodifuzate în direct, iar apoi a nu cînta nimic în timpul orei de emisie.
- Umplerea cutiilor poștale cu mii de pachete (conținînd cărămizi grele etc.) trimise la diverse zare, galerii, artiști etc. fără timbre & avînd inscripționate ca adrese de returnare diverse galerii, săli de concerte, muzeee. Nici „expeditorul“, nici destinatarul nu vor trebui să plătească pentru aceste „colete“.

c) muzeelor, teatrelor, galeriilor:

- Întreruperea concertelor la momente „sensibile“ cu „bombe de miroșuri“, „bombe de strănuturi“ etc.
- Comandarea prin telefon în numele muzeului, teatrului sau galeriei a unor obiecte voluminoase și grele, la momentul vernisajului (sau chiar înainte de acesta): scaune închiriate, mese, palmieri, lăzi, lemne, plăci mari de placaj, cărămizi, pietriș, nisip sau cărbuni, toate livrate pe trotuar.
- Blocarea intrărilor la sălile de concerte, teatre, muzee, galerii etc. în ore de vîrf chemînd (prin telefon) taxiuri, camioane, ambulanțe, pompieri etc., etc. (Asta s-ar putea combina cu încruperile cauzate de flota de automobile Fluxus.)
- Trimiterea prin poștă a unor anunțuri (la biblioteci, zare etc.) cu date revizuite ale diverselor concerte, piese de teatru, filme, expoziții etc.

Cooperarea & propunerile de la toți destinațiaii acestei scrisori vor fi apreciate.

G. Maciunas, "Invitation – New Year eve's Flux-feast – food & drink event", 31 Dec. 1969. Photo: Sohm Archive, Staatsgalerie Stuttgart. Published in Mr. Fluxus: A collective portrait of George Maciunas 1931–1978, eds. Emmett Williams and Ann Noël, London, Thames and Hudson, 1997, p. 163.

Invitație de a participa la sărbătoarea de revelion Fluxus (eveniment cu mâncare și băutură)

ora 21, la Cinematheque, str. Wooster 80, parter

DISTRIBUȚIE: Ayo, Chudnov, Henry Flynt, Geoff & Bici Hendricks, Dick Higgins & Alison Knowles, Milan Knizak, Jonas & Adolfs Mekas, Joan Mathews, Jackson Mac Low, Peter & Barbara Moore, Paul Sharits, Nam June Paik, Bob Watts, Yoshimasa Wada, La Monte Young, Marian Zazeela, Heiner Friedrich, Lawrence Alloway, Joe Jones, Alice Hutchins, Shigeto Kubota, Dan Lauffer, Ben Patterson, Adams Sitney, Richard Forman, Emmett Williams.

Puteți participa contribuind cu un fel de mâncare sau de băutură inventată de dumneavoastră sau pregătind ceva din lista de mai jos (cu excepția cazurilor marcate cu *, acestea fiind deja pregătite).

Vă rugăm să verificați această listă și să indicați piesa cu care doriti să contribujiți pentru a evita să avem prea mult din același fel sau din feluri asemănătoare.
Scrisori: George Maciunas, POB 180, Canal St. Sta. New York 10013

BĂUTURI ȘI MÂNCĂRURI FLUX

OUĂ FLUX

coji de ouă golite de continut umplute cu una dintre următoarele:
ghips, spumă poliuretanică, cremă de ras, lipici lichid alb, vopsea albă, cemeală, apă, gelatină albă,
cafea, miros neplăcut (putrezicină), miros plăcut
(condimente, parfumuri), insecte moarte etc. (G. Maciunas)

MONOMÂNCĂRURI: PESTE

băutură carbogazoasă transparentă din pește, aspic din pește, pîne de pește
(din făină de oase de pește), budincă de pește, înghețată de pește, salată de pește,
produse de patiserie din pește, bomboane din pește (G. Maciunas)

MÂNCĂRURI DIN CARTOFI

salată de cartofi, pate de cartofi, oțet de cartofi, alcool din cartofi, supă de cartofi,
plăcinte de cartofi, găluște de cartofi, prăjitură de cartofi, cartofi-pai, natur, copti,
la cuptor, chipsuri, cartofi cu smântână, cartofi piure cu sos, crochete de cartofi,
pîne din cartofi, parfe de cartofi, budincă de cartofi dulci, gem de ignamă, cremă
de ignamă, înghețată de cartofi, parzipan de cartofi. (Bob Watts)

MONOCOLORE: MÂNCĂRURI ALBE

băutură albă (lapte), cartofi albi, orez, brînză albă, spaghetti, salată albă
cu frîscă, aspic alb etc., prăjitură albă, înghețată albă. (Bici Hendricks)
băutură neagră (cafea), fasole neagră, carne neagră & sos negru, pîne
neagră, ciocolată neagră etc. (Bici Hendricks)
albastru, roșu, verde etc. (Bici Hendricks)

ALTE CULORI TRANSPARENTE

cafea transparentă, ceai, suc de prune, suc de roșii (distilat), unt transparent,

VARIATIUNI DE CEAI

ceapă transparentă, peste transparent, vită transparentă etc.
(gelatină transparentă cu arome potrivite), înghețată transparentă (G. Maciunas)

SUPE CURCAN SANDVIȘURI

pliculete de ceai cu: sare sau zahăr sau aspirine sau acid citric (Per Kirkeby),
ceai făcut prin fierberea: lemnului, frînghei (sisal, iută, abaca),
pielli, lîni, hîrtiei etc. (G. Maciunas)

COLORAREA URINEI

supă de pietre, supă de unghii, supă din articole de feronerie etc. (Bici Hendricks)
cu umplutura din beton (Milan Knizak), cu un curcan de jucărie care scoate un țuit (G. Maciunas)
hamburger de gheată pisată, nouillon de vită congelată (Bici Hendricks),
sandviș cu novocaină (Joe Cammerata), sandviș cu somnifere (G. Maciunas) etc.
mâncăruri cu medicamente invizibile care colorează urina celui care le mânâncă
(roșu, albastru, verde, portocaliu) (Bob Watts)

Toate textele din secțiunea arhiva
au fost traduse de Alexandru Polgár.

Park(c) i(i)n/a park(c)/ban este un proiect în spațiul public, început în 2017 și propus ca un pariu și un exercițiu de încredere învestit în spiritul comunitar, în orașul Cluj. Locul proiectului a fost oferit de Parcul Feroviarilor, un parc cu o sută de ani de istorie, care a aparținut Companiei Naționale de Căi Ferate CFR SA, a fost abandonat și amenințat cu privatizarea, pentru a fi în cele din urmă revendicat de cetățeni, fiind în prezent administrat de primărie. Intervenția lui Vilmos a fost realizată în cadrul unui program al AltArt, organizație culturală și activistă din Cluj, program ce a urmat, prin diverse activități, să implice publicul și comunitatea în discuții și utilizări ale parcului ca un bun comun. *Parc în parc* a constat în crearea unei mici zone din parc, o versiune la scară și urmând conturul Parcului Feroviarilor, care a fost plantată cu pomi și arbuști fructiferi. Dacă acum parcul aparținea cetățenilor, cum urmau ei să și-l asume, să-l folosească și să se bucură de el mai mult decât ca trecători? Vilmos Koter a adăugat micii grădini o placă indicatoare, stânțată cu mesajul: „Aici am plantat meri, coacăzi și agrisi. Depinde de noi toți ca la anul să putem mîncă din ele”. În anul ce a urmat plantării, doar câțiva oameni apropiati proiectului au avut cu adevărat grija de copăci, o parte dintre aceștia fiind de altfel tăiați de angajații primăriei în timp ce coseau parcul. La fel ca în cazul oricărui proiect care necesită creștere, doar timpul va spune câte dintre semințele originale de speranță și încredere vor încolțî și câte dintre fructe vor fi mîncate colectiv. Pînă atunci, parcul în parc rămâne un plan arhitectural, o formă delimitând posibilități și o promisiune șoptită printre literele săpate pe o placă ruginită.

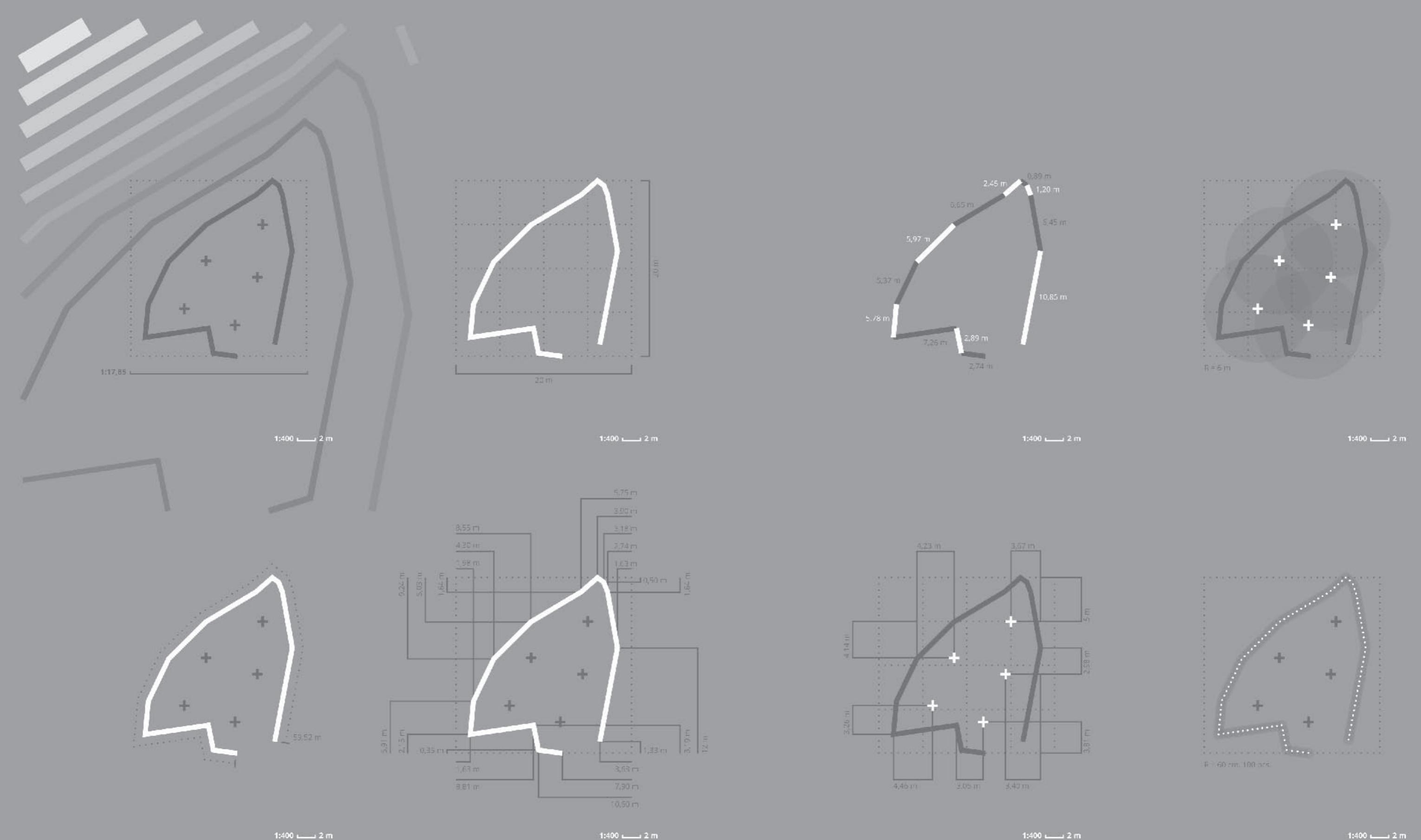
(Ralucă Voineană)

Vilmos Koter: **Park(c) i(i)n/a park(c)/ban**

Park(c) i(i)n/a park(c)/ban was first developed as a public space project that started in 2017 and proposed a bet and an exercise of trust invested in the spirit of communitarianism, in the city of Cluj. Feroviarilor Park was the site for the project, a park with a hundred years history, which belonged to the railway company, was abandoned and threatened with privatization, to eventually be claimed by the citizens and currently being administered by the city. The context in which Vilmos' intervention took place was a programme developed by AltArt, a local art and activist organization, which was organising different activities that were trying to engage audience and community into discussions about, and use of the park, as a commons. *Park in Park* consisted in the creation of a small area in the park, a scale version of the Feroviarilor Park and following its shape, planted with edible fruit trees and shrubs. If the park now belonged to citizens, how were they to assume it, to take it into actual use and enjoy it not just as passers-by? Vilmos Koter added to the little garden a small sign, punched with the message: "Here we have planted apple trees, blackcurrant and gooseberry. It depends on us all whether we can eat from them in the upcoming years." In the year following the plantation, only a few people close to the project took actual care of the trees, some of which were cut by the local administration's employees mowing the park. As with any project that necessitates growth, only time will tell how many of the original seeds of hope and trust sprang and how much of the fruit was eaten collectively. Until then, the park in the park will remain a blueprint, a shape enclosing possibilities and a promise whispered by the carved letters of the rusty metal plaque. (Ralucă Voineană)

VILMOS KOTER is a visual artist, graduate of the Art and Design University of Cluj. He had several exhibitions in various countries, such as India, among others, and participated in the Geumgang Biennial from South Korea. He took part in debates and group exhibitions at Magma, tranzit.ro, Bozar, HAU Berlin, and in art residencies and camps, such as those in Lăzarea, Wongol, Guestroom in Maribor, Žagare. He collaborated several times with the AltArt Foundation, and he was a member of the Balkan Caucasus Collective. His works research and critically re-interpret aspects of social and political life, but also those of the everyday universe, in shape of art interventions in public space, performative acts, installations, graphic design.

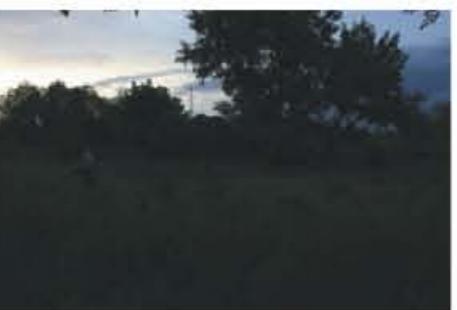

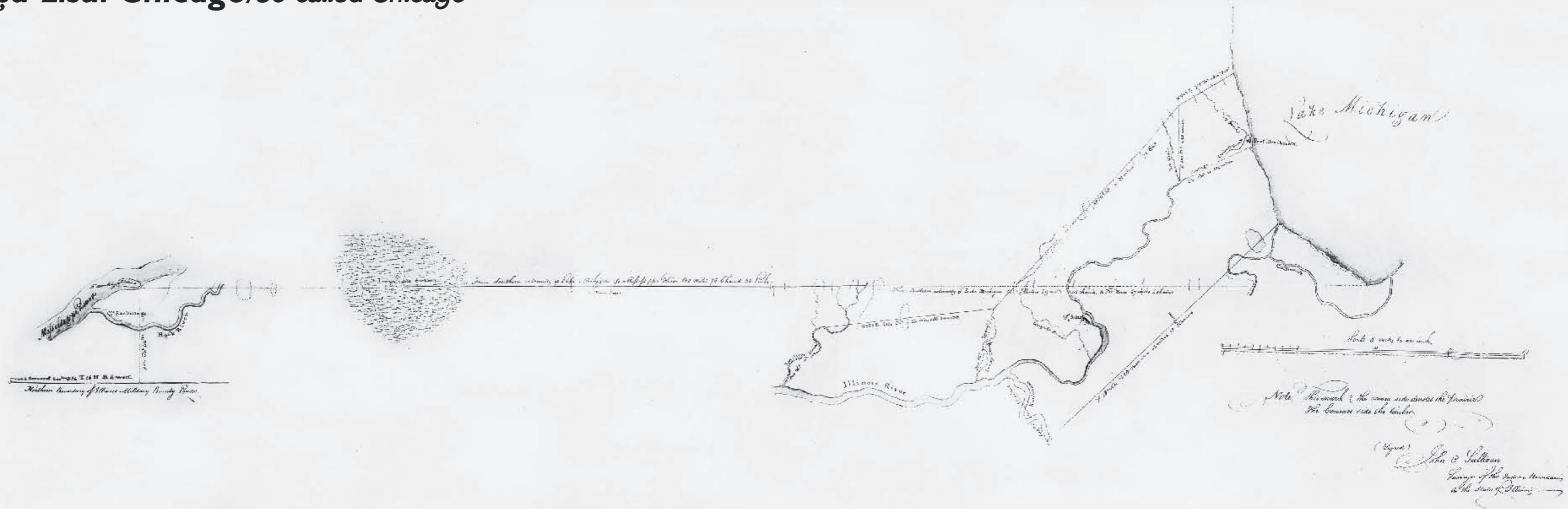

First United States survey of future canal zone, establishing a "zone of safe passage for white traders", 1816

Aṣa-zisul Chicago/So-called Chicago

Povești despre facerea lumii: aşa-zisul Chicago

Rozalinda Borcila

Cu viziune profetică contemplau canalul terminat, purtând pe apele sale plăci de produsele Estului, Vestului, Nordului și Sudului; au văzut orașele, satele, fermele și fabricile care vor lua în cele din urmă ființă pe cursul său.¹

Fermierii și comercianții au început să se adune în Chicago în secolul XIX pentru negoț. „La vremea recoltei erau vînzători la fiecare colț, aşa că fermieri intrau și vorbeau cu un comerciant sau cu altul, dar erau răspîndiți peste tot în oraș”, spune Fred Seamon, director la Departamentul de cercetare și dezvoltare a activelor agricole de la Chicago Mercantile Exchange (CME) Group... În 1848, un grup de oameni de afaceri a decis să centralizeze mărfurile... „Și lucrurile s-au ameliorat imediat pentru că toată lumea știa ce se întâmpla.” S-au construit Hale de depozitare pentru ca grul să poată fi vîndut când era mai scump, oferind astfel industriei un management al riscurilor prețului. Puteai să-ți rezervi un preț astăzi și, indiferent ce se întâmpla ulterior cu prețurile, erai asigurat. Si asta a evoluat într-un fel și s-a transformat în futures.²

Dacă trăiești în Chicago, ai putea recunoaște aceste fragmente ca parte a unei puternice și mult propagate povești despre facerea lumii. Ea vorbește despre nașterea unei logici calculatoare, a unui oraș și a unei ordini sociale coloniale ce a ajuns să fie înțeleasă, simțită și trăită ca o lume. Nu auzim des povestea astă articolată explicit și totuși viața cotidiană este saturată de ea. Si tocmai cind pare să dispară, ea animă ceea ce Mark Rifkin a numit simțul comun al colonizatorului, „un set întrupat [...] de senzații, dispozitii și traiectorii trăite”, care orientează acțiunea în „cîmpul de posibilități” constituit de societatea colonială de tip statornic (settler colonial society).³ Povestea despre facerea lumii invocă o lume umană ce ia ființă după chipul și asemănarea unui ritual financiar pe care Seamon îl numește simplu „futures”. Deși se referă la un calcul financiar specific denumit contracte futures în agricultură, o formă de tranzacționare a unor instrumente financiare derivate organizată pentru prima dată în 1848 de bursa Chicago Board of Trade (CBOT), alunecarea de la futures ca formă de acumulare de capital la futures cu referință mai largă la valorile statornicilor este una importantă și pe care o voi lua ca atare.

În finanțe, derivativele – cum sunt contractele futures, options, swapurile – sunt similară unui pariu. Pariul se bazează pe un „lucru”⁴ inițial (produs, instrument financiar, index etc.) numit underlying, sau activul la bază. Valoarea pariului este derivată prin calcularea săselor ca un atribut al aceluia lucru să fluctueze în viitor. Exemplul citat cel mai des pentru definirea derivativele este tocmai cel pe care îl dă și Seamon, unul care ocupă un loc important în naratiunile despre măreția orașului Chicago: contractele futures agricole. În acest exemplu, baza este grul, iar atributul care fluctuează, și care devine obiectul pariurilor, este prețul. Traderii, cei care vînd și cum-

ROZALINDA BORCILĂ dezvoltă tehnici analitice și afective destinate trasării unor geografii locale ale finanțelor globale rasializate. Metodele ei de cercetare de teren combină pedagogia comunitară, performance, text și video pentru a sonda mașinăria circulației capitalului, pentru a-i explora metabolismul, dar și modalitățile de a-i te opune colectiv. Colaborează cu grupările Compass, NoName Collective, Moratorium on Deportations Campaign și este dedicată militantismului autonom No Borders. O potuți găsi în centre sociale, squaturi și spații publice. Este română, stabilită la Chicago cu fiica ei Liana.

CREATION STORIES: SO-CALLED CHICAGO Rozalinda Borcila

With prophetic vision they beheld the completed canal bearing on its placid waters the products of the East, the West, the North, and the South; they saw the cities, villages, farms, and factories which would ultimately come into being along its course.¹

Farmers and merchants began gathering in Chicago in the 19th century to trade. “There were merchants on every corner at harvest time, so the farmers would come in and talk to a merchant or two, but they were scattered all over the city”, says Fred Seamon, senior director of agricultural commodity research and commodity development with Chicago Mercantile Exchange (CME) Group... In 1848, a group of businessmen decided to centralize the merchants... “And immediately things got better because everyone knew what was going on.” Storage facilities were built so grain could be sold when it was worth more, giving the industry some price risk management. “You could lock in a price today, and no matter what prices did, you were protected. And that sort of evolved to futures.”²

If you live in Chicago, you might recognize these passages as parts of a powerful and pervasive origin story. It narrates the birth of a calculative logic, a city and a settler social order that come to be understood, felt and lived as a world. We don't always hear this story articulated explicitly, and yet everyday life is saturated with it. And precisely when seeming to disappear, it animates what Mark Rifkin has called a settler common sense, an “embodied set . . . of sensations, dispositions, and lived trajectories” that orients action in the “field of possibility” constituted by settler society.³

The creation story conjures a human world emerging in the image of a financial ritual that Seamon names simply “futures”. Although he is referring to a specific financial calculation called agricultural futures, a type of derivative trading first organized at the Chicago Board of Trade (CBOT) in 1848, the slippage between futures as a logic of capital accumulation, and futures as referring more broadly to settler futurities, is an important one that I will take at face value. In finance, derivatives – such as futures, options or swaps – are contracts akin to a wager. The wager is based on an initial “thing” (commodity, financial instrument, index etc.), known as the underlying asset or simply underlying; the value of the wager is derived from calculating the odds on how a certain attribute of that thing will fluctuate in the future. The most-cited example for defining derivatives is precisely the one Seamon gives, which holds a special prominence in narratives about Chicago's greatness: agricultural futures. In this example, the underlying is grain, and the attribute that fluctuates, becoming the subject of the wagers, is its price. Traders of futures contracts do not take possession of the under-

ROZALINDA BORCILĂ is interested in experiential and analytic methods for tracing local geographies of global racial finance. Her field research combined popular education, performance pedagogy, writing and video to probe the machinery of capital circulation, exploring its metabolism and possibilities for collective trespass. She collaborates with Compass, NoName Collective and the Moratorium on Deportations Campaign, and is committed to autonomous No Borders activism. You can find her in social centers, squats and the streets. She is Romanian, currently living in Chicago with her awesome daughter Liana.

pără contracte futures pe piața valorilor mobiliare, nu intră în posesia bazei, ci doar tranzacționează hîrtii de valoare pentru anumite prețuri ale aceluia activ la o anumită dată. În exemplul nostru, traderii nu cumpără și vînd gru; ei cumpără și vînd pariuri pe schimbarea prețului său viitor.

Dansatorul și sociologul Randy Martin a analizat felurile în care derivativele nu sunt un simplu calcul financiar, ci o logică socială⁵, un proces de dezasamblare, dispersie și reasamblare ce excedează ceea ce concepem ca domeniul per se al finanțelor și reordonează sferele economiei, politicului și culturii. Alți cercetători au explorat forța coercitivă exercitată de logica derivativelor, arătând că tot ce ține de lumea umanului, dar și de cea a mai-mulț-ca-umanului, este supus reconstrucției sale ca bază prin spargerea sa într-un set de atribute supuse cuantificării și măsurării, agregate și apoi tranșate pe niveluri de risc, în așa fel încât cele mai mici diferențiale și fluctuații devin oportunități pentru pariuri pe mize mari. Poti paria pe performanța unor contracte futures pe care nu le deții sau pe mii de tranșe de plată a datorilor. Poti să tranzacționezi volatilitatea vremii și poti să speculezi supraviețuirea celorlați. Dar, ca logică socială și calcul financiar, derivativele și contractele futures trebuie construite. Am colaborat îndeaproape cu Brian Holmes la un proiect de cercetare artistică/teritorială în care am încercat să trasăm excavaările fizice și extracțiile, formele de lege și deposedările, transformările teritoriului și organizarea capitalului ce constituie originea orașului Chicago și a acestei logici calculatoare sau, mai bine zis, orașul ca logică calculatoare. Ne-am numit proiectul SouthWest Corridor NorthWest Passage. Formular, el consistă într-un site, o arhivă de documente istorice, o serie de videouri experimentale, texte interpretative, hărți conceptuale și o expoziție. Investigația noastră a urmărit emergența unui coridor de tranzacționare care se întinde la sud-vest de CBOT și care leagă districtul financiar din Chicago de Kansas City, portul mexican Lázaro Cárdenas, Panama și de acolo se întinde spre diverse porturi din China. Ne uitam la geografiile locale ale finanțelor globale, încercând să surprindem structuri ale fluxului care leagă canalele de instalații feroviare, ansambluri de depozite, centre de detenție, piețe imobiliare și financiare. Am creat un program de plimbări educative, invitând oamenii să traverseze corridorul alături de noi – pentru a atinge mașinăria de circulație a capitalului și a-i lua pulsul, cum zice Brian, pentru a-i înțelege metabolismele.

Revizitez cîteva momente ale acestui proiect nu pentru a indica realizările noastre sau modalitățile sale, ci pentru a sonda retroactiv cîteva căi dincolo de el. Centrînd na-rațiunea colonială sau povestind din perspectiva coloniei statomice, riscăm să reproducem eradicarea violentă a istoriilor indigene, a popoarelor, ordinilor sociale și legale care există aici din timpuri imemoriale. De asemenea, riscăm și să întărim mitul dispariției indigenilor, normalizînd lumile, jurisdicțiile și posteritatele coloniilor ale celor statomici. Dar această centrare este menită aici ca o mișcare tactică, conștientă de sine, ce însearcă să confrunte operațiile specifice ale simțului comun al colonistului, mai exact felul în care suntem implicați în exercitarea autorităților coloniale asupra popoarelor și teritoriilor indigene prin experiențele cotidiene ale nonrelației, „o interacționare perceptivă cu locuri, diverse instituții și alți oameni ce se configurează în jurul politicilor și legalităților colonizării, dar nu se referă la ele ca atare în mod specific”. Această relație a nonrelației este felul în care se reproduce colonialismul statomicirii prin senzații, dispozitii și înclinații ce „sătrează viața cotidiană, desi nu ne suntem prezente în mod necesar ca set de propunerii politice sau ca proiect specific imperial de deposedare”.

Centrez povestea colonială a facerii lumii pentru a o destabiliza; de aici, privirea îmi este aruncată oblic către urgentele încă nerezolvate ale creării unei recunoașteri concretizate a coimplicării noastre în reproducerea sa și în căutarea de moduri în care să gîndim-simțim dincolo de și împotriva lumii pe care o animă.

lying; instead they buy and sell contracts for specific prices of that asset at specific dates. In our example, traders do not buy and sell grain, they buy and sell wagers on changes in its future price.

Dancer and sociologist Randy Martin has analyzed the ways derivatives are not merely a financial calculation, but a social logic⁵, a process of disassembling, dispersing and reassembling that exceeds what we think of as the realm of finance proper and instead reorders the spheres of economy, polity and culture. Other scholars have explored the coercive force exerted by the derivative logic, so that everything in the human and more-than-human worlds becomes subject to being remade as underlying: broken up into a set of attributes, subjected to quantification and measurement, aggregated and then cut into tranches across levels of risk such that even the smallest differentials and fluctuations become opportunities for high-stakes wagers. You can bet on the performance of future contracts you don't own, or on thousands of slices of debt repayments. You can trade in weather volatility and you can speculate on the survival of others. But futures and derivatives, as a social logic and as financial calculation, have to be built. I collaborated closely with Brian Holmes on an art/territorial research project in which we tried to trace the physical excavations and extractions, forms of law and dispossession, the transformations of territory and the organization of capital that are the origin of Chicago and as precisely this calculative logic. We called our project SouthWest Corridor NorthWest Passage. Formular, el consistă într-un site, o arhivă de documente istorice, o serie de videouri experimentale, texte interpretative, hărți conceptuale și o expoziție. Investigația noastră a urmărit emergența unui coridor de tranzacționare care se întinde la sud-vest de CBOT și care leagă districtul financiar din Chicago de Kansas City, portul mexican Lázaro Cárdenas, Panama și de acolo se întinde spre diverse porturi din China. Ne uitam la geografiile locale ale finanțelor globale, încercând să surprindem structuri ale fluxului care leagă canalele de instalații feroviare, ansambluri de depozite, centre de detenție, piețe imobiliare și financiare. Am creat un program de plimbări educative, invitând oamenii să traverseze corridorul alături de noi – pentru a atinge mașinăria de circulație a capitalului și a-i lua pulsul, cum zice Brian, pentru a-i înțelege metabolismele.

I am revisiting some moments of that project not to trace our findings or modalities, but to retroactively probe some pathways beyond it. In centering the settler-colonial narrative, or in storytelling from its perspective, we risk reproducing the violent erasure of Indigenous histories, peoples, social and legal orders that have existed here since time immemorial; we also risk reinforcing the myth of Indigenous disappearance, normalizing settler worlds, jurisdictions and futurities. But this centering is here intended as a tactical and self-conscious move that tries to confront the peculiar operations of the common sense of settlerhood – the ways we are implicated in the exertion of settler authorities over Indigenous peoples and territories through everyday experiences of non-relation, “a perceptual engagement with places, various institutions, and other people that take shape around policies and legalities of settlement but do not specifically refer to them as such”. This relation of non-relation is how settler colonialism becomes reproduced through sensations, dispositions and inclinations which “saturate quotidian life but are not necessarily present to settlers as a set of political propositions or as a specifically imperial project of dispossession”. I center the settler creation story in order to unnerve it; from here, my view is skewed towards the unresolved urgencies of building embodied acknowledgements of our co-implication in its reproduction, and searching for ways to thinkfeel beyond and against the worlds it animates.

NorthWest Passage
Back to our little project. From the perspective of colonial capital, the origin of the origin is the NorthWest Passage, an oceanic route conjured by European mapmakers beginning in the 1500s. A watery passageway to the China Sea and the riches of the Orient. In Brian's words: “The imaginary figure of the Northwest Passage is the found-

Pasajul Nord-Vest

Dar să ne întoarcem la micul nostru proiect. Din perspectiva capitalului colonial, originea originii este Pasajul Nord-Vest, o rută oceanică făcută să apară de creatořii europeni de hărți începînd cu anii 1500. O cale de acces pe apă către Marea Chinei și bogățile Orientului. În cuvintele lui Brian: „Figura imaginată a Pasajului Nord-Vest este imaginea fondatoare a dorinței circulařioniste. Aici e vorba doar de largul apelor sau, cel pužin, despre lichiditate”.⁶ Expansiunea colonială în emisfera vestică în căutarea acestui pasaj și reprezentările adiacente de călătorii imaginante, speculařii despre ce va fi, anticipatează pasajul, dar îl și construiesc.

În 1673, căutarea Pasajului Nord-Vest i-a adus pe primii coloniști la ceea ce ulterior va deveni Chicago. Coloniștii francezi Jacques Marquette și Louis Jolliet, împreună cu cinci navigatori metiři, au pornit din coloniile franceze din Canada de azi. În loc să găsească pasajul, ei au dat peste un riu mare ce curgea înspre sud, Mississippiul, iar la întoarcere s-au pierdut fără speranřă într-o mlaștină. Aceștia au fost salvaři de indigeni, care i-au ghidat prin labirintul apelor mlaștinoase și al căilor navigabile întortocheate. Coloniștii francezi au „descoperit” astfel că este posibil să naveghezi cu canoele de la Mississippi tocmai pînă la Marile Lacuri, cu doar un scurt portaj (din francezul *portager*, a duce, în acest caz, a duce canoele care se împotmolesc în noroi). La întoarcerea din călătoria lor ratată⁷, Jolliet se va lăuda cu succesul său și cu semnificařia strategică a expediřiei, căci, anticipă el, săparea un canal relativ scurt de-a lungul portajului ar putea fi cheia continentalului, făcînd posibil drumul canoeelor, încărcate cu mărfuri imperiale și armate, din tînărurile sub ocupařie franceză de la nord, tocmai pînă în Louisiana și în teritoriile din Florida, de la sud. Un astfel de canal ar conecta Oceanul Atlantic cu Mississippiul și Golful Mexic, inaugurînd astfel o rută comercială globală sub controlul francezilor.

Visul la un canal de-a lungul portajului le-a alimentat francezilor și mai apoi britanicilor voîntă de a supune mlaștina. După mai mult de o sută de ani de rivalitate, s-au proclamat suveranităřile imperiale, dar în ciuda campaniilor militare, comerciale și diplomatice, în ciuda declansării și înarmării războiului intertribal între popoare indigene ca mijloc de competiřie interimperială, în ciuda dezlañturii epidemiiilor și creării de economii extractive care au secat ecosistemul și au împins popoarele indigene la migrařie de masă dincolo de Marile Lacuri, datorită rezistenřei amerindienilor, dar și al înseși mlaștinilor, portajul nu a intrat sub controlul nici al francezilor, nici al britanicilor.

Statele Unite au revendicat portajul în 1787, odată cu organizarea primei sale jurisdicřii teritoriale. Deși cea mai vestică granită a suveranului nou-creat a rămas la est, departe de mlaștină, Ordonană pentru Nord-Vest a Congresului le pretindea britanicilor o zonă de trecere sigură pentru comercianřii americanii de-a lungul „apeilor navigabile ce duc la Mississippi și St Lawrence și la toate destinařiile dintre ele”. Această revendicare anticipă deja un viitor canal și expansiunea Statelor Unite la vest de Lacul Michigan. Și, totodată, s-a născut din forme ale ocupării coloniale britanice dezvoltate în coloniile de est, care presupuneau produřia de regimuri de proprietate a pămîntului și exercitarea lor de-a lungul canalelor navigabile.

Mlaștina nativilor era cunoscută sub multe nume, fiind tînul ancestral al popoarelor anishinaabe (printre care Niswi-Mishkodewin, Consiliul celor Trei Focuri: popoarele ottawa, ojibwa și potawatomie) și al popoarelor miami, illinois, menominee și ho-chunk. Drenată și transformată în parcele de pămînt uscat deținute de coloniști și traversate de un canal adînc, fosta mlaștină va deveni Chicago. Cum s-a petrecut asta? Cum a ajuns să fie înscrîsa jurisdicřia colonială pe tărîmuri native? Un portaj nu devine corridor prin simplul ritual al posedării sale, iar mlaștina nu devine metropola colonială ca urmare a unui proces inevitabil, în povida narăiunilor cuceririi coloniale a teritoriilor „neproductive”, în povida chiar a contururilor rigide ale canalului cioplit în piatră. Chestiunea stabilirii jurisdicřiei coloniale leagă aparatul legal al suveranităřii de crearea de proprietate și de război.

ing image of circulationist desire. It's all about open water – or at least, it's about liquidity.”⁶ Colonial expansion across the Western Hemisphere in search for the passage, and the attendant representations of imagined journeys, speculations of what will be, anticipate the passage and also construct it.

In 1673, the search for the NorthWest Passage brought the first colonists to what would later become Chicago. French settlers Jacques Marquette and Louis Jolliet, together with five Métis voyageurs, set out from the French colonies in today's so-called Canada. Instead of finding the Passage, they stumbled upon a great river flowing South, the Mississippi, and upon their return journey became hopelessly lost in a swamp. They were rescued by Indigenous people who guided them across a maze of shallow and shifting waterways. What the French colonists “discovered” was that it was possible to navigate by canoe from the Mississippi all the way to the Great Lakes with only a very short portage (from the French *portager*, to carry – in this case, to carry canoes that get stuck in the mud). Upon return from their failed voyage⁷, Jolliet would boast of their success and of the strategic significance of the expedition: this is because, he projects, digging a relatively short canal across the portage could be the key to the continent, making it possible for canoes, heavy with imperial commodities and armies, to travel from French colonial holdings to the North all the way to Louisiana and the Florida territories to the South. Such a canal would connect the Atlantic Ocean to the Mississippi and the Gulf of Mexico, inaugurating a global watery trade route under the control of the French.

For the French and soon the British, the dream of a canal across the portage fuelled the will to subdue the swamp. Over more than one hundred years of rivalry, imperial sovereignties were proclaimed, but despite military, trade and diplomatic campaigns, despite triggering and arming intertribal warfare among Indigenous peoples as a proxy to inter-imperial competition, despite unleashing diseases and extractive economies that depleted ecosystems and pushed Indigenous peoples into forced migration across the Great Lakes, control over the portage eluded both the French and British, due to Native resistance and the agency of the wetlands itself. The United States claimed the portage in 1787 in the organization of its first territorial jurisdiction. Although the westernmost boundary of the newly created sovereign remained far to the East of the wetlands, the Northwest Ordinance claimed from the British a zone of safe passage for American traders along the “navigable waters leading into the Mississippi and St Lawrence, and all the carrying places between”. This claim already envisioned a future canal and the territorial expansion of the United States West of Lake Michigan. It also emerged directly from forms of British colonial occupation that had been developed in the Eastern colonies, which involved producing land-based property regimes and exerting them along navigable waterways.

The Native wetland was known by many names and was home to Anishinaabe peoples (including the Niswi-Mishkodewin, The Council of Three Fires: Ottawa Ojibwa and Potawatomie) as well as the Miami, Illinois, Menominee and Ho-Chunk. The swamp, drained and transformed into parcels of dry settler-owned real estate traversed by a deep canal, would become Chicago. But how did this happen? How did settler jurisdiction become inscribed upon Native wetlands? Portage does not become corridor at the mere ritual of possession. And wetland does not become settler metropolis as an inevitable process, though narratives of colonial conquest over “unproductive” territories suggest otherwise, though the rigid contours of a canal cut out of bedrock suggests otherwise. The business of establishing colonial jurisdiction links the legal apparatus of sovereignty with property-making and war.

Over three decades of military campaigns and treaty-making, the US sought to intensify indigenous dispossession, increase settlement and secure its control of the region against competing imperial interests and Indigenous peoples. In 1803 the US erected a fort to defend

Pe parcursul a trei decenii de campanii militare și semnări de tratate, Statele Unite au încercat să intensifice depozitarea indigenilor, să sporească procesul de așezare a coloniștilor și să-și asigure controlul regiunii împotriva intereselor imperiale concurenře și a popoarelor indigene. În 1803, Statele Unite au ridicat un fort pentru a-și apăra interesele în zona viitorului canal, un fort devastat în totalitate de războinicii potawatomie în 1812. Competiřia dintre britanici și americani asupra regiunii a angajat multe popoare native în războiul din 1812. Între 1809 și 1812, căpetenia shawnee Tecumseh a organizat o aliană anticolonială în întreaga zonă a Marielor Lacuri (recruțînd de asemenea dintre indienii cherokee, chickasaw, choctaw, creek, seminole și osage). Rebeliunea aliată a fost învinšă în 1813.

În 1816, ca pregătire pentru drenarea mlaștinii, Statele Unite au stins formal dreptul nativilor în zona canalului, forțînd Consiliul celor Trei Focuri să semneze Tratatul de la St Louis. Doi ani mai tîrziu, inspectorul federal John Sullivan a trasat pe o hartă două graniře indiene, marcînd zona viitorului canal ce urma să fie golită de locuitori nativi. Aria nu fusese mult colonizată, iar nařunea coloniștilor era flămîndă de bani. Așa că viitoarele oraře Chicago și Ottawa au fost imaginate și marcate în această zonă în 1829 pentru a crea viitoare proprietăři vandabile. 212.400 de hectare de pămînt au fost cedate de guvernul federal nou-formatei Comisii a Canalului, pentru a fi vîndute cu scopul strîngerii de capital necesar pentru construcřie⁸ – vînzări viitoare ale viitoarelor parcele de uſcat vor fi folosite pentru a genera bani azi.

În următoarele decenii se va experimata cu variate instrumente de finanřare. Au fost emise bilete la ordin sau certificate de îndatorare cu valori și rate de profit bazeate pe calculul veniturilor viitoare, în primul rînd, vînzări viitoare de pămînt (a cărui valoare se aştepta să crească în viitor), dar și taxe și chirii anticipate, ce urmau să fie extrase din monopolul asupra unei viitoare artere continentale și globale de transport de mărfuri agricole – grîu, precum și zahăr și bumbac produse de sclavi.

Mediată de această fantezie utopică, nou-createle proprietăři funciare viitoare (active nelichide) urmau să fie convertite în acțiuni vîndute atunci pe bursele financiare globale (valori mobiliare tranzactionabile). Dar prezentul nu era colonizat; era încă o mlaștină nativă, o întreagă lume de puteri și entităři umane și mai-mulă-decît umane, legate într-un dinamism relational cu pămîntul și apa. Expansiunea vestică a capitalului imperial se putea scufunda din nou în nămol. Pentru a atenua spaimele că viitorul imaginat de finanři nu se va materializa, guvernul federal trebuia să reducă riscurile aduse de corporile, ontologii, modurile de viařă și ordinile legale indigene. Securizarea zonei canalului s-a făcut pe baza violenřei excluzive.

Armata americană căuta să zdroească rezistenřa continuă a popoarelor anishinaabe, sauk și meskwaki și să impună îndepărtarea lor. În această perioadă, Makataimeshekiakiak (Black Hawk, Šoimul Negru) a înțeles că procesul de semnare a tratatelor reflectă și codifica disprețul Statelor Unite fařă de formele de guvernare și sistemele legale native. Aceasta a făcut o aliană pentru a respinge validitatea tratatelor pe care se baza statutul curent al pămînturilor considerate „cedate” din așa-numitele state Wisconsin și Illinois.⁹

Înfrîngerea militară a lui Makataimeshekiakiak și masacrarea oamenilor săi în 1832, semnarea de tratate sub coerciřie și aplicarea politicilor de îndepărtare a indienilor au fost decisive în pomparea de lichidităři în zona canalului, în alimentarea invaziei de populařii de coloniști și dezlañuirea unui boom imobiliar. Securizarea zonei canalului a sculptat, de asemenea, forme de jurisdicřie teritorială (un stat, regiuni administrative și municipaliři) pentru a garanta economia speculativă care făcea totul posibil. S-au emis, tranzacřionat și reemis multe feluri de instrumente de îndatorare – bilete la ordin ce nu erau ipotecări pe proprietăři individuale, ci proiectii ale unor profituri viitoare aggregate care puteau fi tranzacřionate (vîndute) în prezent, similar titlurilor de valoare garantate cu ipotecări. Acest proces de creare și securizař-

its interests in the future canal zone: it was thoroughly sacked by Potawatomie warriors in 1812. British and American competition over the region drew multiple Native nations into the War of 1812. Between 1809 and 1813, Shawnee leader Tecumseh organized an anticolonial alliance throughout Great Lakes (also recruiting from among the Cherokee, Chickasaw, Choctaw, Creek, Seminole, and Osage). The allied rebellion was defeated in 1813.

In 1816, in preparation for draining the swamp, the United States formally extinguished Native title in the canal zone by forcing the Niswi-Mishkodewin into the Treaty of St Louis. Two years later, surveyor John Sullivan traced two Indian Boundary Lines, marking a future canal zone to be emptied of Native inhabitants. The area was still only sparsely settled, and the settler nation was cash-hungry. So the future cities of Chicago and Ottawa were imagined in this zone and surveyed or “platted” in 1829 to create saleable future property. 300,000 acres were granted by the federal government to a newly formed Canal Commission, to be sold in order to raise the capital for canal construction⁸ – future sales of future dry lands would be used to generate money in the present.

Over the next decades, various financing instruments were experimented with. Promissory notes or certificates of indebtedness were issued, with values and rates of return based on calculations of future income: primarily, future land sales (expected to appreciate in value exponentially), as well as future tolls and rents extracted from monopoly over what would become a major continental and global transport route for agricultural commodities – grain, as well as slave-produced sugar and cotton.

Mediated by this utopic fantasy, newly-created future property in land (an illiquid asset) was to be converted into stocks to be traded on global financial markets in the present (tradeable securities). But the present was not settled; it remained a Native wetlands, an entire world of human and more-than-human agencies in relational dynamism with land and water. The westward expansion of imperial capital might once again sink in the mud. To alleviate fears that the future envisioned by the financiers would not come to pass, the federal government had to mitigate against the risk posed by Indigenous bodies, ontologies, lifeways and legal orders. Securitizing a canal zone was predicated upon exclusionary violence.

The US military sought to crush ongoing Anishinaabe, Sauk and Meskwaki resistance and impose removal. During this time Makataimeshekiakiak (Black Hawk) understood the treaty-making process as reflecting and encoding the general disregard of the United States for Native forms of governance and legal systems. He built an alliance to deny the validity of the treaties upon which the current status of lands considered “ceded” in so-called Wisconsin and Illinois was based.⁹

The military defeat of Makataimeshekiakiak and the massacres of his people in 1832, coerced treaty-making, and the enforcement of Indian Removal policies were decisive in pumping liquidity into the canal zone, fueling an invasion of settler populations and unleashing a real estate boom into the swampland. Securitizing the canal zone also carved out forms of territorial jurisdiction (a state, counties and municipalities) so as to underwrite the speculative economy making it all possible. Many different types of debt instruments were issued, traded, and reissued – promissory notes that were not mortgages on individual property, but instead represented projections of aggregated future profits that could be sold (traded) in the present, akin to mortgage-backed securities. This process of bundling and securitization was more attractive to investors than owning the mortgage on debt of individual parcels; still, the value of future sales, tolls and rents (the bond collateral) remained uncertain and speculative.

Financiers continued to demand ways to hedge against the risk of individual loss, and to guarantee return on their investment. In 1835 the state of Illinois stepped in to pledge its credit and good faith for the repayment of Canal Commission bonds (which means its capacity to collect future taxes), making canal stocks marketable securities. These were the boom years.

re le era mai atractiv investitorilor decât deținerea unei ipotece pe creațele pe parcele individuale de pămînt. Și totuși, valoarea vînzărilor viitoare, impozitelor și chiriilor (obligațiunile garantate) rămînea nesigură și speculativă. Finanțșii continuau să ceară acoperiri împotriva riscurilor de pierdere individuală și căutau moduri de a le fi garantat profitul din investiții. În 1835, statul Illinois a intervenit și a emis titluri de stat, garantînd creditul și obligațiunile Comisiei Canalului (prin capacitatea sa de a colecta taxe viitoare), făcînd astfel din acțiunile canalului titluri de valoare tranzacționabile. Aceștia erau anii boomului.

Apoi bula s-a spart. În 1842, statul Illinois era pe punctul de a intra în colaps finanțiar, fiind incapabil de a tine pasul cu plătile la dobînzi. Banca de Stat a intrat în crah. Această criză finanțiară a fost alimentată de supraspecularea pieței titlurilor de valoare, iar soluția care s-a găsit a fost ca statul să devină mai atrăgător pentru așezare colonială, mai „investibil”. Legislatorii, care erau în același timp speculații la canal, susțineau că un canal finalizat ar

aduce cîștiguri mai mari la trezorerie prin creșterea bazei de taxare, în primul rînd prin creșterea valorii proprietăților prin capitalizarea diminuării taxelor de transport. Și, în al doilea rînd, prin transformarea statului într-un loc de așezare și investire mai atractiv [...] Valorile crescute ale pămîntului ce rezultau din deschiderea canalului ar face totodată posibil ca statul să reducă povara datoriei prin lichidarea unei părți semnificative a ei prin vînzarea de pămînturi pe canal. Pe scurt, diferența dintre un canal finalizat și unul nefinalizat era diferența dintre un stat solvent și unul insolvent.¹⁰

Bancherii de pe coasta de est și speculatorii care investiseră puternic în boomul imobiliar din Chicago au negociați noi acorduri de finanțare cu magnatiile coloniale britanici Magniac-Jardine & Co. și Barings Brothers. Lichidările au început să curgă din nou. Brian a scris despre semnificația acestei povestiri în întreaga sa desfășurare pe site-ul proiectului SouthWest Corridor Northwest Passage:

Înscrierea Granitelor Indiene, expulzarea indigenilor, crearea proprietății private, speculațiile asupra valorii sale viitoare, proiectarea de infrastructură pentru a produce acea valoare, subscrierea datoriei pentru realizarea infrastructurii și, în cele din urmă, angajamentul statului de a garanta rambursarea datoriei în urma colapsului finanțier. Ceea ce se produce în cele din urmă este garantia, faptul de a fi creditabil, solvabilitatea statului Illinois, legată intim de capacitatea de a duce război a suveranului federal. Pe măsură ce ne-am uitat mai în profunzime la documentele, hărțile, mărturile, ruinele și rămășițele și cărările succese care s-au ridicat pe ele, am început să suspectăm că povestea canalului exprima și consolida această logică internă a capitalului imperial, înscrisă în momentul de origine.

Procesul care a făcut posibilă finalizarea canalului în 1848 a făcut posibilă și deschiderea în același an a bursei Chicago Board of Trade (CBOT). Aceasta a fost prima bursă de contracte futures derive de bază de grâu din Statele Unite, ridicată de speculatori care anticipaseră fluxurile de grâu ce vor fi aduse de canal și stocate în unități de depozitare de-a lungul său, unități denumite silozuri sau elevatoare. Aceste silozuri au funcționat ca un sistem bancar ce convertea semințele în valori standardizate, abstracte, care, la rîndul lor, puteau constitui baza pentru titluri de valoare tranzacționabile. CBOT standardiza contractele futures cu grâu în termeni de cantitate, calitate, timp în viitor (o lună, trei luni etc.) și loc de livrare – doar prețul varia. Astfel, fermierii își vor depozita grâu în silozuri; pentru fiecare cantitate standardizată, fermierul primea un ticket de elevator (o chitanță), ce funcționa ca un

Then came the bust. In 1842 the state of Illinois was on the verge of financial collapse, unable to keep up with payments on interest; the State Bank crashed. This was a financial crisis fueled by overspeculation in securities markets; the solution was to make the state more amenable to settlement and more “investable”. Legislators, who were also canal speculators, argued that a completed canal would

bring larger revenues to the treasury by increasing the basis of taxation, first, through the raising of property values by the capitalization of the diminution in transportation charges; and, secondly, by making the state a more attractive place for settlement and investment . . . The increased land values resulting from the opening of the canal would also enable the state materially to diminish the burden of the debt by liquidating a large portion of it through the sale of canal lands. In short, the difference between a completed and an uncompleted canal meant the difference between a solvent and an insolvent state.¹⁰

East Coast bankers and speculators, heavily invested in the Chicago real estate boom, negotiated new financing deals with British colonial magnates Magniac-Jardine & Co. and Barings Brothers. The cash started flowing again.

Brian wrote on the *SouthWest Corridor Northwest Passage* website on the significance of this story, in its full sequence:

the inscription of the Indian Boundary Lines, the expulsion of the indigenous people, the creation of private property, the speculation on its future value, the projection of infrastructure to produce that value, the subscription of debt to realize the infrastructure, and finally, the engagement of the state to guarantee the repayment of the debt in the wake of financial collapse. What is ultimately produced is the guarantee, the creditworthiness, the bankability of the state of Illinois, which is intimately related to the war-making capacity of the federal sovereign. As we looked deeper into the documents, the maps, the testimonies, the ruins and the remnants and the successive pathways that have been erected on top of them, we began to suspect that the story of the canal expressed and consolidated this inner logic of imperial capital, encrypted at its point of origin.

The processes that made possible the completion of the canal in 1848 also made possible the opening of the Chicago Board of Trade that same year. The Chicago Board of Trade (CBOT) was the first grain futures exchange of the United States, erected by speculators who anticipated the flows of grain that would be brought in by the canal, and pooled in grain storage facilities alongside it called grain silos or elevators. These silos functioned as storage and also became a kind of banking system, converting seeds into standardized, abstract values, which could in turn form the basis for trade-able securities. The CBOT standardized grain futures contracts in terms of the quantity, quality, time in future (1 month, 3 months, etc.) and place of delivery – only the price varied. Thus, farmers would take grain to storage in the silos; for each standardized quantity, the farmer would receive an elevator ticket (receipt), which functioned as a kind of money. The farmer could sell these receipts to traders who in turn would use them to buy and sell futures contracts through open auction at the CBOT. These contracts could be traded, bought and sold many times over before the delivery date, reflecting traders' bets on future price fluctuations based on current patterns. This is the origin of what we know today as the global futures market, which the CBOT dominated until it was bought by its former rival, the CME Group in 2006. In 2018, the CME Group, where Fred Seamon is senior director of ag[ricultural] commodity research and commodity development, became the largest derivatives exchange on the planet.

The financial ritual by which projected future profits become made available in the present is called capitalization. Jonathan Nitzan and

fel de bani. Fermierul putea vinde aceste chitanțe traderilor, care, la rîndul lor, le foloseau pentru a vinde contractele futures prin licitație deschisă la CBOT. Aceste hîrtii de valoare puteau fi tranzacționate, cumpărate și vîndute de multe ori înainte de data de livrare, reflectînd astfel paruriile pe care le făcea brokerii pe fluctuații de valoare de preț pe baza tendințelor curente. Aceasta este originea a ceea ce cunoaștem azi ca piață globală de contracte futures, pe care CBOT a și dominat-o pînă în 2006, cînd a fost cumpărată de fostul ei rival, CME Group. În 2018, CME Group, la care Fred Seamon este director de cercetare și dezvoltare a activelor agricole, a devenit cea mai mare bursă de derivative de pe planetă. Ritualul finanțier prin care profiturile viitoare sunt făcute disponibile în prezent se numește capitalizare. Jonathan Nitzan și Shimshon Bichler consideră capitalizarea momentul decisiv în organizarea globală a circulației capitalului.¹¹ Ei o teoretizează în felul următor: cîștigurile viitoare sunt estimate pe baza unui set de calcule, informații și proiecții acceptate de comun acord. Această valoare viitoare este redusă, ceea ce vrea să spună că din ea se scade o „rată” ce calculează această proiecție ca risc (adică, cîștigurile sau valoarea viitoare a activului pot fi afectate de factori neprevăzuți). Aceasta produce o valoare cu care se poate opera sau care se poate tranzacționa în prezent. Cînd spunem că ceva se capitalizează, nu spunem doar că se transformă în profituri; a fi capitalizat înseamnă a fi supus ritualului finanțier al capitalizării. Nitzan și Bichler se referă la aceasta ca la un proces ce creordonează – care reface lumea după înfățișarea sa capitalizată.

Pentru ca orașul Chicago să ia ființă, mlaștinile native trebuiau capitalizate. Iar Pasajul Nord-Vest se deschide acum, odată cu topirea Cercului Polar provocată de schimbarea climatică.

Este capitalizarea tocmai povestea coloniștilor despre facerea lumii? Sîntem azi simile proiecții vii ale fantaziilor viitoare ale înaintașilor noștri finanțări?

Trăind utopiile înaintașilor

Înainte de Chicago, mlaștina era traversată de o diviziune continentală, un dîmb scund care se întindea de la nord la sud și care forma cumpăna apelor. Rûurile din partea de est se deversau în Marile Lacuri și de acolo în Atlantic. Cele din vest se deversau în rîul Illinois, apoi în Mississippi și, în sfîrșit, în Golful Mexic. La fel și cu ploaia. Primul canal tăia perpendicular cumpăna. La două decenii de la finalizarea sa, acesta devenise un puț ce deversa apele menajere uzate și deșeurile din Chicago în Lacul Michigan, singura sursă de apă potabilă a orașului în creștere accelerată. Astă a dus la izbucnirea mai multor focare de holera și febră tifoidă. Pentru a evita colapsul imminent, în 1890 orașul a construit un al doilea canal de-a lungul primului, de data aceasta mai adînc, mai larg și conectat la sisteme de pompare care vor întoarce efectiv cursul apelor și vor șterge diviziunea continentală. Primul canal este acum îngropat sub beton și nu mai este vizibil în locul originii sale; canalul din imaginile de aici și canalul din plimbăriile noastre este cel de-al doilea, numit eufemistic Canalul Sanitar și de Transporturi. Populațile anishinaabek locale l-au numit Zaaga'amoo-zibikaadeng (Canalul Defecării).

Reproiectarea hidraulică a transformat pămînturile și apele într-o budă imensă, folosind Lacul Michigan ca rezervor de la care să se tragă apa pentru a împinge căcatul Chicagoului pe Mississippi în jos și apoi în Zona Moartă din Golful Mexic. A îftă bătrâni, cît și filosofii nativi interpretează distrugerea deliberată a mlaștinilor ca o mișcare ecologică și chiar „climatice” a colonialismului statomericii¹² și teorețizează ceea ce coloniști și europenii numesc antropicenul ca fiind înrădăcinat în colonialism.¹³ Kyle Whyte, filosof potawatomie și teoretician în domeniul studiilor indigene de schimbare climatică, explică cum colonialismul „a implicat în totdeauna o teraformare care sfîșie... «carnea» relațiilor umane-nonumane-ecologice”. Din această perspectivă, popoarele indigene și coloniștii statomerici se poziționează diferit în raport cu schimbarea cli-

Shimshon Bichler consideră capitalizarea to be the decisive moment in the organization of global capital circulation.¹¹ They theorize it something like this: future earnings are estimated based on a set of agreed-upon current calculations, information and projections; this future value is discounted, which means subtracting a “premium” that calculates this projection as a risk (ie the future earnings or value of the asset might be affected by unforeseen factors). This produces a value that can be operated upon, or traded, in the present. When we say that something becomes capitalized, this is not the same as saying it was capitalized upon – becoming capitalized means becoming subject to the financial ritual of capitalization. It is what Nitzan and Bichler refer to as a process that creorders – that remakes the world in its own capitalized image. For Chicago to come into existence, native wetlands had to be capitalized. As for the NorthWest Passage, it is opening up right now with the climate change-induced melting of the Arctic Circle. Is capitalization the creation story of the settler colony? Are we merely living projections of the future fantasies of the financier ancestors?

Living our Ancestors' Utopias

Before Chicago, the wetland was traversed by a continental divide – a shallow rise that ran across it from North to South. Rivers to the East of the divide flowed into the Great Lakes and from there to the Atlantic. Rivers to the West flowed to the Illinois, then Mississippi and eventually the Gulf of Mexico. The same with rainfall. The first canal cut across the divide. Within two decades of its completion, it became an open sewer, pouring all of Chicago's waste into Lake Michigan, the booming city's only source of drinking water. This lead to deadly outbreaks of cholera and typhoid. To avoid imminent collapse, the city built a second canal in the 1890's alongside the first one – deeper, wider and connected to pumping systems that would in effect reverse the course of the waterways and erase the continental divide. The first canal is buried under concrete and no longer visible at the location of its origin; the canal in the images here, and the canal of our walks, is the second one, euphemistically named the Sanitary and Shipping Canal. Local Anishinaabek have named it Zaaga'amoo-zibikaadeng (Defecation Canal). Hydraulic re-engineering has transformed lands and waters into a giant toilet, using Lake Michigan as a reservoir from which to flush Chicago's shit down the Mississippi and into the Dead Zone in the Gulf of Mexico. Native scholars and elders interpret the deliberate destruction of the wetlands as an ecological and even “climatic move” of settler colonialism¹² and theorize what settlers and Europeans call the Anthropocene as rooted in colonialism.¹³ Kyle Whyte, Potawatomie philosopher and scholar of Indigenous Climate Change Studies, explains that colonialism “has always involved a terraforming that tears apart . . . the ‘flesh’ of human-nonhuman-ecological relationships”. From this perspective, Indigenous peoples and settlers are positioned differently in relation to climate change: whereas settlers are only now being affected “by the seismic waves of massive ecosystem transformation that began over 500 years ago”, Indigenous peoples have already suffered forced ecological dislocation and “away-migration” that destroyed partnerships with thousands of species and ecosystems. Indigenous peoples “have already been living in what our ancestors would have understood as dystopian or post-apocalyptic times”. Settlers, however, deny the extent to which they have been living or fulfilling their ancestors' utopias. He goes on to quote Lawrence Gross: “Just as importantly, though, Indians survived the apocalypse. This raises the further question, then, of what happens to a society that has gone through an apocalyptic event?” Reflecting on the present from the perspective of the ancestors provides Indigenous peoples with guidance on living under post-apocalyptic conditions; furthermore, actions in the present are “cyclical performances”, guided by “the desire to be good ancestors ourselves to future generations”. Native scholars and activists have noted the extent to which settler societies have become interested in Indigenous cultures, philoso-

matică: în timp ce coloniștii sănt afectați doar acum de „valurile seismice ale transformării masive a ecosistemelor care a început acum 500 de ani”, popoarele indigene au treut deja prin dislocare ecologică forțată și o „migrare în altă parte” care a distrus parterierate cu mii de specii și ecosisteme. Popoarele indigene „trăiesc deja în ceea ce înaintașii noștri ar fi luat ca timpuri postapocaliptice sau distopice”. Cu toate acestea, coloniștii contestă nivelul pînă la care trăiesc și împlinesc utopiile înaintașilor lor. Whyte continuă prin a-l cita pe Lawrence Gross: „Însă, la fel de important, indienii au supraviețuit apocalipsei. Acest lucru ridică, de aceea, și întrebarea ce se întîmplă cu o societate care trece printr-un eveniment apocaliptic”. Reflectia asupra prezentului din perspectiva înaintașilor le oferă popoarelor indigene o orientare a modurilor de a trăi în condiții postapocaliptice. Mai mult, acțiunile din prezent sănt „performanțe ciclice” ghidate de „dorința de a fi noi înșine înaintași buni pentru generațiile viitoare”. Intelectuali și activiști nativi au observat gradul de interes pe care îl au societățile coloniștilor pentru culturile, filosofile și sistemele de cunoaștere indigene, în măsura în care conțin învățături importante despre schimbarea ecologică ce pot fi extrase pentru a ajuta propria lor știință a climei sau pentru a-și stăpîni frica de colaps ecologic. Multe comunități indigene au dezvoltat practici ca răspuns la aceste tendințe extractiviste. Scrisoarea anishinaabeg Leanne Simson rezumă: „nu este suficient să recuperezi anumite aspecte ale sistemelor indigene de cunoaștere care sănt acceptabile pentru jucătorii proiectului colonial. Trebuie să adoptăm o poziție strategică cu privire la modul în care ne vom focaliza eforturile pentru a ne asigura de faptul că fundamentele sistemului sănt protejate și că procesele inerente de continuare a cunoașterilor indigene se mențin”. Formele instituționalizate de alianță și incluziune a identităților, culturilor și cunoașterilor indigene adesea uită revendicările indigenilor la pămînt și-și dezavuează implicarea în procesul continuu de depozițiere indigenă. Eve Tuck și K. Wayne Yang au susținut că decolonizarea nu poate fi doar o metaforă. Iar educatoarele ecologiste și activiste indigene Janie și Fawn Pochel reiterează această poziție de către ori sănt invitate să vorbească la simpozioane universitare sau expoziții progresiste de artă despre ecologie, antropocen sau decolonizarea care proliferează acum la Chicago. În-

phies and knowledge systems insofar as they contain important teachings about ecological change that can be extracted to help supplement settler climate science or manage fears of ecological collapse. Many Indigenous communities have developed practices in response to these extractivist tendencies. Anishinaabeg scholar Leanne Simson summarizes:

it is not enough to recover certain aspects of Indigenous Knowledge systems that are palatable to the players in the colonial project. We must be strategic about how we recover and where we focus our efforts in order to ensure that the foundations of the system are protected and the inherently indigenous processes for the continuation of Indigenous Knowledges are maintained.

Institutionalized forms of allyship and inclusion of Indigenous identities, cultural forms and knowledges often dis-remember Indigenous land claims and disavow their own implication in ongoing processes of indigenous dispossession. Eve Tuck and K. Wayne Yang have argued that decolonization cannot be merely a metaphor. Indigenous ecology educators and activists Janie and Fawn Pochel reiterate this position whenever invited to speak in the context of university symposia or progressive art exhibitions on ecology, the Anthropocene, or decolonization now proliferating in Chicago. When asked how they see native/non-native relationships, they consistently respond *We would like our land back*. I have repeatedly witnessed these exchanges, and have seen how this answer was dismissed as lacking complexity or as a myopic refusal to deal with the critical urgencies of extinction *facing us all*. This touches upon what Kaeyes-Mamâceqtawak (Menominee) scholar Enaemaehkiw Wâkecânâpaew Kesiqnaeh calls an “existential dread that cuts a deep path clear across the entirety of white civil society”.¹⁴ She goes on to explain:

Ongoing accumulation by dispossession is so deeply fundamental to the material basis, and attendant ideological outgrowths, of settler society that a call for even a small fraction of the bare minimum of decolonial justice – the return of what was taken from us – is interpreted as a clarion call for some kind of white

trebate cum văd relațiile dintre nativi/honnativi, ele răspund adesea cu Ne vrem pă-mîntul înapoi. Am fost de multe ori martora unor astfel de schimburî și am văzut cum acest răspuns este lăsat deoparte ca lipsit de complexitate sau ca un refuz miop de a aborda urgența critică a extincției care ne afectează pe toți. Aceasta are de-a face cu ceea ce Enaemaehkiw Wâkecânâpaew Kesiqnaeh din tribul Kaeyes-Mamâceqtawak (Menominee) numește o „grovă existențială ce tăie o cale adîncă de-a lungul întregii societăți civile albe”.¹⁴ După cum explică mai departe:

Acumularea continuă prin depozidare este atât de fundamentală bazei materiale (și dimensiunii ideologice care o acompaniază) a societății coloniale, încât apelul chiar la măcar o fracție din absolut minimul de justiție decolonială – înapoierea a ceea ce ne-a fost luat – este interpretat ca trîmbitarea unei forme de genocid al albilor (iar în această frică de un genocid al albilor cercul dintre stînga albă și dreapta albă se închide).

Iar mai apoi își îndreaptă privirile asupra formelor de alianță, interes, scuzare și recunoaștere simbolică ce operează ca forme de dezavuare, pe care Tuck și Yang le numesc „mișcări spre inocență”. Sîi, totodată, se întoarce împotriva modurilor în care coloniștii statonici tratează extincția, ce devin tot atîțea mijloace de reproducere a dislocării geopoliticii suveranității indigene. „Reconcilierea, decolonizarea, recunoașterea teritorială, confesiunea – niciuna nu înseamnă nimic fără repatrierea pămînturilor către națiunile noastre suverane. Mai mult, nu e treaba unei mișcări radicale despre decolonizare indigenă să fie responsabilă de națiunile de viitor ale coloniștilor.”

Viitorul este ilegal. Bine ați venit în viitor!

Din 2012 mi-am petrecut ceva timp plimbîndu-mă, vorbind și stînd în jurul ruinelor canalului, de-a lungul fîșiei care a rămas uitată de dezvoltare decenii la rînd. M-am întîlnit și am învățat de la mulți oameni ale căror vieți îi aduc într-o relație intimă cu acest loc. Familii potawatomie și cree/lakota vin aici să recolteze plante medicinale

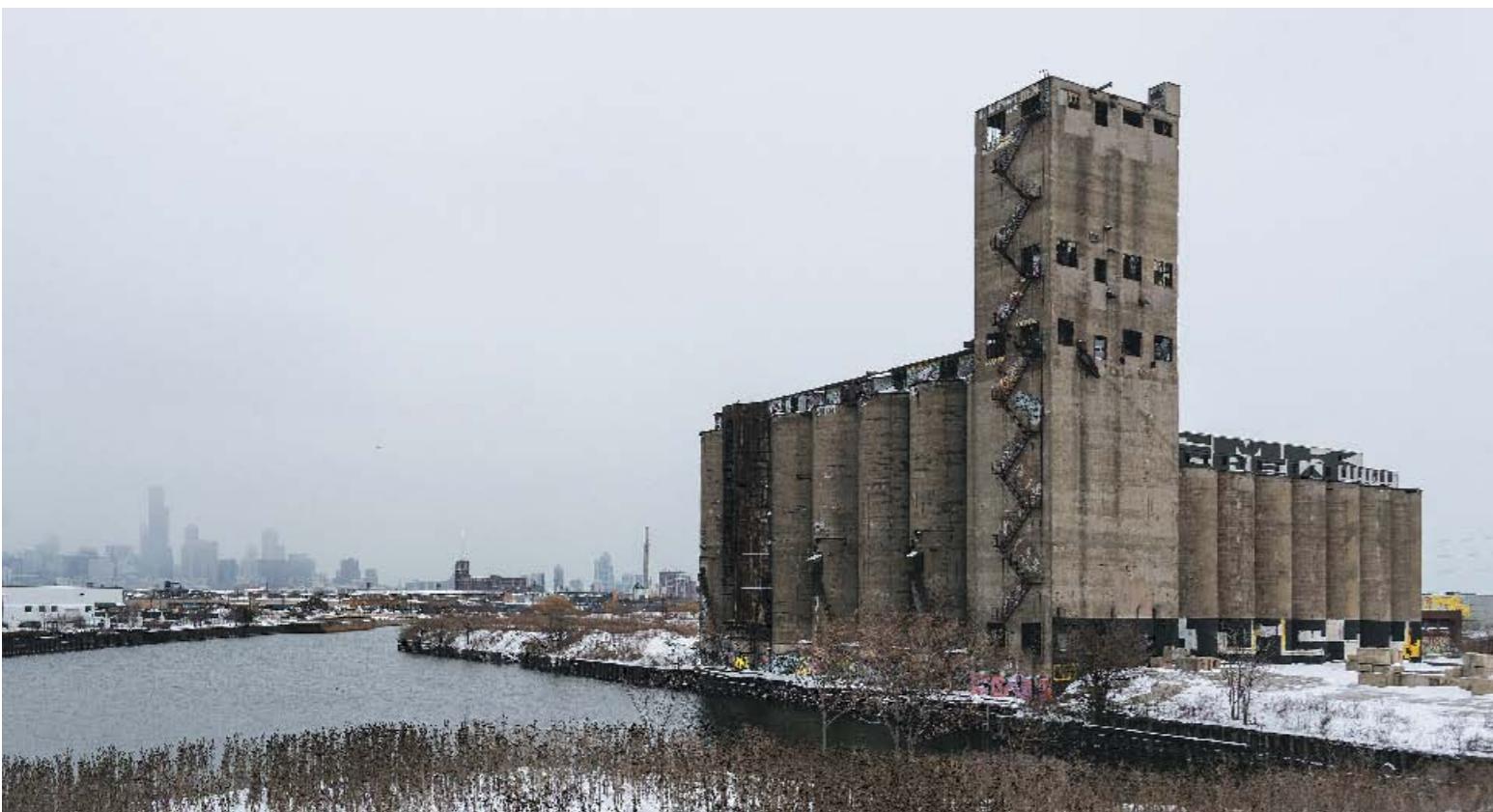
genocide (and in this, the fear of white genocide, the circle between the white left and the white right becomes complete)."

She addresses the forms of allyship, interest, acknowledgement, apology or symbolic recognition that operate as a kind of disavowal, what Tuck and Yang have called “settler moves to innocence. She also pushes back against the ways settler engagements with extinction become a way to reproduce the displacement of the geopolitics of indigenous sovereignty. “Reconciliation, decolonization, territorial acknowledgement, confession: none of them mean anything without the repatriation of our lands to our sovereign nations. Further, it is not for a radical Indigenous decolonization movement to be responsible to notions of settler futurity.”

The Future is illegal. Welcome to the Future!

Since 2012, I had been spending time walking, talking and hanging out along the ruins of the canal, along a stretch that remained forgotten by new development for decades. I met and learned from many different people whose lives bring them in intimate relationship with this place. Native Potawatomie and Cree/Lakota families come here to harvest medicine and conduct water ceremony, re-inscribing native homeland, they say, by renewing relationships with more-than-human relatives. Guerilla gardeners and seed savers come here to look for native tobacco that still grows though 30 feet of settler concrete. Through the cracks you can see the swamp re-becoming itself. The Salvadorian ex-guerilla turned priest and his crew of undocumented families walk in ceremony and protest across here, and a local deaconess conjures a church without walls with every hot drink she hands out nightly from her beat down bus. Girls and families live in tents by the canal, and a handful of aging radicals run a needle exchange. Across the waterway, every morning at 5, migrant workers line up waiting for the local eloteros before being disappeared into vast warehouses. Indigenous folks from South of the colonial border open up a community garden in the shadow of the county jail, complete with community meals, seedsaving, ceremony and a sweatlodge. Squatters tell of living in the grain elevator, of

Ruins of grain silo along the Illinois and Michigan Canal, with financial district and Chicago Board of Trade in the background

Collecting seeds of native swamp plants growing through 30 feet of settler landfill, on top of the erased continental divide

și să țină ceremonii ale apei reînscriind pămîntul nativ prin, zic ei, reînnoirea relațiilor cu rudele lor mai-mulț-decât-umane. Grădinari de gherilă și păstrători de semințe vin aici să caute tutun nativ ce încă crește prin nouă metri de beton. Prin crăpături vezi cum mlaștina se întoarce. Luptătorul de gherilă salvadorian devine preot și echipa sa de familii fără documente merg pe aici pentru ceremonii și proteste, iar o diaconesă de-a locului invocă o biserică fără ziduri cu fiecare băutură caldă pe care o împarte din autobuzul ei ponosit. Fete și familii trăiesc în corturi în marginea canălului, iar o mână de radicali în vîrstă conduc un program de schimb de ace de seringă uzate. Peste apă, în fiecare dimineață la 5, muncitori migranți se încolonează așteptându-i pe eloteros, vînzătorii ambulanți de porumb fierb picant, înainte de a fi dispăruti în depozite imense. Indigeni de la sud de granița colonială deschid o grădină comunitară la umbra pușcăriei regionale, cu tot cu mese comunitare, păstrare de semințe, ceremonii și saune rituale. Squatteri povestesc despre viață în elevatorul de semințe, despre ciclurile de evacuare forțată și întoarcere și despre cînd zeci au fost dați afară pentru ca o parte a structurii să poată fi bombardată pentru a crea efectele vizuale în filmul *Transformers*. După desființarea locuintelor publice și, mai apoi, criza financiară, mai mulți negri și latinoamericani au venit în orașul de corturi. Squatterii și artiștii stradali s-au întors să trăiască în elevatorul de grâu. O fată trans își construiește o iurtă printre ruinele între care trăiesc și împărtășește poezie cu oricine se descurcă suficient de bine să ajungă la ea. Peste canal, un proiect anarchist de distribuție a mîncării gătite și un squat adună laolaltă migranți care au relații cu fortele de autoapărare ale comunității indigene din Olinalá, Guerrero, CRAC-PC și alte lupte insurgențe indigene din Mexic. O mamă maya a săse copii organizează o cooperativă de dezvoltare, pentru că nu vreau să-mi îndoctrinez copiii cu rahatul ăsta colonial. Mame portoricane se mută pe ele și pe copiii lor din adăposturile pentru cei fără locuință și se apucă de explicat cum să eliberezi casele cu ușile și geamurile bătute în cuie de-a lungul canalului. Mai la nord, familii și punkiști organizează un sindicat autonom al chiriașilor, intră în grevă a chiriașilor și se baricadează în blocuri cînd vine poliția să-i dea afară. Întreaga întindere a canalului trece prin cicluri de rezistență, supraviețu-

cycles of eviction and return, and of the time dozens were pushed out when a part of the structure was bombed for visual effect in the movie *Transformers*. After the dismantling of public housing, and later after the financial crisis, more Black and Brown folks arrive in the tent city. Squatters and street artists return to live in the grain elevator. A trans girl builds a yurt among the ruins where she lives and shares poetry with anyone who knows their way around well enough to find her. Across the canal, a food distro and squat bring together migrants connected to indigenous community self-defense forces in Olinalá, Guerrero, the CRAC-PC and other insurgent indigenous struggles in Mexico. A Mayan mother of 6 puts together a parent/child unschooling coop because *I'm not indoctrinating my kids into this colonial bullshit*. Puerto Rican mommas move themselves and their kids out of the homeless shelter and start dropping knowledge on how to liberate the boarded up houses that line the neighborhoods up and down the canal. Farther north, families and crusty punks organize an autonomous tenant union, go on a rent strike and barricade themselves in when the police show up to push them out. The whole stretch of canal moves through cycles of resistance, survival, improvisation, refusal. *Their dream is our nightmare*, a friend sais. The other laughs – *The future is illegal, welcome to the future!*

By 2014 this place became attractive to developers of logistics centers and server farms, and municipal incentives inaugurated a development boom. Evictions at gunpoint and arrests followed, then fences, surveillance cameras and 24/7 floodlights, with public and private police patrolling the perimeter. Most everyone was pushed out or forced into formal rent arrangements, and some of the mommas were forced to battle for custody of their children. The crusties and yurt-dwelling trans girl moved to *La Jungla*, another stretch of undeveloped land two miles up the canal, only to get evicted when the high-rise development boom gripped that side of the waterway one year later.

Brian and I organized a series of learning walks through this area in conjunction with a gallery exhibition of our project in 2014, after the evictions had started. Our route took us from the exact location where the canal was first excavated, following the path of the buried canal

re, împrovizare și refuz. *Visul lor este coșmarul nostru*, zice un prieten. Altul rîde – *Vîitorul este ilegal, bine ati venit în viitor!*

În 2014, acest loc devenise deja atractiv pentru antreprenorii de centre logistice și ferme de servire, iar stimulele oferite de municipalitate au inaugurat un boom de noi proiecte. Au urmat evacuări cu arma și arestări, iar apoi garduri, camere de supraveghere și proiecte non-stop, cu patrularea perimetrelui de poliția publică și poliții private. Majoritatea au fost dați afară sau obligați să intre în contracte de închiriere, iar unele dintre mame au trebuit să se bată pentru custodia copiilor lor. Punkișii și fata trans s-au mutat în *La Jungla*, o altă fâșie de pămînt lăsat nedezvoltat două mile mai sus pe canal, doar pentru a fi evacuați cînd boomul de construcție de zgîrieni a apucat și acea parte a cursului apei, un an mai tîrziu.

După ce au început evacuările în 2014, Brian și cu mine am organizat o serie de pre-umbărăi educative prin această arie, în conjuncție cu expoziția noastră. Ruta ne ducea de la locul în care fusese excavat primul canal, mergînd pe pămînt creat din depozitări și născut proprietate, la ruinele unui elevator de grîne, peste diviziunea continentală și-o sărsă, de-a lungul unor șine de cale ferată părăsite, pînă la pușcăria regională. Am numit asta *Walk of the Divides* [Plimbarea diviziunilor]. Retrasînd elementele poveștii lui Seamon – canal, elevator de grîne și contracte futures –, retrasăm un sistem care a făcut mai mult decât să mute grîne în depouri pentru a le vinde în viitor: a creat structura pentru a muta viitorul imaginat de finanțări coloniști în prezent și a-l face accesibil celor cu puterea de a organiza această tranzacție. Speram ca acest drum să ne învețe despre calculele abstracte ale finanțelor și despre corpurile, teritoriile și relațiile care sunt constituite ca bază a lor.

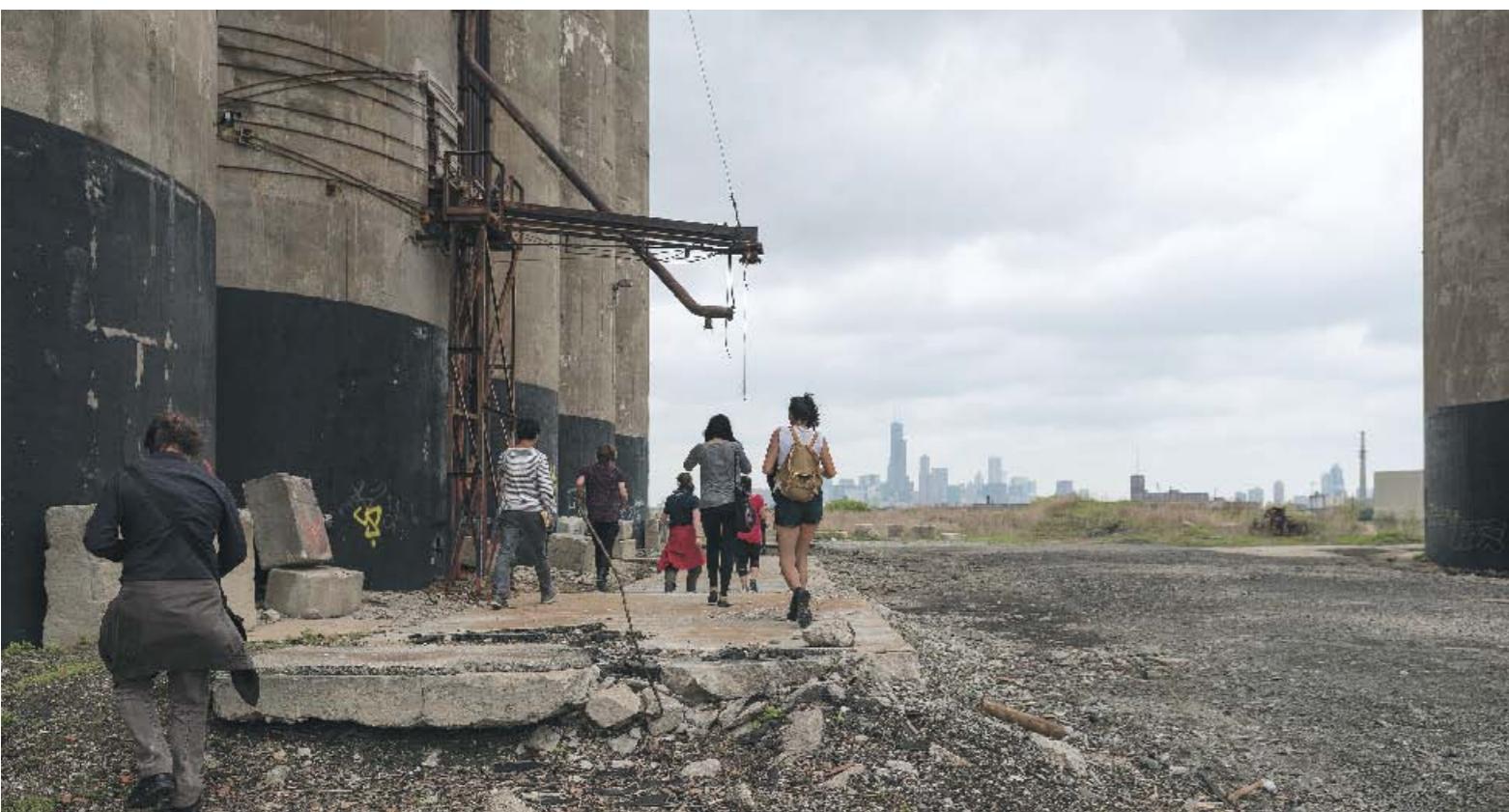
Mă îngrijorom că vom crea impresia unui loc nepopulat în care să aduci vizitatori pentru un tur, o experiență estetică și un experiment pedagogic. În mintea mea, acesta este un loc rebel și cel mai efervescent mediu intelectual la care am luat parte. Acest loc nu este deschis modelării de către imperativele practicilor artei săzis activiste sau sociale în care socialul se definește strict în sfera legalității ordinii coloniale. Nu credeam că modelele practică neoliberale ale artei sociale ar putea da seama de puterea și inte-

through landfill born as property, to the ruins of a grain elevator, across an erased continental divide, along disused train tracks to the county jail. We called this a *Walk of the Divides*. In retracing the making of all the elements in Seamon's origin story – canal, grain elevator and futures exchange – we were retracing a system that did much more than move grains into storage for later sale: it created the foundation for moving the future envisioned by the settler financiers into the present, and making it available for those with the power to organize that transaction. We hoped this pathway could teach us about the abstract calculations of finance and the bodies, territories and relations that underlie it.

I worried about encountering this as an unpeopled place into which to bring visitors for a tour, an aesthetic experience or pedagogical experiment. This was, to my mind, a rebellious place, and also the most vibrant intellectual milieu I had even been part of. It would not be amenable to the imperatives of so-called activist art or social practice – whereby the social is defined strictly within the sphere of settler legality. I didn't think neoliberal models of social art practice could account for the collective power and intelligence of people who inhabit the city on the other side of property law: for the wisdom of trespassers, squatters and home liberators, for the sophisticated relationality of community self-defense beyond and against the law and its apparatus; for the ongoing assertions of indigenous relations to place. I was also weary of the ways art has been used in liberal forms of social movement organizing in Chicago, predominately as a form of de-escalation, as a social intervention deployed upon populations seen, from the perspective of the art markets, as in need of correction – or more radically, as the compaňerxs with Semillas Autónomas charge, as a kind of counter-insurgency, which is how they understand the NGOisation of struggle politics. Moten and Harney's notion of governance is helpful in theorizing what many of these compaňerxs recognize well, the patterns of prospecting communities in resistance for the affinities, associations and social innovations they are producing. The extractivist techniques of governance are precise and all too painfully familiar.

But illegalized peoples and squatters and autonomous self-organized migrant collectives would be well equipped to strongly push back

Walk of the Divides, with Brian Holmes and El Centro Autónomo

Kara, who lived along the canal in a homemade yurt, guided one of the walks

ligență colectivă a oamenilor care locuiesc orașul de cealaltă parte a legii proprietății; de înțelepciunea infractorilor, a squatterilor și eliberatorilor de case; de relaționalitatea sofisticată a autoapărării comunității dincolo de și împotriva legii și aparatului ei; de afirmarea continuă a relațiilor indigene cu locul. Eram de asemenea obosită de felurile în care arta a fost folosită în formele liberale de organizare a mișcărilor sociale în Chicago, predominant ca o formă de pacificare, ca o intervenție socială exercitată asupra populațiilor văzute ca necesitățile corectare, din perspectiva pietelor de artă, sau, într-o formulare mai radicală a unor compașerxs din colectivul Semillas Autónomas, ca un fel de contrainsurgentă, așa cum înțeleg ei ONG-izarea luptei politice. Notiunea de guvernantă a lui Fred Moten și Stefano Harney ne ajută să teorețizăm ceea ce mulți dintre acești compașerxs recunosc bine, anume tiparele de prospectare a comunităților angajate în lupte de rezistență pentru afinitățile, asocierile și inovațiile sociale pe care le produc. Tehnicile extractive de guvernare sunt precise și dureros de familiarare. Dar cei ilegalizați, squatterii și colectivele autonome de migranți care se autoorganizează ar fi bine echipați să răspundă ferm acestor tendințe. și plimbările cu care speram să experimentăm ar trebui să fie evenimente nepermise și ilegale. Combinatia acestor factori a fost încurajatoare. Am pornit.

Una dintre plimbări era „publică”, adică anunțată prin intermediul galeriei unde era expus proiectul. Totodată am adunat vechi colaboratori artiști din grupul Compass, alături de unii foști squatteri și punkiști, pentru a merge și exploră împreună. Cu altă ocazie am organizat un seminar peripatetic pentru un grup din El Centro Autónomo, un centru social zapatist ce organizează un program de vară intensiv dedicat istoriilor mișcărilor sociale de ambele părți ale graniței coloniale. Kara, locuitoarea rebelă din iurtă, a fost gazda și ghidul nostru. Era ultima ei săptămână înainte de a fi evacuată. După încheierea expoziției am continuat să revăd același traseu cu oameni din retelele antievacuare și de organizare autonomă a migranților. Aceasta e devenit un fel de obicei local, un mod de a te reconecta și de a fi martor la transformările și excavările în curs din zonă, de a-ți aduce aminte, de a sărbători și a jeli împreună. Uneori am lucrat cu compașerxs din Semillas, care invitau la o asemenea preumblare, ca o primă întâlnire cu orașul, delegați din lupte indigene de peste hotare. Am organizat o expoziție și un workshop de educație populară despre istoriile mlaștinii într-un nou squat, la nord de canal, numit afectuos Swampetpec. Am colaborat cu Janie Pochel de-a lungul același drum, de data astă mergînd cu un grup de la liceul alternativ portorican și profesoara lor, o muziciană afrocaribiană ce preda un curs de istorii anticoloniale ale medicinei. Activiști locali ilegalizați au vrut să facă un drum ca parte a unui eveniment comunitar despre Războiul împotriva Drogurilor și efectele sale asupra comunităților indigene din Mexic. Un nou depozit se construia în acea parte a zonei canalului, acum în proces de redevoltare. Ne-am împrietenit cu muncitorii, care ne-au dus jos în sănțier, unde au descoperit, spre uimirea lor, mlaștina de sub oraș.

Ultimele vizite pe care am încercat să le facem au fost la mijlocul lui 2017, dar poliția privată ne-a dat afară înainte de a putea să o luăm pe drumul obișnuit. Un strat nou, proaspăt, de aproape un metru de beton, acoperă tot ce ne era familiar. Gazonul și o fâșie de „peisaj decorativ” punctau intrarea complexului nou-construit. Expansiunea unui centru masiv de date a cuprins zona elevatorului de grîne. Apa era pusă din nou la muncă, fiind pompată din canal pentru a alimenta radiatoarele centrului de date, iar apoi era evacuată în piscine construite în preajma clădirii. Construcția noului complex de distribuție FedEx fusese finalizată. Sute de camioane se revărsau peste acest loc de-a lungul unor drumuri noi, așezate peste canalul îngropat.

Povestea orașului Chicago este povestea facerii acestei zone a canalului, a facerii și facerii opace a proprietății coloniale pentru a apărea inevitabilă retrospectiv. Spațiul zimțat neterminat al ocupării ca „zonă sigură”.

against those tendencies; and whatever walks we hoped to experience would have to be unpermitted and illegal events. I took heart from the combination of these factors. We proceeded. One of the walks was “public”, by which I mean we announced it through the gallery where the project was being exhibited. We also assembled longtime artistic collaborators from the Compass group together with some of the ex-squatters and crusties to walk and explore together. For another iteration we organized a walking seminar for a group from El Centro Autónomo, a Zapatista solidarity social center that runs an intensive summer program on social movement histories on both sides of the colonial border. Kara, the rebel yurt-dweller, was our host and guide; it was her last week before being evicted.

After the end of the art exhibit I kept revisiting this same pathway with people from networks of eviction resistance and autonomous migrant organizing. It became something of a local custom, a way to reconnect and bear witness to the ongoing transformations and excavations of the zone, to remember, to celebrate, to mourn. We sometimes worked with compașerxs from Semillas, who would invite out-of-town delegates from different indigenous struggles to this pathway as their first encounter to the city. We put together an exhibition and pop-ed workshop about the histories of the swamp in a new squat just north of the canal, affectionately known as Swampetpec. Janie Pochel and I collaborated along the same pathway, this time walking with a group from the alternative Puerto Rican high school, together with their teacher, an Afro-Caribbean musician who was teaching a class on anticolonial histories of medicine. Local illegalized activists wanted to do a walk as part of a community event and discussion on the War on Drugs and its effect on indigenous communities in Mexico. A new warehouse was being built in the part of the canal zone now under redevelopment. We befriended the workers, and they took us into their worksite where they discovered, to their amazement, the swamp beneath the city.

Our last two attempted visits were in mid-2017, but private police chased us out before we could follow the customary pathway. A fresh new layer of 3 or 4 feet of concrete covered all that was familiar; turf grass and a strip of “decorative landscape” dotted the entrance to the newly-developed complex. A massive data center expansion enclosed the area around the grain elevator. The water was once more being put to work, pumped from the canal to power the cooling fans of the data center, and cycling out again into engineered pools surrounding the building. Construction on the new FedEx distribution complex was completed; hundreds of semi trucks poured through the site along new roadways that now sat on top of the buried canal.

The story of Chicago is the story of the making of this canal zone, the making and making opaque of settler property regimes, so as to appear inevitable in retrospect. The unfinished embattled space of occupation as “safe passage”.

The only space our bodies could take up was on the sidewalks of the public park across the street, one of Chicago’s many “prairie restoration” projects, perched awkwardly on top of 10 feet of topsoil on top of 30 feet of concrete on top of the swamp. A public artwork, made with “at-risk” youth, adorned the park, complete with narrative panels and bas-relief sculptures retelling the glorious story of the canal and Chicago and the grain traders as destined by Geography. The ruins of the old grain elevator were still standing, but now merely a background to the newly developed data center – the calculative machine based on storing seeds now replaced by the protocols and physical infrastructures of hi-speed networks. Pathways that had been opened up by illegalized survival and rebellion, by tent city and street art, by gathering, ceremony, communing, drifting and learning together have once more channeled into the imperatives of trade and capital. Trespass and illicit wandering seem to have been successfully stopped. Lifeways, relations and legal orders that precede, and supersede, the logic of the settler metropolis have been erased. The swamp has once more been subdued. For now.

Singurul loc pe care-l puteau ocupa corporile noastre era pe trotuarele parcului public de peste drum, unul dintre multele proiecte de „restaurare a preeriei” din Chicago, cocoțat peste trei metri de sol de suprafață, deasupra a nouă metri de beton, deasupra mlaștinii. O operă de artă publică făcută de tineri „cu risc” împodobează parcul, acompaniată de panouri de informare și basoreliefuri ce spuneau din nou povestea glorioasă a canalului și orașului Chicago și a comercianților de contracte futures ca fiind destinață de Geografie. Ruinele fostului elevator de grîne erau încă în picioare, dar acum doar un fundal pentru centrul de date nou-construit. Mașinăria calculatoare bazată pe stocarea semințelor fusese înlocuită acum de protocolele și infrastructurile fizice ale rețelelor informative de mare viteză. Drumuri deschise de supraviețuirea și rebeleliunea ilegală, de orașul de corturi și de arta stradală, de adunări, ceremonii, comuniune, alunecare și învățare împreună au fost canalizate încă o dată de imperativile comerțului și capitalului. Încălcările de proprietate și rătăcările ilicite par să fi fost stocate. Modurile de viață, relațiile și ordinele legale ce preced și depășesc logica metropolei coloniale au fost sterse. Mlaștina a fost încă o dată redusă la tacere. Pentru moment.

Traducere de Adrian Costache
Traducatorul îi mulțumește autoarei pentru sugestiile terminologice oferite și revizuirea variantei finale a textului.

Notes:

1. J. W. Putnam, „An Economic History of the Illinois and Michigan Canal”, *Journal of Political Economy*, vol. 17, nr. 5, mai 1909, p. 272–295.
2. Lisa Guenther, „Chicago Trades Up”, *Country Guide*, 25 aprilie 2014. Disponibil online la <https://www.country-guide.ca/2014/04/25/chicago-trades-up/43835/>.
3. Mark Rifkin, „Settler Common Sense”, *Settler Colonial Studies*, vol. 3, nr. 3–4, 2013. Vezi și introducerea la carteia lui Rifkin *Settler Common Sense: Queerness and Everyday Colonialism in the American Renaissance*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2014.
4. Această definiție prescurtată este îndatorată lui Dick Bryan și Michael Rafferty, „Financial Derivatives as a Social Policy beyond Crisis”, *Sociology*, vol. 45 (5), 2014, p. 887–903.
5. Randy Martin, *Knowledge LTD: Toward a Social Logic of the Derivative*, Philadelphia, Temple University Press, 2015.
6. Brian Holmes, „The River and the Steersman”, disponibil online la <http://threecrises.org/the-river-and-the-steersman/>.
7. See Reuben Gold Thwaites (ed.), *The Jesuit Relations and Allied Documents: Travels and Explorations of the Jesuit Missionaries in New France, 1610–1791. The Original French, Latin, and Italian Texts, with English Translations and Notes, Illustrated by Portraits, Maps, and Facsimiles*, vol. LVIII, *Ottawas Lower Canada, Iroquois, 1667–1669*, Cleveland, The Burrows Brothers Company, 1899, p. 105.
8. Other lands adjacent to the canal were made available for sale in the present and purchased by east coast speculators, who bought and sold parcels many times over.
9. Please see the writing of Métis artist Dylan A. T. Miner, „Makataimeshekiaak, or the Specter of Indigenous Liberation”, in *Re-collecting Black Hawk*, edited by Nicholas A. Brown and Sarah E. Kanouse, Pittsburgh, Pittsburgh University Press, 2015. This book is an important account not only of the significance of indigenous anticolonial resistance and resurgence across the Great Lakes, but also a confrontation with the ways in which settler placemaking negates Indigenous presence and self-governance at the same time as it “appropriates its images and narratives of resistance”.
10. J. W. Putnam, pp. 272–295.
11. Jonathan Nitzan and Shimshon Bichler, *Capital as Power: A Study of Order and Creorder*, London-New York, Routledge, 2009.
12. Megan Bang, Lawrence Curley, Adam Kessel, Ananda Marin, Eli S. Suzukovich III, and George Strack, „Muskrat theories, tobacco in the streets, and living Chicago as Indigenous land”, *Environmental Education Research*, vol. 20, no. 1, 2014, pp. 37–55.
13. H. Davis and Zoe Todd, „On the Importance of a Date, or Decolonizing the Anthropocene”, *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 16 (4), 2017.
14. Enaemaehkiw Wâkecânâpaew Kesiqnaeh. „Whose Land? The Trials and Tribulations of Territorial Acknowledgement”, online at <https://onkwehonwerising.wordpress.com/2016/10/18/whos-land-the-trials-and-tribulations-of-territorial-acknowledgement/>.

Şarpele Negru al Aurorei

The Black Snake of Aurora

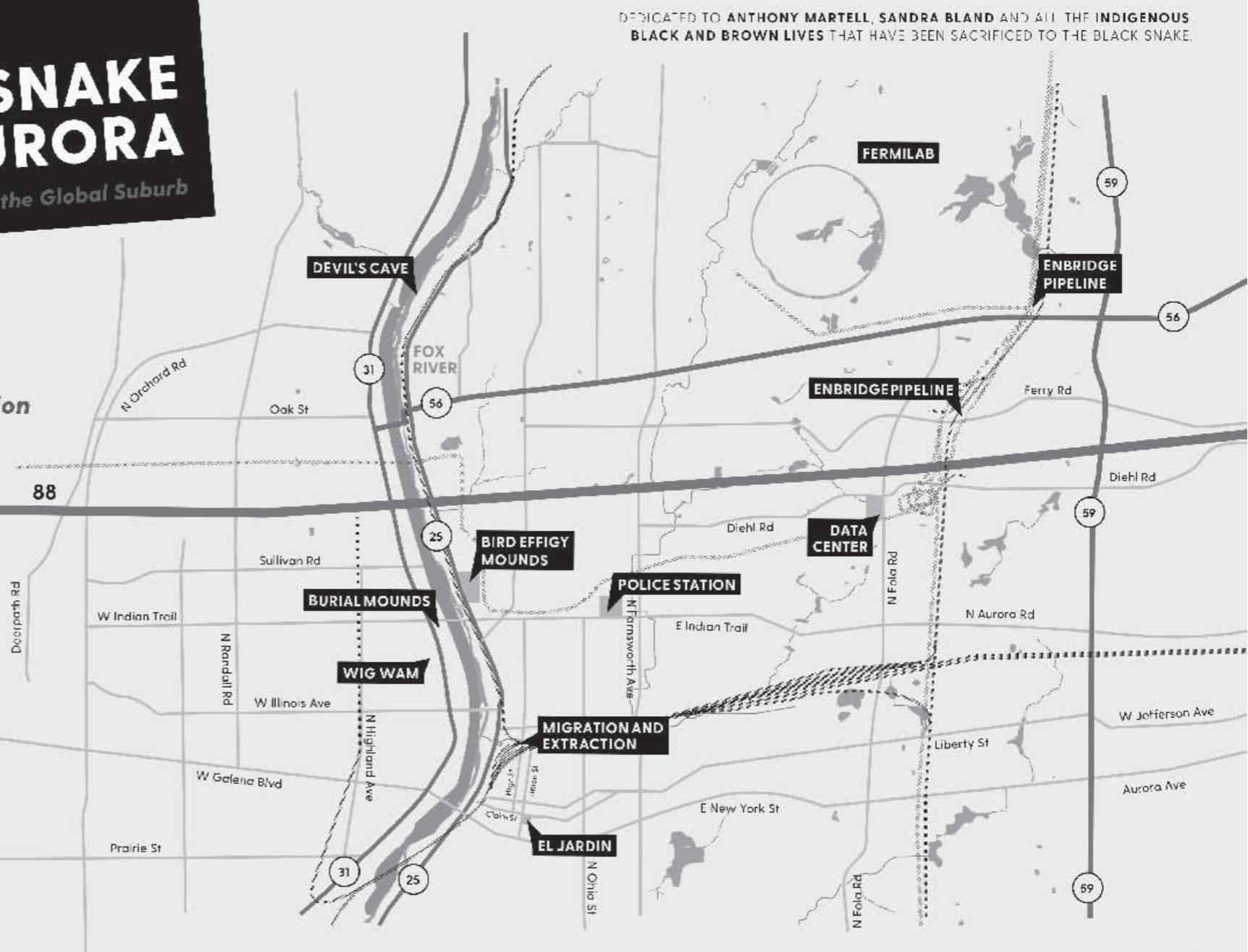
THE BLACK SNAKE TOUR OF AURORA

Petrocapitalism and Resistance in the Global Suburb

We are fighting for our rights as the indigenous peoples of this land; we are fighting for our liberation, and the liberation of Unci Maka, Mother Earth. We want every last oil and gas pipe removed from her body. We want healing. We want clean water. We want to determine our own future.

Ladonna Bravebull Allard

- STREET
- - - POWERGRID
- RAILWAY
- WATER

Map for the Black Snake Tour of Aurora (Rozalinda Borcila + Becky Nasadowski)

Turul Șarpele Negru al Aurorei: petrocatalism și rezistență într-o suburbie globală

Rozalinda Borcila

Preludiu: Șarpele Negru

Timp de doi ani, am colaborat cu diversi prieteni pentru o serie de preumblări de-a lungul conductelor petroliere. Ulysses Diaz, un educator chicano din suburbia Aurora a orașului Chicago și organizator al unei grădini comunitare mayașe; José (Zé) García Puga, un migrant mexican ilegalizat care a crescut în Aurora, DJ, artist stradal și squatter cronic, în proces de deportare la momentul respectiv; Semillas Autónomas, o rețea autoorganizată de migranți care trăiesc în regiunea Chicago, conectată cu mișcări de rebeliune și lupte de autogovernare de la sud de granița colonială SUA-Mexic; Janie și Fawn Pochel, educatoare indigene cree/lakota axate pe ecologie, și grupul comunitar pe care îl îndrumă, Chi-Nations Youth Council [Consiliul de Tineret al Națiunilor Indigene din Chicago] – practica lor se concentrează pe recuperarea ținuturilor native, fiind o comunitate urbană fără niciun teren, fără rezervații și fără o formă de guvernămînt recunoscută formal în cadrul legal al statului colonial SUA.

Ne adunăm pentru un studiu, seminar și experiment în mișcare pe care l-am numit *Turul Șarpele Negru al Aurorei*. Termenul Șarpe Negru acordă recunoaștere rezistenței indigene împotriva Dakota Access Pipeline (DAPL), o conductă de petrol de

1930 km care avea să transporte țării Bakken din cele două state Dakota pentru a se conecta la curtile de stocare și retelele de conducte din Illinois.¹

Atunci când descrie rezistența condusă de tineri indigeni din rezervația Standing Rock în momentul construcției DAPL, LaDonna Brave Bull [Taur Curajos] Allard, istoric al tribului Standing Rock Sioux, menționează o profetie lakota: „atunci când Șarpele Negru vine să stingă lumea și când tinerii se revoltă pentru a-l opri, sănsem în propriețe“. În primăvara lui 2016, tabăra Sacred Stone a fost inaugurată pe pămîntul familiei Allard la Standing Rock, un sit de ceremonie și loc de lansare a acțiunilor ce au ca scop oprirea construcției DAPL. Allard explică semnificația adunării în relație cu violența colonială neîntreruptă a Statelor Unite:

Acolo unde rîul Cannonball se unește cu rîul Missouri, pe locul unde tabăra noastră se opune conductei Dakota Access, există o bulboană care crea formațiuni sferice mari din gresie. Adevaratul nume al rîului este Inyan Wakangapi Wakpa, Rîul care Face Pietre Sacre, și am numit locul rezistenței noastre de pe pămîntul familiei mele Tabăra Pietre Sacre. Pietrele nu se mai formează de când Army Corps of Engineers [departamentul de inginerie al armatei Statelor Unite] a dragat gura rîului Cannonball și a inundat zona la sfîrșitul anilor '50, odată cu construirea barajului Oahe. Au ucis o porțiune din rîul nostru sacru. Eram o copilă atunci când au venit inundăriile și au profanat locurile noastre de înmormântare și plaiul ceremonial Sun Dance. Oamenii noștri sănsează în apa aceea.

DAPL va continua să profaneze pămînturile nativilor, să otrăvească apele și să amenine supraviețuirea popoarelor din Marea Nație Sioux, precum și popoarele arikara, mandan și cheyenne din Nord.

Odată cu venirea verii, taberei Sacred Stone i s-a adăugat tabăra Rosebud, care a fost stabilită în afara rezervației; apoi Oceti Sakowin (Consiliul celor Șapte Focuri al Marii Națiuni Sioux) a fost stabilită în afara granitelor rezervației, ca o reocupare directă a ținuturilor native confiscate de guvernul SUA în urma încălcării Tratărilor de la Fort Laramie din 1851 și 1868. Taberele Front Line și Last Child au fost

THE BLACK SNAKE TOUR OF AURORA: PETROCATALISM AND RESISTANCE IN A GLOBAL SUBURB

Rozalinda Borcila

Prelude: the Black Snake

Over the course of two years, I collaborated with different friends on a series of petroleum pipeline walks. Ulysses Diaz, a Chicano educator from the Chicago suburb of Aurora and organizer of a Mayan community garden; José (Zé) García Puga, an illegalized Mexican migrant who grew up in Aurora, a DJ, street artist and chronic squatter who was under deportation proceedings at the time; Semillas Autónomas, a self-organized network of migrants living in the Chicago region, connected with rebellions and indigenous self-governing struggles south of the US-Mexico colonial border; Janie and Fawn Pochel, Cree/Lakota indigenous ecology educators and the community group they mentor, the Chi-Nations Youth Council – theirs is a practice of homeland reclamation as an urban native community with no land base, no reservation and no other formally recognized form of governance within the US settler framework.

We came together for a gathering, moving seminar and experiment we called the *Black Snake Tour of Aurora*. The term Black Snake paid tribute to the indigenous resistance against the Dakota Access Pipeline (DAPL), a 1,200 mile petroleum pipeline that would carry Bakken crude oil from the Dakotas to connect with storage yards and existing pipeline networks in Illinois.¹

LaDonna Brave Bull Allard, historian for the Standing Rock Sioux Tribe, refers to a Lakota prophecy when describing indigenous youth-led resistance on the Standing Rock reservation to the construction of the DAPL: "When the Black Snake comes to extinguish the world, and when the young people rise up to stop it, we are in prophecy." In spring 2016, the Sacred Stone camp was inaugurated on Allard's family land at Standing Rock, a site of ceremony and launch pad for actions aimed at preventing the construction of DAPL. Allard explains the significance of the gathering in relation to an ongoing history of US settler colonial violence:

Where the Cannonball River joins the Missouri River, at the site of our camp today to stop the Dakota Access pipeline, there used to be a whirlpool that created large, spherical sandstone formations. The river's true name is Inyan Wakangapi Wakpa, River that Makes the Sacred Stones, and we have named the site of our resistance on my family's land the Sacred Stone Camp. The stones are not created anymore, ever since the U.S. Army Corps of Engineers dredged the mouth of the Cannonball River and flooded the area in the late 1950s as they finished the Oahe dam. They killed a portion of our sacred river. I was a young girl when the floods came and desecrated our burial sites and Sun Dance grounds. Our people are in that water.

The DAPL would further desecrate Native lands, poison the waterways and threaten the survival of the people of the Great Sioux Nation as well as the Arikara, the Mandan, and the Northern Cheyenne.

By summer, Sacred Stone camp was joined by Rosebud camp, which was established off reservation; then the Oceti Sakowin (Seven Fires Council of the Great Sioux Nation) was established outside reservation boundaries as a direct re-occupation of Native homelands seized by the US government in violation of the Fort Laramie treaties of 1851 and 1868. Front Line and Last Child Camps were also briefly estab-

stabilite ca o blocadă în calea construcției conductei, dar au fost evacuate în mod violent de forțele SUA (poliție, armată și mercenari privați). În momentele de vîrf, tabăra de rezistență era compusă din 15.000 de oameni.

Importanța rezistenței de la Standing Rock depășește lupta împotriva unei conducte. Este o reafirmare a unei suveranități indigene dincolo de modelul statului național colonizator SUA, de legile sale și de sistemul tribal și de rezervație pe care îl impus populației native. Este o actualizare și reinterpretare a protoacelor ceremoniale, diplomatice și sociale în acord cu sistemele legale și cunoașterea sioux și realizarea relațiilor formale diplomatice cu peste trei sute de entități native, indigene și prime națiuni din toată emisfera.²

Mulți dintre oamenii care au participat la *Turul Șarpele Negru al Aurorei* au fost implicați în lupta împotriva DAPL: au participat direct în ocuparea de la Oceti Sakowin (taberele Winyan și Red Warrior), au organizat mișcări de solidarizare pentru suport direct material și legal pentru rezistență și au inițiat acțiuni locale împotriva băncilor care finantează conducta, precum și împotriva agenților guvernamentale care o reglementează. Știam că DAPL, detinută de Enbridge, se va extinde către Illinois și se va conecta cu rețele de conducte petroliere de lîngă Chicago, așa că am organizat acțiuni de deschidere a unui front de luptă NoDAPL și în zona noastră. Am lucrat la diferite forme de educație populară pentru a explora felurile în care petroliul ne satrăză viațile și pentru a studia cum Chicago se constituie ca un nod care concentrează rețele continentale de conducte de petrol, fluxuri de capital și deposedări coloniale continue – așa că am denumit Chicago o petrocatală.³ În acest proces am învățat ceea ce mulți din Oceti Sakowin înțeleseră deja: Șarpele Negru este nu doar conductă, dar și toate relațiile coloniale extractive care o fac posibilă.

Plimbările noastre de-a lungul conductei au fost inspirate de tururile de ecologie indigenă ale lui Janie și Fawn Pochel și de practica performativă a lui duskin drum, artist și antropolog al petroliului. Ideea unei preumblări petroliere este simplă: aduni cîțiva oameni, mergeți împreună cu/alături de/deasupra unei conducte, urmăriți felul în care traseul ei se intersectează cu altele și modul în care propriile viață sănsează în relații petroliere. Există o intimitate jucăușă și terifiantă într-o preumblare petrolieră.⁴

Turul Șarpele Negru a început ca o astfel de preumblare și a evoluat într-o practică de coagulare și cercetare colectivă pe termen lung. Acest eseu se bazează pe o preumblare pe care am organizat-o împreună în data de 8 octombrie 2016, că răspuns la apelul de acțiuni de solidarizare cu Standing Rock, pe măsură ce repreziunea împotriva rezistenței se intensifică. Pentru Janie, Fawn și tinerii din Chi-Nations Youth Council făcea parte dintr-un angajament specific. „Sănsem patru zile de ceremonie pentru Standing Rock și pentru apă, deci asta facem.“

I. Conducta Enbridge – vietuind în zona

Pămîntul nu este separat de noi.

Freda Huson, purtătoare de cuvînt ereditară Unist'ot'en

Luptăm pentru drepturile noastre ca persoane indigene ale acestui pămînt; luptăm pentru eliberarea noastră și eliberarea Unci Maka, Mama-Pămînt. Vrem să fie scoase din corpul ei toate conductele de țări și gaz. Vrem vindecare. Vrem apă curată. Vrem să ne determinăm propriul viitor.

LaDonna Brave Bull Allard

Sănsem în mijlocul currentului de transport petrolier – nici amonte, nici aval, ci în zona de midstream, cum spun tehnocrații. Ne aflăm pe un pod suspendat în mijlocul unui parc logistic, cu șiruri de depozite imense în stînga și în dreapta noastră. Sub noi

lîshid to blockade pipeline construction but were subject to violent eviction by US forces (police, military and private mercenaries). At its height the combined encampment numbered around 15,000 people. The significance of the resistance at Standing Rock exceeds the struggle against a pipeline. It asserted indigenous sovereignty beyond the framework of the US settler state, its laws, and the tribal/reservation system it imposed upon Native people. It actualized and reinterpreted ceremonial, diplomatic and social protocols in accordance with Sioux legal systems and knowledges, and engaged in formal diplomatic relations with over 300 Native, Indigenous and First Nations entities from across the hemisphere.²

Most of the folks who gathered for the *Black Snake Tour of Aurora* had been involved in the no DAPL struggle in some way: participating directly in the Oceti Sakowin occupation (both Winyan and Red Warrior Camps), organizing solidarity drives for direct material and legal support for the resistance, and mounting local actions against the banks that fund the pipeline as well as the governmental agencies that regulate it. We knew DAPL, owned by Enbridge, would extend into Illinois and connect with existing pipeline networks near Chicago, so we also organized actions to open up a NoDAPL front of struggle in our own area. We worked on many different forms of popular education to explore the ways petroleum saturates our daily lives, and to learn about how Chicago emerges as a node that concentrates continental networks of petroleum pipelines, capital flows and ongoing colonial disposessions – what we came to call Chicago as a petrocatal.³ What we learned in this process is what many at Oceti Sakowin already understood: the Black Snake is the pipeline and also the extractive colonial relations that make it possible.

Our pipeline walks were inspired by Janie and Fawn Pochel's indigenous ecology walks and by the work of performance artist and petroleum anthropologist duskin drum. The idea of pipeline walking is simple: you get together with people, you walk along/with/on a pipeline, you trace the ways its pathway weaves with others, your entanglements with petroleum. There is a playful and terrifying kind of intimacy in a pipeline walk.⁴

The *Black Snake Tour* began as pipeline walking and evolved into a long-term collective research and gathering practice. This short essay is based on an daylong gathering we conducted on October 8, 2016. We prepared this particular walk in response to a call for solidarity actions with Standing Rock, as the repression against the resistance was intensifying. For Janie, Fawn and the Chi-Nations Youth Council, it was part of a specific commitment: "These are four days of prayer for Standing Rock and for the water, so that is what we are doing."

Enbridge Pipeline – Living in the Zone

The land is not separate from us.

Freda Huson, Unist'ot'en Hereditary Spokesperson

We are fighting for our rights as the indigenous peoples of this land; we are fighting for our liberation, and the liberation of Unci Maka, Mother Earth. We want every last oil and gas pipe removed from her body. We want healing. We want clean water. We want to determine our own future.

LaDonna Brave Bull Allard

We are in the petroleum midstream, as the technocrats say. We are standing on a highway overpass bridge in the middle of a logistics park, with rows of vast warehouse buildings stretching to either side of us. Beneath us are train tracks and overhead, bisecting the warehouse district, the buzz of a high voltage transmission power corridor. Midstream is neither point of extraction nor point of refinery; midstream is about circulation, so relentless that it creates a way of disappearing. The midstream retunes to the rhythms of global commodity flows and transforms to the normalizing logic of financial markets. In the timespace of just-in-time, dwelling is an anomaly, a risk.

Enbridge pipeline marker #405 (images by Arne Hector)

se află linia ferată și deasupra noastră, împărțind în două cartierul de depozite, bîzii-
tul corridorului de transmisie electrică de înaltă tensiune. Midstream nu este nici punct
de extracție, nici punct de rafinare; zona de midstream aparține circulației, atât de
implacabilă, încât creează un mod de a dispărea. Midstreamul se acordă la ritmu-
rile fluxului global de mărfuri și se transformă în funcție de logica normalizatoare a
pietelor financiare. Spațiotemporalitatea zonei Just-In-Time, a lumii livrate „la timp”,
face ca zăboveala să devină o anomalie, un risc.

Copii se rostogolesc prin iarbă. Dansăm.

Am cercetat acest loc pentru a găsi o conductă de petrol Enbridge pe care hărțile
oficiale o plasează pe aici, tăind Aurora de la nord la sud. Conductele de petrol sînt
îngropate în pămînt și nu sînt mereu ușor de găsit. Hărțile disponibile din dome-
niul public arată doar locul aproximativ, cu o eroare de cîțiva kilometri, o aproxima-
re justificată oficial prin grija pentru „securitatea infrastructurii critice”. Ne-am dat
seama că pentru a găsi o conductă de petrol subterană trebuie să căutăm seturi
de marcaje la suprafață și că adeseori rutele conductelor urmează culoare mai vechi
și mai vizibile: canale, linii ferate, trasee electrice și autostrăzi. Puterea este un pro-
ces ce stratifică și instituie dependențe.

Felul în care petroliul este transportat este de cele mai multe ori invizibil, dar acest
tranzit organizează relații de putere, teritorii, violențe și uitări. Sub noi se află
îngropat un mare corridor continental de transport al petrolierului, linia 6A, deținută
de Enbridge. Transportă tîtei din nisipurile bituminoase din Alberta, Canada și tîtei
ușor Bakken din statele Dakota. Tîteul bituminos este smuls din zonele 1, 4, 6, 7,
8 și 11 ale Tratatului aborigen, unde secarea rîurilor și distrugerea pădurilor boreale
amenință supraviețuirea a mai mult de 35 de comunități indigene, cum ar fi Prima
Națiune Mikisew Cree, Prima Națiune Athabasca Chipewyan, Prima Națiune Fort
McMurray, Națiunea Fort McKay Cree, Prima Națiune Beaver Lake Cree, Prima
Națiune Chipewyan Prairie și Mîtis. Tîteul ușor Bakken este extras prin fractura-
re hidraulică din cîmpurile de petrol din cele două state Dakota, ținuturile a trei tri-
buri afiliate: Mandan, Hidatsua și Nrikara, astăzi restricționate la un mic fragment
din teritoriul lor istoric din rezervația Fort Berthold.

Children roll in the grass. We dance.

We've been scouting this area looking for an Enbridge petroleum
pipeline that official maps place somewhere around here, cutting
through Aurora from north to south. Petroleum pipelines are buried
underground and not always easy to find. Maps available to the public
domain only show their approximate location, with a margin of
error of several miles, citing "critical infrastructure security" con-
cerns. We have figured out that in order to find a petroleum pipeline
you must look for a set of markers above ground, and that often
their paths follow older and more visible rights-of-way: canals, rail
lines, electrical lines and highways. Power is a process that is both
layered and path-dependent.

The way petroleum is carried is mostly invisible, but this carrying
works to organize power, territories, violence and forgetting. Buried
just beneath our feet is a major continental petroleum pipeline corri-
dor, line 6A owned by Enbridge. It carries heavy crude oil from the
tar sands of Alberta, Canada and light Bakken crude from the Dako-
tas. The tar sands oil is ripped from Aboriginal treaty Areas 1, 4, 6, 7,
8, and 11, where the de-watering of rivers and the destruction of the
Boreal forest threaten the survival of more than 35 indigenous com-
munities including the Mikisew Cree First Nation, Athabasca
Chipewyan First Nation, Fort McMurray First Nation, Fort McKay
Cree Nation, Beaver Lake Cree First Nation Chipewyan Prairie First
Nation, and the Mîtis. Light Bakken crude is fracked from the Dako-
tas oilfields, the homelands of the Three Affiliated Tribes: Mandan,
Hidatsua and Nrikara, today restricted to a small fragment of their
historical territory on the Fort Berthold Reservation.

From extraction sites, the petroleum is pushed across a sprawling
network of underground pipelines, pumping stations and storage
yards on its way to refineries and terminals. Chicago is home to
three of the top ten refineries of Tar Sands heavy crude oil in the US,
making this the most dense delivery point for the most destructive
petroleum project on earth.⁵ Continental pipeline networks meet and
entangle here: one axis links to extraction zones, another to the con-
tinental storage hubs of Patoka, Illinois and Cushing, Oklahoma and
a third axis links to the petrochemical plants of Cancer Alley – the
150 mile corridor between New Orleans and Baton Rouge where a

Din amonte, din zonele de extracție, petroliul este împins către rafinării și termi-
nalele printre rețea extinsă de conducte subterane, stații de pompare și curți de sto-
care. În Chicago se află trei dintre primele zece rafinării de tîtei greu bituminos din
SUA, ceea ce îl face cel mai încărcat punct de livrare pentru cel mai distructiv pro-
iect petrolier din lume.⁵ Retelele continentale de conducte se întâlnesc și se înnoaădă
aici: o axă face legătura cu zonele de extracție, alta cu centrele de stocare din Pato-
ka, Illinois și Cushing, Oklahoma, iar a treia axă se leagă de combinatele petrochimice din
Cancer Alley – corridorul de 240 km dintre New Orleans și Baton Rouge, unde se produc un sfert din produsele petrochimice ale Statelor Unite – și cîmpurile de petroli și rafinăriile din Texas.

Urmărim relațiile noastre intime și complicate cu petroliul, cu extracțiile și depo-
sedările care par distante de viața noastră de zi cu zi. Dar există și puncte de stran-
gulare de-a lungul lanțului de distribuție, întruchipări ale altor posibilități, dincolo și
împotriva pomirii canibalice a petrocapatului.

În ultimii zece ani, indigeni și comunități ale primelor națiuni au folosit o combinație
de proteste și acțiuni legale pentru a întîrzi sau a închide fiecare nou proiect
major de conducte din America de Nord.⁶ În vreme ce extracțiile din nisipuri bitu-
minoase au crescut în volum, capacitatea industriei de a construi conducte suficient
de rapid pentru a exporta pe piețele străine a fost slăbită. Ocupările, blocadele și
taberele care perturbă fluxul nu au fost numai acțiuni simbolice – uneori întîrzieri
semnificative duc la investirea în alte părți a capitalului care căută rate mari de pro-
fit. În managementul de risc finanțiar și în doctrina securității naționale, „securi-
tațea infrastructurii critice” se leagă de diminuarea riscului pentru fluxul global de capital
reprezentat de renașterea indigenă.⁷

Janie, Fawn și tinerii din Chi-Nations Youth Council ne aduc aminte că suveranita-
tea nativelor nu este limitată la granițele rezervațiilor sau la modelul legilor coloniza-
toare care le-au creat. Ne aduc aminte, cum fac mereu, că trăim în totdeauna pe
tărîmuri native. Ne luptăm să tratăm acestă realizare ca fiind mai mult decît o meta-
foră. În Aurora, ei ne ajută să înțelegem felurile în care conducta afectează pămîntul
în care este îngropată și comunitățile de plante de aici. Nu avem nevoie de marcate

quarter of US petrochemicals are produced – and the oilfields and refineries of Texas.

We are tracing our intimate entanglements with petroleum, with
extractions and disposessions that seem distant from our everyday
lives. But there are choke points up and down the supply chain,
enactments of other possibilities beyond and against the cannibalizing
drive of the petrocapital.

For the past 10 years, Indigenous and First nations have used a combi-
nation of protest and legal action to either delay or shut down almost
every new major pipeline project across North America.⁶ So while tar
sands extraction has expanded, the industry's ability to complete
pipelines fast enough to ship to foreign markets has been weakened.
Occupations, blockades and encampments that disrupt the flow have
not been merely symbolic actions – sometimes significant delay leads
to capital, seeking high rates of return, being invested elsewhere. In
financial risk management and in Homeland Security doctrine, “critical
infrastructure security” links up with mitigating the threat posed to
global capital flows by Indigenous resurgence.⁷

Janie, Fawn and the Chi-Nations Youth Council remind us that native
sovereignty is not limited to reservation boundaries or the frame-
work of settler laws that created them. They remind us, as they
always do, that we are living on Native lands. We struggle to engage
this as something more than a metaphor. They help us attend to the
ways the pipeline impacts the land and the plant communities around
us. We don't need a pipeline marker, its presence is written all
around us, if only we knew how to read it. Phragmites and Teasel are
two invasive plants that thrive in salty, oily soil. Their concentrated
presence here tells of degraded soil. Their distribution along a long,
narrow strip suggests there is something long and narrow beneath
the surface that may be the cause of this degradation. Janie and
Fawn introduce us to goldenrod and milkweed, native prairie plants
that have returned to heal the land. They describe how the deep
root systems Native prairie plants conserve water, store carbon,
rebuild the soil and filter contaminants. But the Native prairie is a
cultivated landscape, the result of millennia of indigenous burning
practices at vast scales – not, as environmentalists narrate, the result
of lightning-sparked wildfires. For Native communities in Chicago,

Walking to CyrusOne Data Center (images by Arne Hector)

ale conductei, prezența ei este înscrisă în jurul nostru, trebuie doar să știm să o citim. Stuful și scaieți sănătoși plante invazive care prosperă în soluri sărate și uleioase. Prezența lor concentrată aici semnalează un sol degradat. Distribuția lor de-a lungul unei fisii înguste sugerează că e ceva lung și îngust sub suprafața pământului care poate fi cauza acestei degradări. Janie și Fawn ne prezintă sănătatea și susaui, plante native de preerie care au revenit pentru a vindeca pământul. Ne descriu cum rădăcinile adânci ale plantelor de preerie conservă apă, stochează carbon, repară solul și filtrează contaminanții. Însă preeria nativă este un peisaj cultivat, rezultatul miilor de ani de practici indigene de ardere la scară largă, și nu, cum povestesc ecologii, rezultatul unor focuri aprinse de fulgere. Pentru comunitățile native din Chicago, menținerea relațiilor cu rădăcinile plantelor de preerie conservă apa, stochează carbon, repară solul și filtrează contaminanții. Însă preeria nativă este un peisaj cultivat, rezultatul miilor de ani de practici indigene de ardere la scară largă, și nu, cum povestesc ecologii, rezultatul unor focuri aprinse de fulgere. Pentru comunitățile native din Chicago, menținerea relațiilor cu rădăcinile plantelor de preerie conservă apa, stochează carbon, repară solul și filtrează contaminanții.

Înșirați, o tăiem printr-un deschis de stuf și scaieți. La un metru douăzeci sub picioarele noastre, țările sunt împroșcat printr-o conductă Enbridge cam la aceeași viteză cu noi.

Centrul de date CyrusOne

Cum putem profita de pe urma singelui din aceste piețe?
Casey Financial Research Inc.

După criza creditelor ipotecare din 2008, Chicago Mercantile Exchange (CME) a achiziționat Chicago Board of Trade (CBOT), New York Mercantile Exchange, indecăsi

maintaining relations with plant relatives requires regular trespassing into areas like Forest Preserves and prairie restoration projects, which prohibit human intrusion in the name of preserving "nature" and "wilderness". The ecosystems services framework has fuelled investor interest in preservation projects in which the value of the native prairie plants can be quantified and made available for market exchange as credits for mitigation schemes. This is the liberal face of eco-genocide: settler prairie restoration politics that imagines the prairie as uninhabited wilderness in order to restore a "nature" emptied of indigenous peoples.

Single-file, we cut a path through a thick overgrowth of phragmites and teal. Just four feet beneath our feet, moving in spurts and stops at about the same speed as our walking, crude oil is pushed through the Enbridge pipe.

CyrusOne Data Center

How can we profit from the blood in these markets?
Casey Financial Research, Inc

After the subprime mortgage crisis of 2008, the Chicago Mercantile Exchange (CME) purchased the Chicago Board of Trade (CBOT), the New York Mercantile Exchange, the Dow Jones Indexes and the Kansas City Board of Trade. The CME also moved the derivatives trading from the pits (the large rooms where traders yell at each other) to network environments that connect traders located at computer terminals around the world. Over 98% of derivatives trading is done from terminals linked through network platforms like Globex, owned and developed by the CME Group. As a result, CME now dominates global trading in derivatives.

The network's main engines and servers are located here, in a Cyrus One Data Center. In 2016, 3 billion transactions worth approximately 1 quadrillion dollars moved through this building – that's 1,000,000,000,000,000 dollars. From here, transaction data is beamed across the globe through a network of microwave towers that connects this building to a handful of other critical nerve centers to form the informational structure underpinning global financial markets. Hi-speed trading firms rely on algorithms that place thou-

Dow Jones și Kansas City Board of Trade. CME a mutat și comerțul cu derivative din tranșeele în care se aflau (camerele mari unde traderii tipă unul la celălalt) în mediul de rețele care conectează traderi din toată lumea aflați în fața computerelor. Mai mult de 98% din comerțul cu derivative este făcut de la terminale conectate prin platforme de rețea cum ar fi Globex, deținută și dezvoltată de grupul CME. Rezultatul este că CME domină în momentul de față comerțul cu derivative.

Principalele motoare și servore ale rețelei se află aici, în centrul de date CyrusOne. În 2016, 3 miliarde de tranzacții în valoare de aproximativ un quadrilion de dolari s-au mișcat prin această clădire – astăzi înseamnă 1.000.000.000.000 de dolari. De aici, datele tranzacțiilor sunt transferate în întreaga lume printr-o rețea de turnuri cu microonde care conectează această clădire la alte cîteva centre critice pentru a forma structura informațională a piețelor financiare globale. Firmele de tranzacții de mare viteză se bazează pe algoritmi care calculează mii de tranzacții în fracțiuni de secundă, speculând discrepanțele dintre prețurile de pe diferite burse și piețe de capital în diferite momente. În cursa pentru avantaj informational, viteză depinde de distanță în rețea, un mod de a măsura cât de aproape ești de centrele de date ca acesta și semnalele lor în microonde. Din perspectiva finanțelor globale, acesta este unul dintre cele mai încărcate locuri de pe pămînt.

În întîlnirea noastră cu centrul universului financiar, grupul nostru autoorganizat este încheiat în jurul experiențelor comune ale naturii rasiale și coloniale a distrugerilor concentrate în acest loc. Conversațiile noastre gravitează în jurul unor transformări difuze ce au reconfigurat violența rasializată sponsorizată de stat prin financializarea serviciilor guvernamentale și a infrastructurii publice, precum și prin ceea ce Obama a numit, în mod eufemistic, programe de „aptitudini financiare”: procesul reconfigurării comunităților „defavorizate” – săraci, prizonieri, migranți ilegali, oameni neasigurabili – pentru a fi inserate în piețe financiare, cu scopul de a crea o nouă masă de active pentru tranzacții speculative.

Vorbim despre cum criza din 2008 a fost rezultatul unui proces de a pune pe piață locuințele sociale, lucru care a început cu o serie de reforme de credit și locuințe în anii '60 și '70, în multe feluri un efort de a gestiona revoltele urbane afro-ameri-

sands of transactions within fractions of a second, speculating on discrepancies between prices in different financial markets and at different moments. In the race for informational advantage, speed is about network distance, a measure of how close you are to data centers like this one and their microwave signals. From the perspective of global finance, this is one of the heaviest places on earth.

In our encounter with the center of the financial universe, our self-organized group are bound together by a shared experience of the racialized and colonial nature of the destruction that is concentrated here. Our conversations revolve around a series of diffuse transformations that reconfigure racialized state-sponsored violence through the financialization of government services and public infrastructures, as well as what Obama euphemistically named "financial capability" programs: the process of reconfiguring "underserved" communities – poor people, prisoners, illegalized migrants, the uninsured – for insertion into financial markets in order to create a new asset base for speculative trading.

We talk about how the 2008 crisis was the result of the process of marketizing low income housing, which started with a series of housing and credit reforms in the 1960s and 1970s, in many ways as an effort to manage Black urban revolts.⁸ Black communities were at long last promised the desegregation of public housing as well as access to the housing market, the single most important mechanism "that had fueled the ascension of the white middle class in the second half of the twentieth century".⁹ Instead of older practices of redlining, whereby banks and other financial institutions withheld credit from areas of concentrated Black populations, Black communities became restructured as a frontier for capital accumulation for newly-created financial markets, a process that Keeanga-Yamahtta Taylor analyzed as "predatory inclusion" by the real estate and credit industries. Black people were portrayed as "risky" borrowers, justifying the invention of financing instruments that would supposedly mitigate that risk: loans that were more expensive, carried higher interest rates and were structured in ways that made them much more likely to fail. The concentration of subprime financial instruments in racialized and especially Black neighborhoods exacted an astonishing dispossession that destabilized and dismembered entire communities.

cane.⁸ Comunităților de culoare li s-a promis desegregarea locuințelor sociale, precum și accesul la piața ipotecilor pentru locuințe, cel mai important mecanism „care a alimentat ascensiunea clasei de mijloc albe în a doua jumătate a secolului XX“.⁹ În locul vechilor practici de *redlining* (prin care băncile și alte instituții financiare refuză credite din zonele cu populații de culoare), comunitățile de culoare au fost restructurate ca o frontieră a acumulației de capital pentru piețe financiare nou-create, un proces pe care Keeanga-Yamahtta Taylor l-a descris ca o „includere prădătoare“ de către industriile de credit și imobiliare. Oamenii de culoare erau caracterizați ca debitori „riscanți“, justificând inventarea unor instrumente financiare care ar ameliora acest risc: împrumuturi mai scumpe, dobânzi mai mari și contracte structurate în feluri care fac mai plauzibilă intrarea în incapacitate de plată. Concentrarea acestor instrumente financiare ipotecare în cartiere rasializate și în special în zonele urbane negre a condus la o depozitare remarcabilă, care a destabilizat și dezmembrat comunitățile întregi.

În urma crizei din 2008, aceleași firme financiare responsabile de crah au început să cumpere la grămadă și la prețuri mult reduse proprietăți executate silit și ipotecă. În Chicago și Aurora, mișcarea antievacuare, squatterii și organizatorii sindicatelor de locatari se luptă cu o specie nouă de proprietari: firme de investiții, firme private de acționari și fonduri hedge, care au folosit crahul ca o oportunitate de a „cumpăra cartierul“ la o frântune din cost, cerând chirii exorbitante, impunând taxe draconice și inițând procese rapide de evacuări în masă. Blackstone, una dintre cele mai mari societăți cu capital privat, cu active în America Latină și Africa, precum și cu investiții în infrastructură, finanțări de datorie publică și energie din SUA, este în același timp și unul dintre cei mari proprietari de proprietăți închiriate din SUA. Blackstone a cheltuit 20 miliarde de dolari pentru mii de proprietăți, concentrându-și devalizarea în anumite zone urbane. În 2013, Blackstone a împachetat active imobiliare și a emis 479 de milioane de dolari în titluri financiare bazate pe chirii, puse pe piață valorilor mobiliare de Deutsche Bank. Încrederea investitorilor în acestea așa-numite piețe „secundare“ a depins de cotația AAA obținută de Blackstone datorită garanților oferite agentilor de rating cu privire la ușurința evacuării locatarilor în cazul incapacității de plată: „Poate fi dificil să execuți silit o familie în urma unui credit ipotecar din cauza unei palete largi de protecții aflate la dispoziția proprietarilor. Să dai afară dintr-un apartament o familie de chiriasi este un proces mai simplu“.¹⁰ Alte firme majore de investiții le-au urmat exemplul; în ianuarie 2017, titlurile financiare având la bază pachete de chirii constituiau o piață în creștere în valoare de 20 de miliarde de dolari, cu garantare de la Trezoreria federală asigurată prin agenția Fannie Mae.

Tranzacțiile de pe piețele financiare secundare sunt concentrate în centre de date cum este acesta; achizițiile de proprietăți de închiriat sunt concentrate în cartiere rasializate. Este o formă de depozidare tîntită. Dar grupul nostru o înțelege și ca o expresie locală a unui proces de exproprieare de pămînt de către firmele financiare și de investiții¹¹, manifestat emiseric și global ca un proces colonial. La momentul plimbării noastre, compărătorii se organizau pentru a rezista fizic la eforturile de evacuare ale firmei de investiții Barnett Capital, ale cărei pachete de investiții imobiliare erau concentrate în Aurora și în cartierele rasializate Little Village și Lawndale din Chicago – pentru ei aceasta este atât o luptă împotriva gentrificării, cât și una anticolonială.

Gardienii ordinii rasiale

Salut tuturor. Numele meu este Panzy. Fiul meu, Dakota Bright, avea 15 ani, împușcat și ucis chiar aici... împușcat în cefă. După ce l-am împușcat l-am lăsat să zacă în spatele curții patru sau cinci ore. Fără să fie consultat de un medic. L-am pus cătușe și l-am lăsat să zacă...

Copiii noștri mor pe capete.

In the aftermath of the 2008 crisis, some of the same financial firms responsible for the crash began to buy foreclosed properties and mortgages in bulk at highly discounted rates. In Chicago and Aurora, eviction resisters, squatters and tenant union organizers have been fighting a new breed of landlord: investment firms, private equity firms and hedge funds that have used the crash as an opportunity to “buy up the hood” for pennies on the dollar, demanding dramatically raised rents, imposing draconian fees and moving to summarily mass evict. Blackstone, one of the world’s largest private equity firms, with assets in Latin America and Africa as well as investments in US infrastructure, energy and public debt financing, is also the biggest rental property landlord in the US. Blackstone went on a \$20 billion buying spree to sweep up hundreds of thousands of properties, concentrating its plunder in specific urban areas. In 2013, Blackstone bundled rental property assets and securitized \$479 million in rent-backed securities, marketed by Deutsche Bank. Investor confidence in these so-called “secondary” markets depended on the AAA rating Blackstone secured by reassuring ratings agencies of the ease of tenant removal in the case of payment default: “Foreclosing on a family, given the wide range of protections available to homeowners, can be a drawn out affair. Booting a family from an apartment is a much simpler process”¹⁰ Other major investment firms followed suit; by January 2017, rent-backed securities were an exploding \$20 billion market with federal taxpayer backing through Fannie Mae.

pentru a cumpăra arme de la fabricanții din SUA și a plăti companii militare private. Același lucru se întâmplă și cu cele 11,3 miliarde cheltuite de Mexic. Statele Unite ale Americii sponsorizează măcelul și astfel justifică creșterea intervențiilor militarizate. Statele Unite au o istorie de a antrena forțe militare și paramilitare în scopul terorii. Vizează studenți, muncitori, campesinxs, indigeni, activiști, pe toți cei care se opun sau ar putea să se opună, inclusiv comunități care organizează autoapărare armată. Scopul terorii este politic: nu e vorba numai despre a ucide oameni, dar și despre a reduce la tăcere, a intimida, a elimina rezistența politică și a distrugе moduri de a trăi. Statele Unite au perfecționat folosirea terorii pe parcursul a decenii de experimente în America Centrală și în Orientul Mijlociu: se numește contrainsurgentă.¹³

Semillas identifică expansiunea complexului industrial carceral și strategia polițienească tough on crime – încarcerea țintită în masă, omorurile de către poliție, tortura și disperația persoanelor de culoare și indigene – ca forme ale politicii coloniale a Statelor Unite de contrainsurgentă în interiorul granitelor sale teritoriale. Toate acestea au fost spectacularizate în represiunea militarizată de la Standing Rock.

Dar contrainsurgentă are și o față liberală. Se exprimă prin creșterea filantropiei albe liberale, a cărei sponsorizare către elemente reformiste și moderate din era drepturilor civile și dincolo de ea, în particular cele care îmbrățisează capitalismul negru și schimbarea socială prin politici electorale, a facilitat represiunea și lichidarea mișcărilor de eliberare ale negrilor, americanilor nativi, portoricaniilor, populațiilor chicană și a altor mișcări anticoloniale din Statele Unite.¹⁴ Se exprimă prin lobby-ul politic latino și prin ONG-izarea luptelor pentru drepturile migranților, înspre producerea a ceea ce Semillas numește „eligibili” care convin imperiului, o castă mică de „cetăteni potențiali” merituoși. Se exprimă în implementarea finanțată generos a programelor de „poliție comunitară” în orașe suburbane ca Aurora, în care cei care detin proprietăți se unesc cu forțele poliției pentru a corecta comportamente și oameni care pun în pericol obținerea unui venit maxim din investițiile imobiliare. Asta include luarea în vizor a migranților ilegalizați, a economiilor informale și a comportamentelor dezobediente. Mai înseamnă și cultivarea autointeresului, învățarea oamenilor să investească în ei însiși, să se reconfigureze pentru a deveni buni-platnici. Din perspectiva capitalului, „comunitate” are un înțeles precis – un set de acțiuni care facilitează autodisciplinarea și creșterea disponibilității pentru investiții în toate aspectele vieții sociale și interpersonale, de la moduri de consum la forme de identificare, asociere, expresie a corpului și dorință.

Migrație și extracție

Ar trebui că clarificăm faptul că noi, migranții, nu suntem neajutorați. Nu suntem nici inofensiivi. În ciuda cazarierelor groase și a statutului de deportabili, nu căutăm să fim cetăteni bine-crescuți care să fie productivi pentru capitalism.

Semillas Autónomas

Ulysses ne povestește istorii locale ale migrației care sunt intim legate de aceste șine de tren și felurile în care acest lucru a dat formă unei geografii rasializate care se mențină: estul Aurorei este de culoare, imigrant și sărac, vestul Aurorei este affluent și alb.

Extingerea căii ferate a creat o infrastructură pentru organizarea teritoriilor, a capitalului și a societății la scară continentală. Mulți muncitori migranți mexicani numiți traqueros au început să ajungă aici pentru a munci la căile ferate ale companiei Chicago Burlington and Quincy (CB&Q), după decretul de excludere a imigranților chinezi promulgat în 1882. CB&Q, care avea să devină compania BNSF din zile-

cal lobby and the NGOisation of the migrant rights struggles, in production of what Semillas call “eligibles’ convenient to empire, a small caste of worthy ‘potential citizens’”. It finds expression in the implementation of well-funded “community policing” programs in suburban cities like Aurora, in which property owners come together with police to correct behaviors and people that are a liability to a maximal return on property investment. This includes targeting illegalized migrants, informal economies and unruly behaviors. It also means eliciting self-interest, teaching people to invest in themselves, to reconfigure themselves in such a way as to become more credit-worthy. “Community” has a precise meaning from the perspective of capital – it is a set of activities that facilitate self-policing and investibility across all aspects of social and interpersonal life, from patterns of consumption to forms of identification, association, bodily expression and desire.

Migration and Extraction

We should clarify that as migrants we are not helpless. Nor are we harmless. Despite our thick criminal dockets and deportable statuses, we do not seek to be well-behaved citizens who are productive for capitalism.

Semillas Autónomas

Ulysses shares local histories of migration as intimately linked with these rail tracks, and the ways they have shaped an enduring racialized geography: East Aurora is Black/Brown, immigrant and poor, West Aurora is affluent and white.

The expansion of the railway created an infrastructure for organizing land, capital and society at a continental scale. Mexican migrant workers called *traqueros* began arriving here in large numbers to lay railroad track for the Chicago Burlington and Quincy Railroad (CB&Q), after the Chinese Exclusion act of 1882. CB&Q, which became today's BNSF, was the city's largest employer between the 1880's and 1960. Aurora's most famous *traquero* is Manuel Pérez, whose family was the first to be moved by the railroad into a boxcar, thus establishing the first boxcar camp on the side of the tracks. For decades, migrant workers and their families lived in such camps, often within 20 feet of the track; the companies could put the boxcars on the tracks whenever they wanted to relocate the workers. Like nearby migrant farm workers, *traqueros* were brought in as disposable bodies, and sometimes as scabbers, though the rail barons often found their efforts thwarted by the migrants' refusal to cross picket lines. By the late 1920's, over 1,000 people lived in the boxcar camp along these tracks. Ulysses had recently received the Pete Pérez Award for Community Service from the Aurora Latino Heritage Committee. The award is named after Manuel's grandson, who grew up to play professional football for the Chicago Bears; after retiring from professional sports he became an Aurora police officer. Ulysses described his efforts to speak back to the festivities of the award gala.

There is nothing to celebrate. Our communities are under attack. We are suffering deportations, getting locked up, we are over-worked and overpoliced. And the hallmark we hold for Latinos in Aurora, of what we should be doing, who we should be and what we should look at, is Pater Pérez. This is supposed to be our success story, our liberation, the story of the good immigrant who assimilates. The story of moving from boxcar to homeownership, which is a story moving from disposable bodies to ones that must police our own people. Of enforcing drug laws that devastate our people but not white communities. There is nothing to celebrate.

Ulysses speaks of how the politics of citizenship and immigration policing works hand in hand with the NGOisation of struggle politics to produce “Latino” as an identity and polity. It is also a way to de-indigenize migrants from across the hemisphere.

le noastre, a fost cel mai mare angajator din oraș între 1880 și 1960. Cel mai faimos *traquero* al Aurorei este Manuel Pérez, a cărui familie a fost mutată într-un vagon lîngă șinele de tren, astfel stabilindu-se prima tabăra de vagoane de lîngă căile ferate. Vreme de zeci de ani, muncitorii migranți și familiile lor au trăit în astfel de tabere, de multe ori aflate la șase metri de șine; companiile puneau vagoanele pe șine oriind își doreau să mute muncitorii. Ca și muncitorii migranți din fermele din zonă, *traqueros* erau aduși ca niște corpi consumabile și uneori ca spărgători de greve, deși patronii căilor ferate se aflau adeseori în dificultate din pricina refuzurilor migranților de a încalcă liniile pichetelor de grevă. La sfîrșitul anilor 1920, peste o mie de oameni locuiau aici, în tabere de vagoane lîngă calea ferată.

Ulysses primește recent Premiul Pete Pérez pentru servicii sociale în comunitate de la comitetul Aurora Latino Heritage. Numele premiului vine de la nepotul lui Manuel, care a jucat fotbal american profesionist pentru Chicago Bears; după ce s-a retras din sport a devenit ofițer de poliție în Aurora. Ulysses descrie eforturile sale de a interveni critic cu ocazia festivităților galei de premiere:

Nu e nimic de sărbătorit. Comunitățile noastre sunt atacate. Suferim de urma deportărilor, suntem închiși, suntem supramunciti și urmăriți de poliție. Și simbolul latinilor din Aurora, a ceea ce ar trebui să facem, cine ar trebui să simt și ceea ce ar trebui să urmărim, este Pete Pérez. Asta ar trebui să fie povestea noastră de succes, eliberarea noastră, povestea imigrantului bun care este asimilat. Povestea unei mutări din vagon înspre deținerea unei case, care este de fapt povestea devenirii din corpi de aruncat în corpi care își țin sub control propriii frați. Povestea impunerii legilor împotriva drogurilor care ne devastează pe noi, dar nu și comunitățile albe. Nu e nimic de sărbătorit.

Ulysses vorbește despre cum politicile cetățenești și ținerea sub control a imigrantilor sunt mină în mină cu ONG-izarea politicilor de luptă pentru a produce „latino”, ca identitate și formă de organizare statală. Este de asemenea un mod de a deindigeniza migranții din toată emisfera.

Comunitățile locale se opun controlului granitelor și logicii de asimilare prin construirea grădinilor indigene, a programelor culturale și sweat-lodge-uri (case ceremoniale de sauna). „Nu suntem latino. Latino este asimilare forțată. Latino este productiv pentru capital. Latino este ținerea sub control a proprietăților noastre comunității. Fuck Latino.”

Aceleași șine de tren sunt căi de transport pentru nou boom al petrolului, așa numitele „trenuri-bombă” care transportă ținte Bakken, puternic exploziv, obținut prin fracturare hidraulică în statele Dakota. Renașterea indigenă care se opune Șarpe-lui Negru s-a lovit de represiune de stat violentă, dar și de milioane de petrodoliari pompați de fundații care vor să slăbească rezistența comunității prin campanii NIMBY [not in my back yard – trimiteți problema în altă parte] sau să încadreze problema în politici de siguranță a transportului care creează falsă dilemă între conducte și trenuri.

Rîul visează la timpuri viitoare indigene

Cineva m-a întrebat „De ce nu vrei să fie studiată strămoșii tăi?” – l-am spus acestui persoane, „Pentru că știm deja”.

Armand Minthorn, bătrân din tribul Umatilla¹⁵

Legenda Peșterii Diavolului este povestea unei societăți coloniale aflate în curs de dezvoltare ale cărei planuri de coexistență pașnică pe pămînt ocupat sănătate de

Local communities resist both border policing and the logic of assimilation by establishing indigenous gardens, culture programs and sweat lodges. “I am not Latino. Latino is forced assimilation. Latino is productive for capital. Latino is policing our own communities. Fuck Latino.”

These same tracks are pathways for the new oil boom, for the so-called “Bomb Trains” that carry highly explosive fracked Bakken oil from the Dakotas. Indigenous resurgence to the Black Snake has been met not only with violent state repression, but also with millions of petrodollars pumped by foundations to funnel community resistance into Not In My Back Yard campaigns or frame the issue in terms of pipeline vs oil train “safety”.

The River Dreams of Indigenous Futures

One man asked me “Why don't you want your ancestors to be studied?” I told this person, “Because we already know.”
Armand Minthorn, Umatilla Elder¹⁵

The Legend of Devil’s Cave is the story of a burgeoning settler society whose plans of peaceful coexistence on occupied lands become thwarted by Indigenous warriors who defied both the will of the United States and the diplomatic politics of Potawatomi Chief Waubonsee. In the early 1800's, as Potawatomi rebels began scalping and robbing settlers of their possessions, the United States Government beckoned Chief Waubonsee to placate his people; a decision was made to banish any warriors who would not cease the attacks. Soon after, there were reports of a “glowing specter” appearing and attacking unsuspecting settlers, an “evil” spirit unleashed upon the town. The spirit was followed to a cave alongside Big Turtle River (Fox River). When settlers set fire to the cave, a demon was seen running from out and jumping into the river. Downstream from the cave, we visit the site of The Bird Effigy mounds that were built between 2,000 and 5,000 years ago. Effigy mounds are sacred sites, raised knolls of earth built and stylized in the shape of animals, symbols and humanoid figures by Indigenous societies. The mounds here are the southernmost earthwork of this type in the region, some 72 miles Southeast of the “turtle” effigy mound in present day Rockford, IL. Zé brought a series of historical documents that precisely locate the mounds before their destruction in 1909. We can use these drawings to retrace their contours with our steps. There were two groups of mounds located here. The Southern complex is now buried under Saint Joseph Catholic Cemetery. The Northern complex is now buried under Gordon Food Services, an international food logistics operator, across from a storage yard for city garbage trucks.

Across the river we visit what we think could be the remains of canonical burial mounds along the riverbank, tucked behind the Nikkary's parking lot. They are unmarked and not officially recognized for protection by the state. Their tops have been destroyed in the last year or so. Zé has been learning about the site, wondering how it might be protected from destruction, meeting with local historians and Native Elders, and reaching out to Bill Quackenbush, cultural preservation officer for the Ho-Chunk Nation.

We pause here to speak about how the construction of the DAPL desecrated hundreds of sacred sites and burial grounds, and of the fierce resistance of the indigenous women who temporarily disrupted it, facing mace, attacks dogs and the pipeline company's private police. It was images from that first arrival of the bulldozers to dig up burial sites, and of the determination to stop them, that first propelled people from our group to go to Standing Rock. That experience also determined us to attend to the less spectacular forms of destruction, desecration, dispossession and extraction in the spaces of our daily life.

We learned that whereas state recognition might offer a site like this some form of protection from violent destruction by development, it would also make it a target of archaeological violence. Here, on the

By the banks of the Fox River

de războinici indigeni care sfidează astăzi voiața Statelor Unite, cît și politicele diploma-tice ale lui Waubonsee, conducătorul tribului Potawatomi. La începutul anilor 1800, cînd rebelii Potawatomi au început să scalpeze și să jefuiască coloniști, guvernul Sta-telor Unite a dat semn căpeneiei Waubonsee să își liniștească oamenii; s-a luat deci-zia ca războinicii care nu opresc atacurile să fie alungați. Curînd după asta, au început să apară zvonuri cu privire la „spectre strălucitoare” care apăreau și atacau coloniști, un spirit „malefic” dezlaștindu-se asupra orașului. Spiritul a fost urmărit pînă într-o peșteră de lîngă rîul Big Turtle (azi numit rîul Fox). Atunci cînd coloniștii au dat foc peșterei, un demon a fost văzut ieșind în fugă și aruncîndu-se în rîu.

Mai jos de peșteră, vizităm situl unde au fost construite movilele cu efigie păsării, cu 2000 pînă la 5000 de ani în urmă. Movilele cu efigie sănt locuri sacre, coline con-struite din pămînt și stilizate în forme de animale, simboluri sau figuri umanoide de către societăți indigene. Colinele de aici sănt cele mai sudice de acest tip din regiune, la 115 km în sud-estul colinei cu efigie „testoasei” aflată în Rockford, IL. Zé a adus o serie de documente istorice care localizează precis colinele înaintea momen-tului distrugerei lor în 1909. Putem folosi aceste desene pentru a retrasa contur-urile lor cu pașii noștri. Erau două grupuri de coline localizate aici. Complexul sudic este îngropat acum sub cimitirul catolic Sf. Iosif. Complexul nordic este îngropat sub Gordon Food Services, un operator internațional de logistică alimentară, vizavi de curtea de garaje pentru mașinile de gunoi ale orașului.

Dincolo de rîu vizităm ceea ce par fi rămășițele tumulilor funerari canonici indi-geni de-a lungul albiei rîului, dosite în spatele parcării restaurantului fast-food Nik-kary. Sînt nemarcate și nu sănt recunoscute oficial ca avînd nevoie de protecția statului. Vîrfurile lor au fost distruse în ultimul an. Zé a studiat acest sit, întrebîndu-se cum ar putea fi protejat de distrugere, întîlnindu-se cu istorici locali și bătrîni nativi și cerîndu-i ajutorul lui Bill Quackenbush, ministrul patrimoniului cultural al nației Ho-Chunk. Ne oprim aici pentru a discuta despre cum construcția DAPL a profanat sute de locuri sacre și morminte și despre rezistența feroce a femeilor indigene care au oprit temporar construcția, suportînd gaze lacrimogene, cîini de atac și poliția privată a companiei. Tocmai imaginile buldozerelor ce săpau în morminte și ale hotărîrii de

banks of the Fox River, we shared readings from a twenty year strug-gle of West coast tribes and Elders to rebury human remains found in the eroding banks of the Colombia River. The scientists' uncertain-ty of the origins of the remains, and the importance of the "disco-very" for historical study, determined the court's decision to deny the tribes' petition for return and reburial. In documenting the tribal perspective for the courts, Armand Minthorn, Umatille tribal Elder, explained:

If this individual is truly over 9,000 years old, that only substan-tiates our belief that he is Native American. From our oral histo-ries, we know that our people have been part of this land since the beginning of time. We do not believe that our people migrated here from another continent, as the scientists do. We also do not agree with the notion that this individual is Cau-casian. Scientists say that because the individual's head measure-ment does not match ours, he is not Native American. We believe that humans and animals change over time to adapt to their environment. And, our elders have told us that Indian people did not always look the way we look today. Some scientists say that if this individual is not studied further, we, as Indians, will be destroying evidence of our own history. We already know our history. It is passed on to us through our elders and through our religious practices.

The courts accepted neither the validity of indigenous knowledges, nor the perspective of the dynamic and adaptive nature of indigenous cul-tures, peoples and societies over millennia. It is only after a group of European scientists were able to positively match DNA extracted from the Ancient One to samples from today's tribes of the Northwest that the Native claim could be revisited in the courts and ultimately prevail. Armand Minthorn articulated the significance of reburial and of the relationship between land and the body: "When a body goes into the ground, it is keeping a promise that was made when time began. And the body is to remain in the ground until the end of time."¹⁶ Settler regimes of knowledge and settler regimes of property in land are coupled in violating indigenous understandings of the reciprocity between land and body. Unlike the ways we tend to think of dispos-

a le opri i-au impulsionat pe mulți din grupul nostru să se ducă la Standing Rock. Acea experiență ne-a făcut să ne îndreptăm atenția spre formele mai puțin spec-taculoase de distrugere, profanare, deposadare și extractie din spațile vietălor noastre de zi cu zi.

Am aflat că recunoașterea de către stat poate oferi unui loc ca acesta o formă de protecție împotriva dezvoltărilor violente, dar poate să îl și transforme în tinta vio-lentei arheologice. Aici, pe malurile rîului Fox, am împărtășit lecturi despre lupte-le de decenii ale triburilor și bătrînilor de pe Coasta de Vest pentru a reîngropa rămășițele umane găsite în albia rîului Colombia. Incertitudinea oamenilor de știin-tă cu privire la originile rămășițelor și la importanța „descoperirii” pentru studiu isto-ric a determinat curtea de justiție să respingă petiția triburilor pentru reîntoarcere și înmormîntare. În documentarea perspectivei tribale pentru tribunal, Armand Min-thorn, bătrân al tribului Umatille, a explicat:

Dacă acest individ este cu adevărat în vîrstă de 9000 de ani, asta doar întărește credința noastră că este american nativ. Știm din istoria noastră orală că popo-arele noastre au fost pe acest pămînt de la începutul timpurilor. Nu credem că oamenii noștri au migrat aici de pe alt continent, așa cum cred oamenii de știin-tă. Nu suntem de acord nici cu noțiunea că acest individ este caucasian. Oa-menii de știință spun că deoarece măsurătorile capului nu se potrivesc cu ale noastre, nu este american nativ. Credem că oamenii și animalele se adaptează în timp la mediul lor. Si bătrâni noștri ne-au spus că oamenii indieni nu au arătat mereu aşa cum arată astăzi. Unii oameni de știință spun că dacă acest individ nu este studiat în profunzime, noi, ca indieni, vom distrugere probele propriei noastre istorii. Noi ne cunoaștem deja istoria. Ne-a fost transmisă din bătrâni și prin practicile noastre religioase.

Tribunalele nu au acceptat nici validitatea cunoașterilor indigene, nici perspectiva unei naturi dinamice și adaptabile a culturilor, oamenilor și societăților indigene de-a lungul mileniilor. Abia după ce un grup de cercetători europeni a găsit o coresponden-

session, or theft of lands, which articulates harms done to people from the perspective of their use or control over lands, the notion of desecration opens up to considering the ecological and spiritual, as well as cultural and social, harms which unfold when the land and the ancestors buried in it become seen as distinct, disunited and severed from each other.

The three mound shapes on the banks of the river feel special and exceptional to us, as we consider the possibility that they are indeed Indigenous burial mounds. But the Chi-Nations Youth offer some critical push-back. They remind us that the sacred sites at Standing Rock had survived precisely by *not* being disclosed by the Elders; and that when the Tribe were asked to document and mark the sites in order to provide evidence for their court injunction to stop the construction of DAPL, the pipeline company instead took this information in order to deliberately initiate their destruction, even as the injunction was still being adjudicated, and even though the path of the pipeline had not arrived anywhere near those locations. The Youth then remind us we are always living and walking upon Native lands, and that all Native lands are made up of ancestors whose bodies have been residing in the soil for millennia. You don't need to go to Standing Rock or to the riverbank to be on Native Lands, or to witness their desecration. To our discussion about the contradictions of recognition and sacred site designation, the youth add a caution: sectioning off some lands as worth protecting reinforces the repro-duction of settler jurisdiction over all others as a given and somehow self-evident reality.

We share food with the homeless folks who live here, who tell stories of ducking trash dumped by the city from the riverbanks above, and of intruding development from warehouses on the other side of the river. Janie, Fawn and the youth conduct ceremony at the water. The children play hide and seek.

Further South is the Wig Wam, the only indigenous site officially rec-ognized by the city of Aurora, and the site of the last Potawatomi vil-lage before the US government enforced their removal – despite Chief Waubonsee's efforts at accommodating settler demands and expectations. But this is the disappearance that would not happen. *We are still here*, Janie always sais. These lands are still home to Indigenous cultural sites and spiritual centers, education programs,

dență între ADN-ul „Celui Antic“ și mostre ale triburilor din Nord-Vest din zilele noastre au putut fi luate în considerare cerințele nativilor și obținută victoria în tribunal. Armand Minthorn a articulat semnificația reîngropării și a relației dintre pămînt și corp: „Când un corp intră în pămînt, ține o promisiune care a fost făcută la începutul timpului. Si corpul trebuie să rămînă în pămînt pînă la sfîrșitul timpului“.¹⁶ Regimurile coloniale de cunoaștere și regimurile colonizatoare de pămînt ca proprietate funcționează împreună pentru a distrugere înțelegerea indigenă a reciprocității dintre pămînt și corp. Spre deosebire de modurile în care gîndim noi depoziarea, sau furtul pămînturilor, care articulează prejudicii aduse oamenilor din perspectiva folosirii sau a controlului asupra pămînturilor, noțiunea de profanare ia în considerare daunele de natură ecologică și spirituală, precum și culturală și socială, care se extind atunci când pămînturile și strămoșii îngropați în ele devin distincte, dezunită și despicate unele de celelalte.

Simțim cele trei coline de pe malurile rîului ca fiind speciale și excepționale pe măsură ce ne gîndim la posibilitatea că ele să întră-adevăr coline funerare indigene. Dar tinerii din Chi-Nations ne dău o răspostă critică. Ne reamintesc că locurile sacre de la Standing Rock au supraviețuit tocmai pentru că nu au fost dezvăluite de bătrâni; și că atunci când triburilor li s-a cerut să documenteze și să marcheze siturile sacre pentru a proba în justiție dovezile împotriva construirii conductei DAPL, compania constructoare a folosit aceste informații tocmai pentru a iniția distrugerea lor, chiar în timp ce interdicția era în curs de sentință și chiar dacă traseul conductei nu ajunse să apropie de locurile respective. În plus, tinerii ne aduc aminte că trăim și călcăm mereu pe ținuturi native și că toate ținuturile native săint alcătuite din strămoși ale căror corpuși locuiesc în pămînt de milenii. Nu trebuie să te duci la Standing Rock sau pe malul rîului ca să te afli pe ținuturi native sau ca să fii martor la profanarea lor. Tinerii adaugă o precauție la discuția noastră despre contradicțiile recunoașterii oficiale și ale marcării ca loc sacru: tratarea anumitor pămînturi ca fiind demne de protejat consolidează jurisdicția colonizatorilor asupra celorlalte ca fiind o realitate fixată și cumva evidentă.

Împărtim mîncare cu oamenii fără adăpost care locuiesc aici și care spun povești despre cum se feresc de gunoi aruncat de oraș de pe malurile rîului și despre dezvoltarea intruzivă a depozitelor de pe celălalt mal. Janie, Fawn și tinerii conduc o ceremonie lîngă apă. Copiii se joacă de-a v-ați ascunsele.

Mai la sud este Wig Wam, singurul loc indigen recunoscut oficial de orașul Aurora și locul pe care se află ultimul sat Potawatomi, pînă ce guvernul SUA i-a înălărat fortat – în ciuda eforturilor conducerii Waubonsee de a respecta cererile și aşteptările coloniștilor. Dar aceasta este disparația care nu se va întîmpla. Încă săntem aici, spune mereu Janie. Aceste locuri încă găzduiesc situri culturale indigene și centre spirituale, programe de educație, comunități de plantări și recoltări, eforturi de recuperare a limbilor, educație ecologică și organizare autonomă.

El Jardín

Începem și sfîrșim la colțul străzilor Union și Claim la El Jardín, grădina comunitară a celor de la Caracol (Mecul), un colectiv autonom indigen cu bazele în Aurora care se inspiră din comunitățile mayașe și cosmoviziunile zapatiste. Comunitățile zapatiste își numesc centrele *caracoles*, amintindu-ne că puterea se dezvoltă în spirală spre exterior prin participare comunitară directă. *Lento, pero avanzo.* Încet, dar avansez.

Traducere de Dana Andrei și Rozalinda Borcila

harvesting and planting communities, language reclamation efforts, ecology teaching and autonomous self-organization.

El Jardín

We begin and end at the corner of Union and Claim at El Jardín, the community garden of Caracol (the Snail), an autonomous Aurora based collective that draws inspiration from Mayan communities and Zapatista cosmovisions. Zapatista communities call their centers “caracoles”, reminding us that power spirals from peoples’ direct participation outward. *Lento, pero avanzo.*

Notes:

1. For a thoughtful and thorough historical contextualization, instead of this inadequate description, please see NYC Stands with Standing Rock Collective, 2016. #StandingRockSyllabus. <https://nycstandswithstandingrock.wordpress.com/standingrocksyllabus/>.
2. US legal doctrine recognizes Indigenous nations as domestic dependents restricted to federally recognized tribal lands and with a very limited form of sovereignty. The tribal and reservation system imposed by the US government upon Indigenous people has not only dramatically restricted their landbases, enforced displacement and containment, but it has also imposed legal systems intended to extinguish forms of indigenous governance even within Tribal and Reservation lands.
3. For more see borcila.com/projects/day-tripping-the-petrocapital/.
4. Stepping on the right of way of a petroleum pipeline is considered a felony under US law. Our group experienced an enforcement of that law only once, during a protest we organized at an active DAPL construction two hours away from Chicago, when two participants were arrested. Following a sustained campaign, the charges were dropped. Our walks were always intentionally placed in portions of pipelines in proximity to public sidewalks or other public rights-of-way, and preceded by group discussion and collective decision-making about the type and engagement participants felt comfortable with. People who had been to Standing Rock were generally defiant of the legal restrictions, even at times facebook livestreaming the walks and celebrating them as collective actions. The often joyful and exuberant nature of the pipeline walks did not belie our full understanding of the risks that come with this kind of trespass.
5. From Brian Holmes' mapping project, environmentalobservatory.net/tar-sands-central/.
6. A few examples include The 50-nation Treaty Alliance Against Tar Sands Expansion which was formed to fight against all proposed pipeline, tanker, and rail projects affecting First Nations land and water, including TransCanada's Energy East pipeline, Kinder Morgan's Trans Mountain expansion, Enbridge's Line 3 pipeline. The \$7.9 billion Enbridge-owned Northern gateway Pipeline was defeated in Canadian federal Courts by indigenous bands asserting treaty and consultation rights. The long-term encampment and blockade of the Unis' tot'en Clan of the Wet'suwet'en people at the intersection of three proposed pipelines (by Trans-Canada, Enbridge, and Pacific Trails) has successfully thwarted the construction of all three.
7. Scholars have looked closely at these developments in Canada; see Shiri Pasternak and Tia Dafnos, "How does a settler state secure the circuits of capital?", *Environment and Planning D: Society and Space*, 06–07–2017, pp. 1–38. For a bit on critical infrastructure resiliency in the US, see Jeremy Walker and Melinda Cooper, "Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation", *Security Dialogue*, vol. 42, no. 2, 2011, pp. 143–160.
8. This long and complex process would include reduction or elimination of new public housing construction in favor of a voucher system for the private rental market; transferring public loans to private loans; demolishing or privatizing public housing projects; government subsidies for privately held housing; deregulating rents and, significantly, promoting home ownership for low income communities of color.
9. Keeanga-Yamahtta Taylor, "How Real Estate Segregated America", *Dissent*, vol. 65, no. 4, Fall 2018, pp. 23–32. <https://www.dissentmagazine.org/article/how-real-estate-segregated-america-fair-housing-act-race>.

Note:

10. Rebecca Burns, "You Think Your Landlord Is Bad? Try Renting from Wall Street", *The Intercept*, January 20, 2018. <https://theintercept.com/2018/01/20/you-think-your-landlord-is-bad-try-renting-from-wall-street/>.
11. Between 2006 and 2009, foreign investors secured nearly 50 million acres of farmland in Africa, Southeast Asia, and Latin America. By 2011, that number reached 85 million in Africa alone. <https://items.ssrc.org/black-and-woke-in-capitalist-america-revisiting-robert-allens-black-awakening-for-new-times-sake/>.
12. Panzy Edwards, from the Mother's Day March on Saturday May 9, 2015. The action was organized by Panzy and families of Black children killed by the Chicago Police Department in recent years. These family members have worked autonomously to create networks of mutual support and to articulate their analysis of the ongoing crisis of systemic state violence in Black communities. They continue to organize actions and concrete support for families that are under attack even after the murders, often facing incarceration and legal charges, financial crises and character assassination in the media. Transcript of speech and testimonies was printed in AREA Chicago, #15 Healing and Repair, 2016.
13. All Semillas quotes are from a series of Communiqués from Chicago-Iguala, published online and through independent media outlets; see semillasautonomas.org.
14. Semillas' position finds great resonance with Robert L. Allen's *Black Awakening in Capitalist America: An Analytical History* (New York, Doubleday, 1970), a seminal text that analyzes the rise of philanthropic capitalism and the NGO sector in response to the threat of Black Power as both a deepening and an obfuscation of older colonial arrangements; the writings of Black political prisoners like Mumia Abu Jamal; Dylan Rodriguez, "The Political Logic of the Nonprofit Industrial Complex", in *The Revolution Will Not Be Funded: Beyond the Non-Profit Industrial Complex* (edited by Incite! Women of Color Against Violence, Boston, South End Press, 2007) and the activist work of the Moratorium on Deportations Campaign.
15. January 2016, Public lecture, available online www.youtube.com/watch?v=En9ADTX5eiY.
16. From the *Oregonian*, 10/14/1996.

Tamiami trail cuts across Indigenous wetlands

Underlying Miami

Underlying Miami, un dérive-ativ: creșterea mărilor și posteritatele coloniale

Rozalinda Borcila

Începuturi

În noiembrie 2017, cetățenii cu drept de vot din Miami au aprobat o obligație de 400 de milioane de dolari pentru proiecte de reziliență la creșterea nivelului mării cauzată de schimbarea climatică. Este doar o mică parte din prețul planurilor de adaptare la ridicarea nivelului mărilor și oceanelor, care variază de la estimări oficiale de 900 de milioane de dolari la proiecțiile analiștilor, de 20 de miliarde. Transformarea infrastructurii folosind pompe, diguri de mare și elevarea anumitor zone metropolitane cu 2,5 pînă la 3 metri, precum și operațiuni de management cultural și social menite să asigure în continuare viabilitatea orașului Miami ca o capitală financiară a Americilor; megadestinație turistică și loc de joacă pentru bogăți și fai-moși, săn considerate la fel de inevitabile ca și creșterea nivelului mării. La fel a devenit și ideea că riscurile inherente ale schimbărilor climatice trebuie să fie ameliorate de inovații financiare, investiții cu impact social și filantropical.

Reziliența climatică – ca strategie de guvernare, discurs și imaginări – este structurată în jurul unor inovații de pe piețele financiare cum ar fi derivativele pe baza schimbărilor climatice, contracte *futures* de creștere a nivelului mării și obligații cu impact social. Aceste operațiuni promit că pot oferi rate de profit competitiv pentru filantropitaliști care finanțează reziliența climatică prin mobilizarea viitoarelor „economii“ din cheltuielile publice necesare pentru a răspunde schimbărilor climatice.

Dar cum săn organizeze aceste calcule? Ce stă la baza procesului de securitizare și capitalizare ce reconfigură creșterea nivelului mării ca oportunitate investibilă? Cum este procesul organizat; cine poate exploata viitorul și cine va plăti ratele de profit? Cum arată guvernarea creșterii nivelului mării? Cum reconfigură finanțarea rezilienței, ca strategie operațională de management al riscului, sferele economiei, politicii și culturii?

Underlying [La bază] este un proiect experimental artistic/pedagogic/de cercetare care consideră logicile operaționale ale finanțării viitorului climatic ca fiind legate de afacerea neterminată de a grava jurisdicția colonială asupra ținuturilor (mlăștinoase) native și de producerea vietii rasializate. A început cu un seminar intensiv de patru zile dezvoltat la invitația lui Gean Moreno, curatorul programului de educație al Institute for Contemporary Art Miami.

În prima fază a seminarului am alcătuīt un set de lecturi, o serie de discuții și tururi explorative de studiu care erau concentrate pe securitizare în raport cu producerea vietii rasializate și deposezările indigenilor. Următoarea fază a proiectului ne ghidează atenția către forme specifice de securitizare a schimbărilor climatice propuse pentru a finanța reziliența climatică. Proiectul vrea să elaboreze gradual un proces analitic care să exploreze forme incipiente de guvernare a creșterii nivelului apelor prin a studia care săn corporile pe baza cărora operează derivativele ce săn generate în acest proces.

Scopul meu era să construiesc drumul mergind – să construiesc analiticul pe măsură ce îl folosim, testindu-l, mișcindu-ne prin momente de eșec și înfăptuire. În acest sens, analiticul este proiectat, în mod intentionat, ca distribuit, partizan, tactic și relational. Este și opozitional, țintind către menținerea unui antagonism față de logica finantelor – în special în felul în care se dezvăluie prin dominația filantropitaliștilui și turnura sa socială. Nu este o coincidență că am situat acest gen de efort în contextul unui muzeu de artă din Miami. Secțoarele artistice, culturale și educațio-

**UNDERLYING MIAMI, A DÉRIVE-ATIVE:
SEA LEVEL RISE AND SETTLER FUTURITIES**
Rozalinda Borcila

Beginnings

In November 2017, Miami citizens with voting rights approved a \$400 million bond for climate resiliency adaptation in response to climate-change induced sea level rise. This is only a small portion of the price tag of the city's sea level rise plans, which varies from official estimates at \$900 million to analyst projections of \$20 billion. Infrastructural adaptation involving pumps, sea walls and the elevation of some metropolitan areas by 8-10 feet above grade – as well as the cultural and social management operations that would ensure the continued viability of Miami as financial capital of the Americas, tourist megadestination and playground of the rich and famous – have come to appear as inevitable as the sea level rise itself. So has the idea that the risks of imminent climate change must be mitigated by financial innovation, social impact investing and philanthropic capital.

Climate resiliency – which has been unfolding as a policy framework, discourse and imaginary – is structured around innovations in financial markets such as climate change derivatives, sea level rise futures and social impact bonds. These operations promise competitive rate of return on investment for philanthropic capitalists who finance climate resiliency by leveraging future "savings" in public expenditure in response to climate change. But how are these calculations organized? What is underlying the process of securitization and capitalization that reconfigures sea level rise as *investible*? How is that process organized; who has the ability to leverage the future, and *who will pay the returns*? What does the governance of sea level rise look like? How is resiliency financing, as an operational strategy of risk management, reconfiguring the spheres of economy, polity and culture?

Underlying is an ongoing experimental pedagogy/research/art project that considers the operational logics of climate futures finance as linked with the unfinished business of inscribing settler colonial jurisdiction upon native (wet)lands and the production of racialized life. It began with a 4-day summer intensive seminar I developed at the invitation of Gean Moreno, curator of education and programming at the Institute for Contemporary Art Miami.

The first phase of the seminar put together a reader, a series of discussions and exploratory learning walks that would focus on securitization in relation to the production of racialized life and indigenous dispossession. The next phase of the project will turn our attention to the specific forms of climate change securitization being proposed to finance climate change resiliency. The project attempts to gradually elaborate an analytic through which to explore emerging forms of sea level rise governance by considering what are the underlying bodies for the derivative forms they generate.

My goal was to make the road by walking – to build the analytic by using it, by testing it out, by moving through moments of failure and realization. In this sense, the analytic is intended as distributed, partisan, tactical and relational. It is also oppositional, directed at maintaining an antagonism to the logic of finance – particularly as it unfolds through the dominance of philanthropic capital and its social turn. It is not coincidental that I situated this kind of study in the context of an art museum in Miami. The art, culture and education

nal redefinesc regiunile metropolitane capitaliste prin angrenarea unor cantități de investiții ce pînă recent ar fi părut de neimaginat în „intervenții sociale inovative“. Vreau să sondez turnura socială din artă în relație cu turnura socială din finanțe, coincidența între interesului artiștilor și cel al finanțatorilor, precum și felurile în care acumularea de capital în condițiile securitizării socialului și a biosferei reconfigurează „clasa creativă“ în capitolul financiar cum este Miami. Voi am să iau în considerare că de investibilă este turnura socială în artă din perspectiva capitalului – și să abordez în mod explicit modurile în care astăzi artă angajată social este adesea dezarticulată de luptele politice care contestă relațiile structurale de putere ce produc crize sociale și ecologice, servind în schimb propulsia creordonării – de refacere a ordinii lumilor sociale și naturale în imaginea capitalizării.

Proiectul cuprindează o dimensiune analitică (un set de lecturi și o serie de discuții) cu preambuile de explorare sau „tururi de studiu“; deși distințe, aceste două forme se tulbură și se infiltrează una pe/în-alta. Setul de lecturi schițează patru genealogii sau căi: finanțe și rasializare (obligații pe bază de sclavi și investiții cu impact social); genealogii ale rezilienței (doctrina securității naționale, logicele operaționale ale managementului de risc financiar, știința ecosistemelor); probleme de suveranitate (suveranități indigene, jurisdicții coloniale și operațiunile colonizării); securitizarea biosferei (servicii de ecosistem, obligații cu impact social, *futures* de climat). Partea intrupătă a studiului nostru trasează o traекторie de la vest la est, între ocean și mlaștini strămtate – o mișcare de-a lungul infrastructurilor de rețele informative, a pompelor hidraulice care lucrează împotriva intruziunii apei sărate, locuri de reprezentare a „indianeității“, zone logistice, cariere de calcar și închisori. Acest ese funcționează ca un prim set de note pentru o analiză în curs de dezvoltare.

Lectură în patru căi #1: genealogii ale finanțelor rasiale

În „Bonded Life“ [Viață ca obligație], Zenia Keish și Justin Leroy analizează turnura socială în filantropital ce se manifestă cu vigoare după criza financiară din 2008 prin ascensiunea investițiilor cu impact social sau a-sa-zisele investiții *pay-for-success*. Marii guru ai afacerilor descriu crizele financiare, sociale și ecologice și suprapunerea lor ca „un moment în care sistemul capitalist este sub asediu“, văzind în finanțele sociale un mod de a „revigora capitalismul însuși“. Inovația financiară, la rîndul ei, este prezentată ca singura soluție pentru rezolvarea problemelor sociale stringente în urma restrîngerii (sau prăbușirii) sectorului public. În acest fel, imaginarul finanțelor sociale ascunde rolul jucat de puterile corporatiste și financiare în reconfigurarea sectorului public și în producerea crizelor sociale și ecologice și neagă natura structurală și rasializată a problemelor pe care pretinde că le abordează. În plus, finanțele sociale reprezintă anumite populații ca un risc social (ceea ce autorii numesc *populații subprime*) ce trebuie reconfigurate în oportunități, în active. Astfel, în loc să însemne un risc pentru ceilalți (pentru stat, pentru plătitorii de taxe sau poate chiar pentru întregul sistem financiar), acești subiecți pot fi reimaginati pentru că „merită să rîști cu ei, ca potențiale investiții ce pot produce profit sub forma unor viitoare dividende“.

Una dintre tehnologiile menite să transforme populații *subprime* în oportunități investibile este obligația de impact social (*social impact bond* – SIB). SIB și instrumentele asemănătoare motivează finanțarea privată a programelor publice de reabilitare socială ce au ca scop „rezolvarea problemelor sociale“ prin astăzisă ușurare a costurilor publice viitoare, justificând astfel platirea dividendelor din sectorul public către investitori privați. Transferul viitoarelor fonduri din sectorul public în dividende financiare se bazează pe construirea unor forme de calculare și de guvernare menite să supună toate aspectele vietii sociale acestor logici de calcul. Astfel, capitalul financiar „eticizat“ trebuie să se extindă într-o „putere socială mai largă“ care poate „reconcilia riscurile sociale prezente cu rezultate mai dezirabile în viitor“.

sectors are redefining capitalist metropolitan regions through the deployment of previously inconceivable amounts of investment in “innovative social interventions”. I want to probe the social turn in art in relation to the social turn in finance, the increasing coincidence in self-interest between artists and financiers, as well as the ways capital accumulation under conditions of the securitization of the social and of the biosphere are reconfiguring the “creative class” in financial capitals like Miami. I wanted to consider the investability of the social turn in art from the perspective of capital – and to explicitly address the ways socially-engaged art is often disarticulated from political struggles that challenge the structural relations of power producing social and ecological crises, and instead serves the drive to reorder – to remake the order of the social and natural worlds – in the image of capitalization.

The project pairs an analytical dimension (a reader and a series of discussion sessions) with exploratory field trips or “learning walks”; while distinct, these two modalities unsettle and seep into each other. The reader charted 4 genealogies or pathways: finance and racialization (slave bonds and social impact investing); genealogies of resilience as a policy analytic (homeland security doctrine, the operational logics of financial risk management, ecosystems science); questions of sovereignty (Indigenous sovereignties, settler jurisdictions and the operations of settlement); the securitization of the biosphere (ecosystems services, social impact bonds, climate futures). The embodied part of our study charted a pathway from West to East, between the ocean and the hemmed in wetlands – moving across infrastructures of informational networks, to hydraulic pumps against saltwater intrusion, sites of public “Indianness”, logistics zones, limestone mines and prisons. This essay functions as a first set of notes for an evolving analytic.

A Reader in Four Pathways #1: Genealogies of Racial Finance

In “Bonded Life”, Zenia Keish and Justin Leroy consider the social turn in philanthropic capital that manifests with increased vigor after the 2008 financial crisis through the rise to prominence of social impact or “pay-for-success” investing. Framing overlapping financial, social and ecological crises as a “moment when the capitalist system is under siege”, business gurus see social finance as a way “to rein-vigorate capitalism itself”. Financial innovation, in turn, is presented as the only solution to solving dire social problems in the wake of the receding (or failing) public sector. In this way, the imaginary of social finance obscures the role of corporate and financial power in reconfiguring the public sector and producing both social and ecological crises, as well as disavowing the structural and racialized nature of the problems supposedly addressed. Social finance also represents specific populations as a social risk (what the authors call *subprime populations*) which must be reconfigured as assets, so that rather than putting others at risk (the state, taxpayers or presumably the financial system as a whole) these subjects can be seen as “worth taking a risk on, as potential investments that can produce profit in the form of future dividends”.

One of the technologies meant to transform subprime populations into investible opportunities is the Social Impact Bond (SIB). The SIB and instruments like it incentivizes private financing of social rehabilitation programs intended to “solve social problems”, presumably by lessening the burden of future public costs, thus justifying investors being paid dividends by the public sector. The transfer of future public sector funds into financial dividends relies on building forms of calculation and forms of governing that can render all aspects of social life amenable to this calculative logic. Thus, “ethicalized” finance capital must expand into a “broader social power” that can “reconcile present social risks with more desirable futures”.

Financial innovations like the SIB are informed by the relationship between race, finance and transnational commodity flows that was forged in the expansion of the slave trade. The text considers a series of financial instruments, with particular emphasis on the emergence

Inovațiile financiare cum sănt SIB-urile sănt influențate de relațiile dintre rasă, finanțe și fluxurile transnaționale de mărfuri ce au fost modelate în extinderea comerțului cu sclavi în Statele Unite. Textul ia în considerare o serie de instrumente financiare create ca forme de creditare pentru stăpînii de sclavi, cu accent pe apariția obligațiunilor numite *slave bonds*, obligațiuni pe bază de sclavi. Stăpînii puneau ca garanții la bănci pământuri și sclavi și împrumutau înapoi o porțiune din valoarea estimată; băncile de proprietăți împachetau aceste împrumuturi (ipoteci), le transformau în active și vindeau investitorilor străini hîrtii de valoare asigurate de pachete de ipoteci pe bază de sclavi. Dar finantatorii europeni doreau un mod de a elimina riscurile de pierderi, de vreme ce produsele umane aflate la baza activelor erau „perisabile”. Astfel că în 1820 stăpînii de sclavi moșieri ai plantațiilor de zahăr și bumbac au convins guvernul statului Louisiana să emite hîrtii de tezaur în valoare de 2,5 milioane de dolari ca obligațiuni de stat ce asigură obligațiunile băncilor de proprietate (cu plata în 10 pînă la 15 ani, cu profit de 5%), garanție exprimată prin formula „asumării depline a creditării” de cetățenii statului. Intervenția statului a fost crucială ca acoperire împotriva pierderilor pentru investitori și în asigurarea că sistemul financiar în ansamblu nu va eșua. Banca britanică Baring Brothers a fost prima care a pus obligațiuni pe bază de sclavi pe piețele de valoare mobiliară europene; curînd, bănci comerciale din toată Europa vindeau titluri de valoare pe bază de sclavi în dolari americani, guldeni olandezi și lire sterline. În 1831, titluri de stat pentru obligațiuni de sclavi au început să fie emise de puterile legislative din Alabama, Arkansas, Mississippi și teritoriul Florida, finanțînd o expansiune masivă a creditului asigurat prin active bazate pe sclavi, care la rîndul său a permis creșterea comerțului intern cu sclavi din SUA cu 83% față de deceniul anterior.

Reconfigurată ca subiect al securității sub forma titlurilor de valoare, viața rasializată devinea astfel „o sursă posibil nelimitată de extracție de profit”, formînd baza pentru tehnici de calcul care au dăinuit dincolo de durata perioadei slaviei în Statele Unite și care vor putea fi extinse asupra oricărui aspect al vieții sociale.

Dick Bryan și Michael Rafferty² furnizează o privire de ansamblu utilă și ușor de înțeles a derivativei ca instrument financiar și formă socială în expansiune. În finanțe, derivativele sau derivativele – cum ar fi contractele cu anticipare sau *futures*, options sau swapurile – sănt contracte financiare derivate dintr-un „lucru” ce se definește ca fiind la bază sau *underlying* (ce poate fi marfă, instrument financiar, index etc.) și care este descompus în atribute cuantificabile ce fluctuează în timp. Cei care tranzacționează derivativele nu intră în posesia bazei; în schimb, ei cumpără și vînd pariuri pe viitoarele fluctuații ale atributelor, care în argou financiar se exprimă ca tranzacție expusă la risc sau tranzacționarea tendințelor în perceptia riscului. Tocmai prin faptul că sănt văzute prin prisma riscului, tot mai multe aspecte ale vieții sociale și ale biosferei devin reconfigurabile ca active la bază – dezasamblate într-un set de atribute, su-puse cuantificării și indexării, aggregate și apoi feliate conform gradului de risc sau probabilitate, astfel că pînă și cele mai mici diferențiale și fluctuații (pe diferențe piete și la momente diferențite) devin oportunități pentru pariuri la cote mari.

Retorica este că piata de instrumente financiare derivate permite transferul riscurilor de la cei care nu îl pot suporta la cei dispuși să speculeze – în cazul SIB-urilor, un transfer de risc de la stat și de la cetățenii ce cotizează taxe la finanțatori și investitori. Dar această retorică are scopul de a ascunde rolul statului ca principal garant și de a mușamalaiza transferul de risc de la finantator la corporile ființelor umane rasializate.

În 1830, bumbacul muncit de sclavi în teritoriile Statelor Unite devine materialul brut care alimentă revoluția industrială globală; nu doar că era cea mai tranzacționată marfă din lume, dar fluxurile de venituri din obligațiuni de sclavi erau folosite pentru a asigura afaceri dincolo de comerțul cu sclavi. Transformarea economiei mondiale era condusă de biciul stăpînului. Această analiză consideră posedarea în pro-

of slave bonds, which were created as forms of credit for slave owners. Slave owners pledged land and slaves as “bonded” assets to banks and borrowed back a portion of the assessed value; property banks then bundled those assets, collateralized them, and sold slave-mortgage-backed securities to foreign investors. But European financiers wanted a way to hedge against loss, since the human assets underlying the securities were “perishable”. So in the 1820s sugar and cotton slavers convinced the Louisiana legislature to back \$2.5 million in bank bonds (due in ten to fifteen years, bearing five percent returns) with the full “faith and credit” of the people of the state. The intervention of the state was crucial in hedging against investor loss and also in ensuring the financial system itself would not fail. The British bank Baring Brothers was the first to market slave bonds on European securities markets; soon merchant bankers across Europe marketed slave-backed securities in American dollars, Dutch guilders, and English pounds sterling. By 1831, slave bonds were also being issued by the legislatures of Alabama, Arkansas, Mississippi, and the Florida Territory, funding a massive expansion of slave-backed credit, which in turn allowed the US domestic slave trade to surge by 83% in the 1830s over the previous decade.

In becoming subject to securitization, racialized life became “a potentially limitless source of profit extraction”, as well as underlying forms of calculation that would outlive the slave trade and could be applied to every aspect of social life.

Dick Bryan and Michel Rafferty² provide a useful and understandable overview of the derivative as a financial instrument and expanding social form. In finance, derivatives – such as futures, options or swaps – are financial contracts derived from an underlying “thing” (commodity, financial instrument, index) which is broken up into quantifiable attributes that fluctuate in time. Traders of derivatives do not take possession of the underlying: instead, they buy and sell wagers on the future fluctuation of the attributes, which in financial parlance is expressed as trading in exposure to risk or trading on trends in risk perception. It is precisely by being reframed as “risky” that more aspects of social life and of the biosphere are increasingly becoming reconfigured as an underlying asset – broken up into a set of attributes, subjected to quantification or indexing, aggregated and then cut into tranches across levels of risk or probability, such that even the smallest differentials and fluctuations (in different markets or at different times) become opportunities for high-stakes wagers.

The rhetoric is that derivative markets allow for the transfer of risk from those who cannot bear it to those willing to speculate – in the case of SIB’s, a transfer of risk from governments and taxpayers to financiers and investors. But this rhetoric is meant to disavow the role of the state as ultimate guarantor and to obscure the transfer of risk from financiers onto the bodies of racialized human beings. By the 1830s, the cotton that enslaved people grew in the US territories had become the raw material that powered the global industrial revolution: it was not only the most widely traded commodity in the world, but income streams from slave bonds were used to underwrite enterprises far beyond the slave trade. The transformation of the world economy was being driven by the slaver’s whip. This analysis takes settler possession of land – settler property to be then securitized and leveraged on financial markets – as already given or self-evident. But settler-owned property had to be produced and exerted against indigenous sovereignties by capitalizing indigenous lands. The reallocation of risk via the intervention of the settler state – from investors and enslavers to the slaves themselves – moves through cycles of indigenous genocide and removal that are missing from this analysis. The expansion of chattel slavery into the peninsula that became the state of Florida provides a counter to this omission.

The justification of American interest and armed invasion into Indigenous lands that were nominally under Spanish rule – the territory named La Florida – was twofold: slave plantation agriculture in US territories to the north were rapidly depleting land of its nutrients;

prietate a pământurilor de către coloniști ca fiind un fapt împlinit, evident – proprietate care urma doar să fie securizată și mobilizată pe piețele financiare. Dar proprietatea coloniștilor trebuia mai întîi să fie produsă și exercitată împotriva suveranităților indigene prin capitalizarea pământurilor indigene. Reallocarea riscului prin intervenția statului colonial – de la investitorii și stăpîni de sclavi la sclavii însăși – se realizează prin cicluri de genocid indigen și extirpare care lipsesc din această analiză. Expansiunea sclaviei în peninsula Florida furnizează o ripostă acestei omisiuni.

Justificarea interesului și a invaziilor armate americane în ținuturile indigene sub stăpînire spaniolă – teritoriul numit La Florida – era dublă: agricultura pe plantațiile de sclavi din teritoriile Statelor Unite la nord de Florida seca în mod accelerat pământurile de nutrienți; în același timp, peninsula devine refugiu pentru sclavi eliberați și evadați, ale căror legături cu marile populații indigene nesubordonate amenințau chiar securitatea sclaviei ca instituție. Sub pretextul că recuperează milioane de dolari de „proprietate care s-a furat pe ea însăși” în La Florida, invazia și ocuparea americană au declarat posesia legală a teritoriului în 1821, dar aveau să se confrunte cu cele mai mari și extinse insurecții indigene și rebeliuni ale sclavilor din istoria alcăturii Statelor Unite. Pentru a fi asigurată, ocuparea depindea de producerea proprietății deținute de coloniști în pămînt pentru marile plantații de zahăr și bumbac, care la rîndul lor erau asigurate cu titluri de valoare de sclavi garantate de obligațiuni de stat emise de guvernul teritoriului Florida.

Angajamentul nostru pe durata proiectului este să căutăm mereu trupurile pe baza cărora se construiesc aceste finanțări și care vor fi forțate să plătească – populații rasializate, modurile de viață, sistemele sociale și biologice, precum și suveranitățile ce sănt reconfigurate ca active la bază pentru capitalizare și care astfel devin ultimi purtători ai riscurilor. Prin dezvoltarea unei analitici care privește capitalizarea și piețele financiare din perspectiva de la bază, scopul nostru este să fim atenți la procesele de genocid și ecocid care sănt declanșate pentru a extrage profit – așa cum a rezumat un participant la seminar, artistul și activistul miccosoake Houston Cypress, să urmărim atent felul în care „aceste sisteme de extracție mută riscul asupra corporilor de la bază: negre, de culoare și Mama-Pămînt”.

Lectură în patru căi #2: genealogii ale rezilienței

A doua fază a discuțiilor privea creșterea importanței discursului rezilienței în mai multe arene – de la managementul resurselor naturale și adaptarea la schimbări climatice, la finanțe internaționale, analiză de risc corporatistă, planificare urbană, securitate națională, sănătate publică și psihologia traumei. Jeremy Walker și Melinda Cooper³ urmăresc genealogiile conceptului de reziliență de-a lungul mai multor traectorii. Textul lor localizează originile științei rezilienței în formulările lui C. S. Holling de reziliență ecologică, înțeleasă ca abilitatea ecosistemelor de a rămîne coerente – și în mod specific de a rămîne productive – chiar și în condiții de instabilitate extremă. Acest lucru implică o abordare a managementului de risc ce recunoaște limitele cunoașterii predictive și caută să „proiecteze sisteme ce pot absorbi și acomoda evenimente viitoare în orice formă neașteptată se vor prezenta acestea”. Holling dezvoltă o teorie comună a dinamicii ecosistemelor și a sistemelor sociale, teoretizare bazată pe descrierea amîndurora prin conceptul de capital, pe care el îl definește ca „potențialul unui sistem dat care este susceptibil la schimbare“.

Fuzionarea sferelor biologice, financiare și sociale devine și mai radicală în gîndirea economistului Friedrich Hayek, care teoretează piețele de capital ca sisteme ecologice complexe. Pentru Hayek, piețele sănt atât radical libere de limite exterioare și de legi transcendentale, cît și înzestrate cu reziliență, ce se manifestă prin puterea de a face legi – o putere generată prin exercițiu libertății pieței și al cărei subiect devin toate celelalte instituții sociale. Hayek cere un proiect care să refacă toată viața

meanwhile, the peninsula had become a refuge for escaped and freed slaves, whose increasing ties with large and insubordinate Indigenous populations threatened the security of chattel slavery as a whole. Under pretext of recovering millions of dollars of “property that had stolen itself” to La Florida, the American invasion declared legal possession of the territory in 1821, but would face the largest and most protracted indigenous insurrection and slave rebellion in the history of the making of the United States. The project of securing occupation hinged on producing settler-owned property in land for large-scale sugar and cotton plantations, which in turn was underwritten by slave-backed securities and guaranteed with bonds issued by the government of the Florida Territory.

Our commitment for the duration of the project is to always try to look for the underlying bodies that are made to pay – the racialized populations, lifeways, social and biological systems as well as sovereignties that become reconfigured as underlying assets for capitalization and thus become the ultimate risk absorbers. In developing an analytic that views capitalization and securitization from the perspective of the underlying, our goal is to attend to the processes of genocide and ecocide that are deployed to extract profit – as seminar participant, Miccosukee artist and activist Houston Cypress, summarized, to attend to how “these systems of extraction defer risk to the underlying bodies: Black & Brown & Our Mother Earth”.

A Reader in Four Pathways #2: Genealogies of Resiliency

The second phase of discussions concerned the rise to prominence of the discourse of resilience across a broad range of arenas – from natural resource management and climate change preparedness, to international finance, corporate risk analysis, urban planning, national security, public health and the psychology of trauma. Jeremy Walker and Melinda Cooper³ trace the genealogies of resilience along several trajectories. Their text locates the origins of resiliency science in C. S. Holling’s formulations of ecological resilience, understood as the ability of ecosystems to remain coherent – and specifically to remain *productive* – even under conditions of extreme instability. This informs an approach to risk management that recognizes the limits of predictive knowledge and seeks to “design systems that can absorb and accommodate future events in whatever unexpected form they may take”. Holling develops a common theory of the dynamics of ecosystems and social systems based on describing both through the concept of capital, which he defines as “the potential of a given system that is available for change”.

Economist Friedrich Hayek’s theorizing of markets as complex ecological systems even more radically conflates the biological, financial and social spheres. For Hayek, markets are both radically free of external limits and transcendental laws, as well as endowed with resiliency which manifests in the immanent law-making power generated through the exercise of market freedom – a power to which all other social institutions become subject. Hayek calls for a project that would remake all of social life “in accordance with the self-organizing dynamic of the market”, a project in which “he enlists the institutions of the state even in their most authoritative expressions”. A resiliency perspective becomes dominant as a framework for crisis management in financial markets after the 2007–2008 credit crisis. Even as models of calculability govern the design of derivatives trading instruments, central bankers and policy consortia comprised of financial risk analysts from the world’s most influential financial institutions are increasingly turning to complex ecosystems theory, disavowing the needs for regulation of financial markets in favor of improving the resilience of the financial system as a whole.

The concept of infrastructure resiliency is linked with critical infrastructure security, first deployed in US security policy after the oil crisis of the 1970s and subsequently emerging as a policy framework and national security concern during Bill Clinton’s administration – a period of intense privatization of public infrastructure services. This process of privatization was, much like SIB’s and climate derivatives,

socială „în acord cu dinamica autoorganizată a pietei”, un proiect în care „recrutează instituțiile statului chiar și în cele mai autoritare expresii ale sale”.

Reziliența devine dominantă ca mod de lucru pentru managementul de criză în piețele financiare după criza de credite din 2007–2008. Chiar și pe măsură ce modelele de calculabilitate guvernează emisarea instrumentelor de tranzacționare a derivativelor, bancherii centrali și consorțiile politice alcătuite din analiști de risc finanțier de la cele mai influente instituții financiare din lume nu recunosc nevoia de reglementare a piețelor financiare și pledează în schimb în favoarea îmbunătățirii rezilienței sistemului finanțier ca întreg.

Conceptul de reziliență a infrastructurii este legat de securitatea infrastructurii critice, pus în practică pentru prima dată în Statele Unite după criza petrolierului din anii 1970 și apoi stabilit ca un cadru politic în timpul administrației lui Bill Clinton – o perioadă de privatizare intensă a infrastructurilor publice. Procesul de privatizare a fost, precum SIB-urile și derivativele climatice, justificat retoric ca un răspuns la eșecurile sectorului public, dar a fost de fapt condus de imperativul „creării unor piețe financiare secundare pentru tranzacționarea datorilor securitizate ce se nasc din însăși privatizarea infrastructurii”. Astfel, reziliența infrastructurii critice aduce împreună într-o singură optică a pregătirii pentru risc ceea ce pînă atunci erau arene separate: amenințarea militară, tulburările sociale, dezastrele naturale, avarile operaționale și eșecul arhitecturii sistemelor financiare. Această comasare avea să fie instituționalizată mai departe prin formarea Departamentului Securității Naționale, o reconfigurare a autorității de reglementare de la sectoarele civile (transport, siguranță și sănătate publică, protecția mediului, răspuns la dezastre și telecomunicații) în nou-formatul sector logistic și de securitate al războiului împotriva terorii.

Doctrina securității naționale a Statelor Unite reafirmă centralitatea rezilientei ca imperativ strategic și psihologic ce integrază armata, arenele ecosistemice și financiare, formând esența unei permanențe „cultiuri a pregătirii” ce recunoaște acceptarea riscului de posibilități catastrofice ca „o condiție permanentă”. Cultura pregătirii nu imaginează niciun sfîrșit al stării de urgență: reziliența devine astfel un principiu de organizare fundamental.

Reziliența a devenit noțiunea dominantă folosită de capitalism în contextul schimbării de mediu, fiind instituționalizată printr-o serie de forme organizaționale cum ar fi The Stockholm Resilience Centre, una dintre cele mai importante legături dintre cercetarea climatică și modelarea acordurilor climatice multilaterale și a convențiilor de mediu în arena politicilor de dezvoltare internațională. Reziliența este un mijloc de măsurare a abilităților populațiilor de a se adapta și a supraviețui în condiții care suprapun presiunile ecosistemelor slăbite cu cererile piețelor financiare și impe-

A Reader in Four Pathways #3: Problems of Sovereignty

Since 2007, a project called the *River of Grass Greenway* (ROGG) has been promoted for development in South Florida. It proposes a new recreation and transportation corridor across the Everglades wetlands, a bike and walking path that would allow south Floridians to "really experience" the Everglades, to "slow down, hear the sounds, breathe in the scents, feel the breeze". The project would "foster an appreciation of our Everglades while we protect them for generations to come". In many ways this is a by now familiar neoliberal articulation of ecotourism and green capitalism as a solution for ecosystems made fragile by tourism and development. It also startlingly illustrates the ways in which "embodied experience", that links appreciation with stewardship, moves through settler possession.

In today's remaining Everglades wetlands, on the edge of the Miami metropolitan region, three distinct forms of indigenous nationhood continue to be asserted: The Miccosukee Tribe of Indians of Florida, The Seminole Tribe of Florida and an older, traditional nation that is not recognized by the US Government and is known in English alter-

rhetorically justified as a response to the failures of the public sector, but was driven by the imperative of "creating secondary financial markets for trading in the securitized debts arising from the infrastructure privatization itself". Critical infrastructure resiliency thus brings together within a single optic of risk preparedness what were until then separate arenas: military threat, social unrest, natural disaster, operational failure and the failure of financial systems architecture. This conflation would be further institutionalized in the formation of the Department of Homeland Security, a reconfiguration of regulatory authority from civilian sectors (transportation, public health and safety, environmental protection, emergency response, telecommunications) to the newly-formed logistics/security sector of the war on terror.

US Homeland Security doctrine reasserts the centrality of resilience as a strategic and psychological imperative that integrates military, ecosystemic and financial arenas, forming the essence of a permanent “culture of preparedness” that recognizes an acceptance of the risk of catastrophic possibilities as “as a permanent condition”. The culture of preparedness envisions no end to emergency; resilience becomes therefore a fundamental organizing principle. Resilience has become the dominant framework of climate change capitalism, institutionalized in a series of organizational forms like The Stockholm Resilience Centre, one of the most important links between climate research and the shaping of multilateral climate agreements and environmental conventions in the arena of international development policy. Resiliency has become a means to measure different populations’ ability to adapt and survive to conditions that link the stresses of depleted ecosystems with the demands of financial markets and global security concerns. Thus, the “risk” or threat represented by those who are not resilient is routinely viewed as a security threat, and increasingly linked with fear of migration and social unrest. The adaptive models of resource management offered by resiliency science have been amenable to approaching the depletion of ecosystems as a global security problem, the solution to which is the securitization of the biosphere: defining and quantifying ecosystems services that can be priced and traded on financial markets.

Institutions like the Stockholm Resiliency Centre, the United Nations Development Programme, the World Bank and the World Resource Institute have been instrumental in developing new forms of socio-ecological governance that make territories in the Global South, particularly indigenous territories amenable to securitization. Thus, lands and waters that are calculated as maintaining a net absorption of carbon (like old growth rainforests, for instance (under climate discourse "carbon sinks")) are reconfigured as underlying assets, seized from indigenous communities in order to be officially "managed" per international climate agreements.⁴

Lectură în patru căi #3: probleme de suveranitate

Incepînd din 2007, un proiect numit *Drumul verde al rîului de iarba*, *River of Grass Greenway* (ROGG), este promovat pentru a fi dezvoltat în Florida de Sud. Propune un nou corridor de transport și recreație prin terenurile măștinoase Everglades, un drum asfaltat pentru pietoni și bicicliști ce le va permite locuitorilor din Florida de Sud să „simtă cu adevărat” parcul național Everglades, „să încetinească, să asculte sunetele, să adulmece miresmele, să simtă briza”. Proiectul ar „stimula aprecierea pentru Everglades al nostru pentru a-l proteja pentru generațiile viitoare”. Astă amintește deja o familiară articulare neoliberală a eoturismului și capitalismului verde ca soluție pentru ecosistemele fragilizate de turism și dezvoltare. Însă este și un exemplu uluitor al modurilor în care „simtirea”, care leagă aprecierea de projeare, trece prin momentul posesiei coloniale.

În ceea ce a mai rămas azi din ținuturile mlăștinoase Everglades, la marginea regiunii metropolitane Miami, continuă să fie manifestate trei forme distincte de suveranitate indigenă: Tribul de Indieni Miccosukee din Florida, Tribul Seminole din Florida și un popor mai vechi, tradițional, care nu este recunoscut oficial de guvernul SUA și poartă mai multe nume în engleză, cum ar fi *The Independents* [*Independentii*], popoarele aborigene ale nației Miccosukee Simanolee sau popoarele aborigene ale nației originale Miccosukee Simanolee. Bătrâni miccosukee simanolee și membrii comunității au contestat ROGG ca fiind un proiect nelegitim și ecogenocidal ce violează legea naturală inherentă în pămînt. Condușă de Ishagape (Bobby C. Billie), conducător spiritual tradițional și bătrân al clanului, o coalție de tribali, dar și independenți, împreună cu aliații nonindigeni, a inițiat o campanie de succes pentru a opri ROGG; această dinamică a structurat și lupta din toată peninsula împotriva conductei de gaze naturale Sabal Trail. În luptele lor împotriva proiectelor de infrastructură, Ishagape (Bobby C. Billie) și popoarele aborigene ale nației Miccosukee Simanolee au manifestat înțelegeri ale unei ordini legale și suveranități ce au perturbat și denaturalizat istoriile coloniale și afirmarea suveranităților coloniale în interiorul și dincolo de granitele de azi ale Everglades.

Am aflat că noțiunile noastre de suveranitate sînt limitate la forme de autoritate politică derivate din Iluminism și din Întelegerea europeană a pămîntului ca teren, ca proprietate. Păream pregătiți să înțelegem suveranitatea indigenă doar în măsură în care se articulează în practicile legale ale statului-națiune, în contextul dat de curți de justiție și legislaturile statului colonial. Acesta este cazul sistemului tribal și de rezervație, o formă de organizare politică și teritorială impusă de guvernul SUA popoarelor native⁵ – un sistem adoptat în mod coercitiv de unele comunități indigene din peninsula. O comunitate s-a supus și s-a încorporat ca entitate legală formînd Tribul Seminole din Florida, Inc., recunoscut de guvernul SUA în 1957. În 1962, alt grup a urmat exemplul și a devenit Tribul de Indieni Miccosukee din Florida, Inc. Dar multe comunități indigene din Florida au refuzat să adopte moduri de guvernare, sisteme legale și relații cu pămîntul impuse de statul colonizator, menținînd o societate bazată pe ordini legale indigene. Acest grup a devenit cunoscut în engleză ca *The Independents* sau popoarele aborigene ale nației Miccosukee Simanolee. Adresa Consiliului Miccosukee Simanolee declară o suveranitate indigenă nerestriționată la rezervații sau terenuri tribale și nu se articulează în sistemul legal colonial sau în oricare dintre formele și discursurile sale. În schimb se declară ca forma de suveranitate inherentă pămîntului și în propria creație din pămînt a popoarelor indigene; aşadar precedă – dar și depășește și înlătură – cadrul colonial. „Darul creatořilor este în noi și este: modul nostru de viață și legea naturală și creația lui, care

nately as the Independents, the Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples or the Original Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples. Miccosukee Simanolee Elders and community members challenged the ROGG as an illegitimate and ecocidal project that violates the inherent Natural Law of the land. Under the leadership Ishagape (Bobby C. Billie), traditional spiritual leader and clan Elder, a coalition of tribal and nontribal people, together with non-Indigenous allies, came together to mount an ongoing successful campaign to stop the ROGG, a dynamic which also informed the peninsula-wide struggle against the Sabal Trail natural gas pipeline. The understandings of legal order and sovereignty that were asserted by Ishagape (Bobby C. Billie) and the Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples in their struggles against these infrastructure projects repeatedly disrupted and denaturalized settler historical narratives and the assertion of settler sovereignties within and beyond the boundaries of today's Everglades.

In our seminar we read an address written by the Council of the Original Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples which speaks directly to and against US settler authority and asserts a type of Indigenous sovereignty that we found challenging, even impossible to understand.

We found that our notions of sovereignty are limited to Enlightenment-derived forms of political authority and European understandings of land as property. We seemed equipped to make sense of Indigenous sovereignty insofar as it articulates within nation-state legal practices, engaging settler state courts and legislatures. This is the case with the tribal and reservation system, a form of political and territorial organization that was imposed by the US government upon native peoples⁵ – a system that some of the Indigenous communities of the peninsula adopted under coercion. One community incorporated as the Seminole Tribe of Florida, Inc., recognized by the US government in 1957. In 1962 another group followed suit and incorporated as the Miccosukee Tribe of Indians of Florida, Inc. But many indigenous people in Florida refused to adopt modes of government, legal systems and relations to land imposed by the settler state, maintaining instead a society based on an Indigenous legal orders. It is this group that came to be known in English as the Independents or the Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples.

The address by Council asserts an indigenous sovereignty that is not restricted to reservation or tribal lands, and does not articulate within the settler colonial legal system or any of its forms and discourses. What is asserted instead is a form of sovereignty that is inherent in the land and in the very creation of Indigenous people from the earth; it therefore precedes – but also exceeds and supersedes – the settler colonial framework. ‘The Creators’ Gift is in us, which is: Our Way of Life and the Natural Law and all his Creation, which is: The Air, the Water, the Trees, the Plants, the Animals, the Fish, the Birds, the Reptiles, the Insects and all the others, and for that reason we cannot accept other peoples’ way of life or their man-made laws.’ The Council challenge the name Seminole, which is almost universally used to designate native peoples in Florida: “they gave names to our people according to what they thought they heard. But it is not the way we talk, and it is not the language we call ourselves. It is not the true names...” They also challenge the Eurocentric consensus of historians, anthropologists and ethno-linguists according to which today’s “native Americans” of Florida emerged from a process of ethnogenesis from various groups, particularly those arbitrarily labeled “Creeks” by the 17th century English colonists, who migrated into Florida in the 18th century – after all the peoples who were Indigenous to the peninsula either became extinct or left at the end of the Spanish occupation. Instead, the Council asserts that the Miccosukee Simanolee are the original people of the peninsula. ‘The Simanolee People did not come from the Creek. They came from the Earth, and the Law we follow comes from the Creator Himself at the beginning of the Creation of Life.’ “These are the grounds of our ancient relatives and of the Miccosukee Simanolee people who died

este: aerul, apa, copaci, plantele, animalele, păsările, reptilele, insectele și toate celelalte și din acest motiv nu putem accepta modurile de viață ale altor oameni sau legile făcute de ei." Consiliul contestă numele Seminole, care este folosit pentru popoarele native din Florida: „au dat nume popoarelor noastre în funcție de ceea ce auzeau. Dar noi nu vorbim așa și nu este limba pe care o folosim. Nu sînt numele noastre adevărate...“ Ei mai contestă și consensul eurocentrist al istoricilor coloniști, antropologilor și etnolingviștilor, conform cărora „americanii nativi“ din Florida zilelor noastre s-au format printr-un proces de etnogeneză a diferitelor grupări, în particular cele numite arbitrar creeks de coloniștii englezi din sec. XVII, care au migrat în Florida în sec. XVIII – la urma urmei, popoarele indigene peninsulei fie au suferit o extincție, fie au plecat la sfîrșitul ocupației spaniole. În mod contrar, Consiliul declară că miccosukee simanolee este poporul originar al peninsulei. „Popoarele simanolee nu vin din creek. Ele vin din pămînt și legea pe care o urmărmă vine de la creator însuși la începutul creației vietii.“ „Aici este tărîmul ruelor noastre din vecie și al popoarelor miccosukee simanolee care au murit pentru noi. Sînt popoarele popoarelor noastre. Încă sîntem aici. Nu ne puteți separa.“

Această declarație remarcabilă are implicații pentru aplicarea legilor SUA în sensul doctrinei legale *equity*, care acordă unele drepturi grupurilor indigene care pot dovedi ocuparea de durată și neîntreruptă a teritoriilor lor, drepturi cum ar fi: repatrierea rămășițelor umane, proprietatea asupra artefactelor arheologice și în anumite cazuri acces la locuri sfinte sau semnificative din punct de vedere cultural, recoltarea plantelor medicinale etc. Dar această declarație nu urmărește obținerea drepturilor comunităților indigene conform statului colonial și legilor sale. În schimb, declară o ordine legală numită „Legea făpturilor umane“ sau „Legea naturală a acestui pămînt“ – care nu guvernează oamenii, pămînturile, aerul, apa, copaci, plantele, viața nenăscută și aşa mai departe, ci este în schimb înscrisă prin ele ca un sistem de relații între oameni, nonoameni și mai-mulț-ca-oameni. Consiliul subliniază obligațiile coloniștilor statomniți, care sînt descriși ca imigranți ilegali neinvitați și recent ajunși, în cadrul ordinii legale ce reiese din acest sistem de relații: „aveți o obligație față de noi,

for us. These are the people of our people. We are still here. You cannot separate us from them.“ This astonishing statement has implications for the application of US law in terms of the legal doctrine of equity, which designates some rights to indigenous groups that can prove enduring and uninterrupted occupation of territory: repatriation of human remains, ownership over archeological artefacts, and in some cases access to culturally significant or sacred sites for ceremonial use, harvesting of medicine etc. But this statement is not directed at securing rights for indigenous people according to the framework of the nation state and its laws. Instead, it asserts a legal order referred to as "Law of the Human Beings" or "Natural Law of this Land" – that does not govern the people, the land, air, water, trees plants, unborn life and so on but is instead inscribed within them as a system of relations between humans, nonhumans and more than humans. The Council asserts the obligations of settlers, which are described as the newly arrived and uninvited illegal immigrants, within the legal order inherent in this system of relations: "You have an obligation to Us, the Original Aboriginal Indigenous People of this Land, And, You have an obligation to Them, the Unborn Life, and to all the other Life: the Water, the Air, the Trees, the Plants, the Grasses, the Rivers, the Streams, the Oceans, the Animals, the Fish, the Birds, the Insects, the Reptiles, and all the others."

For us to engage Indigenous sovereignties and legal orders articulated this way would require what Fiona Nicoll⁶ has called "an embodied recognition that we already exist within Indigenous sovereignty". Here is where our seminar conversations become stuck – this encounter becomes for us, as Irene Watson anticipated, a "ground of impossibility". The "constitutively indefinable quality of Indigenous sovereignty for non-Indigenous people"⁷ allows for a peculiar disavowal – our difficulty in understanding what it translates into a denial of its existence, into evidence of its nonexistence. This enables a process of reproducing the conditions that prohibit indigenous sovereignty from actualizing itself. There is more here than merely a psychic block; it is part of an extensive, complex and self-interested process that reproduces the deferral of indigenous sovereignties

oameni indigeni de pe aceste pămînturi și aveți o obligație față de ei, viața nenăscută și toată cealaltă viață: apa, aerul, copaci, plantele, ierburile, rûurile, curentii, oceanele, animalele, păsările, insectele, reptilele și toate celelalte“.

Pentru ca să înțelegem ce înseamnă suveranitatea indigene și ordinea legală articulată în acest mod ar fi necesară ceea ce Fiona Nicoll⁶ a numit „o recunoaștere asumată a faptului că noi ne aflăm deja în interiorul suveranității indigene“. Aici se împotmolește conversațiile seminarului – întîmpină, cum anticipă Irene Watson, „un tărîm al imposibilității“.⁷ „Caracterul constitutiv indefinibil al suveranității indigene pentru nonindigeni“⁸. ne îngăduie o stranie dezavuare – dificultatea noastră de a înțelege ce este, se traduce într-o negare a existenței sale, într-o dovadă a inexistenței. La rîndul său, această dezavuare reproduce condițiile ce nu permit suveranitatea indigene să se actualizeze pe sine însăși. Aici este vorba de mai mult decât un blocaj psihic; este parte dintr-un proces extins, complex și autointeresat ce reproduce suspendarea suveranităților indigene și reafirmarea suveranității coloniale ca fiind normală și dată în experiențele de zi cu zi. Intelectuala chickasaw Jodi A. Byrd a numit această condiție politică, socială și psihologică agnozie colonială.⁹

Irene Watson argumentează că, în calitate de popoare neindigene, tocmai cu acest tărîm al imposibilității ar trebui să începem în confruntarea noastră cu modurile în care suveranitatea colonială a devenit naturalizată, atât ca structură, cât și ca hegemonie trăită în experiența zilnică. Mark Rifkin¹⁰ se referă la „un simț comun al statoniciilor“ atunci când teoretează modul în care colonizarea – „exercitarea controlului asupra popoarelor și pămînturilor native de către nonnativi“ – este structurată de legi, politici și proceduri, dar este de asemenea prezentă și ca „o structură de simțuri“ ce saturează experiențele de zi cu zi fără să fie „prezentă pentru coloniști ca un set de propunerii politice sau ca un proiect specific imperial de depozidare“. În acest fel, modalitățile coloniștilor de percepție a locului său caracterizate de o relație de nonrelație cu reproducerea zilnică a suveranității coloniale, în sensul că „au forma politicilor și legalităților statonicii“, dar [...] nu se referă la ele ca atare în mod specific sau la efectele asupra popoarelor indigene“.

while reaffirming settler sovereignties as normal and given in everyday experiences. Chickasaw scholar Jodi A. Byrd has called this political, social and psychic condition a settler agnosia.⁹

Irene Watson argues that as non-indigenous peoples it is precisely with this ground of impossibility that we should begin a confrontation with the ways settler sovereignty has become naturalized, both as a structure and as a lived hegemony in everyday experience. Mark Rifkin¹⁰ refers to a "settler common sense" in theorizing the ways settlement – "the exertion of control by non-Natives over Native people and lands" – is structured by laws, policies and procedures, but is also present as a "structure of feeling" that saturates everyday experiences while not being "present to settlers as a set of political propositions or as a specifically imperial project of dispossession". In this way, settler perceptual engagements with place are characterized by a relation of nonrelation to the everyday reproduction of settler sovereignty, in that they take "shape around the policies and legalities of settlement but . . . do not specifically refer to them as such or to their effects on Indigenous peoples". Revisiting the imaginary of the ROGG proposal, Rifkin's understanding of settler common sense allows us to consider how the call to greater intimacy with our place of inhabitance functions to "reaffirm, normalize and propel settlement as the 'ready-made' against which new information, sensation, experience affectively is managed". Embodied experiences of "nature" both arise from, and efface, the "jurisdictional claiming of . . . space as against geopolitical claims by other polities, specifically Native peoples". The long and complex confrontation between Indigenous people and supporters of the ROGG made this salient. Even given a statist formulation of Indigenous sovereignty, the united opposition of tribal and nontribal Indigenous communities to the ROGG should have halted the project swiftly, given that its pathway crosses tribal lands upon which tribal governments have jurisdiction. But this Indigenous opposition was met, in session after session of impassioned testimony, by settler accounts of a "love of the Everglades" that were intended to bracket questions of jurisdiction and open up instead to a horizon of possibility for self-actualization that would enable us all to form the proper

Walk along the tracks (stills from video by Kat Duersterhaus)

Recitind imaginarul propunerii ROGG, înțelegerea lui Rifkin a simțului comun al coloniștilor ne permite să luăm în calcul cum apelul la o intimitate mai strânsă cu locul vietării noastre funcționează pentru a „reafirma, normaliza și stimula statornicirea coloniștilor ca un *ready-made* în relație cu care noi informații, senzații și experiențe sănătate gestionate afectiv”. Experiențele încorporate ale „naturii” sănătate sunt născute din, și totodată ascund, „revendicările jurisdicționale asupra [...] teritoriului împotriva reveniștilor geopolitice ale altor entități, în particular ale popoarelor native”. Confruntarea complexă și îndelungată dintre popoarele indigene și suporterii ROGG face ca acest lucru să fie frapant. Chiar și în cazul unei formulări statiste a suveranității indigene, opozitia unită a comunităților indigene tribale și nontribale fată de ROGG ar fi trebuit să opreasă rapid proiectul, având în vedere că traectoria sa taie ținuturi asupra cărora guvernele tribale au jurisdicție. Însă opozitia indigenă a fost confruntată, în sesiuni după sesiuni de mărturii pasionale, de declarări de dragoste ale coloniștilor pentru Everglades, menite să pună între paranteze problematica geopolitică a suveranității, pentru a deschide în schimb un orizont al posibilității de autoactualizare care ne-ar permite nouă tuturor să formăm resursele etice potrivite pentru a răspunde degradării ecologice și problemelor schimbării climatice.

Metodologia seminarului nostru combină lecturi analitice cu excursii și alte moduri de cercetare implicată, afectivă. Această secțiune introduce necesitatea de a denaturaliza reproducerea suveranității coloniale – nu doar prin mecanismele legalităților, structurilor administrative și logicilor de calcul ale guvernării coloniale, dar și prin operațiunile perceptiilor, senzațiilor și dispozițiilor încorporate ce reproduc sensul comun al colonizării în viața de zi cu zi. În Florida, simțul comun al coloniștilor se alimentează și dintr-o „ipoteză repetată atât de des, încât a devenit axiomatică”: că indigenii din zilele noastre sănătate sunt ajeni aici din sec. XVIII. Astfel se formează baza unei puternice imaginații și experiențe de indigenitate și apartenenței coloniștilor. Transmiterea unor asemenea „orientări afective” – senzația de apartenență, de „densitatea istorică” ce extinde în mod corect existența coloniștilor în locurile pe care le ocupă – de asemenea orientează „cîmpurile posibilității” pentru acțiuni curente și viitoare. Întenția seminarului de a confrunta și denaturaliza operațiunile unui simț comun colonist se resimte prin întregul proiect, dar ne angajăm în ea în mod neuniform, ezitant și cu mare disconfort. Dintre toate traectoriile studiului nostru, aici ne întâlnim cel mai repede cu eșecul.

Călătorii – de la ocean la mlaștină

În Miami, guvernarea rezilientei la schimbarea climatică reunește imaginarele finanțelor globale, turismului, fluxului global de mărfuri și ale doctrinei securității naționale. Aranjamentele ce fac Miami investibil ca „portal către America” includ producerea concentrării spațiale sau îngămadări ale retelelor și coridoarelor îndepărtate prin crearea unor „climate favorabile” locale pentru fluxurile globale de capital. Dar felul în care portul refac teritoriile – de aproape și de departe – în funcție de cererile fluxului de capital, ale containerizării și logicii calculatoare a finanțelor este numai parțial vizibil în centrul orașului și de-a lungul falezei, cu iahurile sale, insulele private, vasele de croazieră, portul de containere și cartierul financiar care aglomerează bănci, trădări, consultanți și firme financiare din America Centrală și de Sud. Am pornit într-o serie de excursii pentru a căuta semnele acestei transformări, începînd de la faleză, unde portalul reglementează într-un mod evident sosirile, atât cablurile submarine de comunicații, cât și sosirile îmbarcate, legînd mișcarea în masă a bunurilor, calculațiile financiare, retelele informatiche și administrarea deportărilor în masă. Miami refac Caraibele în aceeași timp ca ecosistem informațional integrat și arhipelag de detenție extins.

Am continuat să ne mișcăm în interior drept spre vest, dinspre ocean înspre terenurile mlaștinoase de la marginea metropolei. Excursiile noastre devin propulsate nu doar de o explorare a teritoriului, dar și de nevoia de a chestiona și denatura-

ethical resources for responding to ecological degradation and the problems of climate change.

Our seminar methodology combines analytical readings with excursions and other embodied modes of enquiry. This section opens upon the need to denaturalize the reproduction of settler sovereignty – not just the legalities, administrative structures and calculative logics of settler governance, but also the embodied perceptions, sensations and dispositions that reproduce the common sense of settlerhood in daily life. In Florida, settler common sense also draws upon a specific “hypothesis that has been repeated so many times it has become axiomatic”: that today’s Indigenous people of the peninsula are recent arrivals from the 18th century. This forms the basis of a powerful imagining and experience of settler indigeneity and belonging. The transmission of such “affective orientations” – the sensation of belonging, of “historical density” that properly extends settlers into the places they occupy – also orients the “field of possibility” for present and future action. The seminar’s intention of confronting and denaturalizing the operations of a settler common sense seeps through the entire project, but we engage with it unevenly, hesitantly and with great discomfort. Of all the trajectories of our study, we seem to encounter failure the most quickly here.

Journeys – From Ocean to Wetland

Governing Miami’s resilience to climate change merges the imaginations of global finance, tourism, global commodities movement and the homeland security state. The arrangements that render Miami *investible* as the “Gateway to the Americas” involve producing the spatial concentration or clustering of far-flung networks and corridors by creating local “favorable climates” for global flows of capital. But how the gateway remakes territories – both near and far – to the demands of capital flows, containerization and the calculative logic of finance is only partially visible in the city center and along the ocean front, with its yachts, private islands, cruise ships, container port and financial district that agglomerates Central and South American banks and financial firms, traders and consultants. We engaged in a series of excursions to look for evidence of these transformation, beginning at the ocean’s edge where the gateway most obviously regulates arrivals, both undersea communication cables and overseas voyages, linking the mass movement of goods, financial calculations and informational networks, and the management of mass deportability. Miami remakes the Caribbean as both an integrated informational ecosystem and extensive detention archipelago.

From the shores we continued moving inland straight West, from the ocean to the hemmed in wetlands at the edge of the metropolis. Our excursions become propelled not just by an exploration of territory, but also by the need to question and denaturalize the encompassing sovereignty that licenses our access to this territory. In this we read, talk and try out a number of body work exercises that borrow from – and critique – methods of deep listening developed in acoustic ecology and modalities of the derive from psychogeography.

Walk #1: Networked

To build the right universe, you need the right tools.
Digital Realty

Cable landing stations on the North side of Miami are the destination points for submarine cable networks bearing such names as MAYA-1, Americas-II and Columbus-III, linking Miami to the Caribbean, Central and South America and informational nodes in Europe. We begin our walk halfway between the cluster of financial firms downtown and the cable landing sites to the North, scouting for the material infrastructures and calculative logics that link the two. It seems like a simple exercise in amateur forensics – learning to look for clues of cable networks underground and microwave signals overhead. As is usually the case in American cities, I expect to find

liza suveranitatea atotcuprinzătoare care permite accesul nostru la acest teritoriu. Astfel citim, vorbim și testăm cîteva exerciții corporale ce împrumută din – și critică – metode de ascultare profundă dezvoltate în ecologia acustică și modalitățile derive-i din psihogeografie.

Plimbarea #1: în rețea

Ca să construiești universul potrivit, ai nevoie de echipamentul potrivit.
Digital Realty

Stațiile de aterizare a cablurilor din nordul orașului sănătate sunt punctele de destinație pentru rețelele de cabluri submarine cu nume ca MAYA-1, Americas-II și Columbus-III, legînd Miami de Caraibe, America Centrală și de Sud și nodurile informaționale din Europa. Ne începem plimbarea la jumătatea intervalului dintre clorchinele de firme financiare din centrul și punctele de aterizare a cablurilor de la nord, cercetînd infrastructurile materiale și logice calculatoare care le leagă pe cele două. Pare un exercițiu simplu de criminalistică pentru amator – să învețî să căutî indicii pentru rețele de cabluri subterane și semnale de microonde de deasupra. Ca de obicei în orașele americane, mă aştepț să găsesc aceste căi urmărand rutile infrastructurii construite anterior: linii ferate, drumuri și canale.

După cîteva străzi dăm de marcate ale rețelelor de cabluri pe care le căutam, de-a lungul liniilor ferate, principala linie interurbană nord-sud a companiei Florida East Coast Railroad, care astăzi duce containere din portul Miami la curțile intermodale din nordul orașului. Calea ferată a fost construită de cel aclamat ca marele tată alb al orașului. Miami își spune povestea originii prin acest personaj: din 1885 pînă în 1913, Henry Flagler, fondatorul Standard Oil, a construit un imperiu de căi ferate, hoteluri, linii de nave cu aburi și stațiuni turistice, punînd bazele industriei agricole și imobiliare din Florida modernă. Liniile ferate pe lîngă care mergem au fost asamblate în 1896, anul în care a fost fondat orașul Miami; construcția liniei ferate și boomul de dezvoltare care au acompaniat-o sănătatea drept cele care au dat naștere orașului. Ce lipsește din istoria glorioasă a oamenilor vizionari ca Flagler, care construiesc imperii și viitorul locuit de noi, este o înțelegere a rolului statului și al guvernului federal în subvenționarea căilor ferate prin concesiuni de terenuri, asigurarea securității și accesului exclusiv, depozidarea forțată a indigenilor, prin stimulente pentru proiecte de drenare pentru a „recupera” pămînt pentru agricultură și dezvoltare din vastele terenuri mlaștinoase care dominau jumătatea sudică a peninsulei Florida. Căile ferate erau construite prin noi forme de credit garantate de stat și de guvernul federal. Tot guvernele au creat și sistemele brutale de muncă silnică a servitudinii involuntare rasializate pe care se bazau imperiile ferate cum era cel al lui Flagler, o formă de robie ce reconfigura sclavia după abolirea ei formală: arenda condamnaților și robia datornică. În Florida, declanșarea dezvoltării – în special în agricultură și turism – se baza pe inaugurarea sistemului penal și a structurilor legale ce aveau ca scop recapturarea negrilor eliberați pentru a-i încadra ca muncă silnică. Odată declarati infractori, aceștia puteau fi închiriați ca robi corporațiilor care dragau mlaștinile pentru a construi linii ferate, canale, diguri, drumuri, cultivarea zahărului și a bumbacului pe terenurile dragate și dezvoltarea hotelurilor, stațiunilor de relaxare, a porturilor și bazinelor portuare.

Timothy Mitchell demonstrează în *Carbon Democracy* că, mai mult decât doar un proiect de a transporta oameni și bunuri, căile ferate sănătate sunt legate de ascensiunea corporațiilor moderne ca o structură de acumulare ce vinde acțiuni pe piețele burse – nu numai acțiuni în materialul deținut, ci acțiuni în venitul viitor anticipat. Acest gen de schimb financiar cere calcularea valorii acțiunilor ca valoarea aceluia viitor în prezent. Abilitatea de a face asta este atât o structură tehnică – munca de a con-

these routes following the pathways of previously built infrastructures: rail lines, roadways, and canals.

Within a few blocks we come across markers of the cable networks we were searching for, alongside the railway, the main north-south trunk line of the Florida East Coast Railroad, which today takes containers from the port of Miami to the intermodal yards north of the city. The railroad was built by the man heralded as the great white father of Miami. It is through his figure that Miami tells its origin story: from 1885 to 1913, Standard Oil founder Henry Flagler built an empire of railroads, hotels, steamship lines and resorts, developed the agricultural industry and modern Florida real estate. The tracks we are walking alongside were laid in 1896, the year of Miami’s incorporation; the arrival of the rail and the development boom that accompanied it are credited as giving birth to the city. What is missing from the glorious story of visionary men like Flagler who build empires and the future we are now inhabiting is an understanding of the role of state and federal government in subsidizing railroads through land grants, secured rights of way and the enforcement of indigenous dispossession, through incentives for drainage projects to “recover” land for agriculture and development from the vast swamplands that dominated the southern half of the Florida peninsula. Railroads were built through new forms of credit which were underwritten by the state and federal government. Governments also created the brutal labor systems of racialized involuntary servitude that railroad empires like Flagler’s relied upon, a form of bondage that reconfigured slavery after its formal abolition: convict leasing and debt peonage. In Florida, unleashing development – in particular agriculture and tourism – were predicated on the inauguration of a prison and legal systems intended to recapture freed Blacks in order to render them available as bonded labor, to be leased to corporations dredging the wetlands to build railroads, canals, dykes, roads, growing sugar and cotton on dewatered lands, and developing hotels, resorts, ports and harbors.

In *Carbon Democracy*, Timothy Mitchell demonstrates that, more than merely a project of moving people and goods, railroads are linked with the rise of the modern corporation as a structure of accumulation that sells shares in stock markets – not just shares in the material it owns, but shares in anticipated future income. This kind of financial exchange requires calculating the value of shares as the value of that future in the present. The ability to do this is both a technical and financial structure – the work of securing property and rights of way, smelting iron ore based on coal power, manufacturing and laying track – but also an entire work of developing forms of inscription, information and calculation which make possible the process of capitalization, and which consolidate the power of financial institutions on a global scale. The stock market was made possible by the building of railways.¹¹

Both the securitization of slaves that produced the cotton and sugar boom, and the forms of capitalization that produced the railway boom, precipitated defaults and financial busts. Highly leveraged corporations, marketing dubious securities that were so innovative they were often not really comprehensible even to those trading them, caused massive crashes and bail-outs. But the losses were never extracted from the slavers or railroad barons themselves. Though the parallels between more distant and recent financial crises are imperfect, the startling continuities that run through cycles of boom and bust suggest that financial innovation is historically a way of reorganizing social life and capital accumulation that sets in motion forms of destruction and deathmaking.

Today, the reorganization of forms of accumulation so that the future is brought into the present, all the while masking the destruction necessarily created in the process, is realized not around industrial enterprises like the railroad, but through the organization of informational enterprises and infrastructures upon which finance capital relies. A walk along the tracks allows us to trace the pathways of fiberoptic cables that link cable landing sites to the North of the city

strui proprietatea și accesul exclusiv, extragerea minereului de fier cu energie din cărbuni, producția și asamblarea șinelor etc. –, cît și o structură financiară, o întreagă muncă de a dezvolta forme de inscripție, informație și calcul care fac posibil procesul de capitalizare și care consolidează puterea instituțiilor financiare la scară globală. Bursa de acțiuni a fost posibilă datorită construcției liniilor ferate.¹¹

Ațî securitizarea sclavilor, care producea boomul de bumbac și zahăr, cît și forme de capitalizare care produceau boomul feroviar au precipitat incapacitățile de plată și eșecurile financiare. Corporații cu împrumuturi mari ce puneau pe piață titluri de valoare îndoelnice, ațî de inovative, încît deseori nu erau înțelese nici măcar de cei care le tranzacționau, au cauzat crize masive și au trebuit să fie salvate din insolvență. Dar pierderile nu erau extrase de la stăpîni de sclavi sau de la baronii liniilor ferate. Deși comparațiile dintre crize financiare mai îndepărtează și cele recente sunt imperfekte, continuitățile uimitoare ce traversează cicluri de boom și crah sugerează că inovația financiară este în mod istoric un fel de a reorganiza viața socială și acumularea de capital ce pune în mișcare distrugeri și forme producătoare de moarte. Astăzi, reorganizarea formelor de acumulare pentru ca viitorul să fie adus în prezent, în același timp mascind distrugerea obligatoriu creată pe parcurs, este realizată nu în jurul întreprinderilor industriale cum sunt căile ferate, ci prin organizarea afacerilor și infrastructurilor informative pe care se bazează capitalul financiar. O plimbare pe lîngă căile ferate ne permite să urmărim liniile cablurilor de fibră optică ce leagă punctele de aterizare de la nordul orașului cu ferme de servere și centre de date din cartierul financiar unde sute de firme din sectoarele de finanțe, asigurări, logistică și guvernamentale împart serverele și motoarele de date. O plimbare în cîmpul vizual îți permite să urmăresti o rețea de turnuri de microunde ce conectează punctele de aterizare a cablurilor cu centrele de date și de acolo direct spre vest către canalele de control al inundărilor ce constituie granița dintre zona metropolitană și terenurile tribale miccosukee, unde se termină zonele pavate și încep terenurile mlașinoase Everglades: centrul de detenție Krome Avenue și porțile și digurile ce reglementează debitul de apă de-a lungul Tamiami Trail.

Plimbarea #2: pomparea înainte

Stăpînul a venit și va să rămînă.

Senatorul Thomas Hart Benton, 1842

De la liniile ferate mergem către vest. Ne oprim pentru o sesiune de ascultări și o preumblare la o instalație hidraulică, o pompă hidraulică de înaintare finantată prin Everglades Restoration Project și instalată recent acolo unde canalul Miami drenăză aeroportul internațional. Ne mișcăm pe sub o încrăngătură de autostrăzi și căi aeriene, de-a lungul unui trotuar ce povestește istoria sistemului de canalizare ca una a ingineriei și viziunii profetice.

Canalul Miami face parte dintr-un sistem extins de administrare a apei format din canale, diguri, baraje, porți, stații de pompă, apeducte, rezervoare de apă și canale de scurgere, construit între 1903 și anii 1980. Sistemul integrat este numit Central and Southern Florida Project și este unul dintre cele mai mari sisteme de control al inundărilor din lume. A fost construit ca să dreneze mlașinile Everglades, care acopereau jumătatea de peninsula; drenarea a fost încadrată ca imperios necesară pentru a „recuperă” terenuri pentru folosință productivă și a permis creșterea economiilor dominante ale peninsula: un imperiu trainic al zahărului, piata imobiliară și turismul.

Drenarea mlașinilor a creat problema inundărilor ca urgentă permanentă, inaurând un ciclu de măsuri de ameliorare din ce în ce mai complexe pentru a menține terenuri uscate productive pentru capital. Cîteva dintre daunele acestei transformări au devenit vizibile pentru populația metropolitană în ultimele două de-

with server farms and data centers in the financial district where hundreds of firms from the financial, insurance, logistics and government sectors collocate their servers and data engines. A line of sight journey allows one to follow a network of microwave towers that connect cable landing sites with data centers and from there moving directly West to the flood control canals that constitute the border between the metropolitan sprawl and Miccosukee tribal lands, where land-filled development ends and the diminished Everglades wetlands begin: the Krome Avenue Detention Center and the gates and dykes regulating water flows along Tamiami Trail.

Walk #2: Forward Pumping

The owner has come, and means to stay.
Senator Thomas Hart Benton, 1842

From the train tracks moving straight West, we pause for a walking and listening session at a hydraulic gateway, a forward pump funded through the Everglades Restoration Project and recently installed where the Miami canal drains the Miami International Airport. We move under a tangle of intersecting highways and flight paths, along a pedestrian walkway narrating the history of the canal system as one of prophetic vision and engineering. The Miami Canal is part of an extensive water management system of canals, dykes, dams, gates, pumps stations, culverts, water storage reservoirs and spillways built between 1903 and the 1980s. The integrated system is called the Central and Southern Florida Project, one of the largest flood control systems in the world. It was built to drain the Everglades wetlands which covered half of the peninsula; this draining was framed as the imperative to “recover” land for productive use and it gave rise to the peninsula’s dominant economies: an enduring sugar empire, real estate development and tourism. Draining the wetlands also rendered flooding a permanent emergency, inaugurating a cycle of ongoing and increasingly complex mitigation measures to maintain the land productive for capital. Some of the harms of this transformation have become apparent to the metropolitan population over the past few decades: pollution and toxic runoffs from sugar farming and development, the disruption of wetland habitats, and ever increasing vulnerability of populations, enterprises and infrastructures built on unstable dry land predisposed to rewatering. But the effects on the water stored underground are less apparent. Since the aquifer was formed, and can only be replenished, over centuries of slow seepage from land submerged in surface water, the violent drying of the swamp has sabotaged the capacity of the aquifer to recharge itself. This became compounded by a century of drilling wells into the aquifer to quench the thirst of an expanding metropolitan megaregion. Though groundwater, the water stored underground, sustains rivers, wetlands and lakes, as well as many surface and subterranean ecosystems largely or totally dependent on it, the social order on the surface has remained mostly indifferent to the harms of its depletion. And given the time lags inherent in the dynamic response of groundwater levels to development, the effects of groundwater overdraw on human systems could until recently be deferred into the future. But these effects are now rendered immediate by rising sea levels. An overextracted aquifer has lowered the water table, which in turn has accelerated saltwater intrusion from the coasts inland: the gradual seepage of saltwater inland due to higher levels and pressures of ocean waters relative to the lowering levels and pressure of the fresh groundwater system. This threatens the viability of the freshwater supply for human as well as nonhuman systems across the entire region.

We are walking on top of the saltwater intrusion line – the very edge where ocean water seeps inland (and here this means Westward) against the underground aquifer, and saltwater pushes up the canals into the freshwater system. The canal puts water to work – channeling waters hemmed in behind dykes surrounding lake Okechobee in the heart of the peninsula, drawing waters out of Everglades wetland

nii: poluare și surgeri de suprafață toxice ale industriei zahărului, distrugerea habitatelor mlașinoase și creșterea vulnerabilității populațiilor, întreprinderilor și infrastructurilor construite pe terenuri instabile predispușe la inundații. Dar efectele asupra apelor stocate subteran sunt mai puțin limpezi. De vreme ce pînza freatică și acviferul au fost formate vreme de sute de ani de infiltrări din pămîntul scufundat în apă de la suprafață, secarea violentă a mlașinii a sabotat capacitatea sistemului subteran de a se reîncărca. Acest lucru s-a intensificat din cauza pompărilor în acvifer pentru a potoli setea unei megaregiuni metropolitane în creștere. Deși apele freatici susțin rîurile, mlașinile și lacurile, precum și multe ecosisteme de suprafață și subterane care depind de ele parțial sau în totalitate, ordinea socială de la suprafață a rămas mai mult indiferentă la daunele secării lor. și date fiind decalajele de timp înrente relației dinamice dintre dezvoltarea la suprafață și procesele din subteran, efectele exploatarii apelor freatici asupra sistemelor umane puteau fi pînă recent amînate în viitor. Dar aceste efecte devin urgente în condițiile creșterii nivelului măriilor și oceanelor. Supraexploatarea a dus la scăderea nivelului pînzei freatici, care la rîndul său a accelerat intruзиunea apei sărate de pe coaste: infiltrarea graduală a apei sărate în interior, cauzată de niveluri și presiuni mari ale apelor oceanelor relativ la nivelurile și presiunea scăzute ale sistemului de ape subterane dulci. Acest lucru amenință viabilitatea rezervelor de apă dulce ațî pentru oameni, cît și pentru sistemele nonumane din întreaga regiune.

Ne plimbăm exact pe linia de intruзиune a apei sărate – zona de limită unde apa oceanică se scurge spre interiorul continentului (și aici astă înseamnă spre vest), înținind acviferul, și unde apa sărată avansează prin canale în sistemul de apă dulce. Aici apa este pusă la muncă – de la lacul Okechobee din inima peninsulei, apele din spatele digurilor ce înconjoară lacul sănătate și canalizate împreună cu apele extrase din mlașinile Everglades pentru a produce teren uscat pentru imperiul zahărului, ce se extinde între lac și Miami, adunînd și redirecționînd surgerile de ploaie din dezvoltarea metropolitană suprapăsată și astupată. Pompele de înaintare din acest loc presurizează aceste fluxuri împotriva incursiunii oceanului.

Dar modurile în care apa a fost controlată, disciplinată și militarizată fac parte dintr-un proiect mai amplu și încă neterminat de ocupare și colonizare.

După ce au luat în posesie La Florida și au organizat un guvern teritorial în 1821, Statele Unite au început să consolideze așezarea coloniei prin vinderea de teren ocupatorilor și speculatorilor. În 1824 și 1828, SUA a emis legi de preemtiune ce permită coloniștilor americanii să achiziționeze titluri legale pentru terenurile pe care le ocupau extralegal în noua teritoriul Florida al Statelor Unite, precum și măsuri ce permită vinderea de mari terenuri cu scopul de a facilita dezvoltarea de plantații de sclavi. Acest lucru s-a accelerat odată cu secarea mlașinilor, autorizată în 1843 de Legea zahărului. Populația indigenă și aliații lor liberi de culoare s-au opus expansiunii sudice a Statelor Unite printr-o insurecție cunoscută în istoria colonistă ca al Doilea Război Seminole, întins în toată peninsula și care a durat între 1835 și 1842 – distrugînd plantații și învingînd mii de milîteni coloniști trimiși din teritoriile de nord, precum și armate federaționale. Au fost măcelăriți mulți indigeni; mulți au fost deportați în teritoriul din Kansas. Dar Statele Unite au fost forțate să caute sfîrșitul acestui război de necîștagat și să inițieze un tratat prin care a promis o mare porțiune din peninsula popoarelor indigene de necucerit – un tratat pe care SUA a continuat să îl încalce și nege pînă în ziua de azi. În ciuda dovezilor furnizate de istoriile orale native, confirmate în anii 1970 de investigații legale în arhivele guvernului federal, acordul general colonial narează sfîrșitul războiului ca o victorie decisivă a Statelor Unite și a proiectului de eliminare a indienilor.¹²

La sfîrșitul războiului, industriile de bumbac și zahăr ale Floridei erau distruse din temelii. Prețurile globale ale bumbacului au colapsat din cauza supraspeculării de

to produce dry land for the sugar empire extending between the lake and Miami, gathering and redirecting rainwater runoff from over-paved and filled-in metropolitan development. Forward pumps here pressurize these flows against the increasing incursion of the ocean.

But the ways in which water has been controlled, disciplined and weaponized is part of a larger and unfinished project of occupation and settlement.

After taking possession of La Florida and organizing a territorial government in 1821, the United States moved to secure occupation by selling land to squatters and speculators. In 1824 and 1828 the US passed preemption acts that permitted American squatters to acquire valid titles to land they had been occupying extra-legally in the new US territory of Florida, as well as measures allowing for the sale of large tracts of land intended to facilitate the development of slave plantations: this accelerated with the draining of the wetlands authorized in 1843 by the Sugar Act. Indigenous populations and their free African and Maroon allies resisted the southward expansion of the United States in an insurrection known in settler history as the Second Seminole War, spanning the entire peninsula and lasting from 1835 to 1842 – sacking plantations and defeating thousands of settler militia sent from northern territories as well as federal armies. Many indigenous people were slaughtered; thousands were forcefully deported to territories in Kansas. But it was the United States that was forced to seek an end to an unwinnable war and initiate a treaty through which it promised a great portion of the peninsula to the remaining, unconquered Indigenous peoples – a treaty which the US then proceeded to violate and, to this day, deny its very existence. Despite extensive evidence provided through native oral histories, confirmed in the late 1970s by legal investigations into government archives, settler consensus narrates the end of the war as a decisive victory of the US and of the Indian removal project.¹²

By the end of the war, Florida's cotton and sugar industries had been burned to the ground. Global cotton prices had also collapsed due to overspeculation in securities markets. Slavers had over-mortgaged slaves and lands, and the banks chartered by the Florida territorial government collapsed; the state owed \$3.9 million in “faith bonds” to different financial institutions and was in danger of becoming insolvent. The solution was increased settlement. The Armed Occupation Act of 1842 granted 160 acres of land for free to white men who were head of family, or single men over eighteen, provided they would “clear, enclose and cultivate” at least 5 acres of land and bear arms to defend settlement against natives:

Armed occupation, with land to the occupant, is the true way of settling and holding a conquered country... the peninsula of Florida is now prepared for this armed settlement: the enemy has been driven out of the field. He lurks an unseen fove in the swamps and hammocks. . . . We want people to take possession and to keep possession; and the armed cultivator is the man for that. The blockhouse is the first house to be built in Indian country; the stockade is the first fence to be put up . . . these are the proof that the owner has come, and means to stay. . .¹³

The Swamp Land Grant Act of 1850 further authorized drainage of the wetlands in order to remove the Indigenous populations that endured here. The state claimed all of the Southern half of the peninsula as overflowed swamp lands and organized land sales, giveaways and subsidies to developers who would pursue drainage and “reclamation” of the swamp for productive use. In 1851 the federal government legislated the final forced removal of the Florida Indians; Florida Militia patrols were formed to hunt down Indians, the federal government ordered the sale of Indian lands and dispatched federal army troops to defend settlers. Indigenous peoples, who had systematically withdrawn from contact with settler society expecting that the terms of the treaty they had made with President Polk at the

pe piețele de valori mobiliare. Stăpâni de sclavi au supraviețuit sclavi și terenuri, iar bâncile autorizate de guvernul teritorial Florida au colapsat; statul datora 3,9 milioane de dolari în obligațiuni diferitelor instituții financiare și era în pericol de a deveni insolvent. Soluția era extinderea colonizării. Legea ocupăției armate din 1842 oferea 65 hectare de pămînt albilor cap de familie sau bărbaților de peste 18 ani, cu condiția că vor „curăța, împrejmui și cultiva” cel puțin două hectare și se vor înarma pentru a apăra așezarea colonială împotriva nativilor:

Ocupația armată, cu pămînt acordat ocupantului, este adevăratul mod de colonizare și statomicire a unei țări cucerite [...] peninsula Florida este acum pregătită pentru această colonizare armată: inamicul a fost dat afară de pe cîmpuri. Pînă dește în mlaștini și movile [...] vrem ca oamenii să ia în posesie și să păstreze posesia; și cultivatorul armat este bărbatul care să facă asta. Cazemata să fie prima casă construită în țara indiană; palisada să fie primul gard ridicat [...] asta e dovedă că stăpînul a venit și va să rămînă...¹³

Legea concesionării terenurilor mlaștinoase din 1850 a autorizat în continuare dreptarea mlaștinilor pentru a îndepărta populațiile indigene ce rezistau aici. Statul a preținut toată jumătatea sudică a peninsulei ca mlaștină inundată și a organizat vînzări de pămînturi, donații și subvenții pentru secarea și „recuperarea” mlaștinii în scopuri productive. În 1851, guvernul federal a legalizat evacuarea forțată finală a indienilor din Florida; s-au format patrule de milăie pentru a vîna indieni, guvernul federal a ordonat vinderea terenurilor indiene și a expediat trupe de armată federală pentru a apăra coloniști. Popoarele indigene, retrase sistematic din contactul cu societatea colonizatoare, cu așteptarea ca termenii tratatului să fie onorați, au fost forțate să se întoarcă la arme. Așa-numitul al Treilea Război Seminole a durat pînă în 1858. Au fost descooperite sate și ascunzișuri indigene; trupele armate măcelăreau toți indigenii pe

end of the Second Seminole War would be honored, were forced to return to arms. The so-called Third Seminole War lasted until 1858. Indigenous hiding places and villages in the swamp were discovered; troops slaughtered as many of the remaining indigenous people as they could find. The war was declared over with no treaty or legal resolution; conventional settler histories declare indigenous removal all but complete. Indigenous people who survived the war were forced to seek refuge deeper and deeper in the Everglades wetland.

By the turn of the century development had accelerated, fueled by a convict lease system that rendered Black people reenslaved into labor bondage. This enabled the further damming and dredging of wetlands; the construction of rails, canals, and roads spurred an invasion of white farmers, developers, and hunters into Southern Florida. Indigenous people faced a shrinking territory, loss of food supply and access to medicine, the poisoning of drinking water and a radically altered ecosystem affecting all aspects of physical, social and spiritual life, as well as compromising the arrangements that made Indigenous legal orders possible. Families slid rapidly into hunger, poverty and total dependence on trade within settler economies. Rumors of oil strikes spurred exploration and the arrival of drilling crews. Land values skyrocketed and recreational development soared; private landowners now called for removing the remaining Indians who impeded oil exploration, leisure activity, and agriculture.

Reclaiming land for the nation had envisioned the swamp as an environment hostile to settlement and which, therefore, had to be drained. The Central and Southern Florida Project that resulted dewatered the wetlands and also compartmentalized it into distinct zones for agriculture, residential/commercial development, water conservation, and a zone intended for environmental preservation. But the project of preserving nature required the ideological production of wilderness as an unpeopled place that is worthy of protection, disavowing millennia of Indigenous habitation – a draining, once more, of indigenous presence and of the human and more than human

care îi găseau. S-a declarat încheierea războiului fără niciun tratat sau soluționare legală; istoriile coloniale convenționale declară din nou înălăturarea completă și finală a indigenilor. Cei care au supraviețuit războiului au fost forțați să caute refugiu cît mai adînc în interiorul mlaștinilor Everglades.

La început de secol, dezvoltarea a accelerat, alimentată de un sistem de concesionare a condamnațiilor ce reintroducea negrii în robie. Astfel au înaintat înălătirea și dragarea mlaștinilor. Construcția de linii ferate, canale și drumuri a încurajat invazia fermierilor, dezvoltatorilor și vînătorilor albi în Florida de Sud. Popoarele indigene înfruntau teritori micșorate, pierderea stocurilor de mîncare și a accesului la leacuri, otrăvirea apelor și un ecosistem alterat radical, ce afecta toate aspectele vieții fizice, sociale și spirituale, precum și compromiterea aranjamentelor ce făceau posibile ordinile legale indigene. Familii erau amenințate de foame, săracie și dependență totală de comerțul cu economiile coloniale. Zvonurile descoperirii de petroli au încurajat explorarea și venirea echipelor de foraj. Valoarea terenurilor a crescut exponențial și dezvoltarea sectorului recreațional la fel; latifundiarii privați cereau acum eliminarea indienilor ce puneau piedici explorării petroliere, activităților de recreere și agriculturii.

Recuperarea pămînturilor pentru națiune proiecta mlaștina ca un mediu ostil așezării și care deci trebuia să fie drenat. Proiectul Central și Sudic Florida a secat mlaștinile și le-a compartmentat în zone distincte pentru agricultură, dezvoltare rezidențială/comercială, conservarea apei și o zonă menită conservării mediului natural. Dar proiectul conservării naturii cerea o producție ideologică a naturii și sălbăticiei ca spațiu nelocuit de oameni, dar care merită să fie protejat, negînd milenii de viață indigenă – o asanare, încă o dată, a prezenței indigene și a relațiilor umane și nonumane înscrise în terenurile mlaștinoase din vremuri imemoriale.¹⁴ În Florida aceasta a luat forma Parcului Național Everglades, autorizat de guvernul federal în 1947, parc ce a rezultat în urma evacuării forțate a comunităților indigene care locuiau aici. Conservarea, ca și recuperarea, a fost un proiect de ocupare, colonizare și depozițiere indigenă.

relations inscribed in the wetlands since time immemorial.¹⁴ In Florida, this took form in the Everglades National Park, authorized by the Federal Government in 1947, which resulted in the forced eviction of Indigenous people who still endured here. Preservation, like reclamation, was a project of occupation, settlement and indigenous dispossession.

In the 1990s an 8-year multi-agency study found that conditions of increasing ecological degradation – including high levels of mercury and phosphorous in the waterways, increasing outbursts of toxic cyanobacteria and saltwater intrusion, would imminently threaten the commercial, tourism and real estate economies of South Florida. The Everglades became subject to revaluation through the lens of South Florida's resiliency, resulting in Congress passing legislation for a 30 year, \$7.8 billion Everglades Restoration Project – the largest and most costly environmental restoration program ever attempted. Vast hydrologic systems and cycles are once more being reengineered to produce highly localized effects corresponding to analytical water budgets and the valuation of ecosystems services. Restoration public funds became directed less to radically undoing large-scale technical and organizational structures that enclose, capitalize and put ecosystems to work in the interests of financial markets, and instead are financing the engineering of more technological solutions for filtration, ecotourism, green development, the logistics of water management and flood containment, emergency preparedness and an expanding mitigation banking financial sector. Jessica Cattelino's extensive work on the cultural politics of Everglades restoration considers it as a mode of settlement that works to secure an imaginary future that restores an imaginary past. The temporalities of restoration operate upon the future according to settler fantasies of the wilderness before settlement, as a way of beholding and constructing a territory that is about to be invaded. Though nominally included through a process of government-to-government consultation, tribal governments have not been able to set the "restoration" agenda nor effectively secure sovereignty over water politics in their own reservation boundaries. Under the pretext of

Further upstream on the Miami Canal, lock and gates surrounding Lake Okeechobee to control, channel and dewater the wetland

On top of the saltwater intrusion line, at a forward pumping station (still from video by Kat Duersterhaus)

Gate structure hemming in waters of the Miccosukee Tribal lands

În anii 1990, un studiu de opt ani implementat de mai multe agenții guvernamentale a conchis că degradarea ecologică în creștere – inclusiv nivelurile ridicate de mercur și fosfor în ape, eruptiile de cianobacterii toxice și intruziunea apei sărate – va amenința economiile comerciale, turistice și imobiliare ale Floridei de Sud. Everglades a fost reevaluat prin prisma rezilientei regiunii, iar ca urmare Congresul a aprobat legislația pentru un proiect de 30 de ani și 7,8 miliarde de dolari, Everglades Restoration Project – cel mai mare și mai costisitor program de recuperare ecologică de pînă atunci. Sisteme și cicluri hidrologice vaste sănt din nou supuse transformărilor pentru a produce efecte puternic localize ce corespund bugetelor de apă analitice și valorizării serviciilor de ecosisteme. Fondurile publice pentru recuperări au fost mai puțin folosite pentru a demonta structuri tehnice și organizaționale ce îngădădesc, capitalizează și pun la muncă ecosistemele în interesul piețelor financiare și în schimb finanțează soluții tehnologice pentru filtrare, ecoturism, asazarea dezvoltare sustenabilă, logistica administrației apelor și restricționarea inundărilor, pregătirea pentru situații de urgență și un sector în creștere de tranzacționare a activelor pe bază de credite de ameliorare.

Jessica Cattelino a studiat vreme îndelungată politice culturale ale proiectului de restaurare a Everglades și le consideră un mod de colonizare ce lucrează pentru a consolida un viitor imaginar ce recuperează un trecut imaginar. Temporalitățile restaurării operează asupra viitorului în concordanță cu fanteziile coloniștilor cu privire la sălbăticia de dinainte de colonizare, ca un fel de a privi și construi un teritoriu ce urmează să fie invadat. Deși incluse nominal printre-un proces de consultare de la guvern la guvern, triburile nu au fost capabile să se impună în politica restaurării, nici să consolideze eficient suveranitatea asupra politicilor apei în interiorul granițelor rezervației. Sub pretextul restaurării, oamenii din comunitățile indigene ale independentilor le-a fost refuzat chiar și accesul, permis anterior, pentru a recolta leacuri și pentru uz ceremonial, repatrierea rămășițelor umane și consultării în privința intruziunii acvatice și a plantelor și animalelor sălbatici pe teritoriul Everglades. Rezultatul a fost că indigenii din comunitățile tribale și tradiționale se referă adesea la formele contemporane de guvernare social-ecologică – de la comerțul cu carbon și securizarea biosferei la programele de restaurare a Everglades și guvernarea rezilientei climatice – ca o formă reconfigurată a ecogenocidului și depozișării indigene.

Plimbarea #3: indianitatea și Marea Sperietură

Trebuie să golin mlaștina în care se înmulțesc.

George W. Bush

Următoarea plimbare ne duce la mai puțin de 1,5 km spre vest, într-o zonă rezidențială ce se întinde de-a lungul unui canal. Dincolo de canal este un zid de beton înalt de cinci metri, dincolo de care se ascunde un peisaj stratificat. Numai de pe podul suspendat putem vedea ce este dincolo de zid: o curte feroviară, un parc de logistică dincolo de ea, apoi alt canal și apoi închisoarea Turner Guilford Knight. În regiunea metropolitană Miami, se pare că nu ești niciodată prea departe de o structură de administrare a apelor sau de un loc de captivitate umană rasializată. Canalele și închisorile concentrează material operațională generalizată, care imaginează mlaștina ca un spațiu periculos, neproductiv și amenintător, ce trebuie cucerit prin dragare, capturare și control. Pe partea asta a zidului, un parc public liniar punctat cu chickees, replici ale structurilor de locuire tradițional indigene. Luăm o pauză ca să reflectăm asupra modurilor în care funcționează reprezentarea indianității, atât de răspîndită în spațiile publice din Miami, precum și în economiile de turism și relaxare, pentru a conține și nega geopoliticile suveranității

restoration, people from the communities of Independents have been denied even previously permitted access to harvesting medicine and ceremonial use, the repatriation of human remains and consultation on water and wildlife intrusions within the Everglades. As a result, Indigenous people from both tribal and traditional communities often refer to contemporary forms of social-ecological governance – from carbon trading and the securitization of the biosphere, to Everglades Restoration programs and the governance of climate resiliency – as a reconfigured form of eco-genocide and indigenous dispossession.

*Walk #3: Indianness and the Great Freakout
We must drain the swamp in which they breed.
George W. Bush*

The next walk takes us less than a mile further west, in a residential development that stretches alongside a canal. Across the canal is a 16ft tall concrete wall behind which a layered landscape is obscured. It is only from the overpass bridge that we can see what is beyond the wall: a rail yard, behind it a logistics park, behind that another canal and then a the Turner Guilford Knight prison. In the Miami metro region, it seems you are never too far from a water management structure or a site of racialized human captivity. Canals and prisons materially concentrate a pervasive operational logic that imagines the swamp as a dangerous, unproductive and threatening space which must be conquered through dredging, capture and control. On this side of the wall, a linear public park dotted with chickees, replicas of traditional Indigenous housing structures. We pause to consider how the representation of Indianness, so prevalent in Miami's public spaces as well as leisure and tourist economies, functions to contain and disavow the geopolitics of indigenous sovereignty. We revisit Rifkin's assertion that tropes of "Indianness" represent a kind of "crisis management that allows non-Natives to engage with Indigenous presence in ways that contain the threat it poses to quotidian modes of affective anchorage in which the settler state and its legal and political mappings are lived as given". The crisis Rifkin is referring to here operates not merely at the level of an imaginary, or of discourse or self-perception; it is our ability to resolve sensation into a "coherent perceptual field" that is thrown into question.

We revisit how some of our listening exercises engaged with the space between hearing and listening, between sensation and perception. We also pause to engage with how this location can make very perceptible what we mean by being in a "relation of nonrelation" to settlerhood. It also helps render concrete what Potawatomie philosopher Kyle Whyte refers to as the ways "industrial settler colonialism is a physical, material and ecological excavation that can ground and provide evidence for the discursive constructs and mental states of settlers" at the same time as it "makes obscure its own support systems". The settler homeland creation process works against the assertion of indigenous self-governance and sovereignty by seeking to erase Indigenous peoples "physically, discursively, culturally".¹⁵ What is meant by ecosystemic erasure does not mean the lack of representations of Indianness; rather, it relates to the ways

the social institutions of one society systematically erase certain socioecological contexts, or horizons, that are vital for members of another society to experience themselves in the world as having responsibilities to other humans, nonhumans and the environment. Injustice, here, involves one society robbing another society of its capacities to experience the world as a place of collective life that its members feel responsible for maintaining into the future.¹⁶

The seminar's only Indigenous participant, Miccosukee two spirit poet and activist Houston Cypress, agrees to share a perspective on the

indigene. Revizităm declarația lui Rifkin că reprezentările „indianeității“ reprezintă un fel de „management al crizei ce permite nonnativilor să interacționeze cu prezența indigenă în moduri ce stăpînesc amenințarea la adresa modalităților cotidiene de alocare afectivă în care statul colonial și cartografiile sale legale și politice sănătățile ca un dat“. Criza la care se referă Rifkin operează aici nu numai la nivelul imaginariului, al discursului sau al autoperecției, ci chestionează chiar capacitatea noastră de a soluționa senzații și simțuri într-un „cîmp perceptiv coherent“. Ne gîndim din nou la felul în care exercițiile noastre de audiere s-au conectat cu spațiul dintre audiere și ascultare, dintre senzație și percepție. Luăm o pauză și pentru a constata modul în care acest loc demonstrează ce înseamnă să fi într-o „relație de non-relație“ cu colonitatea și statonicirea. Concretizează și ceea ce filosoful potawatomie Kyle Whyte numește felurile în care „colonialismul industrial este o excavare fizică, materială și ecologică ce poate sprijini și furniza dovezi pentru construcțile discursive și stările mentale ale coloniștilor“, în același timp „estompînd sistemele sale de sprijin“. Procesul de creație a patriei pentru coloniști lucrează împotriva afirmației auto-guvernării și suveranității indigene, căutând să steagă „fizic, discursiv și cultural“¹⁵ comunitățile indigene. Prin stergere ecosistemă nu se înțelege lipsa reprezentărilor indianității; mai degrabă are legătură cu felurile în care

instituțiile sociale ale unei societăți sterg sistematic anumite contexte socioecologice sau orizonturi, ce sunt vitale pentru membrii unei alte societăți pentru a se simți pe ei însăși în lume ca având responsabilități față de alții oameni, nonoameni și mediul înconjurător. Nedreptatea, aici, implică o societate jefuind altă societate de capacitatea sale de a trăi lumea ca un loc al vieții colective pe care membrii săi sănătățile responsabili să o mențină în viitor.¹⁶

Singurul participant indigen al seminarului, poetul și activistul din tribul Miccosukee Houston Cypress, ne împărtășește perspectiva sa asupra celor trei forme de naționalitate și suveranitate exercitate în Everglades, precum și importanța popoarelor aborigene miccosukee simanolee pentru comunitățile tribale. Ne prezintă și aspecte ale suveranității apei pentru tribul Miccosukee, precum și modul în care politicele restaurării Everglades propun forme de „inclusiune“ și „consultare“, în timp ce suveranitatea tribală asupra apelor este sustrasă și restrânsă. Mai mult, se pare că posibilitățile autodefinirii și autoactualizării pentru popoarele indigene sunt sabotate: „sîntem dezumanizați în acest proces“.

Houston Cypress repetă cadrul de responsabilitate pentru viitor și al relațiilor dintre sistemele de oameni și mai-mulț-ca-oameni, pe care am făcut eforturi să le înțelegem din lectura noastră a declarației Consiliului Popoarelor Națiunii Aborigene Originale Miccosukee Simanolee¹⁷ și din multiplele conversații avute în timpul plimbărilor. Scriitoarea anishinaabeg Leanne Simpson descrie sistemul nishnaabeg de legi și comportament legal ca o aderare la acordurile ceremoniale dintre națiunile umane și mai-mulț-ca-umane.¹⁸

Pentru a fixa explicit modurile în care popoarele nonindigene apropiază „culturi“ și „moduri de viață“ indigene, în același timp negînd suveranitățile indigene, sau extrag cunoștințe indigene ca metafore și abstractii filosofice, duskin drum, performance artist și antropolog al petrolului, folosește termenul de jurisprudență ca o procură în limba engleză ce poate ajuta nonindigenii să înțeleagă anumite aspecte importante ale suveranității indigene care sănătățile diferite de „cultură“. Jurisprudența indigenă se referă la „relațiile sociale de pe tărîmul dintre oameni și nonoameni și mai-mulț-ca-oameni ca o ordine instituțională, un set stabilit intenționat de instrucțiuni negocieră prin viațuirea împreună din timpuri imemoriale“, care au un accent specific pe comportamentul legitim și drept, responsabilitate și grijă.¹⁹

three forms of nationhood and sovereignty asserted in the Everglades, as well as the significance of the Miccosukee Simanolee Aboriginal Peoples for the tribal communities. He also introduces us to some aspects of Miccosukee Tribal water sovereignty, and to how forms of native "inclusion" and "consultation" inform the politics of Everglades Restoration, while simultaneously circumventing and circumscribing the assertion of tribal water sovereignty. More, it seems the very possibilities of self-definition and self-actualization for indigenous peoples are sabotaged: "We are dehumanized in the process."

Houston Cypress echoes the framework of responsibility for the future and of binding relations between human and more-than-human systems, which we struggled to understand from our reading of the address of the Council of the Original Miccosukee Simanolee Aboriginal Peoples¹⁷, and from multiple conversations along the walk.

Anishinaabeg scholar Leanne Simpson describes the system of Nishnaabeg laws and lawful behavior as adhering to ceremonial agreements between nations both human and more-than human.¹⁸ In explicitly grappling with the ways non-indigenous people appropriate indigenous "cultures" and "lifeways" while disavowing indigenous sovereignties, or extract indigenous knowledges as philosophical abstractions or metaphors, performance artist and petroleum anthropologist duskin drum uses jurisprudence as an English-language proxy that can help non-Indigenous people understand some important aspects of Indigenous sovereignty as distinct from merely "culture". Indigenous jurisprudence refers to "social relations on the land between humans and nonhuman and more than humans as an institutional order, an intentional established set of precepts negotiated through living together since time immemorial" which have a specific emphasis on lawful and right behavior, responsibility and caretaking.¹⁹

We are facing the difficulties of denaturalizing the innumerable ways through which settler sovereignties reproduce themselves as normal or given in our everyday experiences, feelings, perceptions and dispositions. The other difficulty we face is that we keep wanting to define Indigenous sovereignty in a way that is more understandable and accessible to non-indigenous people. But indigenous sovereignty is not a discursive formation or philosophical abstraction. Yellow-knives Dene scholar Glen Coulthard relates it to a notion he calls grounded normativity – the place-based foundation for indigenous thought, practice, lifeways and legal systems – as a practical ethics. "It attempts to capture the ethical engagements – with situations, communities, land, and relationships – that inform our understandings of right and wrong, how to go about resolving conflict, and how to best relate to the world and each other in a healthy and sustainable manner."²⁰ Interestingly for Coulthard, this is not a return to a long-gone historical experience but rather "grounded normativity has a prefigurative aspect" as it "puts into practice decolonial worlds" in the daily lives of indigenous peoples.

A Reader in Four Pathways/Walk #4: Extraction and Mitigation
We are under attack.
Mayor of Miami Beach

Our final analytic pathway considers the securitization of the biosphere and the emergence of social finance in Miami climate resiliency governance. We moved this discussion session from the seminar space to the route of our final walk – a half mile route at the western edge of the metropolitan region, stretching between the Metrowest Detention Center and a limestone quarry.

The securitization of nature relies on defining natural capital as the stock of renewable and nonrenewable natural resources (plants, animals, minerals, water, air) that yield a flow of benefit to people. This flow of benefit is called ecosystems services.

To create an ecosystems services market, modes of quantification calculation and standardization must be devised. Sian Sullivan notes that the

Ne confruntăm cu dificultățile denaturalizării numeroaselor moduri prin care suveranitatele coloniste se reproduc pe ele însese ca normale și date în experiențele, sentimentele, percepțiile și dispozițiile noastre zilnice. Cealaltă dificultate pe care o avem de înfruntat este că ne dorim în continuare să definim suveranitatea indigenă într-un mod care este mai ușor de înțeles și mai accesibil nonindigenilor. Dar suveranitatea indigenă nu este o structură discursivă sau o abstracție filosofică. Cercetătorul yellowknives dene Glen Coulthard o leagă de o noțiune numită de el *normativitate ancorată* – fundația specifică locului pentru gîndirea, practica, modurile de viață și sistemele legale indigene – ca practică etică. „Încearcă să exprime interacțiunile etice – cu situații, comunități, pămînt și relații – ce influențează înțelegerea noastră a ceea ce e bine și rău, cum să rezolvăm conflictele și cum să relaționăm cu lumea și unul cu celălalt într-o manieră sănătoasă și durabilă.”²⁰ În mod interesant, pentru Coulthard, nu este o reîntoarcere la o experiență istorică ce nu mai există, ci mai degrabă „normativitatea ancorată are un aspect prefigurativ”, în timp ce „pune în practică lumile decoloniale” în viețile de zi cu zi ale comunităților indigene.

Lectură în patru căi/Plimbarea #4: extractie și ameliorare

Sîntem sub atac.

Primarul din Miami Beach

Ultima noastră trajecorie analitică ia în considerare securitizarea biosferei și apariția finanțelor sociale în guvernarea rezilientei climatice a orașului Miami. Am mutat această sesiune de discuții din sala de curs pe ruta ultimei noastre plimbări – un drum de 800 m la marginea vestică a regiunii metropolitane, întins între centrul de detenție MetroWest și o carieră de calcar. Securitizarea naturii se bazează pe definirea capitalului natural ca un stoc de resurse naturale regenerabile și neregenerabile (plante, animale, minerale, apă, aer) ce produc un flux de beneficii pentru oameni. Acest flux de beneficii poartă denumirea de servicii de ecosisteme.

Partial view of limestone quarries that stretch out between the Miami metropolitan region and the Everglades

global multi-billion dollar trade in carbon, in particular, is providing a market-based model, embraced by both business and major environmental organizations, for *pricing and exchanging* environmental products across the environmental spectrum . . . A critical component of the logic underlying these approaches is an assumption that environments, emissions and effects in very different locations somehow are equivalent and therefore substitutable, such that they allow negative impacts in one location to be *offset* against environmental investments in another.²¹

This is what is meant by offset trading and mitigation banking. What kinds of “nature work” can become billable? Who will build those forms of inscription and calculation? And who can capture payment for this billable work? Who can profit from speculation on its future value? Securitization necessitates information and informatization, high-speed electronic networks, an imposition of enforceable ownership rights and protocols in order to organize these transactions, as well as forms of hedging against loss. It requires governance.

Carbon trading illustrates the ways the rhetoric of incentivising emission reduction was used to create a trillion dollar market with vested interests in maintaining emissions, not reducing them. This has had devastating consequences for the Global South – sabotaging anti-colonial environmental movements that were demanding carbon emission reductions, the repayment of the Global North’s climate debt as a form of reparations, and economic sovereignty for the world’s poorest countries. Despite the US-imposed Kyoto protocol, that laid the foundations for the international legal system and financial architecture of carbon trading, diplomatic efforts and social movements from Bolivia, the G77 (developing nations from the Global South) and the Small Island States have continued to demand carbon emission reductions and to resist the securitization of carbon as a solution to climate change at COP 15 in 2009. Chief negotiator Lumumba Di-Aping insisted that in African countries, climate crisis cannot be talked about in the future tense, but has instead been unfolding and the backdrop for enormous suffering in Rwanda,

Pentru a crea o piață de servicii de ecosisteme, trebuie concepute moduri de calculare, cuantificare și standardizare. Sian Sullivan notează cum

comerțul global multimiliardar cu credite de carbon, în special, furnizează un model bazat pe piața de capital, acceptat atât de mediul de afaceri, cât și de marile organizații ecologice, pentru *a pune pret și a tranzacționa* active pe bază de mediu ce pot fi concepute pe întreg spectrul mediului natural [...] O componentă critică a logicii pe care se bazează aceste abordări este ipoteza că mediu înconjurator, emisiile și efectele în diferite locuri sunt cumva echivalente și deci pot fi substituite, în aşa fel încât permit ca impacturile negative dintr-un loc să fie echivalate cu ameliorări în mediu dintr-un alt loc.²¹

La asta se referă activitatea de emitere, stocare și tranzacționare a creditelor de ameliorare offset și reglementarea burselor financiare numite bânci de ameliorare.

Ce fel de „muncă a naturii” poate deveni facturabilă? Cine va construi aceste forme de inscriptionare și calculație? Cine poate captura plăti pentru o astfel de muncă facturabilă? Cine poate profita din specularea viitoarei sale valori? Securitizarea necesită informație și informatizare, rețele electronice de mare viteză, o impunere a drepturilor de proprietate și protocolelor aplicabile pentru a organiza aceste tranzacții, precum și forme de arbitraj împotriva pierderilor. Asta impune guvernare.

Tranzacțiile cu carbon ilustrează felurile în care retorica de monetizare a reducerii de emisii a fost folosită pentru a crea o piață de trilioane de dolari cu interese investite în menținerea, iar nu reducerea emisiilor. Consecințele au fost devastatoare pentru Sudul global – sabotarea mișcărilor ecologiste anticoloniale care cereau reducerea emisiilor de carbon, plăierea datoriei climatice a Nordului global ca o formă de reparație și suveranitate economică pentru cele mai sărăce tări din lume. În ciuda Protocolului de la Kyoto impus de Statele Unite ale Americii, care a construit fundația pentru arhitectura financiară și sistemul legal internațional al tranzacției cu credite de carbon, eforturile diplomatice și mișcările sociale din Bolivia, G77 (statele

Southern Sudan and in Darfur. Financial innovations that opened up carbon trading have not resulted in a reduction in carbon emissions; instead, it has allowed for a deepening of the colonization and expropriation of the global South, and has justified the seizure of indigenous lands and waters for management under international so-called climate protocols.

The *100 Resilient Cities* program, a Rockefeller Foundation initiative, is now heralding a new era of financial innovation, “social impact investing” and ecological governance in response to climate change in 100 cities around the world. Miami is one of the cities in this program. Social Finance, the UK – and Boston-based nonprofit behind social impact bonds is the firm providing consulting for the US-based cities in the 100RC program on how to develop social impact financing in their jurisdictions.

“Cities are learning to do more with less, and pay for success offers a promising pathway to make better use of city resources, improve the lives of our cities’ most vulnerable, and help cities become more resilient”, said Tracy Palandjian, founder and chief executive of Social Finance.

The rhetoric of resiliency and social investing works to occlude the structural causes of the overlapping environmental and financial unravelling that social financing is meant to both defer and profit from. The National Flood Insurance Program (NFIP) is on the brink of failure – this is the public-private partnership through which the government backed credit for the corporations that profit from flood insurance. The NFIP is overleveraged; it has a debt to the US treasury of \$23 billion and a net exposure of over \$1.2 trillion – in other words, cities have to “do more with less” because public funds have been used to bail out corporations from overspeculation in insurance secondary markets.

Meanwhile, Miami has appointed a Chief Resiliency Officer, a position which is required by 100RC program to have authority to oversee programs in all areas named in the resiliency strategy – which span from resource management, to financial market resiliency, disaster preparedness and national security. “We are unable to support cities that do not explicitly enable CROs to perform these functions.” Walking alongside the prison offers us a stark reminder of the ways

Excursion between limestone quarries and the Metrowest Detention Center (still from video by Kat Duesterhaus).

în dezvoltare din Sudul global) și statele din insulele mici au cerut în continuare reducerea emisiilor de carbon și s-au opus securității carbonului ca soluție pentru schimbările climatice în cadrul COP 15 în 2009. Negociatorul Lumumba Di-Aping a insistat că în Africa nu se poate vorbi la viitor despre criza climatului, ci ea se desfășoară și este fundalul unor suferințe enorme în Rwanda, Sudanul de Sud și Darfur. Inovațiile financiare care au dat drumul tranzacțiilor cu carbon nu au avut ca rezultat reducerea emisiilor; în schimb, au permis o adâncire a colonizării și exproprierii Sudului global și au justificat acapararea ținuturilor și apelor indigene pentru a fi administrate de așa-zisele protocole climatice internaționale.

Programul 100 Resilient Cities [100 RC – O sută de orașe reziliente], o inițiativă a Fundației Rockefeller, trămbitează o nouă eră a inovației financiare, „investirea în impact social” și guvernarea ecologică ca răspuns la schimbarea climatică în o sută de orașe din întreaga lume. Miami este unul dintre orașele din acest program. Social Finance, organizația nonprofit cu sedii de lucru în UK și Boston care a pus bazele tranzacțiilor cu obligațiunile de impact social, este firma ce furnizează consultanță orașelor din SUA aflate în programul 100RC pentru a dezvolta finanțări de impact social în jurisdicțiile lor.

„Orașele învăță să facă mai mult cu mai puțin și *pay for success* oferă o modalitate promițătoare pentru a folosi mai bine resursele orașului, pentru a îmbunătăți viețile celor mai vulnerabili și pentru a ajuta orașele să devină mai reziliente”, spune Tracy Palandjian, fondatoarea și directoarea executivă a Social Finance.

Retorica rezilienței și investițiilor sociale lucrează pentru a ascunde cauzele structurale ale suprapunerii crizelor financiare și de mediu pe care finanțarea socială pretează să le amelioreze și din care intenționează să profite. Programul național de asigurare împotriva inundațiilor (NFIP) este în prag de faliment – acesta este parteneriatul public-privat prin care este asigurată de la Trezoreria de stat creditarea corporațiilor ce profită din vînzarea asigurărilor de inundații. NFIP are datorii la Trezoreria SUA de 23 de miliarde de dolari și o expunere netă (totalul contractelor neacoperite) de peste 1,2 trilioane de dolari – cu alte cuvinte, orașele trebuie „să facă mai mult cu mai puțin”, din cauză că fondurile publice au fost folosite pentru a scoate din incapacitate de plată corporații care au supraspeculat pe piețele secundare de asigurări.

Între timp, primăriile zonei metropolitane au instituit un director al rezilienței, o funcție prevăzută de programul 100RC cu autoritatea de a dirija politice ce țin de toate aspectele strategiei de reziliență – administrarea resurselor naturale, reziliența pietelor financiare, pregătirea pentru dezastre și securitatea națională. „Nu putem să sprijinim orașele ce nu permit directorului de reziliență să pună în practică aceste funcții.”

Umblarea pe lîngă închisoare ne face să ne amintim că, într-adevăr, corporurile răsializate au servit întotdeauna ca teren experimental pentru inventarea a noi forme de profit și acumulare de capital pentru alții. Este foarte vizibil în sistemul de închisori cum codurile negre au furnizat o rezervă constantă de muncă în captivitate prin

sistemul de închiriere a prizonierilor și mai tîrziu prin rețeaua descentralizată de „închisori ambulante”. Din 1960, munca prizonierilor este furnizată Departamentului de Transporturi, Diviziei Forestiere și organizațiilor nonprofit din Florida – precum și pentru întreținerea sistemului carceral. Dar relația dintre rasă și finanțe este vizibilă pe toată suprafața reconfigurării neoliberală a „serviciilor sociale” și a sectorului public în interesul acumulării de capital. Keeanga-Yamahtta Taylor²² furnizează o analiză a modurilor în care parteneriatele public-privat structurate prin reformele de credite și locuințe din anii 1970 erau cruciale pentru declanșarea financializării prădătoare asupra populațiilor urbane afro-americane captive – cu susținerea guvernului federal prin miliarde de dolari în credite și stimuli. Acest proces a culminat prin criza creditorilor ipotecare *subprime*.

racialized bodies have always served as experimental terrain for the invention of new forms of profit and capital accumulation for others. This is most nakedly visible in the prison system itself, the Black Codes that provided a steady supply of unfree labor through the convict lease system and later through the decentralized network of “road prisons”. Since the 1960s, inmate labor is provided to Florida’s Department of Transportation, Division of Forestry, and nonprofit organizations – as well as maintaining the prison system itself. But the relationship between race and finance is visible across the larger neoliberal reconfiguration of “social services” and the public sector in the interests of capital accumulation. Keeanga-Yamahtta Taylor’s work²² provides an analysis of the ways private-public partnerships structured through the housing and credit reform in the 1970s were crucial in unleashing predatory financing upon effectively captive urban Black populations – with the backing of the federal government and the billions of dollars of credit moneys it unleashed to make it possible. The subprime mortgage crisis was the culmination of this process.

It is also visible in the emergence of the Social Impact Bonds like the ones recently innovated in Chicago. Underlying this SIB was the idea that investors would fund social intervention programs that could reduce or eliminate the expense of future special education programs in the public schools. The pilot programs targeted low income preschool children of color ages 3 and 4; if the programs were successful, the financiers would be paid dividends from future savings in the public school system. The success of the program would be measured by subjecting children to valuation using standardized testing; the financing scheme created financial incentives for the financiers who were also instrumental in devising the assessment – and who sit on the Commercial Club of Chicago and directly impact the policies of the public school system. The “success” of the program paid handsome dividends, while extracting labor and profit from the bodies of 3 year old children of color to justify the city doing away with “unnecessary” special education programs altogether.

A similar logic is already being prefigured in the types of “pay for success” investing proposed for financing the sea wall in Miami.

These programs articulate future disaster relief in response to sea level rise as a risk to the public sector – investment in a sea wall and other mitigation measures today will draw dividends against future savings which presumably will come from reducing or eliminating future public sector costs in flood and other disaster relief. In our next session we will look more closely at how this form of capitalization sets in motion a future withdrawal of the public sector from disaster recovery programs, as well as trying to understand how a range of factors combine to cause highly localized flooding effects due to the hydrological engineering of the regions’ water systems. In other words, the bets on future “savings” from withdrawing post disaster support due to flooding are likely to have uneven effects upon different zones and populations in the city. Some parts of the city, and some populations, are more drownable.

As we walk to the limestone mine, we are confronted by the lakes that form Miami’s lake belt, a vast area circling the metropolitan region. Here we get to experience limestone extraction – which is sure to increase given the technical solutions to climate resiliency that depend on more concrete for sea wall, roadways, tunnels etc. The water table is very close to the surface – and here we get a measure of this depth. Once excavation hits 8 feet or so, water rushes in to fill the enormous pits left by the extractive process. What we are looking at, extending as far as the eye can see, is the exposed water aquifer. The protective, porous layer of limestone has been ripped away, exposing an intricately interconnected and endanged groundwater system to surface pollutants. Ozinga and Cemex, two of the main companies that operate here, are partners in the 100 Resiliency Cities project. In order to expand their extractive operations while managing mounting public outcry

Este vizibil și în apariția obligațiunilor de impact social precum cele inventate recent în Chicago. Justificarea acestui SIB a mers pe ideea că investitorii vor finanța programe de intervenție socială menite să reducă sau să elimine cheltuielile viitoare pentru programe de educație specială (pentru copii cu dizabilități) din școlile publice. Intervențile sociale pilot vizau copii de culoare de 3 și 4 ani din familii cu venituri mici aflate la grădiniță; dacă programele aveau succes, finanțatorii urmau să fie plătiți cu dividende din economiile viitoare ale bugetului învățământului de stat. Succesul urma să fie măsurat prin evaluarea copiilor cu teste standardizate; schema de finanțare a creat stimulente financiare pentru finanțatorii indispensabili pentru conceperea probelor – și care fac parte din Clubul Comercial din Chicago și au impact direct asupra politicilor din sistemul de școli publice. „Succesul” programului constă în plătirea unor dividende consistente, în timp ce extracția muncii și a profitului din corpurile unor copii de culoare de 3 ani servea pentru a justifica abolirea totală a programelor de educație specială, considerate acum „necesare”.

O logică similară se prefigurează în tipurile de investiții *pay for success* propuse pentru finanțarea zidului din Miami de la malul mării. Aceste programe articulează viitorul management al dezastrelor cauzate de creșterea nivelului mării ca risc pentru sectorul public – investirea într-o faleză la malul mării și alte măsuri de ameliorare vor extrage dividende din economiile viitoare, care se spune că vor veni din reducerea sau eliminarea costurilor sectorului public cu privire la managementul inundațiilor și altor dezastre. În următoarea sesiune ne vom uita mai îndeaproape la modul în care această formă de capitalizare pune în mișcare o viitoare retragere a sectorului public din programele de recuperare și ajutor social după dezastre și vom începe să înțelegem paleta de factori combinați ce cauzează efecte puternic localizate ale inundațiilor în urma proiectărilor hidraulice ale sistemelor acvatice din regiune. Cu alte cuvinte, parierea pe „economiile” viitoare obținute prin retragerea sprijinului pentru ameliorarea dezastrelor cauzate de inundații va avea efecte inegale asupra diferitelor zone și populații. Anumite părți ale orașului și anumite populații sunt mai ușor de lăsat înecuiul decât altele.

Mergind spre mina de calcar, dăm de vîsta curea de lacuri ce încercuiesc regiunea metropolitană. Aici vedem cum se extrage calcarul – o activitate în creștere, având în vedere soluțiile tehnice ale rezilienței climaterice ce depind de mai mult ciment pentru zidul de la malul mării, drumuri, tuneluri etc. Nivelul piezometric al apei este foarte aproape de suprafață – și aici vedem exact cât de aproape. Odăță ce excavarea ajunge la aproximativ 2,4 metri, apele freatici inundă gropile enorme săpate de procesul extractiv. Ne uităm la acviferul expus ce se întinde cât vezi cu ochii. Stratul poros protectiv de calcar a fost smuls, expunând un sistem de ape subterane interconectat și amenințat de poluărări de la suprafață.

Ozinga și Cemex, două dintre principalele companii ce operează aici, sunt partenere în proiectul *O sută de orașe reziliente*. Pentru a-și extinde operațiunile de extractie și în același timp pentru a gestiona dezaprobaarea publică împotriva devastării cauzate de extracția din terenurile mlășinoase – dar și opoziția publică la felurile în care extractia și plombările accelerează dezvoltarea și extinderea urbană spre vest, prin speculații imobiliare pe baza unor viitoare zone rezidențiale „la lacuri” –, guvernul federal a inițiat programe de credite de ameliorare tranzacționabile de terți, aflată la distanță. Astă înseamnă că dezvoltatorii pot compensa distrugerea terenurilor mlășinoase de aici prin cumpărarea „crediterelor” de la investitorii ce finanțează „îmbunătățiri” ale terenurilor din altă parte.

Deși analiza mai aprofundată a mecanismelor acestor activități ca formă de guvernare a mediului înconjurător va avea loc într-o sesiune viitoare, o plimbare în zona curelei de lacuri și o întîlnire cu cîteva dintre practicile sale materiale arată inevitabile daune ecologice puternic localizate ale devastării ce fundamentează finan-

at the devastation wrought about by the extraction upon the and the wetlands – as well as the ways extraction and infill accelerate development and sprawl westward towards by producing future “waterfront development” for real estate speculation – the federal government initiated mitigation banking, a federal policy of off-site, third party mitigation. This means that developers can compensate for destruction of wetlands by purchasing “credits” from wetland bankers who finance wetland “enhancements” elsewhere.

Though an analysis of wetland banking as a form of environmental governance will have to wait for a future session, a walk along the lake belt and an encounter with some of its material practices renders inescapable the devastating, targeted and highly localized ecological harms that underlie the financialization of wetlands as “ecosystems services” available for market exchange.

Reprise

On the day of our walk, the Port of Miami received its first Panamax container ship, following an extensive multi-year project that not only dredged the port in order to widen and deepen its channel, but also drove the large scale remaking of the city to respond to the demands of intensifying containerization, transnational goods movement and capital flows. We have been moving westward tracing some of these re-makings, from the oceanfront, the port and financial district to the lake and prison belt. We are searching for other logics, understandings and realizations – both analytic and embodied – beyond and against the terror of financialization and its drive to reorder in its own capitalized image. Our pathways and conversations remain incomplete, discontinuous, and uncertain. We continue, stumbling.

Notes:

- Zenia Kish and Justin Leroy, “Bonded Life: Technologies of racial finance from slave insurance to philanthropic capital”, *Cultural Studies*, vol. 26, no. 5–6, 2015, pp. 630–651.
- Dick Bryan and Michael Rafferty, “Financial Derivatives as Social Policy beyond Crisis”, *Sociology*, vol. 48, no. 5, 2014, pp. 887–903.
- Jeremy Walker and Melinda Cooper, “Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation”, *Security Dialogue*, vol. 42, no. 2, 2011, pp. 143–160.
- Heidi Bachram, “Climate fraud and carbon colonialism: the new trade in greenhouse gases”, *Capitalism Nature Socialism*, vol. 15, no. 4, 2004, pp. 5–20.
- The Indian Appropriations Act of 1851 established reservations as part of Indian Removal. In 1887, the Dawes Act authorized the federal confiscation and redistribution of tribal lands, the elimination of tribal governing councils and the eradication of indigenous communal land tenure. In the 1930s the US Indian Reorganization Act enforced tribal political re-organization according to forms of governance determined by the US federal government – these became today’s federally recognized tribes.
- Fiona Nicoll, “Reconciliation in and out of perspective: white knowing, seeing, curating and being at home in and against Indigenous sovereignty”, in *Whitening Race: essays in social and cultural criticism*, ed. Aileen Moreton-Robinson, Canberra, Aboriginal Studies Press, 2004, pp. 17–31.
- Irene Watson, “Settled and Unsettled Spaces: Are We Free to Roam?”, in *Sovereign Subjects: Indigenous Sovereignty Matters*, ed. Aileen Moreton-Robinson, Crows Nest, NSW, Allen and Unwin, 2007, pp. 15–32.
- Fiona Nicoll “Are you calling me a racist?: Teaching critical whiteness theory in indigenous sovereignty”, *Borderlands eJournal*, vol. 3, no. 2, 2004.
- Jodi A. Byrd, “Fracturing Futurity: Colonial Agnosia and the Untimely Indigenous Present”, Lecture presented at the University of New Mexico, Albuquerque, NM, October 25, 2012.

lizarea ţinuturilor mlaştinoase, ca „servicii de ecosistem” disponibile pentru tranzacţii le pe piată.

Păsuire

În ziua preumblării noastre, portul Miami primea prima navă de containere Panamax, ca urmare a unui proiect extins multianual care nu doar că a dragat portul pentru a lărgi și adânci canalul, dar a condus la refacerea pe scară largă a orașului pentru a răspunde intensificării containerizării, mișcării transnaționale de bunuri și fluxurilor de capital. Ne-am mișcat spre vest urmărind cîteva dintre aceste schimbări, de la țărmul oceanului, port și districtul financiar înspre cureaua de lacuri și închisori. Căutăm alte logici, înțelegeri și realizări – analitice și implicate – dincolo și împotriva terorii financializării și pornirii sale spre creordonare în propria sa imagine capitalizată. Căile și conversațiile noastre rămîn incomplete, disconținute și incerte. Continuăm, împiedicîndu-ne.

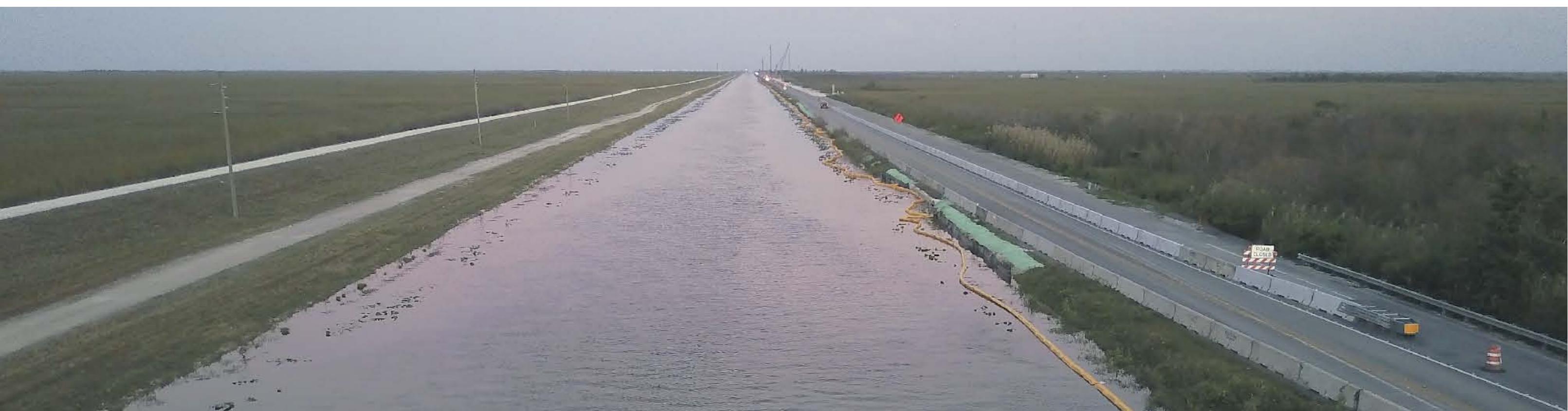
Traducere de Dana Andrei și Rozalinda Borcila

Note:

1. Zenia Kish și Justin Leroy, „Bonded Life: Technologies of racial finance from slave insurance to philanthropic capital”, *Cultural Studies*, vol. 26, nr. 5–6, 2015, p. 630–651.
2. Dick Bryan și Michael Rafferty, „Financial Derivatives as Social Policy beyond Crisis”, *Sociology*, vol. 48, nr. 5, 2014, p. 887–903.
3. Jeremy Walker și Melinda Cooper, „Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation”, *Security Dialogue*, vol. 42, nr. 2, 2011, p. 143–160.
4. Heidi Bachram, „Climate fraud and carbon colonialism: the new trade in greenhouse gases”, *Capitalism Nature Socialism*, vol. 15, nr. 4, p. 5–20.
5. Actul apropierilor indiene din 1851 stabilea rezervațiile ca o parte din Eliminarea Indiană. În 1887, Actul Dawes autoriza federal confiscarea și redistribuirea ţinuturilor tribale, eliminarea consiliilor tribale de guvernare și eradicarea proprietății indigene comunale.
6. Fiona Nicoll, „Reconciliation in and out of perspective: white knowing, seeing, curating and being at home in and against Indigenous sovereignty”, in *Whitening Race: essays in social and cultural criticism*, ed. Aileen Moreton-Robinson, Canberra, Aboriginal Studies Press, 2004, p. 17–31.
10. Mark Rifkin, *Settler Common Sense: Queerness and Everyday Colonialism in the American Renaissance*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2014.
11. This history begins with the colonizing corporation, which was endowed with rights of monopoly, tights to raise an army, to rule territory, to establish courts – in its origins this powerful and in many ways sovereign political form is a colonizing one. Corporation was in fact the government before it was superseded by the settler state structure.
12. The address of the Council of the Original Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples makes extensive reference to this treaty and provides documentary evidence.
13. Speech by Senator Thomas Hart Benton when introducing the act in Senate, 1842.
14. Perhaps the most concise and famous articulations are found in the Federal Act of 1916 which created the National Park Service, and the Wilderness Act of 1964, which systematically erases indigenous habitation from the very places designated as unpeopled and worthy of protection, by defining wilderness as “an area where the earth and its community of life are untrammeled by man, where man himself is a visitor who does not remain”, “an area of undeveloped land retaining its primeval character and influence, without permanent improvements or human habitation”.
15. Kyle Powys Whyte, “Indigeneity and US Settler Colonialism”, in *Oxford Handbook of Philosophy and Race*, ed. N. Zack, Oxford, Oxford University Press, 2016, pp. 91–101.
16. Kyle Powys Whyte, “Indigenous Experience, Environmental Justice and Settler Colonialism”, in *Nature and Experience: Phenomenology and the Environment*, ed. Bryan Bannon, Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 2016, pp. 157–174.
17. Council of the Original Miccosukee Simanolee Nation Aboriginal Peoples, Statement, November 21, 2013.
18. Leanne Simpson, “Looking after Gdoo-naaganinaa: Precolonial Nishnaabeg Diplomatic and Treaty Relationships”, *Wicazo Sa Review*, vol. 23, no. 2, Fall 2008, pp. 29–42.
19. duskin drum, “Petroleum Performance”, PhD dissertation, unpublished.
20. Karl Gardner și Devin Clancy, “From Recognition to Decolonization: An Interview with Glen Coulthard”, *Upping the Anti: a journal of theory and action*, no. 19, n.d.

7. Irene Watson, „Settled and Unsettled Spaces: Are We Free to Roam?”, in *Sovereign Subjects: Indigenous Sovereignty Matters*, ed. Aileen Moreton-Robinson, Cross Nest, NSW, Allen and Unwin, 2007, p. 15–32.
8. Fiona Nicoll, „Are you calling me a racist?: Teaching critical whiteness theory in indigenous sovereignty”, *Borderlands ejournal*, vol. 3, nr. 2, 2004.
9. Jodi A. Byrd, „Fracturing Futurity: Colonial Agnosia and the Untimely Indigenous Present”, discurs prezentat la Universitatea New Mexico, Albuquerque, NM, octombrie 2012.
10. Mark Rifkin, *Settler Common Sense: Queerness and Everyday Colonialism in the American Renaissance*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2014.
11. Această istorie începe cu corporația colonizatoare înzestrată cu drepturi de monopol, drepturi de a aduna o armată, de a guverna teritoriul, de a stabili curți – la originea sale, această puternică formă politică suverană este una colonizatoare. Corporația era de fapt guvernul pînă să fie înlocuit de structura de stat colonizatoare.
12. Adresa Consiliului Popoarelor Națiunii Aborigene Originale Miccosukee Simanolee face adesea referire la acest tratat și furnizează documente doveditoare.
13. Discurs ținut de senatorul Thomas Hart Benton atunci când a prezentat actul în Senat în 1842.
14. Probabil cele mai concise și famoase articulări se găsesc în Actul federal din 1916 care a creat Serviciul Parcurilor Naționale și în Actul pustietării din 1964, care a sters în mod sistematic existența popoarelor indigene exact din locurile desemnate ca nelocuite de oameni și demne de protecție, definind natura ca pustie, ca „o zonă unde pămîntul și comunitatea de vieță sănătoasă de om, unde însuși omul este un vizitator care nu rămîne”, „o zonă de tinuturi nedezvoltate ce rețin caracterul și influența primordială, fără îmbunătățiri permanente sau locuire umană”.
15. Kyle Powys Whyte, „Indigeneity and US Settler Colonialism”, in *Oxford Handbook of Philosophy and Race*, ed. N. Zack, Oxford, Oxford University Press, 2016, p. 91–101.
16. Kyle Powys Whyte, „Indigenous Experience, Environmental Justice and Settler Colonialism”, in *Nature and Experience: Phenomenology and the Environment*, ed Bryan Bannon, Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 2016, p. 157–174.
17. Consiliul Popoarelor Națiunii Aborigene Originale Miccosukee Simanolee, declaratie din 21 noiembrie 2013.
18. Leanne Simpson, „Looking after Gdoo-naaganinaa: Precolonial Nishnaabeg Diplomatic and Treaty Relationships”, *Wicazo Sa Review*, vol. 23, nr. 2, toamna 2008, p. 29–42.
19. duskin drum. „Petroleum Performance”, teză de doctorat, nepublicată.
20. Karl Gardner și Devin Clancy, „From Recognition to Decolonization: An Interview with Glen Coulthard”, *Upping the Anti: a journal of theory and action*, nr. 19, s.a.
21. Sian Sullivan, „Green Capitalism, and the Cultural Poverty of Constructing Nature as Service Provider”, *Radical Anthropology*, nr. 3, 2009, p. 18–27.
- 22 Keeanga-Yamahtta Taylor, „How Real Estate Segregated America”, *Dissent*, vol. 65, nr. 4, toamna 2018.

Draining and traversing the Everglades: view along Tamiami Trail towards Miami

Tipografia Idea ne-a deschis porțile, mie și grupului de participanți ai unui atelier* pe care îl conduceam, într-o zi de iarnă-de-martie, acea nouă și bizară subspecie climatică.

Mă așteptam la un miros de carte (nouă). Am remarcat mai degrabă lumina, puternică, clară și egală în toate punctele înaltei încăperi. și o relativă liniște, în ciuda aparaturii în funcțiune. Dacă ar fi să-i dau locului un rating din punct de vedere ergonomic și dacă sistemul de clasificare s-ar baza pe boabe de cafea proaspăt prăjite (de la cît de fresh și iute la minte te face să te simți), ar fi patru boabe din cinci.

Colegii mei au luat în recunoaștere linia de producție, sub ghidaj, eu am stat mai mult pe lîngă un raft plin de cerneluri tipografice, din care, am să vă spun un secret, îmi venea să gust. La plecare l-am rugat pe ghid să îmi dea o moștră de roșu. Un tehnician s-a urcat pe o mașină în funcțiune ale cărei valuri încâlzeau și subțiu viscoasa cerneală care tocmai se imprima pe hîrtie și, cu o spatulă, a scormonit într-un recipient. Mi-a întins

vîrful spatulei plin de cerneală, răsucită în jurul ei ca mierea.

Așa e cu tehnica offset.

* „Fact Finding: practici investigative în mediul urban”, în cadrul Focus Atelier 18–27 martie 2018, proiect al Asociației Reciproca.

The IDEA printing house has opened its gates, to me and to a group of participants to a workshop* I led, in a March winter day – this new and strange climatic subspecies.

I expected a smell of (new) books. I noticed rather the light, strong, clear and homogeneous in all points of the tall building. And a relative silence, in spite of all the working devices. If I had to rate this place from an ergonomic point of view, and if the assessment system would be based on freshly roasted coffee beans (from how fresh and speedy minded they make you feel), I would give four beans out of five.

My colleagues started to learn the production line, under guidance, while I stayed mostly next to a shelf with typographic ink, which made me want to taste them, but this is a secret. When leaving, I asked our guide to give me a sample of red. A technician climbed on a working machine, whose rollers would warm up and thin the thick ink printed on a piece of paper, and with a spatula he raked in a recipient. He offered me the tip of the spatula, full of ink, rolled around as honey.

This is it with the offset technique.

* „Fact Finding: Investigative Practices in Urban Environment”, within Focus Atelier, 18–27 March 2018, a project by Reciproca Association.

Alex Bodea: **Notă vizuală: Tipografia IDEA, Cluj, 22 martie 2018**

Visual Note: IDEA Printing House, Cluj, 22 March 2018

notă vizuală: Tipografia IDEA, Cluj
22 martie 2018

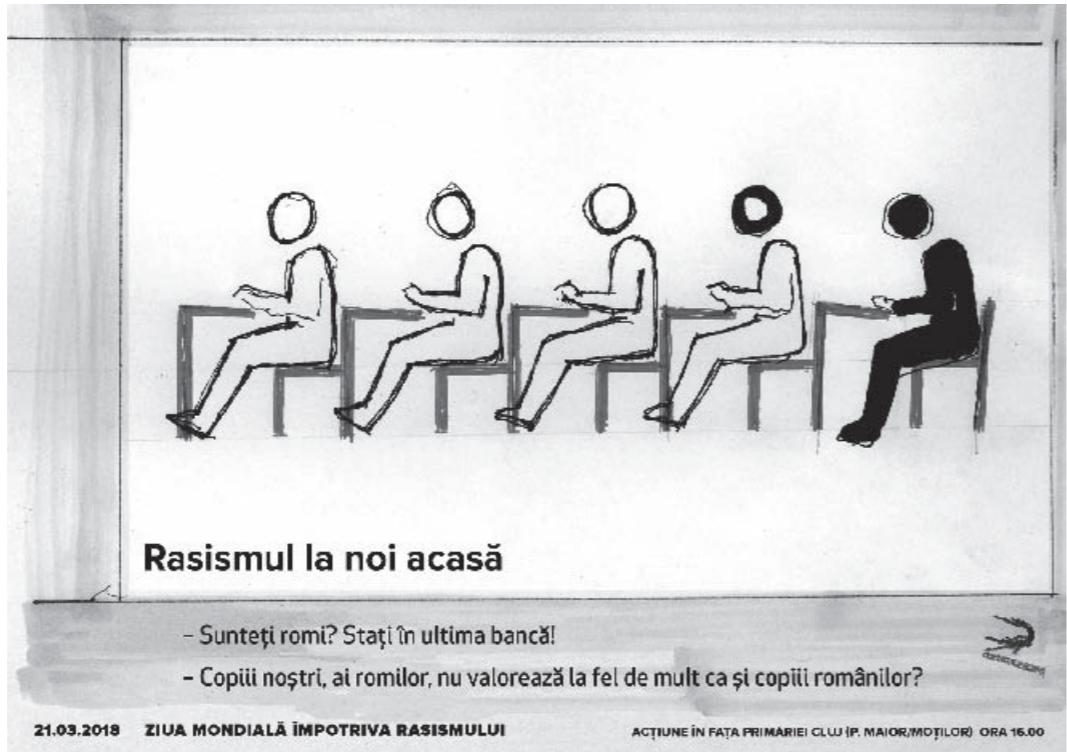

distribuție

ALEX BODEA. Fuelled by a desire to witness and record, I make use of a language based on drawing and text, both of them stripped down to the essentials. I am mostly interested in documenting aspects of urbanity such as everyday street life, passers-by typology, socio-cultural life of a city. My drawings are to be spoken out loud, hence I frequently perform and give readings. I am co-founder of The Fact Finder, Berlin, a project space dedicated to artists who rely, in their work, on unmediated first-hand experiences while aiming to better understand a specific topic, fact or everyday life aspect. Field research/immersive journalism/flâneur-ism/archiving/voyaging/storytelling, among others, are examples of such experiences and methodologies. My own fact finding activity has opened up collaborations with institutions such as Serralves Foundation (Porto), Institute for Cultural Inquiry, Martin-Gropius-Bau, Berliner Festspiele, Berlin, Central Saint Martins, London, Art Encounters Foundation, Timișoara.

www.alexbodea.work
www.thefactfinder.de

"Racism at our home", poster for a street action against racism on March 21, 2018, Cluj, Social housing NOW!, drawing by Dénes Miklósi

Orașul la comun

Ovidiu Tichindeleanu

Trei sensuri ale comunizării

La nivel politic, comunizarea este un mod de a nu abandona, ba chiar de a continua, în mod realist, principiile sociale ale gîndirilor anti- și non-capitaliste, în condiția generală a impoziției capitalismului după căderea blocului socialist, ce a inclus delegitimarea insidioasă a oricărui politici „de stînga” și, odată cu ele, a multor lupte pentru dreptate socială, indiferent de legitimitatea și de nivelul lor de politicizare. Înainte de orice complexitate, în joc e pur și simplu funcția socială a orașului, capacitatea sa de a servi unei colectivități, înaintea intereselor private.

Într-o primă orientare, comunizarea se referă, la nivel conceptual, la necesitatea adaptării istorice, de la o situație sub hegemonia ideii comuniste, centrată pe ideea de „comunism”, care a funcționat adeseori ca o teleologie și în același timp ca o totalitate-în-sine (substituindu-se realității sociale, prin prezența Partidului), ca un fel de proiecție în viitor a unui prezent etern și în același timp un acoperiș ideologic infinit, la considerarea procesului și acțiunilor de „comunizare”, fără finalitate determinată, într-o situație sub hegemonia capitalismului global. Punctul de pornire e presupoziția – familiară teoriilor autonomiste – că, după cum nicio putere nu saturează un corp social, capitalismul și colonialitatea nu saturează societățile dominate și, în plus, există mereu rezistențe care fac mai mult decât să „scape” pe la margini și periferii, inițând opțiuni alternative, economii și istorii paralele. Într-un fel, se poate spune cu onestitate că, într-adevăr, dincolo de diferențele marcante între grupuri ca Tiqqun, Endnotes, Théorie Communiste¹, comunizarea ar fi ce mai rămîne activ, în viață, după suspendarea pe termen nedeterminat, fortăță de realitate, a „Partidului”, „Revoluției” și „Muncitorului”, și în același timp o dezumflare a acelei arroganțe comuniste, a complexului de superioritate care transformă principialitatea etică în afirmații goale sau luptă pentru privilegi. Strategia tipică a celor care din anii 1970 și pînă în prezent (cu un revîrtemînt în anii 2000) au adoptat ori s-au raportat la o orientare autonomistă, pentru travaliul comunizării, e dezvoltarea unor enclave urbane bazate pe relații de solidaritate, pe o etică bine definită și consens, care constituie bazele socializării unor comunități ce definesc de sine stătător atât un regim nealienant al muncii proprii, cât și, adesea, condițiile unei locuirî în comun, ale inventării și producerii unui spațiu comun al convivialității și reproducerei sociale, cu atitudini puternic conțurate contra ingerențelor externe și a abuzurilor de putere, a ocupărilor proprietare și a fragmentărilor individualiste ale lumii statal-capitaliste. A doua orientare a comunizării – și aceasta cuprinzînd multiple diferențieri interne – a fost dată în anii 2010 de mișcările de revendicare a bunurilor comune („commons”), precum stipularea „bunurilor comune

OVIDIU TICHINDELEANU (n. 1976). Doctor în filosofie (2008), cu o teză despre mediile moderne ale sunetului și arheologia cunoașterii la 1900, în pregătire pentru publicare în limba engleză. Studii de filosofie la Cluj (Universitatea „Babeș-Bolyai”), Strasbourg (Universitatea Marc Bloch) și Binghamton (Universitatea de Stat New York), cu specializare în filosofie germană și franceză ale ultimelor două secole. Autor cărții al *Contracultură. Rudimente de filosofie critică*, Cluj, Idea Design & Print, 2016. În prezent, pregătește volumul *Colonizarea postcomunistă. O istorie critică a culturii de tranziție*.

COMMUNIZING THE CITY

Ovidiu Tichindeleanu

Three Senses of Communication

At the political level, communication is a way of not abandoning, even continuing realistically the social principles of anti- and non-capitalist thought, under the generalized conditions of capitalism after the fall of the socialist bloc. The latter have imposed an insidious delegitimation of any "leftist" politics and with it of many struggles for social justice, no matter how legitimate or politicized they may be. Beyond any complexity, at stake here is simply the social function of the city, or the capacity of the city to serve a collectivity before any private interests.

According to the first orientation of thought, communication refers conceptually to a necessary historical adjustment. We have come from a situation under the hegemony of the communist idea, centered on the idea of "communism", which worked as a teleology and a totality-in-itself at the same time, often taking under the guise of the Party the place of social reality, like some sort of projection of a permanent present in the future, and simultaneously an infinite ideological roof. We have arrived at a situation under the hegemony of global capitalism, when we may consider the process and actions of "communication" outside any determined finality. The starting point is a presupposition most familiar to autonomist theories: just as there is no power able to saturate a social body, capitalism and coloniality cannot saturate the dominated societies, and moreover, there are always resistances that do more than "escape" through the margins and peripheries. Alternative options, parallel economies and histories are created. In a way, one could say that, beyond the otherwise marked differences between groups like Tiqqun, Endnotes, Théorie Communiste¹, communication focuses honestly on what remains alive and active after the suspension for an undetermined period of time of "the Party", "the Revolution", "the Worker". It's a way of humbling the communist arrogance, the superiority complex that made ethical principledness fall into empty enunciations or a fight for privileges. The typical strategy adopted by people who take an autonomist orientation and are doing some work of communication, from the 1970s until the present (with a revival in the 2000s), is the development of urban enclaves based on relations of solidarity, consensus and a set of well defined ethics. These constitute the bases for socializing communities that are defining non-alienating regimes of labor as well as a way of living in common, of inventing and producing a common space of conviviality and social reproduction, with firm attitudes against external interferences and abuses of power, against the proprietary occupations and individualist fragmentations of the statist/capitalist world.

OVIDIU TICHINDELEANU (b. 1976). Ph.D. in Philosophy (2008) with the thesis "The Graphic Sound: An Archeology of Sound, Technology and Knowledge", currently in preparation for publication. Studies of philosophy in Cluj (Babeș-Bolyai University), Strasbourg (Marc Bloch University) and Binghamton (State University of New York). Author of *Contracultură. Rudimente de filosofie critică*, Cluj, Idea Design & Print, 2016. Forthcoming publication: *The Postcommunist Colonization: A Critical History of the Culture of Transition*.

urbane" în statutul orașului Napoli în 2011, prin care resursele de apă ale orașului erau scoase nu doar în afara „pietei“ și tentativelor de privatizare, ci și în suși dualismului proprietate publică/proprietate privată, devenind o bază a mișcărilor și proiectelor pentru „guvernarea colectivă“. În acest sens, bunurile comune sunt considerate orice resurse de interes social care servesc colectivitatea, și nu doar administrația publică, necesitând o protecție legală și politică aparte.

În fine, al treilea sens al „comunizării“, la fel de pluriform, apare în mișcări indigeniste și în gîndirea decolonială, propunînd regîndirea întregii societăți pornind de la unitatea culturală de bază a comunei, precum în guvernarea autonomă zapatistă organizată în *caracoles*, mici municipalități conduse în mod colectiv de adunări populare, într-o regiune muntoasă, predominant rurală.³

Fiecare dintre aceste trei orientări se opune în felul său tendințelor de transformare a orașului într-o metropolă capitalistă, în locul prin definiție al acumulărilor și investițiilor imobiliare de nivelul capitalului (adică dincolo de posibilitățile lucrătorilor salariați și nesalariați). Toate cele trei orientări refuză ideea de oraș ca avangardă prin definiție a modernității capitalist-coloniale – inclusiv sub forma, mult vehiculată în prezent, a orașului-model ca loc al „clasei creațoare“⁴, adică al lucrătorilor privilegiati, bine plătiți, din sectoarele „bazate pe cunoaștere“ (finanțe, IT, publicitate, televiziune, drept, ceva arte), mai precis cele care „produc bogăție“ în paradigma de acumulare a capitalismului contemporan. Această paradigmă a devenit noua ideologie „neutră“ a creșterii și dezvoltării capitoliste – de pildă, Clujul ca oraș ce produce cunoaștere –, însă, după cum observă și Norbert Petrovici, ea a adus deja cu sine creșterea spațiilor marginale și a inegalităților în zona extinsă, de dependentă, a metropolei.⁵

În istoria tranzitiei postsocialiste, în care sectorul cultural a fost decuplat de sectorul productiv economic, iar „societatea civilă“ a fost legată structural, într-o măsură semnificativă, ideologic și material, de industria occidentală a agentiilor de dezvoltare, grupurile și mișcările independente care au cultivat un etos radical democratic, anti- sau noncapitalist, sau cel puțin antineoliberal, au funcționat eminamente în modalitatea enclavei, în spații marginale. În timp, mai multe astfel de grupuri și individualități au ajuns la o anumită maturitate, impunîndu-și o prezență constantă – atât cît este ea – în spațiul public, dincolo de evenimentele punctuale. Iar printre cele mai vizibile grupuri și mișcări de protest social din istoria recentă sunt cele au pus în centrul preocupărilor lor orașul, problemele și posibilitățile sale sociale – de la GAP la Căși sociale ACUM! și comunitatea Pata-Rît la Cluj, Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire, inițiat la București.⁶

Pe lîngă aceste fenomene au apărut multiple mișcări urbane, să zicem mai puțin politicizate, care urmăresc revigorarea ecologismului urban, designul funcțional al spațiilor publice ale orașului etc. În acest dublu context, se evidențiază o serie de întrebări care au rămas pînă în prezent fără răspuns. Cum ar putea intra în conjuncție și care ar putea fi forța comună a mișcărilor autonome sau cel puțin „autonomizante“? Dincolo de critica transformărilor neolibrale și a politicilor antisociale prin care au trecut și mai trec orașele în tranzitie, ce potențial de comunizare au orașele și mișcările lor și care ar fi direcții le ce se prefigurează în acest sens? Sunt cele peste o mie de orașe construite în vremea regimurilor socialiste locuri unde se mai poate pune

A second orientation of communication – one that also involves many internal differentiations – has been given in the 2010s by the movements centered on the issue of the “commons”, as in the stipulation of the “urban commons” in the statutes of the city of Naples in 2011. The water sources of the city were then not only taken outside the “market” and its attempts of privatization, but beyond the dualism of the private/public property. The urban commons became the basis of movements and projects building “collective governance”.² In this sense, the commons are any resources of social interest that are serving a collectivity and not only the public administration, and they require a distinct legal and political protection. Finally, a third sense of communication – equally multifaceted – appears in indigenist movements and decolonial thought. It is a proposal to reconceive the whole society from the basic cultural unity of the commune, like in the autonomous Zapatista governance, which is organized in *caracoles*, small municipalities run collectively by popular assemblies, in a predominantly rural, mountainous region.³

Either of these orientations opposes the tendencies to transform the city into a capitalist metropolis, i.e. the place by definition of capital accumulations and real estate investments that are beyond the possibilities of waged and non-waged workers. All three orientations are rejecting the idea of the city as the vanguard of capitalist-colonial modernity – even in its recent form, of the model-city as the place of the “creative class”, i.e. of privileged, highly paid workers from the “knowledge-based” sectors of economy (finance, IT, marketing, television, law, some arts), the ones “producing wealth” in the current paradigm of accumulation of contemporary capitalism. This paradigm has become the new “neutral” ideology of growth and capitalist development. The city of Cluj is already seen as a city that produces knowledge – and yet, as Norbert Petrovici has also noticed, this phenomenon has already brought the growth of marginal spaces and the rise of inequalities in the extended area that depends on the metropolis.⁵

In the post-socialist transition, the cultural sector was decoupled from the productive economical sector, and the “civil society” was structurally linked, to a significant degree, both ideologically and materially, to the agencies of the Western development industry. In this context, the independent groups and movements cultivating an ethos of radical democracy with an anti- or non-capitalist or at least an anti-neoliberal character worked predominantly like enclaves, in marginal spaces. In time, some groups and individualities reached a certain level of maturity, managing to ensure a constant if small presence in the public space, beyond emergences in singular events. And some of the most visible groups and movements of social protest from the recent history have been the ones that put the city and its social problems and potentialities at the center of their preoccupation: from GAP to Social housing NOW! and the community Pata-Rît in Cluj, or the Common Front for Housing Rights, started in Bucharest.⁶ Besides such phenomena there are many less politicized urban movements focusing on the revitalization of urban ecologism, the functional design of public spaces etc.

A series of questions are worth asking in this double context, questions that have remained thus far without answer. How could the autonomist or at least “auto-nomizing” movements enter into a relation of conjugation? What is their common power? Beyond the criticism addressed to neoliberal transformations and antisocial politics affecting the cities in transition, what is the communizing potential of cities and of their movements, and what directions could be foreshadowed in this sense? Are at all the over a thousand cities built under socialism places where this question is worth asking? What is the concrete meaning of the work of communication in our

această întrebare? Care e sensul concret al muncii de comunizare în orașele noastre? Cum se disting eforturile actuale de recistigare a dimensiunilor sociale ale orașului de ofensiva permanentă a „noului“, de recuperarea micilor eforturi într-o expoziție inofensivă a „avangardelor“ modernizării actuale?

Planificare și comunizare

Pe un plan extins, în ce raporturi poate intra munca de comunizare, de orice orientare ar fi, cu planificarea generală? De partea sa, influentul arhitect Manfredo Tafuri susținea răspicăt în anii 1970 că edificarea unui oraș socialist într-un cadru capitalist pur și simplu nu e posibilă, nici măcar cea a unor fragmente sau enclave.⁷ După cum a arătat și Arturo Escobar în istoria sa conceptuală a planificării, istoria și noțiunile acesteia nu sunt deloc cadre neutre. Dezvoltată în contextul necesităților occidentale de „normalizare“ și reducere la obedieneță a populației și „claserelor periculoase“, planificarea a fost extinsă în aşa-numita Lume a Treia după cel de-al Doilea Război Mondial, aducînd însă un bagaj care a contribuit decisiv tocmai la producerea acelei situații economice și culturale numite imediat „subdezvoltare“.⁸ Ca urmare, ochiul occidental sau occidentalizat nu poate vedea adesea, în haosul și dinamica orașelor nonoccidentale, decât manifestarea unei modernități inferioare, subdezvoltate, uitînd să mai observe distrugerile operate de capitalismul însuși.

În exteriorul enclavelor mai mult sau mai puțin comunizante, direcții dominante de dezvoltare ale orașului rămîn relativ necontestate, chiar dacă viitorul lor e destul de previzibil. Economistul chinez Wen Tiejun a oferit o analiză a procesului fascinant de urbanizare a Chinei⁹, care continuă în ritm accelerat, de la 26% în 1990, pentru a atinge nivelul dorit în 2025, de 70% din totalul populației. Această direcție de modernizare, care e realizată prin creșterea produsului intern brut și o rată rapidă a urbanizării – ajutată de legea din 1998 care a deschis posibilitatea achiziționării private a locuințelor, ducînd în același timp la monetizarea pieței interne și la creșterea accelerată a instrumentelor financiare chineze –, mimează calea de dezvoltare occidentală, însă, după cum arată Wen Tiejun, aceasta a depins de expansiunea colonială și de acumularea brutală a capitalului. În lipsa celor din urmă, calea occidentală a dezvoltării nu poate fi reprodusă și nu face decât să accentueze cele trei inegalități fundamentale (între bogăți și săraci, regiuni urbane și regiuni rurale, regiuni sărace și regiuni bogate). Astfel, analizînd efectele dezvoltării mimetice asupra zonelor urbane din state ca Mexic, Brazilia, nordul Indiei și Filippine, Wen Tiejun constată că privatizarea și liberalizarea au produs de regulă dependențarea și însărcinarea zonelor rurale, mase rurale aflate în revoltă constantă, mai mult sau mai puțin surdă, și multiplicarea mahalalelor sărmâne adunate în jurul metropolelor. Pentru a evita reproducerea acestor tare în procesul de urbanizare a Chinei, Tiejun propune o strategie de urbanizare care ar menține dualitatea ireductibilă oraș-sat, caracteristică tradițională a Chinei, și vede în tendința de „centralizare pe oameni“ (*yi ren wel ben*) a dezvoltării, susținută de fostul premier Wen Jiabao, o direcție a guvernării compatibilă cu eforturile comunitare, de reconstrucție în termeni proprii a ruralității. În realitate, forța inertială, pur cantitativă, a acumulărilor urbane chineze a depășit însă atât planurile centrale, cît și revizuirea ulterioară a planurilor, făcînd ca la Congresul XVIII din 2012 să fie adăugat în constituția partidului, din pură

cities? How can one separate between the current struggles that are trying to regain the social dimensions of the city, and the recuperation of small efforts into neutralizing exhibitions of the “avant-garde” of current modernisation?

Planning and Communication

What are the possible relations between the work at communization of any orientation, with general planning? The influential architect Manfredo Tafuri argued clearly in the 1970s that building a socialist city in a capitalist environment is simply not possible, not even in enclaves or fragments.⁷ In his history of the concept of planning, Arturo Escobar also showed that the history and notions of planning do not constitute a neutral frame. The idea of planning was developed in a Western context in need of “normalising” the population and reducing to obedience the “dangerous classes”, and was extended in the so-called Third World after World War Two, carrying a baggage that contributed decisively to the production of the particular economical and cultural situation that was called “underdevelopment”.⁸ Consequently, the Western or Occidentalized eye is often able to see in the chaos and dynamism of non-Western cities only the manifestation of an inferior or underdeveloped modernity, forgetting to notice the destructions inflicted by capitalism itself.

Outside the more or less communizing enclaves, the dominant directions of developing the city remain relatively uncontested, even if their future seems predictable. The Chinese economist Wen Tiejun made an analysis of the fascinating process of urbanization in China⁹, which keeps on accelerating. If in 1990 26% of the population was urban, by 2025 70% of the population of China may be urban. This direction of modernisation, by way of growing the GDP and a fast rate of urbanization, imitates the Western way of development. In China it was made possible by the 1998 reforms that obliged the people to purchase housing, facilitating the monetization of the internal market and the accelerated growth of Chinese financial instruments. Yet, as Wen Tiejun shows, the Western way of development depended essentially on the colonialist expansion and accumulation of capital. When the latter conditions are absent, the Western way of development cannot be reproduced and it will only accentuate the three fundamental inequalities (between rich and poor, urban and rural regions, and wealthy and poor regions). Thus, Wen Tiejun looked at the consequences of mimetic development in urban areas from Mexico, Brazil, the north of India and the Philipines, emphasizing that privatization and liberalisation have always produced dependent and impoverished rural areas, rural masses in constant revolt, and the proliferation of slums around metropolises. In order to avoid the reproduction of such problems in the Chinese process of urbanization, Tiejun proposed the preservation of the irreducible duality between the city and the village, as a traditional Chinese feature, seeing at the time in the “people-centered” development (*yi ren wel ben*), sustained by the then Prime Minister Wen Jiabao, a direction of governance that was compatible with communal efforts of rural reconstruction. In reality, the quantitative and inertial force of the Chinese urban accumulations turned out to be beyond the expectations of the central planning, and even beyond the revisitation of the plans; consequently, the 18th Congress from 2012 adopted arguably out of pure necessity in the constitution of the Party the principle of developing an ecological society, *shengtai wenming*. It is worth recalling that in the former socialist countries, the tendency of respecting rurality was opposed by fundamental presuppositions – even prominent Romanian writer Marin Preda believed in the imminent disappearance of the

necesitate, principiul dezvoltării unei civilizații ecologice, *shengtai wenming*. În fostele țări socialiste, tendința de a respecta ruralitatea se opune însă unor presupoziții de bază – să ne amintim că însoți Marin Preda credea în dispariția iminentă a țărănilor, cauzată de „progresul tehnic“ al lumii moderne, și vedea în aceasta un fenomen comun lumii comuniste și „lumii americane“. Astfel, într-unul dintre articolele sale de opinie din *România literară* („lată țăraniul!“), Preda oferea un sfîrșit al *Morometiilor* ce avea loc în realitatea înconjurătoare, scriind despre el însoți că „a scris despre ultimiții țărani“, iar despre fratele său mai mare că „doarme azi într-o baracă pe nenumăratele sănătere ale Bucureștiului sau ale altor orașe“.¹⁰ Dintr-altă parte a lumii afectată de forțe similare, teoreticianul senegalез Felwine Sarr depărta din observația că urbanizarea are loc azi într-un ritm mai accelerat în Africa decât pe alte continente; azi 471 de milioane de oameni, adică 45% de africani, trăiesc în orașe: „Până în 2030, Lagos va avea 25 de milioane de locuitori, Kinshasa 16 million, Cairo 14 million, Dakar 5 million.“ Sarr propune conceperea orașului „ca o producție de sens ale cărei semnificații informează realitatea noastră socială și politică, însă mai ales imaginarele și proiecțiile noastre“.¹¹ Comparând Bobo Dioulasso, Zemedjan, Faso, Kigali, Alger, Bamako, Abidjan și Nouakchott, Sarr arguează că, deși fiecare dintre aceste orașe are diferență sa, parțial nu și-au găsit identitatea „veritabilă“ în toți schimbările dinamice, fiind însă cu toate cuprinse de o „dorință de modernitate“. În contrapartidă, Sarr propune perceperea orașelor africane ca niște orașe-palimpsest, care cuprind mai multe straturi sedimentate și suprapuse; astfel se poate înțelege mai bine amestecul între istoria mitică și istoria colonială ori elementele orașului neoliberal aflat în sănătate permanentă, unde migranții reveniți din Franță, Italia, SUA au devenit creatori de cartiere. Și Sarr respinge modelul mimetic: orașele africane în devenire nu trebuie să aspire să fie niște copii pale de Paris, Berlin și New York, ci să „exprime forma de viață în comun pe care au ales-o locuitorii lor“. În acest sens, Sarr dă ca exemplu proiectul ecologic pentru centrul Kumasi, al doilea oraș al Ghanei și fosta capitală a regatului Ashanti, propus de arhitectul ghanez Kobina Banning, care respectă vechea tradiție a „orașului-grădină“ și în același timp reconcepe urbea tocmai pe baza și în jurul spațiilor informale care proliferă în orașul african, „haosul organizat și ingenios“ prin care locuitorii Kumasi își folosesc de fapt orașul, conform observațiilor arhitectului ghanez, făcute pe parcursul cîtorva luni de studiu.¹² În același spirit, Kobina Banning propunea construcția unui centru comunitar de artă pornind de la structura așezărilor comunale ashanti, luînd în considerare materiale ecologice locale și orientarea solară a Ghanei¹³, ori reconceperea zonelor sărmâne de mahala acumulate în jurul orașului Santa Fé din Mexic sau o piață a migranților refugiați în Phoenix, SUA, deschisă către comunitatea locală.¹⁴ Astfel de încercări de potențiere a comunizării prin luarea în considerare și întărirea elementelor comunale au precedentă și în istoria locală sau regională a socialismului și postsocialismului, însă ele continuă să fie neglijate. Desigur, dezvoltarea inertială a orașului socialist a avut loc adesea într-un sens contrar. Dacă e să luăm ca exemplu un oraș construit aproape total, ca Onești (numit Gheorghiu-Dej pînă în 1990), acesta s-a extins înțîi prin dezvoltarea pe orizontală, pornind de la complexul industrial și cartierele funcționale (Borzești și Tineretului, cu locuințe, unități comerciale, spital etc.), urmată de punctarea firzie pe verticală, printr-un

peasants caused by the “technological progress” of the modern world, and actually saw it as a phenomenon common to both the communist and the American worlds. In one of his opinion articles for the journal *România literară*, Preda offered an urban ending to his rural saga *Morometii*, writing about himself that he “wrote about the last peasants”, and about his older peasant brother that “he sleeps today in a shack from the innumerable building sites from Bucharest or other cities”.¹⁰

From another part of the world affected by similar forces, the Senegalese theoretician Felwine Sarr departs from the observation that the process of urbanization takes place today at faster rates in Africa than on other continents: “By 2030, Lagos will have 25 million inhabitants, Kinshasa 16 million, Cairo 14 million, Dakar 5 million.” Sarr proposes seeing the city as a “production of meaning that informs our social and political reality, but also our imaginaries and projections”.¹¹ Comparing Bobo Dioulasso, Zemedjan, Faso, Kigali, Alger, Bamako, Abidjan and Nouakchott, Sarr argues that, although each city is distinct, it seems as if they did not find their “genuine identity” amidst all these dynamic changes, and that all of them are caught by a “desire for modernity”. Sarr proposes perceiving the African cities as palimpsest-cities, composed from several sedimented and overlaid strata. Thus one could better understand the mixture between the mythical history of the city and its colonial history, or the elements of the neoliberal city, permanently under construction, where the migrants coming back from France, Italy, USA have become creators of neighborhoods. Sarr also rejects the mimetic model: the becoming African cities do not have to fall prey to the aspiration of being pale copies of Paris, Berlin, and New York, trying instead to “express the form of common life chosen by their inhabitants”. In this sense, Sarr gives as an example the ecological project for the center of Kumasi, the second-biggest city of Ghana and the former capital of the Ashanti kingdom, proposed by the Ghanaian architect Kobina Banning. The project respects the ancient tradition of the “garden-city” and in the same time reconceives an urbanity centered on the informal places proliferating in the African city, the “organized and inventive chaos” by way of which the inhabitants of Kumasi are actually using their city, as the architect noticed over a few months of observations.¹² In the same spirit, Kobina Banning proposed building a community arts center based on the shape of the communal Ashanti settlements and the solar orientation of Ghana¹³, or reconceiving the slums around the Mexican city Santa Fé, or a market for the migrant refugees from Phoenix, Arizona, opened towards the local community.¹⁴

One can find related yet specific precedents in the local or regional history of socialism and post-socialism, yet such attempts to potentiate communization by way of taking into consideration and fortifying the communal elements have generally been neglected. Admittedly, the inertial development of the socialist city was often going in the opposite direction. Let's take the example of Onești (named Gheorghiu-Dej until 1990), a city what was built almost entirely under socialism. It was developed horizontally first, by adding residential areas to the industrial plant (Borzești and Tineretului neighborhoods, with apartment blocks, shops, hospital etc), then the vertical line was marked by a hotel (Trotuș) and a House of Culture, defining thus the center area, which was also supposed to be the symbolic “crown” of the city, then other neighborhoods were designed (Mărășești, Victor Babeș etc.). The social life of these neighborhoods and their potential of making communities were affected by their constitutive differences, which were less and less taken into consideration across the 1970s-1980s, and completely ignored after 1989.

hotel (Trotuș) și o Casă de Cultură, a centrului de care ar fi trebuit să „atîrne“ simbolice restul orașului, și apoi proiectarea celorlalte cartiere (Mărășești, Victor Babeș etc.). Viața socială a acestor cartiere și potențialul lor de constituire a unor comunități sănătate sunt afectate de astfel de diferențe constitutive, care au fost însă luate în seamă tot mai puțin în anii 1970-1980 și mai deloc după 1989.

Și totuși, în revista *Orizonturi* (anul V, nr. 66, 1955) era publicat grupajul „Cum trăiește și se organizează o comună iugoslavă“, pe un studiu de caz al orașelului Smeredovo, situat pe Dunăre, la est de Belgrad. Dezvoltarea rapidă a orașului după război, de la 9000 la aprox. 20.000 de locuitori, fusese realizată prin metoda clasică a industrializării (crearea unei uzine metalurgice). În mod remarcabil, observându-ne înegalitățile radicale ce se instituiau față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele rurale. Acesta a decis să se instituie față de cele șapte comune rurale din împrejurimi (în special prin creșterea prețurilor) și profitând de noua paradigmă centrală a autoadministrării, comitetul local a decis înființarea unei noi forme de conducere, Comitetul Popular din Smeredovo, care cuprindea un număr semnificativ de membri din comunele

9. Wen Tiejun, „Deconstructing Modernization”, *Chinese Sociology & Anthropology*, vol. 39, nr. 4, 2007, p. 10–25.
10. Marin Preda, *Imposibilitatea întoarcerei*, București, Cartea Românească, 1972.
11. Felwine Sarr, „Villes africaines: configurations des possibles”, în *Afrotopia*, Paris, Philippe Rey, 2016, p. 140ff.
12. Vezi kobinabanning.com și despre proiectul lui Kobina Banning, *Sankofa Garden City Park* (2011), în *Afritorial.com*, 21 mai 2012.
13. Vezi și Kobina Banning, *Earth Art Community*, www.nkafoundation.org.
14. Vezi kobinabanning.com/agro_park_santafe_mexico_city.html; kobinabanning.com/refugees.html.

Cluj anti Cluj, football match on May 1, 2018

Reading the "Manifesto from Cluj Against Evictions Everywhere", December 17, 2017, photos: Andra Camelia Cordoș

Interviu cu o parte a echipei redacționale a publicației *Cărămidă* – Ziarul dreptății locative din Cluj

Szilárd Miklós

Ajuns la cel de-al cincilea număr, *Cărămidă* face parte din acțiunile mișcării Căși sociale ACUM!, începută în 2016 ca o campanie a Fundației Desire. Ne propunem să politicăm problema lipsei de locuințe sociale publice în oraș și în România, definind ținta de a crește fondul locativ public ca o cauză comună a multor categorii sociale afectate de diversele manifestări ale nedreptății locative:

- evacuarea forțată (fără opțiune locativă),
- rămînerea fără adăpost,
- locuirea în condiții inadecvate,
- chiriele mari,
- îndatorarea pe viață prin creditele imobiliar-bancare,
- dezvoltarea nelimitată a speculațiilor imobiliare,
- locuirea în periferiile subdezvoltate ale orașului,
- lipsa de cămine studentești publice
- și altele.

Cărămidă este un instrument de conștientizare folosit de mișcarea Căși sociale ACUM!, prin care ajungem la multe persoane din oraș și din țară pentru a transforma în luptă politică experiențele personale trăite ale problemelor de locuire. Totodată, ziarul reflectează și asupra acțiunilor noastre stradale, asupra dezbatelor publice pe care le organizăm (printre ele și cele organizate împreună cu Blocul pentru Locuire), asupra acțiunilor administrative-legale și asupra acțiunilor noastre în instanță, dar relatează și despre cercetările militante pe care le facem.

Interviul a fost conceput de Szilárd Miklós, el însuși membru al echipei redacționale *Cărămidă*, care se adresează individual cîtorva dintre membrii actuali ai mișcării Căși sociale ACUM!. Dincolo de pozițiile și păreriile personale, aceasta din urmă înseamnă un complex de principii, de revendicări și de acțiuni politice colective. Dincolo de cei intervievați, trebuie amintiți printre cei implicați, în prezent sau în trecut, în mișcare: Simona Ciotlăuș, Andra Camelia Cordoș, Ioan Doghi, Elisabeta Farkas, Leontina Lingurar, Ana Adam, Ioana Bălănescu, Cătălin Mihai Chirilă, Alexandru Greta, Petru Greta, Noémi Magyari, Alexandru Mureșan și Lorena Vălean.

SZILÁRD MIKLÓS — Enikő, ești profesoră la universitate și faci muncă științifică în domeniile antropologiei și sociologiei, cu aproape treizeci de ani de experiență pe teren. Ai început cu cercetări în nationalism, concentrându-te apoi pe cercetări feminine, mai nou pe politici de excludere socială și de rasializare a săraciei, iar acum pe problematica locuirii. Treptat, munca

SZILÁRD MIKLÓS (n. Miercurea-Ciuc, 1981) a studiat grafică la Universitatea de Artă și Design Cluj (2000–2004). În prezent lucrează ca artist pe mai multe proiecte de cercetare în tema instituționalizării artei contemporane și a pozitiei autoriale din România. Este doctorand la Universitatea de Artă din Budapesta și lucrează ca asistent la Universitatea de Arte din Tîrgu-Mureș.

INTERVIEW WITH A PART OF THE EDITORIAL TEAM OF *CĂRĂMIDA* [THE BRICK] – THE NEWSPAPER OF HOUSING RIGHTS IN CLUJ

Szilárd Miklós

Currently at its 5th issue, *Cărămidă* is part of actions organized by the *Social housing NOW!* movement, started in 2016 as a campaign of the *Desire Foundation*. Our aim is to politicize the lack of public social housing in our city and in Romania, defining the goal of increasing the housing stock as a common cause of many social categories affected by housing injustice:

- forced eviction (with no housing alternative),
- homelessness,
- living in improper conditions,
- expensive rents,
- a lifetime of debts via credits,
- unchecked development of real estate speculations,
- living on the underdeveloped peripheries of the city,
- lack of student housing,
- etc.

Cărămidă is a tool of spreading awareness used by the *Social housing NOW!* movement. Through *Cărămidă* we reach many people in the city and in the country for transforming into political struggle their lived personal experiences of housing troubles. Simultaneously, the newspaper also reflects on our street actions, public debates we organize (among them those made together with the Block for Housing), legal-administrative actions and court actions, while it reports on activist research that we are doing.

The interview has been devised by Szilárd Miklós, who is a member of the *Cărămidă* editorial team and asks individual questions from some of the current members of the *Social housing NOW!* movement. Beyond personal positions and opinions, the latter means a complex of principles, demands and collective political actions. Beyond those interviewed, among those involved, in the present or in the past, in the movement, one must mention: Simona Ciotlăuș, Andra Camelia Cordoș, Ioan Doghi, Elisabeta Farkas, Leontina Lingurar, Ana Adam, Ioana Bălănescu, Cătălin Mihai Chirilă, Alexandru Greta, Petru Greta, Noémi Magyari, Alexandru Mureșan and Lorena Vălean.

SZILÁRD MIKLÓS — Enikő, you are a university professor and you are carrying out scientific work in the fields of anthropology and sociology, with almost thirty years experience on the ground. You have started with nationalism studies, focus-

ta de cercetare s-a deplasat către un angajament direct față de cazarile de nedreptate socială pe care le-ai analizat, descoperindu-le cauzele și efectele, către un militantism implicat nemijlocit în conștientizarea lor publică și în punerea unei presiuni asupra puterii, adică a forurilor de decizie politică, pentru soluționarea acestor probleme. Povestește-ne puțin, cum a fost pentru tine trecerea de la analiza „rece”, ca să zic așa, de la distanța necesară cercetării științifice, la o abordare mai „caldă”, în care te-ai solidarizat și ai construit relații de tovărăsie, poate și de prietenie, cu oamenii cu care erai în contact direct pe teren. Care ar fi termenii gradăției, pentru tine, de la autoreferențialitatea cîmpului în termeni științifici, cum ar fi de exemplu antropologia de acțiune, la o emancipare față de propriile constrângeri pro-

Launch of Cărămida #4, 2018

“All against racism”, street action in front of the city hall Cluj, 2018

Forum for social houses, Tranzit House, Cluj, 2016

Commemoration march of the evictions from Coastei street, Cluj, December 17, 2017

fesionale, către empatia necesară unui demers militant tovărășesc? Oare putem să ne aşteptăm de la tine la un memoriu ca *Tristes tropiques* în raport cu aşteptările și promisiunile terenurilor pe care le-ai parcurs în toți acești ani, în relație cu sursele de finanțare și de exploatare a acestui teren și cu demersul tău personal prin aceste decenii postsocialiste?

ENIKŐ VINCZE: Mi-ai pus o întrebare dificilă, care mă face să recunosc că cei 30 de ani de muncă au însemnat 30 de ani și din viața mea personală. Poate că am ajuns la o vîrstă la care aşteptarea față de oameni ca mine ar putea fi aceea de a produce opere semnificative, cum este cartea *Tristes tropiques*, amintită de tine, și să nu mai stea cu pan-carte în mînă la ședințe de consiliu local, împreună cu oameni depo-sedați de locuințe adecvate. Astfel de etape de producție probabil au șansa să se întîmple în momente relativ relaxante, de oarecare distanțare față de acțiuni, chiar și geografic vorbind – iar în ceea ce mă privește nu cred că mi-ăș permite acum acest lux. Totuși, mă interesează în con-

ing later on feminist studies, recently on politics of social exclusion and racialization of poverty, and currently on the topic of housing. Gradually, your research work has moved towards a direct commitment to the cases of social injustice that you have analyzed, discovering its causes and effects, to an activism involved directly in raising public awareness on such issues and exerting some pressure on power, that is, on institutions of political decision, for finding solutions to these problems. Tell us a little about this passage from a “cold” analysis, so to speak, from the distance required by scientific research, to a “warmer” approach, in which you felt solidarity with people met during fieldwork, building relationships of camaraderie and, perhaps, friendship with them. Which would be, for you, the gradation from the self-referential character of the field in scientific terms, such as, for instance,

tinuare să utilizez cercetarea în demersuri analitice critice, dar simt că mă preocupă tot mai puțin presiunea de a face față regulilor publicațiilor științifice dedicate cititorilor profesioniști. Există multe alte provocări în mediul meu înconjurator extrauniversitar, mult mai arzătoare. Sunt mult mai multe contexte în care se produce și se face schimb de cunoaștere. Ce are sens din punct de vedere social și politic? Există mult mai mulți oameni în afara universităților cu care să poți construi o cunoaștere revendicativă ce are semnificație pentru toți actorii implicați.

Anul trecut, am avut o încercare de a colecta într-un volum în limba română momente ale călătoriei mele prin diverse terenuri, teme și moduri de acțiune, dincolo de critica mea teoretică asupra naționalismului sau de apetitul meu față de epistemologile feminine, dar nu am dus-o la capăt. De altfel, motorul acestei călătorii – prin care în ultimii cincisprezece ani am avut ocazia să străbat aproape cincizeci de localități din diverse regiuni ale României – a fost interesul de a explora procese care se află dincolo de manifestările punctuale ale relațiilor de putere producătoare de inegalități în diverse ipostaze ale vieții: de la deciziile reproductive ale femeilor rome pe fondul multiplelor sisteme opresive; prin strategiile identitare ale copiilor romi în relație cu școala care reproduce ierarhiiile social-etrnice; prin căutarea permanentă a unor surse de venit de către femei și bărbați de etnie romă precarizați de sisteme economice exploatatoare și împinsă în spații marginale; pînă la experiențele persoanelor și grupurilor dislocate în etape succesive din locuințele lor și împinse spre periferii izolate, subdezvoltate, poluate și stigmatizate printr-un ansamblu de interese și instituții ce urmăresc acumularea de capital prin acapararea mediului construit. Metodologic vorbind, căutam să construiesc, prin intermediul teoriei critice, conexiuni între fenomenele întîmpilate în microspații și macroprocesele transformărilor sociale. Orice temă aș fi investigat, înspre orice punct empiric m-ăș fi aplecat, tendința mea era să identific, să revizuiesc și să largesc în mod permanent factorii explicativi pe care am fost în stare să-i descopăr în anumite momente ale demersului, datorită perspectivei mele de abordare critică dintotdeauna. În ce privește tipul de producție de cunoaștere practicat, folosind termenii sociologului american Michael Burawoy, călătoria mea prin locuri și teme ale nedreptăților și inegalităților a fost un proces al trecerii de la sociologia critică, prin *policy sociology*, la sociologia publică implicată politic, dincolo de sfera universitară. Aceasta din urmă este dedicată intereselor oamenilor care suferă din cauza abuzurilor statului, ale pieței sau ale capitalului, precum și politizării unor nedreptăți sociale din punctul de vedere al celor oprimăți.

La un moment dat, în acest proces a intervenit în modul meu profesional de a fi o ruptură constructivă, și anume recunoașterea faptului că nu mai sună în stare să studiez aceste problematici pentru a scrie studii sau a face analize, cum spui, distanțate, sau nici măcar de a face recomandări de politici. Acest „moment” a fost amenințarea cu mutarea de Primăria Cluj a persoanelor de etnie romă cu domiciliul pe străzile Coastei, Cantonului și Pata-Rît și în mod punctual evacuarea forțată din decembrie 2010 a peste 70 de familii de pe strada Coastei. Observînd violența celor întîmpilate, am resimțit obligația de a fi în spații și de a crea spații în care cunoașterea despre problemele locuirii și despre cauzele acestora trebuie spuse în mod direct și cu voce tare, astfel încât cele spuse să transmită experiențele trăite ale celor expulzați, exploatați, infe-

interested to use research in critical analytical enterprises, but I fell increasingly less attracted to the pressure of coping with rules of scientific publications dedicated to professional readers. There are many other provocations in my extra-academic surroundings, which are much more burning. There are many other contexts for producing and sharing knowledge. What does make sense socially and politically? There are many other people, outside of academia, with whom one can build a knowledge of reclaim that is meaningful to all actors involved.

Last year I had an attempt at collecting in a volume in Romanian moments of my journey through various fields, topics and modes of action, beyond my theoretical critique of nationalism and my taste for feminist epistemologies, but I never finished this project. On the other hand, the engine of this journey – during which in the last fifteen years I had the chance to visit almost fifty places in various regions of Romania – has been my interest in exploring processes that are beyond punctual manifestations of power relationships producing inequalities in various aspects of life: from reproductive decisions of Roma women against the background of multiple oppressive systems; via identity strategies of Roma children in relation to schools that reproduce social-ethnic hierarchies; via permanent search of sources of income by Roma women and men rendered precarious by exploiting economic systems and pushed in marginal spaces; to experiences persons and groups gradually dislocated from their homes and pushed to isolated, underdeveloped, polluting and stigmatizing peripheries through a complex of interests and institutions looking for an accumulation of capital through grabbing built environment.

Methodologically, I searched to build, through critical theory, connections between phenomena taking place in micro-spaces and the macro-processes of social transformations. Whatever topic I would investigate, whichever the empirical point I would reflect upon, my tendency has been to permanently identify, revise and enlarge explanatory factors that I was able to discover in certain moments of the endeavor, due to my perspective of critical approach. As to the type of knowledge production practiced, using the terms of American sociologist Michael Burawoy, my journey through places and topics of injustice and inequalities was a process of a passage from critical sociology through policy sociology to politically engaged public sociology, beyond the academic sphere. This last form of sociology is dedicated to interests of people suffering from the abuses of the state, market or capital, as well as to politicization of social injustices from the point of view of the oppressed.

At some point, during this process a constructive break intervened in my professional way of being, namely the recognition of the fact that I am no longer able to study these topics in order to write papers and to make analyses, as you say, distanced, or that I was not even capable of recommending policies. This “moment” was the Cluj town hall’s threat of relocating persons of Roma ethnicity living on Coastei, Cantonului and Pata-Rît streets, and more precisely the forced eviction from December 2010 of 70 families living on the Coastei street. Observing the violence of what happened, I felt the obligation of being in and creating spaces where the knowledge about the problems of housing and their causes must be spoken out directly and loudly, so that what is said conveys the lived experiences of those expelled, exploited, inferiorized, that is, of people who are not usually listened to, heard, observed. I chose to be physically present in places and moments about which, together, we believed that it would be good to not stay silent. We went together to the local council. We wrote petitions and letters. We went out in the streets. We went to court trials. We launched together a book at the university.

riorizați, adică ale unor oameni care de obicei nu sînt ascultați, auziți, observați. Am ales să fiu prezentă corporal în locuri și momente despre care, împreună, credeam că ar fi bine să ne exprimăm. Să mergem împreună la consiliul local, să scriem petiții sau scrisori, să ieșim în stradă, să mergem la înfățișările de la tribunal, să lansăm împreună o carte la universitate, să filmăm în momentele critice ale vieții oamenilor, să documentăm prin film istorii ale evacuațiilor.

Ziarul *Cărămidă* este una dintre cărămizile acestei construcții ample a mișcării noastre politice. Prin mixtura diverselor tipuri de scrîuturi (interviuri, eseuri, relatari, statistici prin care descriem și interpretăm ce se

Front page of *Cărămidă* #4, 2018

Performance and launch of *Cărămidă* #3 in front of city hall Cluj, 2018, photo: Andra Camelia Cordos

„What is social housing?” part of the public awareness campaign by Desire Foundation, 2016, graphics by Dénes Miklósi

înțimplă la primărie, ce se întimplă în instituțiile puterii centrale, ce se întimplă pe stradă, ce se întimplă la tribunal și în multe alte spații sociale, toate din punctul de vedere al locuirii), ne adresăm nu doar militanților din diverse domenii. Ci și tuturor persoanelor care își pun întrebări despre de ce sînt evacuați, de ce își dau aproape toate veniturile pe credite bancare sau pe chirii private, de ce nu primesc locuințe sociale dacă legea îi consideră și primească, de ce nu există locuințe publice în oraș, de ce dezvoltatorii imobiliari fac atât de mult profit din construcția de clădiri de birouri și de locuințe în timp ce unii oameni rămîn fără adăpost sau sînt forțați să locuiască în zone periferice și/sau în condiții inadecvate care le pun în pericol sănătatea și chiar viața.

— George, ești sociolog și participi de cîțiva ani în proiectele Fundației Desire. Aceste proiecte operează adesea cu instrumente birocratice și legale,

We filmed during critical moments of people's lives. We documented via film the histories of eviction.

The *Cărămidă* newspaper is one of the bricks of this larger construction of our political movement. Through mixing various types of writing (interviews, essays, accounts, statistics through which we describe and interpret what happens at the town hall, in the institutions of central power, on the streets, in courts and in many other societal spaces, all from the point of view of housing), we target not only activists in various fields. But also every person who ask themselves why they are evicted, why they spend all their income on bank credits or private rents, why they do not get social housing, when from a legal point of view they are entitled to such

menite să incomodeze instituțiile publice prin chiar mijloacele cu care operează ele. Cum se știe, aceste instituții perpetuează starea gravă prin care un strat tot mai mare din populația orașului este împins către periferie. Într-unul dintre aceste proiecte, printre-un efort uriaș, fundația a întocmit dosare pentru obținerea de locuințe sociale în numele a sute de persoane, care au fost mutate de-a lungul anilor de autoritățile locale în zona Pata-Rît, strada Cantonului. Într-un alt caz atî dat în judecată Primăria Cluj și chiar atî cîștigat în instanță pentru criteriile de selecție ilegale, aplicate la acordarea de locuințe sociale în oraș. Într-o situație în care se spune de multe ori că exemplul pozitiv de autoorganizare democratică este singurul lucru rămas pentru mici celule de rezistență împotriva capitalului astăzi, crezi că asemenea măsuri birocratice, tehnice și legale pot schimba ceva pe termen lung, în lipsa unei vizionuri sociale mai ample, chiar dacă utopice?

GEORGE ZAMFIR:

Pentru că atinge atîtea sfere ale vieții, locuirea este

una dintre cele mai complicate căi și instrumente de a produce schimbare socială, dar este una care poate aduce contribuții semnificative. În

primul rînd, este un mod de a contra direct discursul fragmentarist neoliberăl – „doar tu ești responsabil dacă ești angajat cu salariu; tu ești respon-

sabil pentru că de bine sau de prost învață copiii, dacă ajung sau nu

la școală; dacă ai sau nu ai locuință; dacă și că ești de bolnav sau de sănătos etc.” Reunirea acestor sfere într-un mesaj comun și reconectarea lor

discursivă sînt un demers de-a dreptul hiperstructuralist.

La ce putem spera? Cele mai multe dintre măsurile pe care le propunem au un caracter social-democrat clasic. În contextul actual, rapo-

ratat la o parte dintre reacțiile pe care le-au produs, pare o ironie istorică

la adresa lui 1968 că ele sînt acele cereri imposibile pe care le cerem

într-un mod realist, acum cînd antreprenoriatul selfului domină cu le-

jeritate monotonă discursul despre modele de schimbare și de dezvol-

tare socială. Propunerile noastre și acțiunile pe care le gîndim sînt într-o

evoluție continuă. Din multe puncte de vedere, sîntem într-o relativă

consonanță cu mesajele celorlăți membri ai Coalitiei Europene pen-

tru Dreptul la Locuire și la Oras, care desfășoară activități în toate col-

tuurile continentalui. Cele mai multe dintre mișcările de acest gen au apărut

după criza financiară, tocmai dintr-o frustrare generalizată provenită din

ratarea ocaziilor de a duce politice înspre stînga.

Revenind la Cluj, activismul și interesul pentru dreptul la locuire pare

că au început acerb, după evacuarea celor 350 de locuitori de pe

Coastei în 17 decembrie 2010. Primele mele activități în direcția asta

au început în 2015, așa că mă concentrez pe ultimii trei ani. Revendicările au fost punctuale și urgente. Pe scurt, am urmărit schimbarea politi-

cii locale de locuire socială, astfel încît populația din zona Pata-Rît, cea

mai mare parte a ei strămutată chiar de administrația de acolo, să revină în oraș. Rebiocratizarea lor prin depunerea dosarelor de locuințe

sociale a fost un prim pas, prin care am vizat angrenarea aparatului ad-

ministrativ și am testat răspunsul. A fost una dintre acțiunile care au mo-

bilitat direct și masiv oamenii direct afectați. Fără acest pas, orice alt

demers și orice altă cerință, oricît de radicale, ar fi fost demonstate cu

ușurință prin acuzația de „academism” decuplat de la realitate. A urmat

acțiunea juridică multiplă cîștigată la primele instanțe, prin care continuăm

demonarea discursului și a practicii administrative, acompaniată desig-

ur de ieșiri în stradă, forumuri anuale pe temă, analize de politici și alte-

le. Totodată, urmărim tot mai hotărîti acțiunile directe, cum sînt opozitia

Cantonului street. In another case, you sued the city hall of Cluj, and won in court on the basis of illegal selection criteria applied when judging somebody's right to social housing in town. In a situation when one can hear many times that the positive example of democratic self-organization is the only thing left for the small pockets of resistance against capital today, do you think that such bureaucratic, technical and legal measures can change anything on the long run, in lack of a larger – even though utopian – social vision?

GEORGE ZAMFIR: Since it reaches so many spheres of life, housing is one of the most complicated ways and instruments to produce social change, but is one that can bring significant contributions. First of all, it is a direct way of countering the fragmentarist neo-liberal discourse – “you are the only who is responsible about earning a salary or not; you are responsible for how your children are doing at school, whether they get to school or not; whether you have or not a place to stay; whether you are healthy or unhealthy, etc.” The reunification of these spheres in a common message and their re-connection is a truly hyper-structuralist endeavor.

What can we hope for? The majority of measures we propose have a classic social-democratic character. In the current context, compared to some of the reactions effected, it seems like a historical irony towards 1968 that these are impossible demands reclaimed in a realistic fashion, now when the entrepreneurship of the self dominates with a monotonous lightness the discourse about patterns of change and social development. Our propositions and the actions we conceive are in a continuous evolution. From many points of view, we are in a relative consonance with other members of the European Action Coalition for the Right to Housing and to the City, which carries out activities in all corners of the continent.

The majority of movements of this sort have appeared after the financial crisis, precisely out of a generalized frustration coming from failing to move policies toward the left.

Back to Cluj, activism and interest for the right to housing seems to have started acerbically after evicting 350 inhabitants from the Coastei street on 17 December 2010. The first three activities in this direction started in 2015, so I will concentrate on the last three years. Demands were punctual and urgent. In brief, we followed the change in local politics toward social housing, so that the population from Pata-Rît, most of it relocated by the local administration, could come back to the town. Re-bureaucratization through applying for social housing was a first step

through which we aimed at starting the administrative apparatus and to test its response. It was one of the actions that mobilized directly and massively people affected by this situation. Without this step, any other procedure and any other

demand, radical as they may be, would have been easily neutralized by the accusation of “academism” disconnected from reality. Multiple legal action followed and it was won in the first instances, whereby we continue the decomposition of administrative discourse and practice, accompanied by getting out on the streets, annual forums on the topic, policy analysis and other things. At the same time, we follow increasingly more decidedly direct actions, such as the opposition to forced evictions and their publicity through all media channels we can reach.

All of these aim at bringing to light the contradictions of urban policy: a city promoted for those full of “virtues” and money, but produced and kept also through the urban work of indispensable ones, which at best live in improper conditions (overpopulated, extremely expensive rents or real estate prices, lack of possibilities to repair anything, etc.); at worst, people live straight among garbage. Starting with emphasizing contradictions, what we do through our

la evacuările forțate și mediatizarea acestora prin toate canalele disponibile.

Toate acestea urmăresc scoaterea la iveală a contradicțiilor politicii urbane: un oraș promovat pentru cei merituoși și avuți, dar produs și menținut inclusiv prin munca urbană a indispensabililor, care în cel mai bun caz trăiesc în condiții nemulțumitoare (supraaglomeratie, chirii și prețuri astronomice la locuințe, lipsa posibilităților de reparații etc.), în cel mai rău caz chiar între gunoaie. Plecând de la sublinierea contradicțiilor, ceea ce noi realizăm prin practica noastră sperăm că este parte din fundația construirii unei vizuni mai largi despre oraș și societate.

Cluj anti Cluj, football match, May 1, 2018

Militantismul nostru se adaptează și evoluează prin cercetări, analize de politici și luări de poziții. Printre altele, am pășit în afara temei locuințelor sociale și am pus-o în legătură directă cu structura locuirii nu doar la Cluj, ci și la nivel național. Poate că Blocul pentru Locuire este unul dintre formatele care va canaliza mai eficient mesajele legate de alte forme de locuire și critica mai directă a politiciei de transformare totală a locuinței în marfă și consecințele sale nefaste nemijlocite.

■ Maria, esti activistă pentru dreptul la locuire și antiracism. Locuiești pe strada Cantonului, zona Pata-Rît, Cluj. Ai fost și tu expusă cînd erai mică la experiența evacuării forțate, ai crescut în zona aceasta, cunoscută ca ultima și cea mai temută destinație pentru mulți oameni săraci, majoritatea de etnie romă, care au fost evacuați și mutați de-a lungul anilor de Primăria Cluj. Poti să ne povestesti despre experiențele tale de formare în viață și

MARIA STOICA: Yes, I do believe that we need a continuous struggle... The various forms of knowledge and experience could be brought to a common

practice is, we hope, a part of the foundation for building a larger vision on the city and on society.

Our activism adapts itself and evolves through researches, policy analyses and positions expressed. Among others, we stepped outside the topic of social housing and we connected it directly with the structure of housing in Cluj and nationally. Perhaps the Block for Housing is one of the formats that will channel more efficiently messages related to other forms of housing and more direct criticism of the policy of completely transforming houses into commodities, and of its unfortunate direct consequences.

Maria, you are an activist for the right to housing and anti-racism. You live on the Cantonului street, in the Pata-Rît area in Cluj. You have been exposed as a child

se spune că prezența minorităților are efecte benefice asupra societății majoritare și contribuie la bogăția societății, dar în realitate vedem în mod contrar că unui beneficiu i se răspunde cu încălcarea drepturilor de cetățeni legali, iar muncile depuse în folosul comunității nu sunt răsplătite. Crezi că diferitele forme de cunoaștere și experiență pot fi aduse la o masă comună sau este nevoie de luptă continuă ca unele voci să poată fi auzite?

MARIA STOICA: Da, cred că este nevoie de o luptă continuă... Diferitele forme de cunoaștere și de experiență ar putea fi aduse la o masă comună, doar că mulți dintre cei care trec printr-o evacuare nu au tot timpul curajul să-și facă auzită vocea. Multora le este frică să nu fie dați și mai mult la o parte sau, pur și simplu, rușine. La mine, de exemplu, până n-am început să fac parte din Căși, acum, sincer, nu prea aveam curajul să vorbesc atât de deschis despre evacuare. Sunt mîndră de etnia mea romă, chiar dacă am întîmpinat destule obstacole în viață din cauza asta. Mi-a fost greu să-mi găsesc un loc de muncă din cauză că înțînt mai închisă la culoare. Iar când au fost unele probleme la locul de muncă, ghici cine a fost prima suspectată... (EU). Mi s-a spus direct în față că îs mai închisă la culoare și, na, colegii o să creadă sigur că eu am ăcut mica problemă. De drepturi, ce să-ți spun? Noi, romii, nu cred că avem aşa ceva, pentru că altfel nu am fi discriminati pînă și de auto-rițăti. Am ajuns în lupta asta continuă datorită oamenilor care fac parte din Căși ACUM!, deoarece mi-a plăcut să văd că niște străini luptă pentru noi și că nu suntem singuri. E frumos să vezi acei oameni care îți arată că meriti mai mult și aşa am ajuns să lupt și, cel mai bine zis, să sper că că macar copilul meu să nu știe cum este să rămîn fără absolut nimic din ce aveai și să poată spune cu încredere în el: „Asta-i casa mea!“. Căci eu n-am putut spune niciodată asta cu încredere în mine. Căci înăuntru meu chiar și azi încă îi frica aceea că amu, amu ne demolează și am pierdut totul.

— Péter, ești student la arhitectură în Berlin, cu focus pe locuințe publice – un domeniu subdezvoltat la noi, poate și din cauza discreditării politicii de locuire din sistemul anterior. În timp ce acesta din urmă a produs locuințe pe scară largă pentru mase, o recalibrare a valorilor de după 1989 a împins și arhitectura către domeniul privat, către producții formale și estetice lăsând în urmă orice politică socială ori chiar urbanistică. Din octombrie 2017 apare ziarul Cărămidă – ziarul dreptății locative, ajuns deja la al cincilea număr, unde publici și tu articole în domeniul arhitecturii sociale; de exemplu, ai prezentat proiectul tău de diplomă, în care adaptezi un bloc socialist din Cluj, sau aduci un exemplu pozitiv de politici de locuințe sociale, Viena Roșie. Într-un alt caz critici un proiect de arhitectură socială de succes, pus în aplicare în diverse megalopolisuri. Acest discurs public se spune că face parte din munca arhitectului, care, dincolo de situații de avarie sau criză, are capacitatea de a aduce tema locuirii în comun pe ordinea de zi. Poți să prezinti, te rog, ziarul Cărămidă prin prisma practicăi tale de arhitect?

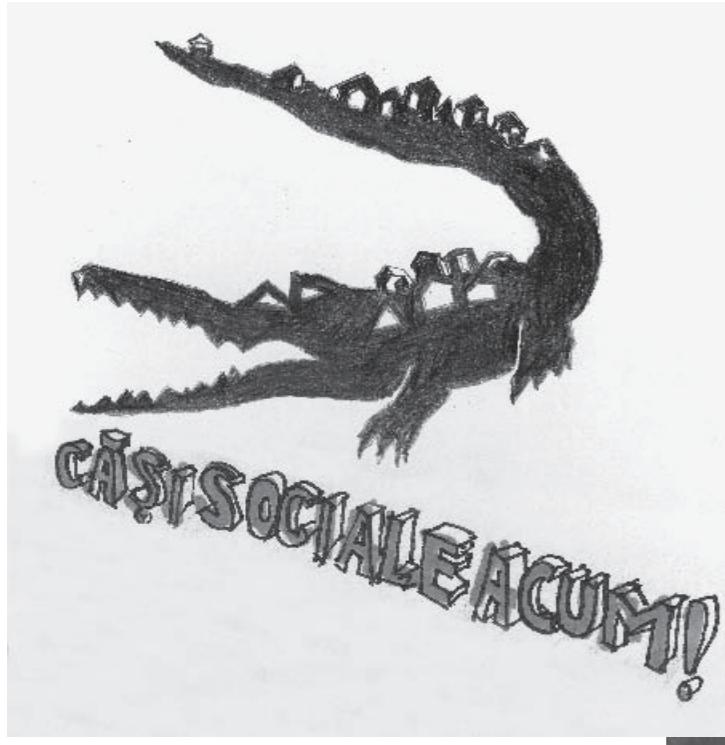
Căt de necesar este un asemenea ziar ca instrument al arhitecturii sociale? PÉTER MÁTHÉ: Cărămidă ajută, cred, la ridicarea unui nou discurs, alăturiind anumite teme și mișcări. Mie mi se pare necesară generarea unei discuții și despre arhitectură în acest context, atât din punctul de vedere al militanților, cât și din cel al studentilor de la arhitectură sau al arhitectilor. Eu nu mă consider arhitect, adică nu în sensul că aş avea multă experiență în demersul proiectării unor clădiri. Eu am experiență ca student la arhitectură, de mulți ani și în mai multe facultăți. După experiența

... only that many of those who go through an eviction do not always have the courage to make their voice heard. Many are afraid to not be marginalized even more. Many are simply ashamed. In my case, for instance, until I started to part of Social housing NOW!, honestly I never had the courage of speaking so openly about eviction. I am proud of my Roma ethnicity, even though I met many obstacles in my life because of it. It was difficult for me to find a job because my skin color is darker. Also, when there were some problems at my working place, guess who was the first suspect... (I). They told me straight into my face that my skin is darker and the colleagues will think that I made the small mistake. Of course? What could I tell you? I do not believe that us, the Roma, have something to do with this, for otherwise we would not be discriminated even by the authorities. I arrived in this permanent struggle because of people who are part of Social housing NOW!, for I liked that some strangers were fighting for us and we are not alone. It is nice to see those people who show you that you deserve better and this is how I started to fight. One day I hope that at least my kid will no longer know what it means to remain without everything you had. I hope that one day my kid will say in full confidence: "This is my house!" For I could never say this confidently. Inside me the fear is still alive that at some point they will demolish our place and I will lose everything.

Péter, you are an architecture student in Berlin, focusing on public housing – underdeveloped field in Romania, perhaps also because of disparaging housing policies of the previous system. While the latter has produced apartments on a large scale, for the masses, a redefinition of values after 1989 has pushed architecture to the private domain, formal and aesthetic productions leaving behind any sort of social politics or urban planning. The Cărămidă newspaper – *of* housing rights – started in October 2017 and released five issues up to now. Here you also publish articles dealing with social architecture. For instance, you have presented your BA project, in which you transform a socialist block from Cluj, or you bring Vienna as a positive example of social housing policies. In a different case, you criticize a successful social architecture project, applied in various megalopolises. They say that this public discourse is part of the architect's work. Beyond situations of emergency or crisis, the architect can bring the topic of living in common on the agenda of the day. Could you present, please, the Cărămidă newspaper through the prism of your practice as an architect? How necessary is such a newspaper as an instrument of social architecture?

TER MÁTHÉ: Cárämida helps, I believe, in edifying a new discourse, bringing together topics and movements. It seems necessary to me in generating a discussion about architecture, too, in this context, both from the activists' point of view and that of the architecture students and the architects themselves. I do not consider myself an architect, that is, not in the sense that I would have a lot of experience in designing buildings. I am experienced as an architecture student, for many years and in many faculties. According to my experience, in the faculties of architecture from Romania the social dimension of architecture is very little discussed, and here I have in view almost everything that pertains to financing, ownership and administering the latter. Of course, this lack results also from the fact that in Romania there are not too many alternative forms to these three aspects, at least not born from a criticism of current practices. In Germany, and especially in Berlin, this thing arrives sometimes to the other extreme: students present almost every project of theirs as being social. And, of course, this is often very superficial. To activists in the field of housing, it is important to have a profound understanding

mea, în facultăile de arhitectură din România este prea puțin discutată dimensiunea socială a arhitecturii, iar aici mă refer la aproape tot ce ține de finanțarea, deținerea și administrarea acesteia. Sigur că această lipsă rezultă și din faptul că la noi nu prea există forme alternative la aceste trei aspecte, cel puțin nu născute din critica practicilor existente. În Germania, și mai ales la Berlin, acest lucru ajunge uneori la cealaltă extremă: studenții prezintă aproape fiecare proiect ca fiind unul social. Și, bineînțeles, acest lucru este de multe ori extrem de superficial. Pentru militantii din domeniul locuirii, după experiența mea e foarte important să existe o înțelegere profundă despre cum funcționează producția spațialui, în primul rând pentru a direcționa critica și uneori furia lor precis către

Social housing NOW!

cine și ce trebuie, și nu către toți actorii din industria construcțiilor. Cărămidă nu are capacitatea să ofere această cunoștere, dar cred că are capacitatea de a genera interes și o imagine amplă despre ce ar apartine acestui discurs. Temele despre care am scris în Cărămidă nu sunt noi pentru publicul interesat de arhitectură din România. Dimpotrivă, unele sunt destul de bine cunoscute. Interesant este însă contextul. Iar aici mă refer nu doar la o analiză dintr-un alt punct de vedere decât acela al unei reviste de arhitectură și poate și cu un stil diferit, ci și la faptul că materialele sunt asociate cu alte texte, care oferă perspective ale oamenilor afectați de politicile care vizează direct sau indirect arhitectura.

— Lolo, ești un organizator energetic, conduci mai multe programe și ateliere care coagulează oameni în diverse tipuri de colaborări și ateliere pedagogice aplicative, dar pe lângă asta lucrezi și ca regizor în proiecte de teatru documentar. De câteva timp încocă participi la organizarea acțiunilor stradale ale campaniei Căși sociale ACUM! Acestea sunt evenimente de

ing of how space production functions, first of all in order to channel their criticism and, sometimes, fury precisely against whom and what deserve them, and not against all actors in the industry of constructions. Cărămidă does not have the capacity to offer this knowledge, but it can generate a larger interest and image about what belongs to this discourse. The topics I wrote about in Cărămidă are not new for the Romanian public interested in architecture. On the contrary, they are all too well-known. What is interesting is the context. And here I do not think only about an analysis from a different point of view than that of an architecture magazine, perhaps even of a somewhat different style, but to the fact that materials are associated with other texts, which offer perspectives to people affected by policies aiming directly or indirectly at architecture.

Cărămidă #5, 2018

— Lolo, you are an energetic organizer, you are leading several programs and workshops, which coagulate people in various types of collaborations and applied pedagogic workshops, but besides this you also work as director in documentary theater projects. On several occasions you have participated in organizing the street actions run by Social housing NOW! These are commemorative events of a sadly famous eviction on 17 December 2010 or actions on topics such as racism or gentrification. Due to your involvement in these, one could feel a conceptual behavior, a more precise dramatic script and a sense of personal role and presence more definite and more emancipating in comparison to previous street protests. Of course, we produced banners and slogans for protest were discussed before, too, but I believe that events resulted after your involvement managed to channel much better the experience of each participant, even if some of them were a little clumsy in their performing. Still, everybody had the certainty of a precise place and role defined in the situation. For instance, the manifesto against eviction,

comemorare a unei evacuări notorii din 17 decembrie 2010 ori acțiuni pe teme ca rasismul sau gentrificarea. Pe urma implicării tale în acestea s-au putut simți o conduită conceptuală, o dramaturgie mai precisă și un simț al rolului și al prezenței personale mai definite și mai eliberatoare față de protestele de stradă anterioare. Desigur, și înainte se produceau pancarte și se discutau sloganurile pentru proteste, dar cred că evenimentele rezultate în urma implicării tale au reușit să canalizeze mult mai bine experiența fiecărui participant, chiar dacă acesta a fost mai stîngaci în executarea lor; el totuși avea certitudinea unui loc și unui rol precisi definit în situație. De pildă, manifestul împotriva evacuării, pe care l-am citit în cor pe stradă, a rezultat dintr-un colaj de experiențe reale și de revendicări politice ale celor implicați, puse laolaltă în urma unor discuții anterioare. Cu alte ocazii, folosind aceeași metodă am produs un mic spectacol radiofonic despre rasismul de la noi, care a fost prezentat și pe stradă. Cum percep regia acestor evenimente, care este responsabilitatea față de oameni în colajul unor asemenea experiențe? Există riscul ca furia și revendicările lor să devină parte a unui produs cultural care să-i alieneze de propriile experiențe? Există vreun conflict între stradă și scenă?

CLAUDIU LORAND MAXIM: O bună parte dintre cei care am performat afară, în spațiu public, am reușit să ne înțărhim de cătreva ori înainte și am stabilit ce vom face. Am ales de fiecare dată o zi cu o încărcătură, o miză simbolică: 17 decembrie – comemorarea evacuării de pe Coastei; 21 martie – Ziua Internațională pentru Eliminarea Discriminării Rasiale; 1 Mai – Ziua Internațională a Muncii. Împreună am inventat evenimentele și am creat textul acestora. În 17 decembrie s-a citit pe Eroilor „Manifestul de la Cluj împotriva evacuărilor de pretutindeni”. Manifestul are la bază experiențele unor oameni ce au trăit evacuările pe propria piele, precum și revendicările acestora. În al doilea număr al ziarului Cărămidă apar atât varianta oficială a manifestului, cât și scriptul după care el a fost performat și citit public pentru prima oară. De fiecare dată, performance-urile publice au fost gîndite în așa fel încât să li se se poată alătura și persoanele ce nu au putut ajunge la înălțările pregătitoare, dar au ajuns în ziua evenimentului. „Manifestul”, varianta de scandat, cuprinde deja, ca replici pentru un cor de zeci de oameni, sloganuri populare și afirmate de ani de zile, ca „Vrem case pentru toți, nu doar pentru mafioti!”, „Din clădiri goale, locuințe sociale!”, „Solidaritate!“.

Pe 21 martie 2018 s-a citit la microfoane și boxe, în fața primăriei, un text scurt, „Rasismul la noi acasă”, în timp ce alții măturam străzile din jurul primăriei. La fel, textul a fost creat în înălțările de dinainte de eveniment, fiecare dintre cei prezenți putînd adăuga replici. Textul vorbește despre discriminarea de pe tot parcursul vieții – de la școală la locul de muncă. O surpriză mișto – fix înainte să pornim cu mătușoalele spre primărie, marșului i s-au alăturat activiști LGBT clujeni, veniți cu mătușe multicolore. A fost un moment bun să ne reamintim că lupta e intersecțională, se duce pe multe fronturi. Trebuie să ne solidarizăm.

Pe 1 mai s-a jucat pe terenul de fotbal din Parcul Feroviarilor meciul Cluj anti Cluj, pomit de la o idee a Mariei. Apoi am stat la discuții, mici și biserice. Fiecare eveniment a fost sincronizat cu lansarea unui nou număr al ziarului Cărămidă. Începînd cu nr. 4, lansat cu ocazia meciului, se ia în vizor situația ireală în care au fost aruncați zona din jurul parcului și locatarii acesteia, odată cu trendul de dezvoltare imobiliară de aici. De astă meciul s-a jucat în acel parc.

which we read in a choir on the street, has resulted from a collage of real experiences and political demands of those involved, grouped after some previous discussions. In other occasions, using the same method, you created a small radio show about racism in Romania, which was also presented on the street. How do you perceive the direction of these events, what is the responsibility toward people in such collages of experiences? Is there a risk that their fury and demands become parts of a cultural product that would alienate them from their own experiences? Is there a conflict between street and scene?

CLAUDIU LORAND MAXIM: Many of us who performed outside, in the public space, have managed to meet a couple of times before doing it and we agreed what to do. We chose each time a day with a symbolic content: 17 December – the commemoration of the eviction from Coastei street; 21 March – International Day for the Elimination of Racial Discrimination; 1 May – the International Workers' Day. Together we invented the events and created their texts. On 17 December we read on the Eroilor street the "Manifesto from Cluj Against Evictions Everywhere". The manifesto is based on experiences of people who were exposed to evictions, and on their political demands. In the second issue of the Cărămidă newspaper, we published both the official version of the manifesto and the script according to which it was performed and read publicly for the first time. Each time, public performances were thought so that people who could never manage to arrive to the preparatory meetings, but arrived on the day of the event, would be able to join. The "Manifesto", in its version to spoken out loud, contains, as lines to be performed by a choir of a few dozens of people, popular slogans stated in the past years: "We want houses for all, not only for gangsters", "Transform empty building into social houses!", "Solidarity!"

On March 21 2018 we read in microphones and speakers a short text in front of the city hall – "Racism at our home", while others of us would sweep the streets around the city hall. Similarly, the text has been created during meetings before the event, everybody present being able to add lines. The text speaks of discrimination during an entire lifetime – from school to work. A nice surprise – right before we started our way to the city hall with the brooms, the march was joined by LGBT activists from Cluj, who came with brooms in many colors. This is was a good moment to remember that the struggle is intersectional, it takes place on many fronts. We must build solidarity.

On 1 May, starting with an idea proposed by Maria, in the Railworkers' Park we played a soccer game called Cluj anti Cluj. Then we stayed to discuss, with beers and grilled minced meat rolls. Each event has been synchronized with launching a new issue of Cărămidă. Since our no. 4, launched on the occasion of the match, we focus on the unreal situation in which the area from around this park and its inhabitants have been thrown, with the trend of real estate development. This is why the match took place in that park.

The responsibility means, I believe, in choosing on which side you are, what stories you find necessary to tell and why. To bring your body and voice on the streets can do a lot, but perhaps the most important thing is that it makes a position to be truly taken and brings a message in the public discourse.

If there were a conflict between street and stage, this could happen only insofar it was a political conflict. Every spectacle is a public discourse, therefore, it is by definition political. It is just the same in the case of street manifestations. But all is not gold that glitters. I expect to see in theaters the drama #rezist. True, the position of the establishment is represented on most of the stages, sometimes even through

Responsabilitatea cred că stă în a alege de ce parte ești, ce povești îți apar în mod imperativ că trebuie spuse și de ce. A-ti aduce corpul și vocea în stradă face multe, dar poate cel mai important e că face asumată o poziție și aduce în discursul public un mesaj.

Dacă ar exista un conflict între stradă și scenă, ar fi doar în măsura în care e un conflict politic. Orice spectacol e un discurs public, deci e prin definiție politic. La fel și în cazul manifestărilor stradale. Dar nu tot ce zboară se măñincă. Mă aștept curînd să vedem în teatre drama #rezist. E drept, poziția establishmentului se reprezintă pe majoritatea scenelor, dar să nu fim naivi, e reprezentată foarte bine și în stradă. Din păcate, uneori chiar și prin vocile celor împotriva căror se îndreaptă.

"Manifesto from Cluj Against Evictions Everywhere", 2017

Stăpînirea ocupă mai mult. Și din scene, și din străzi. Nu văd un mare conflict între ce se vede pe scenă și ce e în stradă. Pare complementar. Pe scenă vedem de multe ori abstracții care nu vorbesc, în fond, despre nimic. Faptul că aleg să NU vorbească despre lucrurile care dor cel mai tare e o alegere conștientă. Dar ăsta-i cazul fericit. Cazul nefericit sănt zecile de spectacole sexiste, clasiste, naționaliste de pe scenele țării.

Cu toate astea, există contracultură și în teatre, și în stradă. Orice mișcare de emancipare este și o mișcare culturală. Manifestările culturale pot să impună subiecte în dezbaterea publică. Cel puțin să le scoată suficient de mult la lumină, încât să nu ne mai putem preface că nu știm de ele. Mai aproape de evenimente, pentru cei implicați direct într-o acțiune, există de fiecare dată o oarecare distanțare vizavi de subiect, un oarecare filtru. Asta e specific artei – să creeze o zonă în care se poate reflectă.

the voices of those against whom it goes. Domination occupies more. Of stages and of streets. I do not see a great conflict between what can be seen on the stage and what is on the streets. They seem complementary. On the stage we can see quite often abstractions that speak, in fact, about nothing. The fact that they choose NOT to speak about things that hurt most is a conscious choice. But this is the happy scenario. The unhappy one is formed of dozens of sexist, classist and nationalist shows all over the country. In spite of this, there is counter-culture both in theaters and on the streets. Any movement of emancipation is also a subcultural movement. Cultural manifestations can impose topics in the public debate. At least to bring them to light to such a degree as to not be able to pretend that we don't know they exist. Closer

— Dénés, ești artist și profesor la Universitatea de Artă din Cluj. Munca ta se poate descrie ca artă conceptuală, o practică deplasată treptat către o critică a instituțiilor artei, în cazul tău, reflectând asupra instituțiilor și convențiilor profesionale din jurul tău. E vorba însă de o practică fără recunoaștere instituțională pînă acum. Ești militant în cadrul mișcării Căși sociale ACUM! și ai participat în proiectele Fundației Desire de mai mulți ani. În ultima perioadă faci desene pentru ziarul Cărămidă. Aceste desene sunt pictograme sau infografii despre cei privați de drepturi, iar mai nou desene de tip reportaj pentru acest ziar. Toate acestea pot fi puse în relație cu o concepție a realismului în artă, una care este angajată politic și se bazează pe documentare, una care este departe de ilustrație, dar în același timp și de lucrările tale anterioare. Mă gîndesc, de exemplu, la acea hartă care arată forța gravitațională din zona Bazinului Carpațian și care se bazează pe datele unei firme de topografie – un print mare monocrom, care a primit titlul „De ce pică elevii maghiari la bacalaureat examenul de limba română?”, preluat dintr-un articol al unui lingvist clujean, sau la expoziția ta Concurrency, în care ai transportat și ai reconstruit într-un colț de galerie atelierul unui meșteșugar ce gravează miniaturi în oase și ai construit o anticameră cu o perdea din oase la intrarea în spațiu expozițional. Care este diferența, în vizionea ta, între munca pe un reportaj încadrat de o mișcare militantă la ziarul Cărămidă și o abordare mai poetică de autor, care este și autoreferențială în demersul său conceptual? Cum vezi schimbarea de rol în cadrul mișcării politice militante față de o muncă care se poziționează în relație cu instituția artei?

DÉNES MIKLÓSI: În ce mă privește, în activitatea pe care o desfășor în cadrul ziarului Cărămidă, insist pe conceptul de „contract civil”, cu asta stopînd că se poate de mult „empatia” sau „compasiunea”. Potrivit mecanismului grupului, oamenii venind din direcții diferite fac lucruri diferite. Sunt și oameni de pe Cantonul, unde trăiesc ghetoizați deja de un deceniu, și din asta se compune, din asta se formează, de fapt, profilul Cărămizi, direcția muncii sale. Deci, în interiorul grupului, între oamenii care vin de pe poziții diferite, există o posibilitate pentru păstrarea relațiilor, împotriva împrăștierii, ceea ce ajută la a face vizibile problemele specifice. Pentru mine, asta este o formă de activitate ce nu are un aspect reprezentativ, ci lucrează în mod nemijlocit cu oamenii care, din mai multe motive, se lovesc în mod acut de problema locuirii.

Pe de altă parte, deoarece problema locuirii se compune din diverse teme tehnice, aspectele care tin de ea trebuie făcute vizibile într-un mod mai metodic, mai asemănător cu pictograma. De aici vine nesiguranța formulării lor. De pildă, cum pot fi captate manifestările răsimului în acest spațiu politic și cum pot fi surprinse ele vizual. În al treilea rînd, munca închisă în arta plastică dispune de neajunsul că, în momentul în care ajunge aproape consensuală, nu mai interesează neapărat. Nu există destulă confruntare, destulă muncă organizațională în ea. Cîță găsești, atîta returnez sub formă de muncă. Ceea ce e eficient în munca organizațională, motiv pentru care are prioritate în raport cu munca autonomă, este că, în cadrul organizației, există o diviziune a muncii și un obiectiv de atins.

to that map that shows the gravitational force of the Carpathians area and is based on data from a topography firm – a large monochrome print entitled: "Why do Hungarian Pupils do not Pass Their Romanian Language Test?", borrowed from the article of a Cluj linguist; or to your Concurrency exhibition, in which you have transported and reconstructed in the corner of a gallery the workshop of an artisan who engraves miniatures in bones. In the hall of the exhibition room, you have build a certain made out of bones. What is the difference in your vision between work on a reportage framed by an activist movement in Cărămidă and a more poetic, authorial approach, which is self-referential in its conceptual endeavor? How do you see the change of roles in the activist political movement in comparison to a work positioned in relation to art as institution?

DÉNES MIKLÓSI: As regards me, in the activity that I carry out within the Cărămidă newspaper, I insist on the concept of "civil contract", stopping by this as much as possible "empathy" or "compassion". According to the mechanism of the group, people coming from different directions do different things. There are also people from the Cantonul street, where they live in ghettos for a decade now, and this composes or forms, in fact, the profile of Cărămidă, the direction of its work. Therefore, within the group, between people who are coming from different positions, there is a possibility for keeping relations, against dispersal, which helps in making visible specific problems. For me, this is a form of activity that has no representative aspect, but I work directly with people who, for several reasons, are acutely confronted with the housing problem.

On the other hand, since the problem of housing is composed of various technical topics, the questions belonging to it must be made visible more methodically, in a way that resembles pictograms. Hence the uncertainty in their formulation. For instance, how to grasp manifestations of racism in this political space? And how can they be grasped visually?

Thirdly, the work closed in fine arts has the impediment that, when it gets almost consensual, it is no longer so interesting. There is not enough confrontation, enough organization work in it. I give back in guise of work as much as I find there. What is efficient in the organizational work, which is the reason why it has priority over autonomous work, is that, within the organization, there is a division of labor and an objective to be reached.

Translated by Alexandru Polgár

to events, for those directly involved in an action, there is each time a certain distance from the topic, a certain filter. This is specific to art – to create a zone in which one could reflect.

— Dénés, you are an artist and a professor at the Art University from Cluj. Your work can be described as conceptual art, a practice, that moved toward a critique of art institution, in your case, reflecting upon institutions and professional conventions surrounding you. This is, however, a practice without an institutional recognition up to now. You are an activist within the Social housing NOW! movement and have participated in the projects of Desire Foundation for many years. Recently, you have made drawings for the Cărămidă newspaper. These drawings are pictograms or infographics about those deprived of their rights, and then reportage-like drawing for this newspaper. All of these can be related to a concept of realism in art, one that is politically engaged and based on documentation, which is far from illustration and, simultaneously, from your previous works. I think, for instance,

Despre corpuri și organe și singurătatea vieții în noile cartiere ale marilor orașe: un caz

Adrian Costache

Fără a ne supune imaginația la mari eforturi, putem privi nașterea unui cartier efectiv ca pe o naștere. La un moment dat, printr-o schimbare socială, politică, economică, administrativă, culturală sau de alt fel, orașul este fecundat. Acest lucru conduce la acumularea treptată de indivizi și familiilor, „celule de bază ale societății”, pînă cînd apare o aglomerare care nu mai poate fi conținută și este astfel livrată sau, dacă se preferă o terminologie existentială à la Martin Heidegger, „aruncată” în afară. În România, în cele patru mari orașe universitare – București, Iași, Cluj, Timișoara –, ceea ce a produs fecundarea a fost procesul de reformă a învățămîntului universitar. Creșterea numărului de locuri la facultățile de stat, crearea de facultăți noi, introducerea de locuri cu taxă la universitățile de stat și apariția de universități particulare dispuse să-i înmatriculeze pe toți cei interesati au condus la creșterea populației studențești care se stabilea anual aici de la ordinul miilor la ordinul zecilor de mii. La rîndul său, creșterea populației studențești a dus la apariția tot mai multor firme în căutare de forță de muncă bine pregătită și ieftină, căci fără experiență. Ceea ce, din nou, a adus și mai mulți studenți, și aşa mai departe.

Cele mai interesante cartiere care s-au născut în urma acestui proces circular se găsesc, după părerea mea, în Cluj și sunt interesante, pe de o parte, pentru că s-au născut în oglindă unul cu altul, dar, mai presus, pentru că sunt doi copii monstruoși: unul, un corp fără organe, altul, un set de organe fără corp.¹ Primul este cartierul Bună Ziua; al doilea, Florești.

Administrativ, Floreștiul este (încă) un sat situat în vecinătatea Clujului, dar, de prin 2007, funcționează de facto ca un cartier al acestuia. Ca sat, el a avut de la început toate acele servicii publice, economice și administrative pe care le găsim și în cartierele marilor orașe. A avut grădiniță, școală primară și gimnazială, dispensar capabil să ofere prim ajutor (dar nu servicii de urgență), cabinet stomatologic și farmacie, poștă și bănci, cîteva magazine alimentare pentru cumpărături de strictă nevoie, un post de poliție și o primărie capabile să le ofere locuitorilor cam aceleași servicii pe care le oferă o secție de poliție și o primărie de cartier. Toate organele vitale unei comunități urbane au fost deci acolo. Logica după care s-a dezvoltat acest cartier a făcut însă să nu mai apară niciodată comunitatea.

Principiul care pare să fi ghidat dezvoltarea imobiliară a Floreștiului a fost obținerea celui mai bun preț pe metru pătrat și, desigur, a celui mai mare profit. Acest principiu a atras o populație cît se poate de diversă. De la studenți pe care părinții au vrut să-i scutească de neplăcerile traiului la comun

ADRIAN COSTACHE este lector la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea „Babeș-Bolyai”, coordonator al colecției „Heteropedagogii” la Idea Design & Print și redactor la IDEA artă + societate. Cea mai recentă carte a sa, *Gadamer and the Question of Understanding: Between Heidegger and Derrida*, a apărut în 2016 în Statele Unite la Lexington Books.

OF BODIES AND ORGANS AND FRUSTRATION:
THE NEW NEIGHBORHOODS OF ROMANIA'S BIG CITIES
Adrian Costache

Even without a stretch of the imagination one can regard the birth of a new neighborhood as birth per se. At a certain point in time, due to a social, political, economic, administrative, cultural change, a city is fecundated. Thereby appears therein a progressive accumulation of individuals and families, the “basic cells of society”, until it cannot be contained any longer and is so delivered or, if one prefers an existential terminology à la Martin Heidegger, “thrown” outside. In Romania, in the four big university cities – Bucharest, Iași, Cluj-Napoca and Timișoara – the change that brought about the fecundation was the reform of graduate education. The increase in the number of tuition-free places offered by public universities, the appearance of new faculties, the liberty to enroll tuition-paying students and the appearance of private universities willing to accept anyone (able to pay the fees) led to a significant increase of the student population that settled here yearly from the order of thousands to that of the tens of thousands. In turn, the increase of the student population determined the appearance of more and more companies in search for well qualified workforce, but still cheap due to its lack of experience. This, again, attracted more students and so on.

In my opinion, the most interesting neighborhoods born out of this circular process can be found in Cluj and they are interesting, on the one hand, because they mirror each other but, most of all, because they are two monstrous children: one, a body without organs, the other, a set of organs without body.¹ The former is Bună Ziua; the latter Florești.

Technically, Florești is (still) a village in the vicinity of Cluj, but since 2007 it functions de facto as one of its neighborhoods. As a village, it had from the beginning all those public, economic and administrative services we also find in the neighborhoods of the big cities. It had a daycare center and a kindergarten, a primary and a secondary school, a dispensary offering first aid (but not emergency care), a dentist's office and a pharmacy, postal office and banks, several grocery stores for last minute shopping, a police station and a town house offering the same services as the neighborhood offices of city house in a big city.

Thus, all the vital organs for an urban community were there. The logic behind the development of this neighborhood though prevented the community itself from ever appearing.

ADRIAN COSTACHE is assistant professor at the Faculty of Psychology and Education Sciences, Babeș-Bolyai University, editor of the series “Heteropedagogii” published by Idea Design & Print and editor of IDEA arts + society. His latest book, *Gadamer and the Question of Understanding: Between Heidegger and Derrida*, was published in 2016 by Lexington Books in the United States.

Florești, Florilor St. in the summer of 2008, at the apex of the real estate boom

în cămin sau chirie la tinere familii care, cu banii strâniști pentru o garsonieră în Cluj, și-au permis un apartament în care micuțul avea propria cameră; la pensionari care, cu banii primiți pe apartamentul din oraș, și-au permis confortul pe care și-l doreau și au reușit să pună deoseptă o sumă importantă. De la muncitori necalificați la universitari de prestigiu. În esență, oameni în căutare de maximum de confort la un preț rezonabil. În acea perioadă, cu banii cu care se cumpără un apartament cu două camere în Florești se putea cumpăra abia o garsonieră nerenerovată la Cluj. Dar acest principiu de dezvoltare, care a atras în zece ani de zile în jur de 25.000 de oameni², dă Floreștiului un aspect spart, fracturat. Căci noile locuințe nu s-au construit nici în proximitatea Clujului, nici în ve-

View from a one bedroom apartment as they were sold in 2008

cinătatea caselor deja existente de-a lungul drumului de legătură cu Cluj (multă vreme și singurul), care străbate satul de la est la vest. Noile locuințe au apărut răzleț peste tot pe unde era teren de vînzare, ieftin, gol și care nu ridică mari probleme pentru construcție. Aici două case, la câteva sute de metri patru blocuri de patru etaje, mai încolo două duplexuri și aşa mai departe, iar între toate aceste complexuri, teren arabil lăsat pradă buruienilor, care nu-i aduce proprietarului niciun profit pînă nu se vinde și care-i tîne pe locuitorii din vecinătate de departe unii de alții, mai degrabă decît să-i aducă împreună.

Florești nu are spații publice, piete, parcuri, locuri de joacă pentru copii, în care locuitorii să se întâlnească, și nici locuri de promenadă. Așa se face că, prin 2012, cînd locuitorii s-au revoltat împotriva unei ferme de pui, urmă a trecutului satului, situată într-o zonă dintre cele mai populate zone care de două ori pe an răspînde o miasmă greu suportabilă, ei s-au adunat pur și simplu în stradă.

The principle that seems to have guided the property developers was the best price per square meter and, of course, the biggest profit. This principle appealed to the most diverse population. From students whose parents wanted to spare them the troubles of shared living, be that in a student dormitory or in an apartment, to young families who, with the money put aside for a studio in Cluj, they were able to afford an apartment with a room for the baby; to retirees who, with the money received for their place in Cluj, bought a new one offering them all the comfort they wanted and still managed to put aside a nice sum. From unskilled workers to prominent academics. In essence, people looking for the maximum comfort at a reasonable price. But this principle which, it is worth mentioning, has attracted around 25,000 people² in ten years, also gave Florești a broken, fractured aspect. For the new homes

Din pricina diversității locuitorilor, aspectului său spart, fracturat și lipssei reperelor de orice fel care să invite la întîlnire și la petrecerea timpului împreună, în Florești nu s-a încheiat o comunitate și pare că singurul lucru care adună acest cartier-sat este nimic mai mult decât geografia locului, cu dealuri și pădure la nord și un rîu la sud, care subminează principiul de dezvoltare amintit: costuri de construcție minime pentru obținerea celui mai mare profit. Dacă aceste granițe naturale nu ar fi existat, nu se știe cît de tare s-ar fi întins, și deci cît de mult s-ar fi dezmembrat Floreștiul. De aceea, după cum ziceam, cred că formula care îl caracterizează cel mai bine este cea a organelor fără corp.

*

Cu Bună Ziua situația stă exact invers. și acest cartier a apărut prin introducerea terenurilor agricole din împrejurimi în intravilan. și el a cunoscut un proces de dezvoltare accelerată în jurul anului 2007, cînd România a intrat în Uniunea Europeană, economia țării mergea foarte bine și, în general, oamenii erau optimiști. Dar principiul care pare să fi ghidat dezvoltarea cartierului a fost unul opus celui din Florești. Ceea ce s-a căutat aici a fost nu prețul cel mai mic, ci luxul. Blocurile din Bună Ziua au arhitectură modernă, sunt spațioase, construite cu materiale de calitate mai bună. Multe blocuri au încălzire în podea, iar apartamentele de la ultimele etaje, terase largi, care le permit locuitorilor să ia masa afară în zilele calde. Spațiile comune sunt finisate scump; chiar dacă sunt doar de patru-cinci etaje, multe blocuri au lift (lucru nu tocmai comun pentru Cluj, unde sunt și blocuri de opt etaje fără și au parcare subterane sau garaje individuale în curte). Datorită prețurilor mari, nici populația cartierului nu este atât de diversă precum cea din Florești și pare să fie reprezentată îndeobște de upper-middle managementul corporațiilor din Cluj, de medici din practicile private, antreprenori, iar la case, care sunt, ce-i drept, mai puține, de fotbalisti echipei locale și de potențații Clujului, îmbogățiti după Revoluție. Și, din nou, spre deosebire de Florești, cartierul s-a construit de-a lungul unei artere importante a Clujului, Bună Ziua – de unde și vine numele –, care leagă drumul de intrare în Cluj dinspre sud de cartierele din est, permîțând ocolirea centrului. Acest lucru dă cartierului un aspect închegat, unitar și, totodată, a condus la promovarea lui ca un loc ce oferă posibilitatea de a trăi la standarde moderne, cu un confort pe care nu-l oferă nici clădirile vechi și, cel mai adesea, dărăpănatate, nici blocurile comuniste, și asta la câteva minute de centru. În mijlocul tumultului cotidian al zonei centrale și, în același timp, la ceva distanță de el. Desigur, în discursurile de promovare, această distanță era calculată în funcție de vitezele amețitoare cu care par să se deplaseze întotdeauna agenții imobiliari și în lipsa traficului de care ei nu se lovesc vreodată. Ca în Florești însă, și în Bună Ziua mai găsim câte o parcelă de teren agricol rămasă neîndată și nelucrată (probabil din cauza situației sale juridice incerte), care se deschide ca un ochi prin care natura își ia revanșa față de civilizație. Și, tot ca în Florești, și aici este izbitoare absența desăvîrșită a spațiilor publice în care oamenii să se poată aduna și pentru altceva decît să cumpere. Ceea ce Floreștiul are însă iar Bună Ziua nu, sunt toate acele instituții publice vitale pentru viața de cartier în orașele mari, adică creșe, grădinițe

Due to the diversity of the inhabitants, its fractured aspect and the lack of landmarks inviting people to get together in Florești there hasn't appeared a community. And it seems that the only thing that gives unity to this neighborhood-village, the only thing that makes it look like one neighborhood or one village rather than a multitude of small settlements is nothing more than the geography of the place, with hills and a forest to the north and a river to the south, which undermines Florești's principle of development: minimal building costs for maximum profit. If these natural borders would not have existed, it would be impossible to say how spread out Florești would have been, which is to say how dismembered. That is why it is a set of organs without a body.

*

With Bună Ziua things are the other way around. It too has appeared as a result of the incorporation of the farm land on the outskirts of the city. It too has undergone a process of accelerated growth around 2007 when Romania became part of the European Union, the economy was doing well and, in general, people were optimistic about the future. But, the principle which seems to have guided its development is opposed to that at work in Florești. Here, the real-estate developers sought not the best price, but luxury.

The apartment buildings in Bună Ziua have modern architecture, are spacious and are built with better materials. Many of them have underfloor heating and, in many, the top floor apartments have wide terraces, making it possible to dine out when it's nice. Common areas have expensive furnishings and, even though they are no more than four or five stories high, many buildings have elevators (a thing uncommon in Cluj where even some eight-stories-high buildings do not). Also, many buildings have underground parking or individual garages in the courtyard.

Due to the high prices, the population is not as diverse as in Florești either, and seems to be mainly composed of young people from rich backgrounds, people on the higher echelons on the corporate ladder, doctors in private practices and businessmen. On the other hand, the houses are owned by the football players of the local teams and, in general, by Cluj's wealthy elites.

And, again, in contrast to Florești, the neighborhood was erected along an important arterial, Bună Ziua – hence its name –, connecting the road entering Cluj from the south to the neighborhoods in the east and circumventing the center. This gave it a unified aspect and allowed its promotion as a place offering the highest standards of living, far beyond what's offered by the usually derelict buildings in the old parts of the city, as well as by the communist neighborhoods, and this only few minutes away from downtown. In the midst of the everyday hustle of the city and, at the same time, away from it. Of course, when saying "few minutes away from downtown", the promotional materials relayed on the dizzying speeds with which real-estate agents always seem to be travel about and without factoring in the traffic which they never seem to encounter.

But, just like in Florești, in Bună Ziua we still find, here and there, a patch of farm land, unsold and unworked (most probably due to its uncertain legal situation), through which nature takes its revenge on civilization. Like in Florești, here too the lack of public spaces where people could gather for something else than for shopping is striking. And, again, like in Florești, there's no community in Bună Ziua even though the population is not as diverse and so, at least in theory, there were more chances for it to appear.

și școli, oficiu poștal, primărie de cartier sau post de poliție. De aceea ziceam că, invers decât Floreștiul, care este un set de organe fără corp, Bună Ziua este un corp fără organe.

*

Punând în oglindă cele două cartiere, un set de organe fără corp și un corp fără organe, începem să vedem cum locuirea postcomunistă este egalitatoare și, indiferent de cât de mult s-ar fi plătit, ea le oferă, mai corect spus le impune oamenilor una și aceeași existență, însingurată, petrecută în aşteptare. Căci, indiferent dacă stau la 5 sau la 15 km de centrul Clujului, pentru orice ar vrea să facă, pentru toate acele lucruri care fac rutina zilnică mai puțin apăsătoare, cum ar fi să vadă un prieten, să iașă la o cafea, să se bucură pe-o bancă de razele soarelui, să se bucură de verdeță, să se plimbe, să facă sport și aşa mai departe, sănătății de mașină și de drumul subdimensionat, cu o bandă pe sens, care-i leagă efectiv de oraș. De aceea, o bună parte din viață în noile cartiere se duce în mașină, însotit, cel mai adesea, doar de propriile nevroze, aşteptând, frustrat, ca șoferul din față să pornească odată, să nu mai claxoneze, să învețe să conduce, pentru ca dorințele cele mai profunde umane, de contact, de socializare, de comunitate, să ajungă în sfîrșit să fie satisfăcute.

Notes:

- Cele două formule la care recurgem aici nu fac referire la conceptul omonim al lui Gilles Deleuze, respectiv la replica lui Slavoj Žižek, și sunt folosite pentru că, în contextul metaforei nașterii pe care am propus-o, ele descriu fidel realitatea.
- Se estimează că în 2007 Floreștiul avea 7.600 de locuitori, iar în 2017 avea 33.000.

But what Florești has and Bună Ziua doesn't have are all those public institutions, vital for big city living such as daycare centers and schools, postal office, police station and city hall office. That is why, in contrast to Florești, Bună Ziua is a body without organs.

*

By putting the two monstrous children – one, a set of organs without body, the other, a body without organs – side by side, one comes to see better that post-communist living in Romania is leveling and that no matter how much one paid, it offers or, better put, it imposes upon people one and the same lonely existence led in waiting.

One can live 5 or 15 km away from downtown for anything one might want to do, all those things which relieve at least a little the burden of the routine of everyday life, such as seeing a friend, going out for a coffee, enjoying the sunshine on a bench in square or a park, the rebirth of nature in the spring, taking a stroll, exercising and so on, one is dependent on her car and the all too narrow one-lane road connecting her to the city. Thus, a significant part of the life lived in the new neighborhoods is spent in traffic accompanied most of the time just by one's own neuroses, waiting frustrated for the guy in front to go ahead, to stop honking, to learn how to drive so that one's most profoundly human needs to be finally met.

Notes:

- The two formulas used here have nothing to do with Gilles Deleuze's homonymous concept or the one created by Slavoj Žižek in response and they are used simply because in the context of the metaphor of birth we propose they offer a faithful description of reality.
- It is estimated that in 2007 Florești had a population of 7,600 inhabitants and in 2017 33,000.

„Nu ai cum să obții o societate deschisă fără expunere, fără exemple de toate felurile, fără argumente și fără negocieri“

Dana Andrei în dialog cu Matei David și Alexandru Oprîța-Popa

Grădina cu oameni este un proiect al grupului de inițiativă civică *Cișmigiu*, care folosește ateliere de educație aplicată coordonate de specialiști pentru a informa, mobiliza și responsabiliza comunitatea din vecinătate cu privire la ecosistemul local. În perimetru descriș de patru blocuri din zona parcului *Cișmigiu – Liric, Romfilatelia 1 & 2, Sion* – au loc ateliere de grădinărit și paisagistică, ornitologie (tururi de observație, inelări, montare și alimentare de hrănitori), apicultură și mediu sonor (plimbări sonore, cartografieri și măsurători).

MATEI DAVID este arhitect și lucrează de șase ani în proiecte de dezvoltare comunitară prin care explorează practici participative în arhitectură. În ultima vreme lucrează la catalogarea și analiza patrimoniului construit din București.

ALEXANDRU OPRÎȚA-POPA este inginer, dar are o pasiune specială pentru creșterea plantelor și grădinărit. Își dorește să facă parte dintr-o comunitate funcțională și să își lase amprenta într-un mod pozitiv asupra zonei în care locuiește.

DANA ANDREI ■ De cât timp locuți în blocul Liric?

ALEXANDRU OPRÎȚA-POPA: De șase ani, dar mi-a luat mult timp să simt că sunt parte din această comunitate. În sens real, aș spune că viața la bloc am început-o cam de cînd am pornit grupul de inițiativă și în felul acesta am simțit că fac parte dintr-o comunitate și că sunt mai ancorat în problemele locului.

■ Cât oameni locuiesc în bloc?

A. O.-P.: Sunt 220 de apartamente, unele sunt goale, bănuiesc că în jur de 400 de persoane.

■ Cînd ati realizat că e necesar un program de activități comune? Ce lipsea sau care a fost impulsul?

A. O.-P.: Eu grădinăream în fața blocului, mereu mi-a plăcut să fac asta și era o parte din grădină care nu era întreținută de nimeni, nu creștea absolut nimic acolo. Cînd m-am apucat, unii mi-au zis că nu are sens să depun efort pentru că nu va crește niciodată nimic acolo, că pămîntul e prost și nu are cum să se prindă, iar alții treceau pe lîngă mine și mă felicitau, în sfîrșit face cîineva ceva. Am ajuns într-un punct în care mi-am dat seama că de fapt asta e o problemă la nivel de comunitate, că lumea are nemulțumiri, dar nu și le manifestă într-o anumită direcție și că nu există o punte de legătură între ceea ce înseamnă administrația blocului și locatari. În momentul acela am intrat în consiliu și am realizat că principala problemă este lipsa de comunicare dintre vecini.

În 2016 am organizat un eveniment comunitar și l-am invitat pe Lucian Sandu Milea să ne facă o pictură murală inspirată din istoria blocului. Matei a sugerat să împingem evenimentul înspre crearea unui grup de iniția-

DANA ANDREI este cofondatoare a revistei CORNER. Fotbal + societate și redactor la IDEA artă + societate.

"YOU CAN'T HAVE AN OPEN SOCIETY WITHOUT REPRESENTATION, WITHOUT ARGUMENTS AND WITHOUT NEGOTIATION"

Dana Andrei in Conversation with Matei David and Alexandru Oprîța-Popa

The Garden with People is a project of the civic group Cismigiu which uses applied education workshops coordinated by specialists in order to inform, mobilize and empower the neighboring community to take responsibility regarding aspects of the local ecosystem. Workshops focused on gardening and landscaping, ornithology (observation tours, bird banding, feeder settings and supply), beekeeping and sound environment (sound walks, mappings and surveys) take place in the perimeter described by four blocks of flats around the Cișmigiu garden – Liric, Romfilatelia 1 & 2, Sion.

MATEI DAVID is an architect and has been working the past six years in community development projects where he explores participative practices in architecture. Recently he has been working to catalogue and analyze heritage buildings in Bucharest.

ALEXANDRU OPRÎȚA-POPA is an engineer but has a special passion for growing plants and gardening. He wishes to be part of a functional community and positively influence the area he is living in.

DANA ANDREI ■ For how long have you been living in the Liric block of flats?

ALEXANDRU OPRÎȚA-POPA: For six years, but it took me a while to feel that I am a part of this community. In fact, I would say my life here started around when we initiated the civic group and I feel I am part of a community and I'm anchored in the issues of this place.

■ How many people live in the building?

A. O.-P.: There are around 220 apartments, some of them are empty, I suppose around 400 people.

■ When did you realize a common activities program is necessary? What was missing or what was the impulse?

A. O.-P.: I was gardening in front of the building, I always enjoyed doing that and there was this unkempt part of the garden, nothing was growing there. When I started, some people said there's no point in putting all this effort in because nothing will grow, the soil is bad and it won't work, and others would walk past by me and congratulate me, *someone is finally doing something*. I got to this point where I figured this is a community issue, people are discontent, but they don't manifest it and there is no bridge between the administration of the building and the inhabitants. At that point I joined the administration board and realized the main problem is the lack of communication between the neighbors.

In 2016 we organized a community event and invited Lucian Sandu Milea to do a mural inspired by the history of the building. Matei suggested pushing this event

DANA ANDREI is the co-founder of the magazine CORNER. Football + society and an editor of IDEA arts + society.

tivă, să vedem încotro și cum putem să ne mișcăm. Am simțit că o cale pentru a coagula comunitatea este să mergem pe latura pozitivă, să obținem finanțări și să mobilizăm oameni din cartier pentru a schimba lucrurile care nu le plac.

MATEI DAVID: La mine a fost invers, întâi am lucrat pentru alți oameni, pentru un alt grup de inițiativă civică, alături de studioBasar, și aşa am prins procedura astă legată de, să-i spunem, arhitectură îmbogățită de participare publică sau participare publică ajutată de procesul arhitectural. Am făcut cîteva proiecte cu studioBasar pentru Grupul de Inițiativă Civică „Lacul Tei“, care e cel mai vechi grup de inițiativă și participare civică la nivel comunitar din București, ei sînt într-un stadiu mai avansat.

Gardening workshop

sat, au construit un centru comunitar, au pus presiuni pe administrația locală în mai multe rînduri și au avut succes.

Locuirea lîngă parc îți dă o imagine romantică asupra lui, te face conștient de împrejurimile tale, ce înseamnă să locuiești într-un loc și să începi să îți asumi spațiul parcului ca o grădină, ca o anexă a casei tale. E o funcție a orașului și pînă la urmă o funcție a locuitorilor lui. E un loc cu multe probleme care ar putea fi abordate și dacă tot lucrez pentru un grup de inițiativă civică în altă parte, de ce nu aş face același lucru și la mine acasă? Este o cu totul altă investire, nu mai ești doar un prestatator de servicii, ești și beneficiar, e condiția ideală.

■ Mă gîndesc că e mai dificil să lucrezi la tine acasă decât în alt proiect. Poate e mai eficient pentru tine, dar te și expui, intri într-un alt fel de contact cu cei din jur.

M. D.: Cu totul. Se dezgropă morții, de toate felurile. Da, pentru că interacțiunea cu oamenii și în special interacțiunea pentru a soluționa

towards the creation of a civic group, to see where and how we can act. We felt the way to bring the community together was to follow a positive path, obtain some grants and mobilize the people in the neighborhood to change the things we don't like.

MATEI DAVID: For me it was the other way around, first I worked for other people, for another civic group, together with studioBasar and that's how I became engaged in this procedure of, let's call it, architecture enriched by public participation or public participation helped by the architectural process. I made a few projects with them for the Tei Group, which is the oldest civic group in Bucharest, they are in a more advanced stage, they built a community center, they pressured the local administration repeatedly and they succeeded in turning some things around.

sau a dezbatere probleme în diverse forme aduce în față de fapt diferențele dintre oameni și lipsa noastră culturală de dialog și de empatie și de a reuși să te pui în postura celuilalt, ca să înțelegi de unde vin argumentele sau părerile lui. Este un exercițiu și trebuie să îl acorzi timpul necesar și numărul de repetiții ca să poți să înveți să asculti oamenii și să nu îl mai judeci imediat după opoziția ideilor lor față de ale tale, ci mai degrabă în contextul din care au venit ele și care e total diferit. Dacă începem să producem mecanisme, dacă începem să mișcăm lucruri, să facem să evoluze tipuri de comportamente, nu trebuie să te duci departe, sănțem aici.

■ Ati avut parte de sprijin în formarea acestui grup de inițiativă? Care este statutul juridic?

M. D.: Grupul de inițiativă civică este o adunare informală de cetățeni care decid să își pună la un loc resursele de timp și să lucreze împreună într-un scop clar care ține de o problemă sau de un context problematic. Nu sănțem persoană juridică, parcursul a fost să ne adunăm și să facem proiecte împreună, ne bazăm pe prietenie, încredere, scopul nostru comun și hotărîrea noastră de a face lucruri.

A. O.-P.: Am căutat să mergem pe latura de coagulare a comunității în jurul unor probleme de interes comun și de responsabilizare a oamenilor; să punem mîna noi direct să schimbăm lucrurile care nu ne convin. Am început prin a aplica la granturi, iar încă de la prima aplicăție am primit finanțare și am intrat într-un incubator de proiecte organizat de Fundația Comunitară, în care am învățat cum să gîndim un proiect ca să avem șanse de reușă și mai departe. Meritul celor care lucrează acolo este că au reușit să împingă organizarea concursurilor de granturi și către grupurile informale, pentru că dacă am fi fost siliți să ne facem un ONG pentru a aplica la finanțări probabil că nu am fi făcut pasul ăsta – e riscant să îți assumi cheltuieli fixe, fără să știi dacă un proiect va merge sau nu. Am crescut gradual și marele pas înainte a fost grantul de la Fondul IKEA pentru mediul urban, oferit pe o durată de trei ani. Sînțem în al doilea an de implementare a proiectului de ecologie urbană *Grădina cu oameni*, iar prin această finanțare am avut oarecum soluționată problema banilor în raport cu activitățile pe care le organizăm și am putut să ne dezvoltăm încontinuu ca grup de voluntari.

M. D.: Fără să ne facem prea multe griji că trebuie să ne gîndim la fiecare cîteva luni să mai căutăm o sursă de finanțare. Asta se constată peste tot, lipsa constanței de finanțare și a susținerii, dar nu cred că este nevoie de fonduri foarte mari pentru ca niște oameni să se poată angaja într-un proiect de acest fel.

A. O.-P.: Sîi mai ai nevoie de un cadru continuu ca să schimbi niște mentalități și o percepție publică.

M. D.: Continuitatea e foarte importantă. Un grant multianual e în continuare o raritate la noi și siguranța pe care o dă un grant de tipul ăsta unei organizații nu se compară cu nimic. Te lasă să te concentrezi pe ceea ce ai de făcut. Sînt puține motoare ale civismului în țară și sănțem cîteva asociații și fundații care sănțem ordonatoare de credite sau de resurse. Din partea statului nu găsești niciun mecanism de încurajare sau cel mult unul de scurtă durată.

■ Partea financiară o gestionați voi sau Fundația Comunitară?

M. D.: O gestionăm noi, Fundația face supervizarea și raportarea către donatorul principal. Eu fac o raportare pe care o predau lunar fundației.

to understand where their opinions or arguments come from. It's an exercise and you have to give it the time and number of repetitions it needs so you can start learning how to listen to people and stop judging them immediately based on the opposition of their ideas, but rather in the context they came from and which might be totally different to yours. If we are starting to build mechanisms, if we start moving things, to make certain types of behaviors evolve, you don't have to go very far, we are here.

■ Did you have any support in setting up the civic group? What is the legal status?

M. D.: The civic group is an informal citizen assembly which decides to concentrate their resources and work together towards a clear goal having to do with a problematic issue or context. We are not a legal entity, the path was to get together and do some work, we rely upon friendship, trust, our common goal and our determination to do something.

A. O.-P.: We followed this idea of focusing the community around shared issues and empowering people, to apply ourselves to change things we don't like. We started by applying to grants and from the first application we received funding and got into a project incubator organized by the Community Foundation where we learned how to think a project so that we can move further in the long run. The people working there managed to direct grants towards informal groups, too, because had we been in a position to be a NGO in order to apply for funding we probably couldn't have made this step – it's risky to assume a fixed budget, without knowing if the project will work or not. Things grew gradually and a step forward was the grant from the IKEA fund for urban environment, spanning three years. We are in the second year of implementing the urban ecology project *The Garden with People* and with this funding we had solved the money issue concerning the activities we are organizing and we were able to continually develop as a volunteer group.

M. D.: Without worrying too much about thinking every few months or so how to get some money. You can see this everywhere, the lack of stability in financing and support, but I don't think you need a huge sum so that people can engage in such projects.

A. O.-P.: And you also need a continuous framework to change some mentalities and a public perception.

M. D.: Continuity is important. A grant spanning many years is rare and the safety it gives to this type of organization doesn't compare to anything. It lets you focus on what you have to do. There are few civic motors in the country and there are few associations and foundations which grant credits or resources. The state gives you no encouraging mechanism, or a very short one at best.

■ Who operates the financial part, you or the Community Foundation?

M. D.: We operate it, the Foundation is doing the supervising and the report for the donor. I'm doing a report that I send monthly to the Foundation.

A. O.-P.: At the same time we were lucky the Foundation and the financing institution were flexible, understanding and open to dialogue: if something didn't happen in the time frame that we submitted, they had patience for it to happen in due time.

M. D.: They understood terms and processes which have to do with communities are relative. Otherwise, you have this system, *I am a company financing some project, I want you to deliver exactly what you said*, everything being thought in terms of performance and production. The social processes we're trying to wind up and

A. O.-P.: În același timp, am avut noroc că fundația și finanțatorul au fost destul de flexibili, înțelegători și deschiși la dialog: dacă un lucru nu s-a petrecut în intervalul propus, au avut răbdare cu noi să îl facem în momentul potrivit pentru ca el să se petreacă.

M. D.: Au înțeles bine relativitatea termenelor și a proceselor care au loc atunci când vine vorba de comunități. Altfel, s-a întipărît sistemul ăsta, eu-companie finanțez cutare proiect, vreau să livrezi exact ce ai zis, totul e gîndit în condiții de performanță și de producție. Procesele sociale pe care încercăm noi să le stîrnim și să le întreținem sunt de cu totul altă natură, au extrem de multe variabile, unele sunt experimente esuate și trebuie să ne asumăm lucrul ăsta. Am încercat, am investit bani

Gardening workshop

și timp într-o direcție, s-ar putea să nu meargă, s-ar putea să nu răspundă lumea deloc. Nu sunt lucruri standardizate, nu sunt produse fixe.

A. O.-P.: Și mai e și realitatea că de fapt nu sunt suficient de mulți bani încât să zici că nu mai lucrezi la nimic altceva și te ocupi doar de asta 10 ore pe zi. Faci asta printre picături, în timpul tău liber, și atunci lucrurile poate se mișcă și în alt ritm, ar putea să se miște mai bine, dar facem tot ce putem cu resursele de timp, de energie și umane pe care le avem disponibile.

■ Cum vă împărtăți timpul?

M. D.: Noi am ales să facem ateliere de educație aplicată, asta înseamnă să pregătești terenul, să faci achiziții, calendare, tratative cu locuri, pînă la chemarea propriu-zisă a publicului, acesta trebuie abordat, apoi producția. Asta înseamnă educație aplicată, să înveți prin experiență. Și apoi vine menținerea rezultatelor, și aici e o altă problemă, cum facem să angajăm niște oameni și pe noi însine, pentru că prezența rezultatelor în timp garantează faptul dacă soluțiile respective sunt viabile sau

support are of a different kind, they have a lot of variables, some are failed experiments and we need to take it as is. We tried, we put time and money towards something, it might not work, people might not answer to it. These are not standardized issues, they are not fixed products.

A. O.-P.: It's also the reality that it's not enough money to say you're not doing anything else and you only do this for ten hours a day. You do it in between, in your spare time and then things move according to other rhythms, it could be better, but we do what we can with the time, energy and human resources we have at hand.

■ How do you manage your time?

M. D.: We chose to do applied education workshops, this means preparing the field, making acquisitions, setting up places, inviting the people, you need to

nu. Dacă produci ceva ce dispără în foarte scurt timp și nu lasă niciun impact, atunci acela a fost un efort punctual, pe cînd noi ne dorim procese pe termen lung, schimbare de mentalitate, de comportament, iar acestea trebuie susținute de prezență continuă.

■ Mă gîndesc că ăsta e și unul dintre neajunsurile lucrului comunitar, odată ce oamenii trec de încîntarea inițială că se întîmplă ceva și descoperă că sunt așteptări și de la ei și este necesară implicare inclusiv pe termen lung.

M. D.: E încă o sursă care cere ceva de la ei. Munca solicită deja multe resurse, viața de familie, socială și casa la fel, și apare în plus și activitatea asta care cere timp, atenție, participare. E dificil, oriunde am fi, ziua tot 24 de ore are, oamenii tot ocupăți sunt și, într-un fel sau altul, modul în care noi comunicăm și ne facem simțită prezența e important pentru a-i atrage și determina să vrea să petreacă timp în cadrul comunității, timp pe care îl sacrifică în detrimentul altor activități.

A. O.-P.: Ca grup, am evoluat de la noi doi la un nucleu de șase persoane care ne ajută activ cu organizarea evenimentelor și încă 15 persoane care contribuie, în funcție de timp, prin muncă voluntară, la ateliere sau prin diseminarea informațiilor către ceilalți.

■ Cum ati ales atelierele?

A. O.-P.: Am pornit de la un chestionar pe care l-am făcut la primul eveniment în curtea blocului – întrebam oamenii care sunt lucrurile care le plac cel mai mult în cartier și care sunt lucrurile pe care ar vrea să le schimbe. Deși distribuția respondentilor pe criterii de vîrstă și educație era destul de largă, preocupările erau cam aceleași, toată lumea era fericită că stă lîngă o oază de verdeță în centrul orașului, că e o zonă cu încărcătură istorică destul de mare și toți erau nemulțumiți de modul în care e întreținut parcul, de curățenie, de zgromot. Răspunsurile erau concentrate în aceeași direcție, și atunci am zis să luăm cîte puțin din fiecare și să ne axăm pe ce avem noi în cartier și ce probleme și cum am putea să ajutăm prin acțiunile noastre. Grădinile dintre blocuri care sunt abandonate și tratate doar ca spații de tranzit aveau nevoie de o aducere în prim-plan în fața comunității, într-o încercare de reactivare a lor. Partea cu poluarea fonica era o idee de proiect la care Anamaria Pravincencu se gîndise deja și ni s-a părut și nouă destul de importantă. Partea cu apicultura e scoasă din context, a apărut pe fondul declinului de populații de albine la nivel global. Au fost mulți sceptici și ne-a fost greu să găsim o pîrghie de implementare pentru clubul de apicultură din cartier.

■ Cine conduce atelierele?

M. D.: În privința atelierelor de ornitologie a fost destul de clar din start, cei de la Societatea Ornitoligică Română aveau hrănitori în parc, ni s-au alăturat ornitologii Paul Tîbu și, la început, Ovidiu Bufnilă și am făcut tururi de ornitologie prin parc. Anamaria făcea parte din grup și este specialistă pe subiectul mediului sonor, o vreme a lucrat și Mara Mărcăinescu. Pentru fondul vegetal, ne-a fost recomandată Corina Trancă, membră a Asociației Peisagistilor. Răzvan Coman ni s-a alăturat în urma discuțiilor pe care le-am avut cu Asociația Crescătorilor de Albine și anul acesta lucrăm cu Marian Stoica (La Stupina).

A. O.-P.: Am vrut să lucrăm cu specialiști pe fiecare domeniu în parte și am mers pe recomandări și în funcție de receptivitatea la ideile pe care le propuneam noi.

■ Există un dialog cu administrația locală?

important that the way we communicate and make our presence felt attracts people and makes them want to spend time with the community, time which they sacrifice at the expense of other activities.

A. O.-P.: As a group we evolved from the two of us to a nucleus of six persons which are actively involved in organizing events and around 15 people who contribute according to their schedule with volunteer work and spreading information.

■ How did you choose the workshops?

A. O.-P.: We started from a survey we made at the first event we had in the court yard – we were asking people what are the things they like most in the neighborhood and what are the things they would like to change. Although the distribution of the respondents on age and education criteria was quite wide, their preoccupations were pretty much the same, everyone was happy to be living next to a green oasis in the center of the city, it's an area with a side of history to it and everyone was discontent with the unkempt park and spaces, with the noise. The answers were concentrated in the same direction and we took a little bit of everything and focused on what we have in the neighborhood and what issues and how we can help through our actions. The gardens between the buildings which are abandoned and treated as transit spaces needed to be highlighted and reactivated. The noise pollution was a project idea Anamaria Pravincencu thought of for some time and we also found it to be important. The beekeeping part is a bit out of context, it took shape as a reaction to the decline in bee population at a global level. There were a lot of skeptics and it was difficult to find some leverage to set up the beekeeping club in the neighborhood.

■ Who runs the workshops?

M. D.: Regarding the ornithology workshops it was pretty clear from the beginning, the people from the Ornithological Society had already placed feeders in the park and so the ornithologists Paul Tîbu and in the beginning Ovidiu Bufnilă conducted bird watching tours in the park. Anamaria was part of the group and is a specialist in matters of sound environment, for a while Mara Mărcăinescu was also involved. For the green part, Corina Trancă was recommended, she is a member of the Association of Landscaping. Răzvan Coman joined us following discussions we had with the Beekeeping Association and this year we are working with Marian Stoica (La Stupina).

A. O.-P.: We wanted to work with specialists in each domain and we followed recommendations and how receptive people were to the ideas we proposed.

■ Is there a dialogue with the local administration?

A. O.-P.: We've tried to establish contact with them, including about placing the beehives in the park, but their answer was that it's impossible and in general their attitude wasn't very encouraging. We haven't tried to interact with them so much, we were aware it was more efficient to search for other solutions and implement the project independently. It's also this time when they aren't very open towards civic initiatives and informal citizen groups. When we tried to communicate about precise matters we didn't really get the results we were expecting, regardless of how well our notice was formulated.

Starting from the noise pollution we made some measurements during the events the mayor's office is organizing in the park and sent some notices, but we had no feedback. Regarding some tree crown cutting notices issued without documentation, we also didn't receive a constructive answer and we were left with the feeling that any public participation attempt is blocked. We didn't receive any invitation to a dia-

A. O.-P.: Am avut cîteva încercări de a lăua legătura cu ei, inclusiv le-am propus să punem stupii în parc, dar răspunsul lor a fost că e imposibil și în general atitudinea nu a fost una încurajatoare. Nu am încercat foarte mult să interacționăm cu ei, eram conștient că era mai eficient să căutăm alte soluții și să implementăm proiectul independent. A fost și perioada astă nu foarte deschisă față de inițiative civice și grupuri informale de cetăteni. Cînd am încercat să comunicăm pe chestii punctuale, nu pot să zic că am obținut rezultatele așteptate, indiferent de cît de bine era formulată sesizarea noastră.

Pornind de la poluarea fonică, am făcut măsurători la evenimentele pe care le organizează primăria în parc și am trimis notificări, dar nu am

Insect hotel workshop for children

primit niciun feedback. Cu privire la cîteva avize de toaletare date abuziv și fără documentație, iarăși nu am primit un răspuns constructiv și am rămas cu senzația că de fapt orice încercare de participare publică este blocată din start.

Nu am primit invitații la dialog și nu am primit un răspuns pozitiv la dorința noastră de a ne întîlni la mijloc de drum ca să găsim soluții bune pentru ambele părți. Noi astă ne dorim, căci am acumulat un bagaj de cunoștințe de cînd organizăm activitățile cu grupul de inițiativă. Drept urmare, încercăm să venim cu propunerii și soluții la probleme existente, dar dacă administrația locală nu comunică în niciun fel sau nu dorește să folosească informațiile pe care noi dejă le-am strîns și le-am decantat, într-un fel e o risipă.

logue and we didn't receive a positive answer to our wish to meet at the middle of the road in order to find viable solutions for both parts. It's what we want, for we accumulated a certain knowledge since we have been organizing activities with the civic group. Therefore, we are trying to come up with proposals and solutions to existing problems, but if the local administration is not communicating with us and doesn't want to use the information we gathered and clarified, in a way it's a waste.

M. D.: There are much bigger civil initiatives coming up with solutions, like the simple example of bike lanes in Bucharest. Huge endeavor, information, legislations, case studies have been compiled, clear proposals, documentation with multiple instances, huge folders have been sent from the civil society to the mayor's office, they received it and threw it in a drawer. There are immense efforts

stemming from the desire to move something, but it's disarming when they hit a wall in a public institution.

It's very unlikely that we, a few citizens gardening in front of our building, could be on their radar. In the end it's all about the budgets that they operate, what money they have and what they want to do with it. This I think is the reason civic groups have a natural growth, they rise like a dough and then they overflow and become a factor strong enough to get the attention of authorities. But you need critical mass and some time to have a strong structure, to grow and to have solidarity and in fact you need some civic culture beforehand and this takes time.

■ *Do you have any connections to other groups?*

M. D.: There is an organizational structure for Bucharest, the Civic Network, it's a communication platform for all groups hoping to achieve critical mass during vari-

M. D.: Există inițiative mult mai mari la nivelul societății civile care vin cu soluții – dau exemplul simplu al pistelor de bicicletă din București. S-au făcut demersuri enorme, s-au compilat informații, legislații, studii de caz, propunerii clare, s-au adus documentații cu multiple variante, dosare gigantice din partea societății civile la primărie, le-au primit și le-au aruncat într-un sertar. Există eforturi imense din dorința de a mișca ceva, dar e dezarmant cînd acestea se izbesc de un zid într-o instituție publică.

E extrem de puțin probabil ca noi, cîțiva cetăteni care dăm cu săpăliga în fața blocului, să intrăm pe radarul lor ca interes. Pînă la urmă totul se raportează la bugetele pe care le gestionează, ce au și ce vor să facă cu banii. Aceasta e și motivul pentru care cred că grupurile de inițiativă civica cresc natural, dospesc ca un aluat și apoi dau peste tavă și devin un factor suficient de puternic ca să capteze atenția autorităților. Dar e nevoie de masă critică și de ceva timp ca să crească și să fie solidară și bine construită și e de fapt nevoie de o cultură civică în spate, și astă iar durează.

■ *Există legături cu alte grupuri?*

M. D.: Există o formă de organizare la nivelul Bucureștiului, Rețeaua Civica, o platformă de comunicare pentru toate grupurile, în ideea în care se poate aduna masă critică la diverse activități de protest ale unor grupuri la nivelul întregului oraș. Această rețea schimbă informații și comunică, produce proiecte mai bune și ar putea avea o reprezentativitate mult mai bună a cetătenilor la nivelul Consiliului General al primăriei și de sectoare. Mai mult decât aleși pe sistem politic, e nevoie de oameni implicați din comunitate care vin efectiv cu vocea unei altfel de experiențe. Noi acționăm mai mult ca o organizație culturală, pentru că astă e experiența noastră, decât ca o organizație bazată pe combaterea autorităților, nu avem putere sau timp să ne ocupăm și de chestia astă și încercăm mai mult să producем rezultate concrete.

A. O.-P.: Sustenabil ar fi dacă din bugetul public s-ar decide să fie plătit un organizator comunitar care să gestioneze toată această problemă de coagulare a comunității și de încurajare a spiritului civic sau a acțiunilor de voluntariat în cartier. Noi facem chestia astă în timpul liber și căutând finanțări din surse externe care nu țin de administrația publică. În anumite tări, parteau de organizare comunitară are un buget alocat de la primărie și bugetarea este participativă. Participativ se traduce în mai mult decât a propune o idee de proiect și de a vota pe internet, se traduce în people empowerment, iar comunitățile își scriu singure proiectele cu ajutorul unor organizații comunitare care se asigură că ideile finanțate corespund cu viziunea comunității respective și cu nevoile ei. Voluntariatul pe termen infinit nu este sustenabil.

■ *Cât oameni participă la ateliere?*

M. D.: Atelierele de apicultură sunt cele mai limitate, avem opt costume, deci ne limităm la acest număr, mai mulți ar fi și dificil.

A. O.-P.: La grădinărit vin mai mulți oameni, la plimbările sonore mai puțini, e mai abstract și vin oameni interesati de subiect, la tururile și atelierele de ornitologie vin mulți curioși. Sunt activități la care oamenii răspund în mod diferit. Le-am luat ca atare, am realizat că nu contează numărul de participanți la ateliere, ci consecvența activităților organizate și calitatea informației, că nivelul de participare nu e neapărat ceva ce ține de performanța noastră ca grup. Angajamentul nostru constă în organiza-

ous protests of groups around town. This network changes information and communicates, produces better projects and could have a far better representation of citizens at the general council of the mayor's office and sector councils. You need people engaged in a community which come with the voice of a different experience more than the politically elected. We act as a cultural organization, because this is our experience, more than an organization focused on fighting authorities, we don't have the power or time to deal with this too and we're mostly set on obtaining concrete results.

A. O.-P.: It would be sustainable if the public budget would pay community organizers to operate this matter of community building and encourage civic spirit or volunteering actions in the neighborhood. We do this in our free time and by looking for funding from external sources outside of public administration. In some countries community organization has a budget which is participative. This means more than proposing a project and voting on the internet, it translates to people empowerment, and communities write their own projects with the help of organizations which ensure the ideas correspond with the vision and needs of said communities. Indefinite volunteering is not sustainable.

■ *How many people participate in the workshops?*

M. D.: The beekeeping workshops are the most limited, we have 8 costumes so we are limited by this number, more people would make the matters too difficult.

A. O.-P.: A lot of people participate in the gardening activities, not so much at the sound walks, it's more abstract and people directly interested in the subject will come, the ornithology tours and workshops attract a lot of people. People respond differently to these activities. We took it as such, we realized it's not the number of participants that count, but the consistency of our activities and the quality of information, the level of participation is not necessarily something which has to do with our performance as a group. Our commitment is towards organizing these activities in a friendly and professional way and afterwards we see how the community responds to these stimuli. From experience, making friendships and pleasant memories is the safest way to ensure that you have the support of the people and that we can activate together towards a common goal.

M. D.: The project is entirely experimental, we have targets regarding the number of people we want to engage with, some we have surpassed, some we did not.

Through this project we are testing the way the neighboring community answers to our proposals and we are trying to adjust our direction and communication or figure out a way to become more attractive. One way or another, apart from the subject matter or the workshops, these are great opportunities to talk about other problems once people gather around, to make some friendships and start discussions completely beside the subject that brought us together. This has to do with community building and development more than just the specific issue at hand.

■ *Do you also have enemies?*

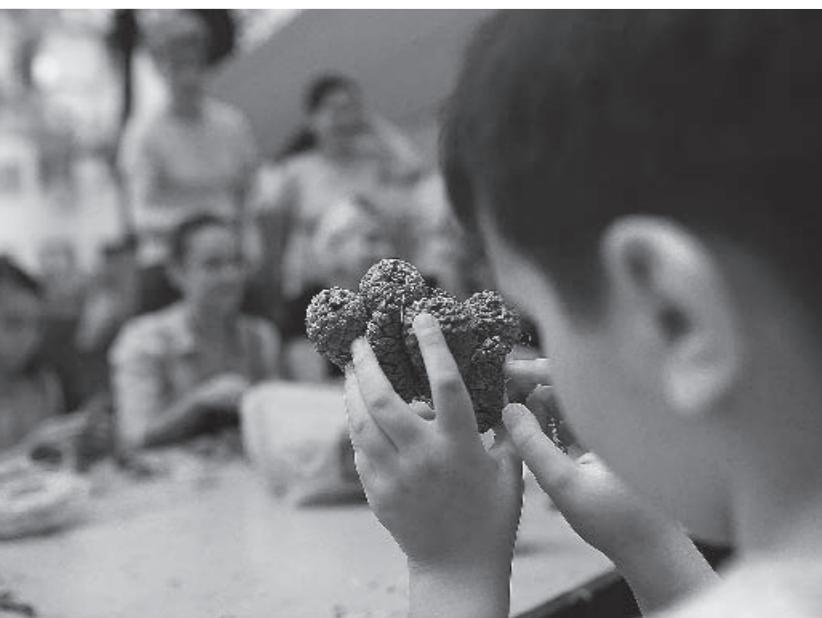
A. O.-P.: There are people which no matter how hard you try to involve them they choose not to participate in the consultation and only reserve the right to complain, even after things are put together. We try to understand them and build communication bridges with everyone.

■ *Did you notice any changes?*

A. O.-P.: Yes, also regarding ourselves. We've accumulated new information and in some situations we know how to behave better around people. It's a two way street. Latent conflicts or disagreements have surfaced. We're separated by walls, but luckily the Internet passes through them.

rea acestor activități într-un mod că mai prietenos și profesionist, iar apoi vedem cum răspunde comunitatea la acest stimul. Din experiență, a crea prietenii și amintiri plăcute e cel mai sigur mod de a te asigura că ai parte de sprijinul oamenilor și că putem să ne activăm împreună într-un scop comun.

M. D.: Proiectul e experimental cu totul, avem targeturi de oameni pe care ni le-am propus să le atingem, pe multe le-am depășit, pe unele nu. Prin proiect în sine testăm modul în care răspunde comunitatea din cartier la propunerile noastre și încercăm să ne ajustăm direcția și comunicarea sau să ne dăm seama cum putem să devenim mai atrăgători. Într-un fel sau altul, pe lîngă natura intrinsecă a atelierelor pe care

Insect hotel workshop for children

Ornithology walk

le avem, sănătate și prijejuri bune de a discuta și alte probleme cu oamenii odată întâlniți în cartier, de a lega niște prietenii și de a porni niște discuții complet pe lîngă subiectul pentru care ne-am întâlnit. Astăzi tîne de coagulare comunitară și de construcția de comunități mai mult decât doar problema în sine care ne arde pe toți.

■ Aveți și dușmani?

A. O.-P.: Sînt oameni care, oricât de mult tîi-ai da silență, aleg să nu participe în momentul de consultare și își rezervă dreptul doar de a se plimba, eventual după ce s-a implementat totul. Căutăm să-i înțelegem și pe ei și să clădim puncte de comunicare cu toată lumea.

■ Ați observat schimbări?

A. O.-P.: Da, inclusiv la noi. Am acumulat informații noi și în anumite situații știm cum să ne comportăm mai bine cu oamenii. E cu dus și întors. Au ieșit la suprafață și conflicte sau nemulțumiri latente. Ne separă zidurile, dar din fericire internetul trece și prin ele.

M. D.: We have a different capacity of analyzing what's happening around us. The goal of our first project was to bring people together and meet each other, because we were walking past each other without talking. This has changed, the communication level is different, we've met our neighbors, even if we are alike or completely different. It's an extra level in communication which changes the scenery a lot.

■ What are the relations created according to ownership and rent?

M. D.: When you live someplace for a longer time, you think of it as your own. When you live for a year with the knowledge that you will leave that place and find another the conditions are different. Time is the factor which makes you belong. There are also a lot of owners who don't feel or manifest their belonging to the community.

M. D.: Avem o altă capacitate de analizat ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Scopul primului nostru proiect a fost să aducem oamenii împreună, să ne cunoaștem, pentru că treceam unii pe lîngă alții fără să ne vorbim. Astăzi s-a schimbat, a crescut nivelul de comunicare, ne-am cunoscut vecinii, fie că suntem asemănători sau total distincți. Este un nivel în plus de comunicare care schimbă peisajul foarte tare.

■ Care sunt raporturile care se creează în funcție de chiriași și proprietari?

M. D.: Cînd stai mai mult timp într-un loc, tîi-ai asumi. Cînd stai un an de zile cu cunoștință clară că ai să pleci de acolo și că ai să tîi găsești alt loc, se schimbă condițiile. Timpul este factorul care te face să apartezi. Suntem și mulți proprietari care nu simt sau nu își manifestă apartenența la comunitate.

■ În orașe, tendința în general este de a ridica ziduri și de a monta garduri.

A. O.-P.: E de văzut și ce înseamnă comunitate pentru locatari și cum se raportează la spațiul privat. Poate oamenii vor să facă ceva împreună în acel loc și dacă l-ar închide, într-un fel și l-ar asuma mai bine și l-ar îngriji; închisul nu trebuie să fie neapărat un lucru rău. Dar dacă l-ar închide doar ca să nu mai intre alții oameni, transformându-l în proprietatea familiei, atunci poate fi o problemă. Ne lovim de asta și în curtea blocului, unii vecini se opun atelierelor organizate de noi pentru că îl deranjează zgomotul.

■ Ce ati învățat în urma muncii comunitare pe care o faceti?

M. D.: Grupurile de inițiativă civică sunt valoroase prin faptul că oamenii sunt diferenți unii de alții și învățăm de la ei și suntem mai capabili să purtăm un dialog constructiv. De fapt toată lumea se ambătionează să rezolve ceva, să se ducă într-o direcție, și aceasta trebuie îndelung negociată cu oameni care cred altfel decât noi. Exercițiul e foarte important, cu atât mai mult cu cât este vorba despre un grup eterogen. Riscul să fii judecat sau respins gratuit este mare, dar procesul e necesar.

A. O.-P.: Deși suntem diferenți, în momentul în care dezvoltă un grup se conturează o identitate a lui și oamenii care agregă la el au valori comune. Oamenii care nu împărtășesc valorile nu vor rămîne în grup. Nu e ceva stabilit de noi, nu avem statut sau o listă de principii pe care ni le-am impus. S-au format de la sine fără a fi discutate, în mod clar avem puncte de vedere care într-un anumit punct sunt congruente.

M. D.: E mai simplu și mai bine pe termen lung să fii onest și să fii sincer cu tine însuți decât să umblă cu incertitudini care nu fac decât să alienamenteze alte incertitudini, diferențe și judecăți inopertune. Ține și de noi ca oameni, cum începem să ne eliberăm de constrângeri personale, sociale, culturale, avem atîțea tabuuri în comunicare, încât devine dificil. E un război pe care fiecare trebuie să îl poarte în paralel, e o luptă. Noi o facem în felul asta. Nu ai cum să obții o societate deschisă fără expunere, fără exemple de toate felurile, fără argumente și fără negocieri, trial and error, fail, fail, small success, repeat.

A. O.-P.: Even if we are different, an identity takes shape the moment you develop as a group and people joining it share the same values. People who don't share your values will not stay in the group. We didn't dictate this, we have no statute or principle list that we have asserted. They took shape without a prior discussion, clearly our viewpoints meet someplace.

M. D.: It's simpler and better in the long run to be honest and true to yourself rather than follow uncertainties which only feed other uncertainties, differences and pointless judgements. It has to do with us as people, how we begin to free ourselves from personal, social and cultural restraints, we have so many communications taboos that it becomes difficult. It's a war each of us needs to fight in parallel, it's a struggle. We do it this way. You can't have an open society without exposure, without examples of all kinds, without arguments and without negotiations, trial and error, fail, fail, small success, repeat.

Grădini urbane libere

Grupul h.arta

Spațiile de lîngă blocuri sînt spații primejduite. Sînt locuri unde s-ar putea ca, dacă sînt suficient de largi, să apară peste noapte un supermarket. Sau să rămînă doar maidane care se umplu treptat de gunoaie, unde vîntul rostogolește pungi de plastic printre momane de moloz. Sau locuri unde, peste ierburi și flori de câmp, se parchează mașini. Sau locuri care sînt transformate în grădini, unde se plasează mese și bânci pentru serile de vară pe care vecinii să le petreacă împreună, dar care, astfel, pot deveni locuri îngrădite, supravegheate, apropiate din ceea ce e comun. Spațiile de lîngă blocuri pot deveni orice pe această scală între dispariție totală în sfera capitalului, părăsire sau apropiere. Sau pot rămîne bun comun.

Am început proiectul *Grădini urbane libere*¹ lîngă blocul nostru, pe un teren viran dintre două blocuri, teren străbatut de o alei betonată care duce spre parcare și spre pubelele de gunoi și de alei făcute de pașii oamenilor care surtează drumul spre blocul lor.

E un loc care aparține orașului, dar care, fiind în proximitatea blocurilor, este în grijă asociațiilor de proprietari, un loc care ar fi putut fi un maidan, o grădină îngrădită sau poate fi un spațiu unde să se cultive flori, legume, plante aromatice pe lîngă buruieni și ierburi, un loc unde să se cultive relații și interacțiuni, cu toate contradicțiile pe care acestea le presupun.

Am început grădinile după ce am devenit vegane, în momentul în care am înțeles să considerăm că celelalte specii alături de care locuim pe planetă ne sunt inferioare și că existența lor ar trebui să fie subordonată și condiționată de satisfacerea scopurilor, confortului și plăcerilor speciei noastre. Asta ne-a schimbat percepția asupra lumii din care facem parte. Am început să fim mai atente nu doar la alte animale și la viațile lor complexe, ci și la plantele din jurul nostru. Grădinile sînt parte din această curiozitate de a cunoaște alte regnuri și alte specii, de a vedea relațiile dintre ele, din dorința de a le avea în preajmă, de a le lăsa să existe. Încercînd să ieșim din circuitul violenței și al ipocriziei în relație cu celelalte specii, am cîștigat o nouă perspectivă asupra naturii. Destinul nostru este legat de cel al copacilor, al apei, al solului. Respirăm în tandem cu copaci și cu toate celelalte plante care ne produc oxigenul. Grădinile sînt un loc de întîlnire cu natura, cu oameni, cu celelalte specii din regnul nostru, cu alte regnuri. Un loc pentru negocieri.

Una dintre primele discuții/negociieri, care nu s-a stins pînă de curînd, avute cu vecinii a fost legată de îngrădire. Gardul era văzut ca un semn al spiritului gospodăresc și ca un sistem de protecție împotriva celor care urmau să „strice” și să „fure” ceea ce era în grădină, împotriva copiilor și împotriva oamenilor fără adăpost care străbat grădina ca să ajungă la

Grupul HARTA este format din trei artiste (Maria Crista, Anca Gyemant și Rodica Tache) interesate de subiecte cum ar fi producerea cunoașterii, modele de educație alternativă care au o perspectivă feministă, de crearea unor noi spații pentru exprimare și acțiune politică. Proiectele lor sînt, de cele mai multe ori, bazate pe colaborare, artistele lucrînd adesea împreună cu alți artiști/te, activiști/te, școli etc. Metodologia grupului se bazează pe prietenie, înțeleasă ca o negociere zilnică a diferențelor, ca o modalitate de a învăța, ca o declarație despre puterea solidarității. www.hartagroup.ro

FREE URBAN GARDENS

h.arta group

The spaces next to building blocks are spaces in danger. There are places where, if they are wide enough, a supermarket might sprout. Or they can become barren fields slowly being filled with trash, where the wind tumbles plastic bags amid heaps of waste. Or places where cars are parked on top of weeds and wild flowers. Or places which are transformed into gardens, where you can put tables and benches for the summer nights neighbors spend together, that could otherwise become fenced in spaces under surveillance, an appropriation of the common. The spaces next to building blocks can become anything in this sliding scale between total disappearance in the capital sphere, abandonment or appropriation. Or they can remain a common good.

We started our project *Free Urban Gardens*¹ next to our home, on a barren lot between two buildings, a terrain crossed by a cemented pathway towards a parking lot and trash cans and by alleys made by people taking a shortcut on their way home. It's a place belonging to the city but which, being next to the buildings, is taken care of by the owner's associations, a place which could have been a barren field, an enclosed garden or which can be a space to plant flowers, vegetables, aromatic herbs next to weeds, a place where you can cultivate relationships and interactions, with all the contradictions these might entail.

We started the gardens after we became vegan, the moment we stopped considering that the other species living next to us on this planet are inferior to us and that their existence should be subordinated and conditioned by satisfying our goals, comfort and the pleasures of our own species. This changed the perception we had of the world we are a part of. We started paying more attention not just to other animals and their complex lives, but also to plants around us. Gardens are part of this curiosity to get to know other kingdoms and other species, to see the relationships between them, of this desire of having them around, of letting them exist. We gained a new perspective over nature by trying to escape the circuit of violence and hypocrisy in relation to other species. Our destiny is linked to that of the trees, of water and of soil. We breathe in tandem with the trees and all the other plants which produce our oxygen.

Gardens are a place to meet nature, people, other species from our natural kingdom, other kingdoms. A place for negotiation.

One of the first discussions, still ongoing, we had with our neighbors was in regards to fences. The fence was seen as a symbol of a good management spirit and as a system of protection against the people who would "ruin" and "steal"

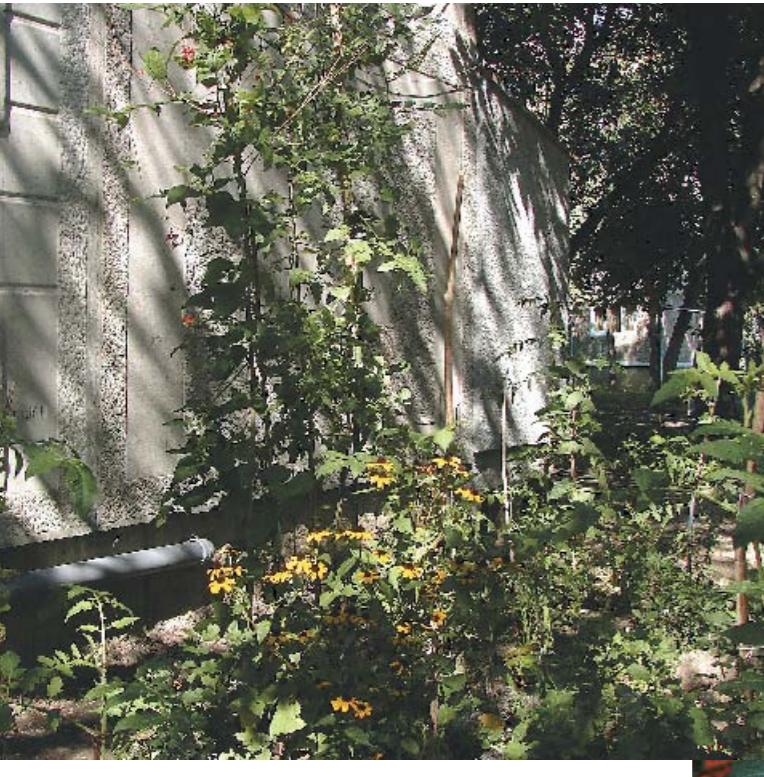
HARTA is a group of 3 women artists (Maria Crista, Anca Gyemant and Rodica Tache) whose projects focus on knowledge production and alternative educational models in a feminist frame. We use different forms and formats, such as events, discussions, publications, everyday objects attempting to create new spaces for political expression and action. Our projects are most of the time based on collaboration and we frequently work together with other artists, human rights activists, schools, etc. Our methodology is based on friendship, which we understand as an everyday negotiation of differences, as a way of learning from each other, and as a political statement about the power of solidarity. www.hartagroup.ro

h.arta
Free Urban Gardens, 2012-ongoing

pubelele de gunoi. Ne-am opus vehement îngrădirilor, explicîndu-le că tocmai acesta ar fi succesul acestor grădini, să fie libere, să circule oricine prin ele, să poată oricine planta sau culege orice.

Primii entuziasmați de grădini au fost copiii, cu care am plantat pătrunjel și flori și cu care am vorbit despre rîme, furnici și albine, despre faptul că solul este plin de viață, iar insecticidele și pesticidele îl omoară. Majoritatea buruienilor sănt plante medicinale cu un efect binefăcător pentru organismul nostru. Altele sănt pline de nutrienți. Unele dintre ele sănt indicatori de sol care, datorită preferințelor lor de hrănire, ne indică compoziția chimică a solului.

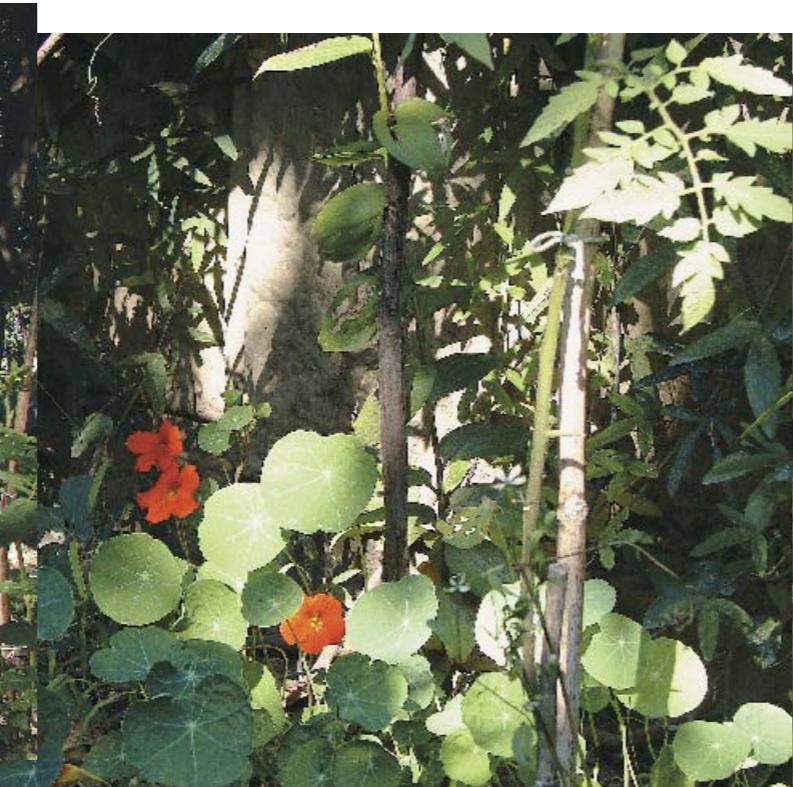
Natura vine înspre noi în permanentă. Fiecare buruiană își trăiește în crăpătura din beton e o gură de oxigen, un posibil remediu neștiut. Mai întâi am căutat numele lor. Am vrut să știm, pur și simplu, ce este în jurul nostru, să știm numele buruienilor cu care ne întâlnim zilnic lîngă bloc și pe marginea drumului, pe maidane, la colțul bordurilor, în crăpăturile din asfalt. Roicoina (*Stellaria media*), spanacul sălbatic (*Chenopodium album*), amaranthul (*Amaranthus viridis*), nalba (*Malva officinalis*), grășita (*Portulaca oleracea*) și multe altele, toate acestea sănt alături de noi, diverse, frumoase, comunicînd în afara limbajului nostru, deplasîndu-se invizibil, în afara sferei cunoașterii și interesului nostru. Le căutăm în continuare numele, iar pe cele pe care le cunoaștem le salutăm din priviri.

Am încercat să construim primele straturi de lîngă bloc pe principiul permaculturii, o tehnică ce încearcă să respecte sensurile firești ale naturii. Competiția, deși există în natură, nu este, aşa cum se crede adesea, motorul evoluției și supraviețuirii speciilor, ci, dimpotrivă, colaborarea

what was in the garden, against children and against homeless people which go across the garden to get to the trash cans. We strictly opposed fencing, explaining that therein lies the success of the gardens, if they are free, if anyone could transit them, if anyone could plant or harvest anything.

The first enthusiasts were the children, we planted parsley and flowers together and we talked about earthworms, ants and bees, about the fact that the soil is full of life and insecticides and pesticides kill it.

Most weeds are medicinal plants with beneficial effects for our organism. Others are chock-full of nutrients. Some of them are soil indicators which, due to their feeding preferences, show the chemical composition of the soil.

Nature is coming towards us permanently. Each weed peeping from the cracks in the concrete is a mouth-full of oxygen, a possibly unknown remedy. First we looked for their names. We simply wanted to know what is around us, to know the names of the weeds we meet daily next to our house and on the side of the road, on barren fields, in the corners of the curbs, in the cracks in the asphalt. Chickweed (*Stellaria media*), goosefoot (*Chenopodium album*), amaranth (*Amaranthus viridis*), marsh-mallow (*Malva officinalis*), purslane (*Portulaca oleracea*) and many others, all these are next to us, diverse, beautiful, communicating outside our language, drifting invisibly, outside the sphere of our knowledge and interests. We are still looking for their names, and the ones we do know, we greet with a glance.

We tried to build the first ridges next to the building following the principle of permaculture, a technique trying to respect the natural senses of nature. Competition, although present in nature, is not the motor of evolution and survival of the

este cea care susține viața. Marea majoritate a copacilor se ajută între ei. Micorizele, o formă de simbioză între fungi și plante, urmăresc beneficiul reciproc al acestora. Oamenii care fac grădini cunosc plante care preferă să crească împreună – plantele-companion.

Am făcut straturi supraînăltate adăugînd paie, frunze și pămînt peste gramezi de crengi adunate din jur. Aratul și săpatul pămîntului nu sunt recomandate în permacultură, pentru că disturbă viața din sol și omoară vietăile benefice care trăiesc acolo. Solul se reface prin adăugare de frunze și compost, aşa cum se întâmplă în pădure, unde frunzele care mor toamna se întorc în ciclul naturii și se încorporează în pămînt. În oraș, frunzele moarte se strîng în saci de plastic și se aruncă la gunoi, în loc să fie lăsate pe sol, în jurul copacilor. Am convins vecinii să lase frunze să acopere straturile.

Am făcut cărări din pietre găsite și am adus plante din pădure. Năpranicul (*Geranium robertianum*) are calități de reglator hormonal și absorbe radiațiile, coada-calului (*Equisetum arvense*) conține minerale și are efecte antimicrobiene, fiind una dintre plantele care a supraviețuit extincției dinozaurilor; plămînarica (*Pulmonaria officinalis*) ajută aparatul respirator și e decorativă. Toate acestea sănt plante perene și au împînziț părțile umbroase de lîngă bloc.

Mai sănt și plante care vin singure.

Sint vecini/he din blocul nostru și de la alte blocuri care ne-au mulțumit că am început grădinile. Scepticii au văzut că nu se fură nimic, că nimic nu s-a distrus în toti acești ani. Alți vecini/he au început să extindă grădinile, spunîndu-ne că i-am inspirat. Au plantat și ei/ele flori și legume. Un dovleac mare se întinde pe maidanul de lîngă blocul de vizavi pe lîngă șirul detrandafiri puși de curînd. Nici aceste noi grădini nu au garduri.

species, as it is often thought, but on the contrary, collaboration is the one which sustains life. Most trees help each other. Mychorizae, a sort of symbiosis between fungi and plants, are pursuing their reciprocal benefit. People who grow gardens know of plants which prefer to grow together – companion plants. We built raised ridges adding straws, leaves and soil on top of branches we gathered. Plowing and hoeing are not recommended in permaculture as it disturbs the life in the soil and it kills the beneficial beings living inside. The soil is replenished by adding leaves and compost, like it happens in forests, where leaves dying in autumn go back into the cycle of nature and become embedded in the earth. In the city, dead leaves are shoved into plastic trash bags and thrown away, instead of being left on the ground around trees. We convinced our neighbors to let the leaves cover the ridges.

We made alleys using found stones and brought plants back from the woods. Herb-Robert (*Geranium robertianum*) works as hormonal regulator and absorbs radiation, horsetail (*Equisetum arvense*) contains minerals and has antimicrobial effects, being one of the plants that outlived dinosaurs, lungwort (*Pulmonaria officinalis*) helps the respiratory system and is decorative. All these are perennial plants and have swarmed the shadowy areas next to the building.

There are also plants which come by themselves.

There are neighbors from our building and the vicinity which thanked us for starting the gardens. Skeptics saw nothing is stolen, nothing was destroyed all these years. Other neighbors started to expand the gardens, telling us we inspired them. They too planted flowers and vegetables. A huge pumpkin is sprawling on the field next to the opposite building, alongside the freshly planted rose bushes. None of these new gardens have fences.

Grădinile sănt acolo în fiecare an, cu plante perene și cu plante noi, cu subiecte legate de supraviețuire, de dreptul la existență, la locuire, legate de antidiscriminare, de compasiune și de nonviolență. Grădinile sănt spațiu unde se creează timpul și ocazia pentru discuții, locul unde mamele își privesc copiii care se joacă printre straturile înălțate și stau de vorbă pe pietrele care susțin straturile, locul unde întâlniri care altminteri ar fi fost improbabile, între oameni care nu au prea multe lucruri în comun, pot avea loc. Locul unde pot fi negociate tensiunile dintre „spiritul gospodăresc“ (cu toate nuanțele lui, între convivialitate și „curățare“ a spațiului de ceea ce nu corespunde normelor) și dorința

The gardens are there every year, with perennial plants and new plants, with subjects having to do with survival, with the right to an existence, habitation, anti-discrimination, compassion and non-violence. Gardens are the space to create time and chance to talk, a place where mothers watch their children play next to raised ridges and talk seated on the stones which sustain the ridges, a place for improbable meetings, between people without too many things in common. A place to negotiate the tensions between "managerial spirit" (with all its nuances between conviviality and "cleaning" the space of what is not corresponding to norms) and the desire to open up the space towards what is mixed, unclear and full of the spontaneous disorder of nature. No fencing of the physical space and

Notă:

I. Grădinile urbane libere au fost începute în anul 2012 de grupul h.arta, într-un cartier din Timișoara. Deși inițial au fost parte dintr-un proiect artistic, *Spații în așteptare*, ele continuă an de an să existe și să se dezvolte fără restricțiile vreunei definiții.

Note:

1. Free Urban Gardens were started in 2012 by h.arta group in a neighborhood in Timișoara. Although initially they were part of an artistic project, *Waiting Spaces*, they continue to exist year after year and to develop without the restrictions of a definition.

de a deschide spațiu și spre ceea ce e amestecat, neclar, plin de dezordinea spontană a naturii. Să nu îngrădești spațiu fizic și să nu îngrădești posibilitățile și interacțiunile care au loc în el. Grădinile sănt un loc în care plantele uneori nu înfloresc și se usucă, unde discuțiile eșuează uneori într-un punct mort, dar unde există mereu o nouă ploaie care împreștează totul, o nouă frunză care se desface, un nou subiect de discuție care se reia printre rîsetele copiilor care bat mingea pe alei, printre vocile vecinilor care s-au întors de la serviciu, în lumina oblică a amurgului. Grădinile sănt un mod de a face parte din viața cartierului, cu toate contradicțiile acestuia, între cooperare și excludere, între convivialitate și racism, și de a face microschimbări în aceste dinamici.

Uneori, aceste interacțiuni rămân îngropate în hibernare pînă la o nouă primăvară. Alteori, înfloresc luxuriant, pline de sevă și posibilitate.

no fencing of the possibilities and interactions which take place inside it. Gardens are a place where plants sometimes don't bloom and they wither, where talks sometimes go awry, but where there's always a new rain freshening things up, a new leaf opening up, a new topic being started amid children laughing and kicking their ball in the alley, among the voices of neighbors coming home from work, in the oblique light of the dusk. Gardens are a way of being part of the life of the neighborhood with all its contradictions between cooperation and exclusion, between conviviality and racism and making micro-changes in these dynamics. Sometimes, these interactions stay buried in hibernation until a new spring. Some other times, they bloom magnificently, full of sap and possibility.

Translated by Dana Andrei

„Grădina urbană nu e despre ce cultivi, ci despre cum îi aduni pe oameni și îi fac să se bucure de asta“

Raluca Voinea în dialog cu Ionuț Bădică

IONUȚ BĂDICĂ este președintele Institutului de Cercetare în Permacultură din România și vicepreședinte al Asociației România în Tranzitie. Formația profesională este de inginer construcțor și proiectant de permacultură. Este inițiator și manager al proiectelor *Grădina din curtea școlii* și *Grădinescu*. Este unul dintre inițiatorii mișcării de permacultură din România.

Grădinescu, București Noi, community meal

RALUCA VOINEA ■ Cum și când ai ajuns tu la permacultură?

IONUȚ BĂDICĂ ■ În 2010. Aveam niște prieteni plecați în Brazilia să învețe capoeira, la un moment dat au rămas fără bani și voiau să se întoarcă în țară, dar am zis că dacă tot sănțeți acolo, mai stată, am făcut o chetă, le-am trimis niște bani și m-am uitat ce ar putea ei să mai facă acolo. Lîngă Bahia, unde erau ei, se afla o tabăra de permacultură și capoeira, aşa că le-am spus să meargă acolo; în aceeași săptămînă a venit cineva la mine și mi-a povestit de noua neburie pentru grădinărit ecologic și permacultură, și atunci a crescut interesul și pentru mine. M-am uitat să văd cine face permacultură în România, nu era nimeni, dar imediat după acest moment, cam la o lună, a apărut pe Facebook un grup care se chama Permacultura. În 2011 a fost primul grup de convergență între cei interesați de permacultură, la care am participat, după care am început o mobilizare să răspindim acest interes în țară.

■ Proiectul cu grădini urbane cînd a început?

■ Asta era înainte. În 2010 am început prima grădină în curtea unui azil de bătrîni, pe undeva prin Voluntari.

■ Doar că nu urmărea principiile permaculturii, era pur și simplu o grădină comunitară.

■ Era o grădină comunitară între prieteni, eram un grup de prieteni care munceam și împărteam rezultatele împreună, dar nu era foarte clar ce facem acolo, în primul rînd foloseam tehnici ca la țară, aplicam ce știam de la bunici și de la părinți și mai faceam ceva experimente care nu știam dacă funcționau sau nu.

■ Să participau și oamenii din azil?

■ Asta a fost ideea initială, însă n-am reușit să activăm aşa mulți oameni, erau acolo oameni într-un stadiu destul de avansat de îmbătrânire și blazare, încît nu puteam să-i convingem să se implice și nici noi n-aveam metodele potrivite. Atunci mi-am dat seama că de fapt grădina urbană nu e despre ce cultivi, ci e despre cum îi aduni pe oameni și îi fac să se bucure de asta. Dar acolo, într-un azil de bătrâni care era un mediu foarte trist, nu se putea lucra fără să te pricepi la lucrul cu oameni. Nici acum n-am skill-urile astea, nu sunt extrem de sociabil, dar mă chinui.

■ Cînd ati fondat Asociația România în Tranzitie?

RALUCA VOINEA este critic de artă și curator, stabilită la București. Din 2012 este codirecțoarea Asociației tranzit.ro și coordonează spațiul tranzit.ro din București. Spațiul cuprinde o galerie de artă, o grădină comunitară de permacultură și o oranjerie (un spațiu pentru găzduirea plantelor și ideilor fragile), toate dezvoltate organic și ca răspuns atât la contextul local, cât și la problematici mai largi. Este redactoare la IDEA artă + societate din 2008.

"URBAN GARDENS ARE NOT ABOUT WHAT YOU CULTIVATE, BUT ABOUT HOW YOU GET PEOPLE TOGETHER AND MAKE THEM ENJOY IT"

Raluca Voinea in Conversation with Ionuț Bădică

IONUȚ BĂDICĂ is the current president of the Permaculture Research Institute in Romania and vice-president of the association Romania in Transition. His professional formation is construction engineer and permaculture designer. He is an initiator and manager of the projects *The Schoolyard Garden* and *Grădinescu*. He is one of the initiators of the permaculture movement in Romania.

RALUCA VOINEA ■ When and how did you arrive at permaculture?

IONUȚ BĂDICĂ ■ In 2010. Some friends had gone to Brazil to learn capoeira, at some point they spent all their money and they wanted to come back, but I said while you're at it, stay a little longer, we crowd funded and sent them some cash and had a look over what they could do while being there. Close to Bahia, where they were, there was a capoeira and permaculture camp so I told them to go there; the same week someone came over and told be about this new craze for ecological gardening and permaculture and then my interests started growing. I had a look to see who was doing it in Romania, there was no one, but right after that moment, in a month or so, a group named Permaculture showed up on Facebook. In 2011 it was a first group gathering people interested in permaculture that I participated in, after that we started agitating things to spread this interest in the country.

■ When did the urban garden project begin?

■ This was before. In 2010 I started the first garden in the yard of a care facility for the elderly, somewhere in Voluntari.

■ Except that it wasn't following the principles of permaculture, it was just a community garden.

■ It was a community garden amongst friends, we were a group of friends working and sharing results together, but it wasn't very clear what we were doing, firstly, we were using rural techniques, applying what we saw our grandparents and parents doing, and we were doing some experiments which we didn't know if they functioned or not.

■ Did the elderly participate?

■ That was the initial idea, but we didn't succeed in activating that many people, they were people in advanced stages of disease and disillusion, so we couldn't convince them to get involved and we didn't have the right approaches. Then I realised that urban gardens are not about what you cultivate, but rather about how you get people together and make them enjoy it. But you can't work in a care facility for the elderly, a very sad environment, without knowing how to

RALUCA VOINEA is curator and art critic, based in Bucharest. Since 2012 she is co-director of tranzit.ro Association and takes care of one of this institution's spaces, in Bucharest. The space includes an art gallery, a communarian permaculture garden and an orangery (a space for hosting fragile plants and ideas), all developed organically and in response to both the local context and to more international frameworks. She is co-editor of IDEA arts + society since 2008.

— Cam în 2011.

— Și ideea de a folosi principiile de permacultură în grădinile urbane a început cu Grădina din curtea școlii?²

— După grădina asta din Voluntari, m-am mutat la țară un an de zile, în 2012, pentru un sezon, iar de atunci, din 2012 și pînă în prezent, funcționează Grădina din curtea școlii la Școala „Ferdinand I”. Dar locul în care mi-am luat eu experiența în permacultură, unde mi-am validat dacă permacultura funcționează sau nu, dacă e cazul să merg pe drumul ăsta sau nu, a fost la țară, unde mi-am luat un an sabatic și am mers singur. Apoi am venit la „Ferdinand” și am început ceva foarte simplu.

Grădinescu,
Bucureștii Noi,
study visit

— Și apoi, împreună cu Asociația România în Tranzitie, v-ati gîndit să multiplicați modelul de la „Ferdinand”, grădina urbană care să funcționeze în interiorul orașului și să activeze o comunitate mai mult sau mai puțin legată de locul respectiv.

— Eu am încercat la „Ferdinand” să îmbunătățesc sistemul și să-l înțeleg mai bine, timp de vreo doi ani, înainte de a-l multiplică. În 2014 am început în Bacău în alte două școli, apoi încă două școli în București, un an mai tîrziu, și cam asta a fost aventura cu grădinăritul urban în școli. Dintre toate, doar „Ferdinand” mai există și acolo nu mai sînt decît foarte puțin implicați, cam o săptămînă pe an, dar la început, în primii trei-patru ani, eram acolo aproape full-time.

— Cine se ocupă de ea acum, profesorii, elevii, e cineva permanent care știe cum funcționează?

— Directoarea școlii e cea care ține să arate bine în continuare grădina și să fie folosită, dar ei au în misiunea școlii să folosească spațiul out-

work with people. I still don't have those skills, I'm not very sociable, but I'm trying.

— When did you establish the association Romania in Transition?

— It started around 2011.

— And the idea to use permaculture principles in urban gardens started with The Schoolyard Garden?

— After the garden in Voluntari I moved to the countryside for a year, in 2012, for a season, and since then the Schoolyard Garden functions at the Ferdinand I School. But the place I experienced permaculture, where I validated if it works or not, if I should follow this path or not, was when I went there during a sabbatical year. Then I went to Ferdinand I School and started something very simple.

door ca instrument pedagogic. Deci au nevoie de spațiul acela pentru a-și atinge obiectivele. Cred că ăsta e motivul pentru care rezistă încă, faptul că răspunde la o nevoie, astă mi-am dat seama la alte școli, am avut experiența de a introduce proiectul via profesori sau via părinți. Proiectul e mai statomnic dacă-l introduci via profesori și are și mai multe șanse dacă nu e motivația unui singur profesor, cum ar fi cel de biologie. În momentul în care proiectul începe să creeze probleme de menenanță, de siguranță, trebuie să fie un colectiv întreg care să folosească acel spațiu și să vadă în el o resursă.

— Noi ne-am cunoscut în 2014, cînd voi ați început seria pe care o numeați Grădini urbane comunitare.

— Deja începuse; pe lîngă Școala „Ferdinand I”, proiectul includea și grădina urbană de pe acoperișul clădirii Direcției de Asistență Socială a Sectorului 4, din 2013. Practic în 2014, celor două li s-au alăturat Grădina Tranzit, unde ne-am cunoscut noi, și grădina de permacultură din Grădina Botanică. Ce care le-am inițiat eram eu și Laurențiu Cernat. Tot ce s-a întîmplat a pornit din zona de hobby și pasiune, însă n-avea cum să funcționeze la nesfîrșit, să crească organic atât de mult încât să fie autosustenabil și să se răspîndească în mai multe orașe, practic cineva trebuia cel puțin să organizeze o întreagă rețea. Așa că Grădini urbane comunitare a colapsat parțial, pentru că unii oameni n-au mai avut cum să continue în acest ritm de voluntariat și evoluție foarte lentă, așa că au plecat, ceea ce e normal în orice mișcare grassroots. Eu am rămas pentru că voiam să profesionalizez treaba și nici nu-mi imaginam să fac altceva, să mă întorc de exemplu să lucrez în proiectare în construcții (formarea mea profesională inițială).

— Dar am văzut că mulți dintre voi, cei care sănăteți implicați în Institutul de Cercetare în Permacultură³, au trecut printr-un curs de certificare în design de permacultură. Cine oferă acest curs?

— În România nu există niciun profesor certificat, există doar profesori asistenți, noi am făcut cursul în străinătate sau cu profesori invitați din străinătate. Față de România în Tranzitie, orientată mai mult pe zona socială și pe cea de voluntariat, în Institut activează oameni mult mai nișăți pe zona de permacultură, agricultură, horticultură, tot ce înseamnă zona de producere a hranei, o parte dintre noi pe zona de permacultură socială, iar cei tineri veniți acum în organizație sănătoasă de profesie ingineri agronomi, spre deosebire de cei din prima generație, care erau din afara sferei tehnice și au învățat și au experimentat mai multă ană pe cont propriu.

Deocamdată, Institutul e organizat legal ca o asociație, ne propunem să facem cercetare și să răspîndim informația, dar n-avem pretenția să fim afiliați academic. În schimb, ne-am dori să facem o rețea națională.

Permacultura în sine a avut un boom mediatic și de interes în România prin anii 2014–2015, dar n-a fost înțeleasă clar, ea e un sistem de design care îți programează procesul de proiectare, te ajută să proiectezi chestii care imită sisteme naturale, dar pînă la un punct, după care trebuie să îl coreleză cu alte științe agronomice, sociale și economice ca să-l facă să funcționeze. În afara țării există o înțelegere mai profundă a permaculturii decât la noi.

— Crezi că această înțelegere vine și pentru că acolo există o tradiție mai îndelungată a grădinilor urbane (allotment gardens), chiar dacă îngădite, în timp ce la noi multă vreme a existat o pendulară continuă între rural și urban, cu mare parte dintre locuitorii orașelor industrializate

works, because it meets some needs, it's what I realised in other schools, having the experience to introduce the project via teachers or parents. The projects grows steadier if teachers promote it, and its chances grow if it's not just the initiative of only one teacher, like the biology one. The moment it starts to raise maintenance or safety issues, you need an entire collective to use that space and see it as a resource.

— We met in 2014, when you started the series you named Urban Community Gardens.

— It had already started, besides Ferdinand I school, the project also included the urban garden from the rooftop of the Social Assistance Office in the 4th district, in 2013. Tranzit Garden joined them in 2014, when we met, and then the permaculture garden in the Botanical Garden. It was I and my colleague from the association, Laurențiu Cernat who initiated them. Everything that happened started as hobby and passion, but it couldn't function endlessly, grow organically so much that it became self-sustainable and spread throughout many cities, basically someone needed to at least organize a network. So Urban Community Gardens partially collapsed because people couldn't continue in this volunteering rhythm and slow evolution, so they left, which is normal in any grassroots movement. I stayed because I wanted to professionalize this work and I couldn't imagine doing something else, going back to work as a construction engineer (my initial professional education).

— But I noticed a lot of you, who are involved in the Permaculture Research Institute⁴, have graduated a certification course in permaculture design, who offers this course?

— There is no certified teacher in Romania, only assistant teachers, we studied abroad or with teachers invited from abroad. As opposed to Romania in Transition, oriented more towards the social and volunteering areas, at the Institute you have people geared towards permaculture, agriculture, horticulture, anything in the area of producing nourishment, some of us are focused on social permaculture, and the young ones joining us are trained as agricultural engineers, unlike the first generation who were outside this technical sphere and learned and experimented on our own for many years.

For now the Institute is legally organized as an association, we have in mind to do research and spread information, but we don't claim to be academically affiliated. Instead we would want to do a national network. Permaculture itself had an interest and media boom in Romania around 2014–2015, but it wasn't clearly understood; it's a design system which programs your process, it helps you design things which imitate natural systems, but up to a point, after which you need to correlate it with other agronomical, social and economical sciences to make it work. Abroad you have a deeper understanding of permaculture than around here.

— I think this understanding comes together with a longer tradition of allotment gardens, albeit fenced in, whereas here for a long time you had a continued oscillation between rural and urban living, most citizens of industrialized cities being relocated here from rural areas and keeping a tight connection to it, so there wasn't necessarily the need to cultivate your garden in the city because you kept doing it in the country side?

— Sure there are very different contexts, but it's clear that permaculture was conceived and embraced by people in urban environments, which would turn their piece of lawn into a garden, it was thought for small surfaces – hugelkultur, raised beds, these are techniques for small areas, for rural areas you need other methods. We, the ones who started permaculture in Romania, didn't know either how to

relocați aici de la țară și păstrând legăturile cu aceasta, astfel că nu există neapărat nevoie de a-ți cultiva grădina la oraș, pentru că o făceai în continuare la sat?

— Sigur că sînt contexte foarte diferite, dar e clar că permacultura a fost concepută și îmbrățișată de oameni din mediul urban, care își transformau bucătăcia de gazon într-o grădină, ea a fost gîndită pentru suprafețe mici – *hugelkultur*, straturi înălțate, astea sînt tehnici pentru suprafețe mici, pentru suprafețele de la sat ai nevoie de alte metode. Nici noi, cei care am început permacultura în România, n-am știut neapărat să o adaptăm contextului nostru ecosocial, cultural. Acum, dacă aș putea să reiau procesul, aș face altfel.

adapt it to our eco-social and cultural context. Now, if I could do it all over again, I would do it differently.

— But now you coordinate a lot of gardens together with the Institute.

— Nine, and the ones in Bucharest, with the exception of the *Schoolyard Garden*, which is autonomous, are realized in partnership with Kaufland, through the project *Grădinescu*, which came as an invitation from them towards me and the Institute and not the other way around.

— Who participates in this garden series?

— There are two gardens on the rooftop, right on top of supermarkets, made with hydroponic systems, the public has access to them only in our presence, instead horticulture students can do their research work there. Then there is a gar-

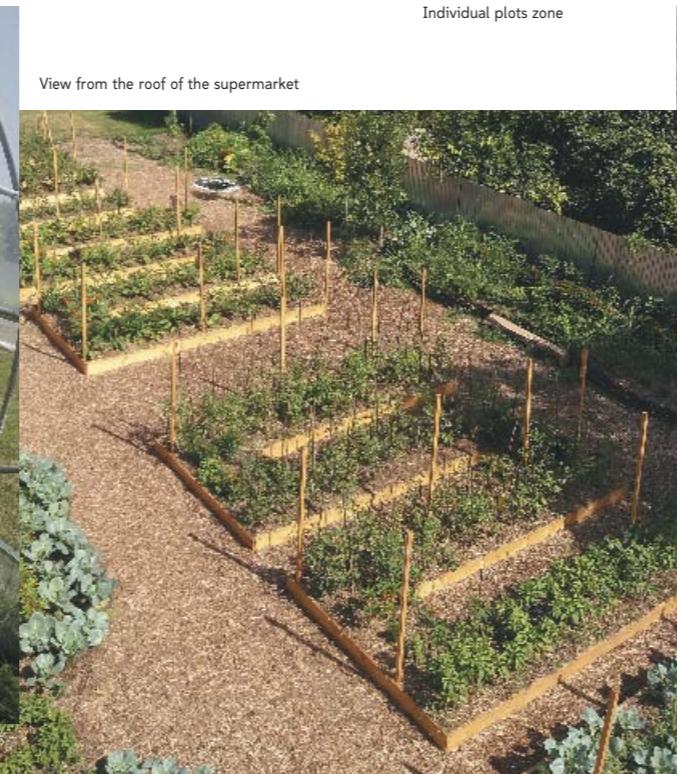
foarte mult să văd dinamica socială și de producție, cel de la Tranzit e un model foarte clar⁴ pe care am încercat să-l aplic la grădinile din București Noi, Olteniei și Barbu Văcărescu, diferența e că acolo participă oameni din proximitate. În plus e conexiunea cu supermarketul pe care oamenii îl folosesc și apoi vin și la grădină, mențin locul, participă la evenimente. La început n-am avut criterii de selecție, au fost importante motivația (aștăzi cît putea ea fi intuită) și proximitatea, acest din urmă criteriu fiind cel care face ca lucrurile să funcționeze, pe lîngă relaxarea cu care oamenii sînt dispuși să vină. Grădina e un ritual în sine, de care trebuie să te bucuri și să-l înțelegi în dimensiunea lui, altfel entuziasmul de la început, din martie-aprilie, se va termina.

The lots are individual and they are under 10 sqm, which on an urban scale is enough. If you work with an English or German model and the garden is outside the city, you have 100 sqm lots. If you want to grow your own vegetables, you need around 200 sqm and you need to work daily. In fact, these lots are not so much individual, as family sized. You have 30–40 year old persons, with children and grandparents, first part of the day come the grandparents with the kids, then the parents. You have three generations in the garden and children have an essential role in motivating adults to take up a lot. There are also common spaces for aromatic plants, fruit shrubs, as well as a space for events and courses.

— Was there any discussion, amongst yourselves or with the participants, about the relation between what you bring in as work and image and the people financ-

Grădinescu, București Noi, preparing of the greenhouse

Individual plots zone

— Dar acum grădinile pe care le coordonezi, împreună cu Institutul, sînt foarte multe.

— Sînt nouă în total, iar cele din București, cu excepția *Grădinii din curtea școlii*, care e autonomă, sînt realizate în parteneriat cu Kaufland, prin proiectul *Grădinescu*, care a venit chiar ca o invitație a lor către mine și către Institut, și nu invers.

— Cine participă în seria asta de grădini?

— Sînt două pe acoperiș, chiar pe supermarketuri, realizate prin sisteme hidroponice, la care accesul publicului nu e permis decât în prezența noastră, în schimb au acces studentii de la Horticultură să-și facă lucrări de cercetare. Apoi mai e o grădină pe terasa unei clădiri de birouri, tot ale Kaufland, terasă circulabilă, la care are acces personalul companiei, iar restul sînt pe teren, în parcările supermarketului sau în școli. Experiențele de la „Ferdinand” și de la Grădina Tranzit m-au ajutat

den on the terrace of an office building, also Kaufland's, with open access for the company personnel, and the rest are around town, in supermarket parking lots or in schools.

The experiences I had at Ferdinand and Tranzit Garden really helped me watch the production and social dynamic; the one at Tranzit is a very clear model⁴ that I tried to apply to the gardens in București Noi, Olteniei and Barbu Văcărescu, the difference is the participants live in the vicinity. Moreover, you have the connection with the supermarket that people shop in and then they come to the garden, they tend to the place, they participate in events. At first we didn't have a selection criteria, what mattered was motivation (inasmuch as you can sense it) and proximity, the latter criteria being what makes things work, together with the relaxation people come equipped with. The garden is a ritual in itself, you need to enjoy it and understand it in its entire dimension, otherwise the enthusiasm from the beginning, March–April, will fade away.

Parcelele sînt individuale și au maximum 10 metri pătrați, ceea ce pentru scara urbană e suficient. Dacă lucrezi după modelul englez sau german și grădina e la marginea orașului, atunci ai parcele de cam 100 mp. Dacă vrei să-ți crești singur toate legumele, ai nevoie de 200 mp și trebuie să muncești în fiecare zi. De fapt loturile asta nu sînt neapărat individuale, cît familiale. Sînt persoane de 30–40 de ani, cu copii și bunici, în prima parte a zilei vin bunicii cu copiii, apoi părintii. Sînt practic trei generații în grădină și copiii au un rol esențial în motivarea adulților să ia o parcelă. Sînt și spații comune, pentru plante aromatice, arbusti fructiferi, precum și un spațiu de evenimente și cursuri.

— A existat cel puțin între voi, sau între voi și participanti, discuția despre raportul dintre ce aduceți voi ca muncă și imagine și cei care finanțează proiectul? În sensul în care chiar dacă e spațiu semipublic, ești pe proprietatea lor și inevitabil devii parte din acest ecosistem pe care ei îl creează și la care tu contribui un pic mai mult poate decât ar recunoaște. Asta că o remarcă pe baza unor observații generale față de cum funcționează

ing the project? In the sense that even if it's a semi-public space, you are on their property and inevitably you become part of this ecosystem they create and towards which you contribute a bit more than they would admit. This is a remark based on general observations in regards to the ways private patronage functions in this area, especially companies which have shops, IKEA, Kaufland, MegaImage, the ones which started funding social and environment projects and the way they appropriate the work of people involved in the projects they sponsor. I'm interested if you talked about this with people or if they had these dilemmas.

— We didn't have such debates with the people who had plots, they were shopping there anyway and were happy with this opportunity to participate in these gardens, they didn't think about that issue, otherwise a legitimate one, that they would contribute to bettering the image of the sponsor or of the Institute. Their attitude was more one of wonder and delight that someone supports a project people enjoy, works, and is useful. Obviously, there are gains on all sides. For us, the Institute, mattered that we had some months to size up to the sponsor and we were able

patronajul privat în această zonă, mai ales cu companiile care au magazine, IKEA, Kaufland, Megalmage, cei care au intrat pe sponsorizarea unor proiecte sociale și de mediu, și cum își apropiază munca celor implicați în proiectele pe care le sponsorizează. Mă interesează dacă ati discutat despre asta cu oamenii sau dacă ei și-au pus aceste probleme.

— N-am avut dezbatere cu lotiștii pe tema asta, în primul rînd ei își făceau oricum cumpărăturile acolo și au primit cu multă bucurie oportunitatea că au unde să participe la aceste grădini, ei nu și-au pus problema, de altfel legitimă, că ar contribui la îmbunătățirea imaginii sponsorului sau a Institutului. Atitudinea lor a fost mai degrabă una de mirare și de bucurie că cineva sprijină un proiect care oamenilor le place, funcțio-

to create the framework of the project and a common team, and not how it usually happens, to have to respond to an already written brief which we simply check on a list. Obviously there's no absolute freedom, but it's better than in other places. Going back to the question of how the participants perceived this, they are codled, everything is negotiated through us, they don't have full responsibility over the space. These gardens are not and will never be self-sustainable, but we don't plan on achieving this.

— But do you know of a group nowadays, let's say in Bucharest, which adapts and develops this model independently?

— No. In general you have gardens, such as the one from Gura Siriului, coordinated by a private person, or like Tranzit, which depend on a context or an institu-

dente de un context sau de o instituție, de cineva care să fie acolo permanent și să întrețină infrastructura. Dacă motivația persoanei respective, sau contextul, sau instituția respectivă dispar, dispare și grădina. și nu are cum să reziste, pentru că nu generează bani și necesită foarte multă mențenanță.

— Dar generează lucru mult mai prețioase și nu necesită chiar atât de multă mențenanță odată ce ai creat infrastructura. Mi se pare că ar putea fi autosustenabilă dacă un grup de oameni ar detine în comun un teren care să nu fie amenințat cu dispariția și pe care să creeze o astfel de grădină împreună, deci dacă s-ar depăși practic cele două mari probleme ale spațiilor urbane cum sunt cele din București, imprevizibilitatea locativă și individualismul.

— Eu în general sunt idealist și încep de la structuri orizontale, dar sfîrșesc inevitabil în ierarhii, care par să funcționeze mult mai bine, pentru că cineva trebuie să ia decizii.

— Dar dacă, de exemplu, ar fi un program al primăriei, prin care să-și asume investiția pe termen lung în astfel de modele, pe care să le ducă la o scară mai largă, de la acoperișuri de blocuri la terenuri abandonate, crezi că ar putea funcționa?

— Sigur că dacă ar fi cineva cu resurse și cu putere de decizie, cu atât mai mult cineva care ne reprezintă pe noi, cetățenii, atunci clar că ar fi altceva. Cineva din București Noi povestea că pe vremuri erau foarte multe grădini și loturi în zona respectivă, inclusiv în zona căii ferate. Problema întotdeauna era cea cu apa, deci cineva trebuie să asigure resursele esențiale pentru ca un astfel de proiect să funcționeze, e nevoie de teren, de apă, de infrastructură și de gîndire programatică. Oamenii sigur ar veni, noi avem liste nesfîrșite de așteptare și în continuare primim mailuri de la oameni care vor parcele. La cum se întîmplă însă lucrurile în momentul de față în București, ar fi mai bine ca primăria să nu facă deloc un astfel de proiect decât să-l facă prost, pentru că pe urmă oamenii își vor pierde încrederea în tot conceptual. Cred însă că nu e nevoie să se ocupe primăria de asta, sănt din ce în ce mai mulți oameni interesati, uite un alt exemplu, cu grădina de la Olteniei, unde patru vecini de bloc și-au luat loturi și au reinventat și sistemul, ei cultivă mai multe parcele de monoculturi (ceapă, morcov, roșii...), pe care apoi le împart, astfel obținând o producție mai mare și administrarea fiind mai ușoară.

— Revenind la sustenabilitate, mie mi se pare că nu mai e o soluție să ne gîndim că ne întoarcem în rural, și atunci tot ce ne rămîne este să încercăm să facem orașul respirabil, să-l transformăm în aşa fel încît să putem avea o viață nu doar suportabilă, dar și plăcută și folositoare, și pentru noi, și pentru ceilalți, și în acest sens modelul permaculturii mi s-a părut interesant, pentru că e o modalitate de a aduce natura în oraș, adaptând-o și în același timp relaționând cu ea în alt mod decât cel în care a fost ea integrată în mod tradițional (parc, grădină botanică). Ar fi practic un model care să inspire la un alt tip de gîndire a orașului, ca o entitate care trebuie să aparțină tuturor și în care fiecare să se poată simți bine.

— Eu sănă destul de pesimist în a imagina un astfel de model în București, cu haosul și poluarea care există aici. E adevarat că se vede și o evoluție în organizarea reacției la asta, pînă acum au fost mișcările grassroots, acum sănă ONG-uri mici care încearcă să creeze o masă, sănă și investiții majore din partea mediului privat, dar lipsește instituția primăriei, care deocamdată nu e interesată să răspundă la aceste nevoi și nu vede

— But what if, for example, you would have a project of the municipality which would embark on long term investing in such models, to take them on a larger scale, from rooftops to barren lots, do you think it could work?

— Surely if there was someone with resources and decision power, more so someone representing us, the citizens, clearly it would be something else. Someone in București Noi told us there were many gardens and lots in that area, including around the railway area. Water was always scarce, so someone needed to supply the essential resources in order for such a project to function; you need a lot, water, infrastructure and programmatic thinking. People would surely come, we have endless waiting lists and keep receiving emails from people who want plots. The way things are going at this moment in Bucharest, it would be better if the mayor's office wouldn't do such projects at all rather than do it poorly, as this latter version would bring people to lose their trust in the entire concept. I believe there's no need for the mayor's office to deal with this, as there are more and more people interested in it; for example, the garden from Olteniei, where four neighbours took plots and also reinvented the system, they cultivate more plots (with onion, carrots, tomatoes) which they share afterwards, thus having a bigger yield and easier management.

— Going back to sustainability, I don't think it's a solution anymore to think about going back to the countryside, and so all we have left is to try and make the city breathable, transform it so that we can have not only a bearable, but also pleasant and useful life, both for us and for others, and in this sense I liked the permaculture model, because it's a way of bringing nature in the city, adapting it and at the same time relating to it in other ways than the ones it was traditionally integrated (park, botanical garden). It would be practical to have a model which inspires a different type of thinking of the city, as an entity which must belong to everyone and where everyone could feel good.

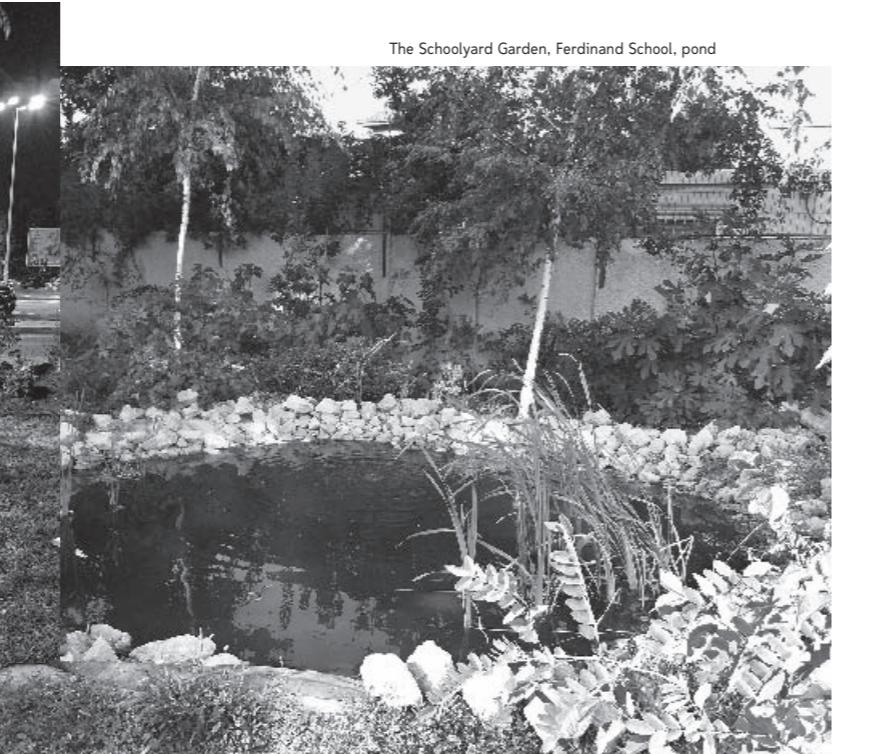
— When it comes to imagining such a model in Bucharest I'm quite pessimistic, with the chaos and the pollution we have here. It's true you can see an evolution in organizing a reaction to this, until now you had grassroots movements, now you have small NGOs which are trying to build critical mass, also major investments from the private sector, but the municipality is missing, for now it's not interested to answer to these needs and doesn't see anything to gain from this. It will probably happen in other cities before Bucharest, which isn't adapted to the future at all, on the contrary, it's in total regression.

Personally I'm no longer interested in Bucharest because it doesn't satisfy my need to connect with nature and to learn incessantly about producing nourishment and social interaction in this sense. For the future I want to create a model, also community, but outside Bucharest, this is a plan to be developed. But I will keep getting involved in urban gardening, which is also offering satisfaction – for example, like you, we have our office in the garden, from March to November, we eat together, we send emails amid rosemary bushes.

— What is the role of the research part of the Institute, do you see it developing autonomously, involving other collaborations? You said that you wanted to create a seedbank.

— For now we don't have anyone in the Institute to push further the research area, attract collaborators and so forth. But there are people who know how to collect data and analyze it and they are already collaborating with the University of Agronomic Sciences. One of the research themes is gardens on the rooftops, which in the present Bucharest context proves to be inefficient. Another is about

Grădinescu, Barbu Văcărescu, parking – the night before the garden's launch

nează și e și util. Evident, sănă foloase multe pentru toate părțile. Pentru noi, Institutul, a contat că am avut câteva luni în care ne-am cîntărit reciproc cu finanțatorul și am putut să creăm cadrul proiectului și o echipă comună, și nu cum se întîmplă de obicei, să trebuiască să răspundem unui brief gata scris, pe care să-l bifăm. Evident că nu e libertate deplină, dar e mai bine decât în alte locuri.

Revenind la întrebarea despre cum au perceput participanții, ei de fapt trăiesc într-un puf, totul se negociază prin noi, ei nu au responsabilitate deplină asupra spațiului. Grădinile astea în sine nu sănă și nici nu vor fi vreodată autosustenabile, dar nici nu ne propunem acest lucru.

— Dar știi cumva dacă în perioada asta a apărut de exemplu în București un grup care să adapteze acest model și să-l dezvolte absolut independent?

— Nu. În general sănă grădini, cum e Grădina din Gura Siriului, coordonată de o persoană privată, sau cum e și Tranzitul, care sănă depen-

tion, someone who is always there and attends to the infrastructure. If the motivation of said person, or the context of the specific institution, disappears, so does the garden. And it can't last, because it's not generating money and requires a lot of maintenance.

— But it generates things which are far more precious and it doesn't require as much maintenance once you have created the infrastructure. I think it would be sustainable if a group of people would own a lot which isn't threatened to disappear and would create such a garden together, basically if you would overcome the two major problems of urban spaces like Bucharest, unstable living conditions and individualism.

— I'm generally an idealist and start with horizontal structures, but I inevitably end up in hierarchies, which seem to function much better, because someone needs to take decisions.

nimic de cîștigat în asta. Probabil o să se întîmple în alte orașe înaintea Bucureștiului, care nu e deloc adaptat viitorului, e, dimpotrivă, într-o regresie totală.

Personal, eu nu mai sănăt interese de București, pentru că nu îmi satisfac nevoia de conectare cu natura și de a învăța continuu pe partea de producere a hranei și de interacțiune socială în acest sens. Pentru viitor îmi propun să creez un model – tot comunitar, dar situat în afara Bucureștiului, astă rămîne încă un plan de dezvoltat. Dar o să mă implic în continuare în grădinăritul urban, care oferă și satisfacții – de exemplu, ca și tine, noi avem biroul în grădină, din martie pînă în noiembrie, mîncăm împreună, trimitem mailuri dintre tufe de rozmarin.

— Dar parte de cercetare din cadrul Institutului ce rol are, o vezi dezvoltîndu-se curva autonom, implicînd alte colaborări? Spuneai, de exemplu, că vreți să faceți o bancă de semințe.

— Deocamdată nu avem pe cineva în cadrul Institutului care să împingă mai mult zona de cercetare, să atragă colaboratori și aşa mai departe. Dar sînt persoane care ştiu să preia date și să le analizeze, și ei merg deja și colaborează cu Universitatea de Agronomie. Una dintre temele de cercetare o reprezintă grădinile de pe acoperiș, care în contextul actual din București se dovedesc ineficiente. O alta este cea a sistemelor hidroponice bio în mediu neprotejat – care, iarăși, par desul de nesustenabile. Dar departamentul de cercetare mai are încă mult de lucru – și în general ne lipsesc încă mai mulți oameni care să se implice și să aibă timp și să dea mai departe informația, e deja foarte multă cunoaștere între oamenii din Institut.

— Poate pînă la următoarea conversație veți avea o revistă publicată de Institut, care să transmită toată această cunoaștere și experiență.

Mulțumesc pentru timp și discuție.

Note:

1. Transition Towns este o mișcare socială internațională de tip grassroots care dorește să faciliteze tranziția comunităților locale și a indivizilor către un trai mai sustenabil și mai integrat în natură. Filiala din România este organizată sub forma unei asociații numite România în Tranzitie.
2. Proiect de grădină urbană construită pe principiile permaculturii la Școala „Ferdinand I“ din București.
3. ICPR sau Institutul de Cercetare în Permacultură din România este o organizație nonprofit născută din entuziasmul unor oameni pasionați de permacultură, dar și din nevoia comunității de permacultură din România de a avea o structură care să o reprezinte în relațile cu diverse alte organizații sau instituții; care să furnizeze standarde de calitate pentru cursuri și seminarii; care să promoveze activ practica permaculturii în România; care să susțină activitatea de cercetare în domeniul permaculturii și, nu în ultimul rînd, care să ajute oamenii și centrele demonstrative să se conecteze, să dezvolte interacțiuni benefice și diverse partenерiate.
4. Modelul după care funcționează Grădina Tranzit din 2014 pînă în prezent este acela al distribuitorii terenului în parcele individuale (pentru care sunt responsabile una sau cîteva persoane ce se cunosc bine și care cultivă și recoltează produsele parcelei respective), dar și al organizării unor evenimente comune, mese, întîlniri de programare sau de recoltare, care să întrețină grădina ca un spațiu comunitar.

bio hydroponic systems in unprotected environment – which again, seems pretty unsustainable. But the research department still has a lot to do – and in general we still lack many more people who would get involved and have time and share information, there's already a lot of knowledge amongst people from the Institute.

— Maybe until our next conversation you will have a magazine published by the Institute which will transmit all this knowledge and experience.

Thank you for this conversation and your time.

Translated by Dana Andrei

Notes:

1. Transition Towns is an international grassroots movement that wishes to facilitate the transition of local communities and individuals towards a more sustainable and nature integrated living. The Romanian chapter is organized as an association named Romania in Transition.
2. Urban gardening project built using permaculture principles at the Ferdinand I School in Bucharest.
3. The Permaculture Research Institute in Romania is a non-profit organization born from the enthusiasm of people who are passionate of permaculture, but also from the need of the permaculture community in Romania to have a structure representing it in the relations with different other organisations or institutions; which can provide standards of quality for classes and seminars; which actively promotes the practice of permaculture in Romania; which supports the research activity in the field of permaculture and, not least, which helps people and practicing centres to connect, to develop beneficial interactions and different partnerships.
4. The model of the Tranzit Garden, which was functioning since 2014 to the present, is that of distributing the land into individual plots (for each of them one or several persons knowing each other well are responsible, cultivating it and harvesting its products) but also of organising common events, meals, programming or harvesting meetings, all of which maintain the garden as a communitarian space.

Urbanismul unitar, dezbaterea situaționistă

Alexandru Polgár

De drept, poate că materialul prezentat aici, în rubrica verso, ar fi aparținut rubricii *arhiva*, lăsînd loc unei actualități politice „mai“ constitutive vremurilor în care trăim. În urma negocierii din cadrul redacției în legătură cu saturarea rubricii *arhivă*, am optat însă mai degrabă pentru un dosar despre încadrarea teoretică a proiectelor de locuințe sociale ale lui George Maciunas, exponentul fără îndoială principal al mișcării Fluxus. Gîndită deci inițial pentru rubrica *arhiva*, dosarul de fată emigrează spre verso, unde el e de luat în alt sens. Dacă rămînea în *arhivă*, el înceamă documentele selecționate ale unei dezbateri despre urbanismul unitar, aşa cum apare ea în coloanele revistei *Internationale situationniste* între 1958 și 1961.

Semnificativă din punctul de vedere al criticii urbanismului, această dezbatere implică și un personaj care a apărut ca sugestie pentru o discuție despre „high rise“, devenită într-o tempă discuție despre „orașul la comun“, Constant. De altfel, o selecție din scările sale ar fi fost o satrare la fel de optimă a rubricii *arhiva* și, cu siguranță, va trebui reluată cîndva, cînd textele își vor găsi traducătorii. „Respinsul“ situaționistilor, acesta și-a continuat încă multă vreme

utopia, înainte de a redeveni și pictor. Astăzi, oricare ar fi interesul literar sau plastic prezentat de construcțiile sale imaginare, diagnosticul pe care îl pune societății este cel precis, dînd dovada că orice ar face artistul, el e dublat mereu de un mare intelectual. Această imensă capacitate de gîndire politică a acestor oameni ar fi de pus înainte de toate în evidență. Precizia cu care au surprins un fenomen despre care e tot mai împedite că nu e unul tranzitoriu: Spectacolul (cultură, ideologie, mass-media, internet, oraș, de-a valma, desigur, dar și sub raportul precis dintre ele). La Debord, Spectacolul este în primul rînd Capitalul-Spectacol. Într-un limbaj un pic diferit, s-ar putea spune că e vorba de un mijloc de subjugare și de formatare a voințelor, chiar atunci cînd le „distrează“ cel mai bine sau le minte pe față. El, prelungire fosorescentă a structurii matriciale a Capitalului, îi este acestuia completare și realizare, căci Spectacolul este Ideologia. Nu o doctrină oarecare, ci felul concret și material cum sînt lucrurile, în raporturile lor de forță reală. Utopiile trebuie că par astăzi niște obscurități, ceva pentru care e cazul mai degrabă să te rușinezi ca gînditor politic, decât să-i cedezi. Există însă un sens al utopiei, unul care o scapă de derisoriu și o recomandă atenției noastre mai potolite. În utopie realul se înscrie în negativ mai bine decât în orice descriere realistă temă. De aceea, mai important decât propunerea pozitivă conținută în aceste texte este *lucrul înșuși* împotriva căruia propunerea a fost propusă. O comparație între ce zic situaționistii și mediul nostru înconjurător urban cotidian va arăta de îndată asemănările. Ele ar fi de reținut și pus la lucru ca elemente non-tranzitorii ale politicii noastre contemporane.

ALEXANDRU POLGÁR (n. 1976), absolvent de filosofie, traducător, redactor de revistă.

Formular pentru un nou urbanism*

Gilles Ivain

Sire, săt din altă țară.

Ne plăcăsim în oraș. Nu mai există în el niciun templu al soarelui. Prințe piocearele trecătoarelor, dadașii au vrut să găsească o cheie franceză, iar suprarealității o cupă de cristal. Astă s-a pierdut. Știm să citim pe fețe toate promisiunile, ultim stadiu al morfologiei. Poezia afișelor a durat douăzeci de ani. Ne plăcăsim în oraș, trebuie să te obosești mizerabil pentru a mai descoperi vreun mister pe pancartele trotuarului, stadiu ultim al umorului și al poeziei:

Bain-Douches des Patriarches [Dușurile patriarhilor]

Machines à trancher les viandes [Mașini de tranșat cărnurile]

Zoo Notre-Dame

Pharmacie des Sports [Farmacia sporturilor]

Alimentation des Martyrs [Alimentarea martirilor]

Béton translucide [Beton translucid]

Scierie Main-d'or [Fabrica de Cherestea „Mîna de Aur”]

Centre de récupération fonctionnelle [Centru de recuperare funcțională]

Ambulance Sainte-Anne [Ambulanța Sf. Ana]

Cinquième avenue café [Cafeneaua al cincilea bulevard]

Rue des Volontaires Prolongée [Strada voluntarilor prelungită]

Pension de famille dans le jardin [Pensiunea de familie din grădină]

Hôtel des Etrangers [Hotelul străinilor]

Rue Sauvage [Strada sălbatică].

Și piscina de pe strada Fetitelor. Și comisariatul de poliție de pe strada Întâlnirii. Clinica medical-chirurgicală și biroul de plasament gratuit de la debarcaderul Bijutierilor. Florile artificiale de pe strada Soarelui. Hotelul Pivnițele Castelului, barul Ocean și cafeneaua Du-te-vino. Hotelul Epoca.

Și bizara statuie a doctorului Philippe Pinel, binefăcătorul alienaților, în ultimele seri ale verii. A explora Parisul.

Și tu, uitătă, amintirile tale pustiute de toate consternările mapamondului, esuată în Pivnițele Roșii din Palikao, fără muzică și fără geografie, nemaiplecând la hacienda unde rădăcinile se găsesc la copil și unde vinul se îspărește cu povestile de calendar. Acum e gata. Hacienda n-ai să o mai vezi niciodată. Ea nu există.

Trebuie construită hacienda.

Toate orașele sănătățile și nu pot face nici măcar trei pași fără să vezi fantome, înarmate cu întregul prestigiu al legendelor lor. Înaintăm într-un peisaj închis ale căruia puncte de reper ne trag fără-ncetare către trecut. Anumite unghiuri în mișcare, anumite perspective fugitive ne per-

mit să întrevedem concepții originale ale spațiului, dar această viziune rămâne una fragmentară. Ea trebuie căutată în locurile magice ale basmelor folclorului și ale scrierilor suprarealiste: castele, ziduri interminate, mici baruri uitate, peșterile mamuților, luciu cazarilor.

Aceste imagini perimate conservă o mărunță putere de a cataliza, dar e aproape imposibil să le folosești într-un urbanism simbolic fără a le împrospăta, încărcându-le cu un sens nou. Mintea noastră băntuită de vechile imagini-cheie a rămas foarte în urma mașinilor perfectionate. Diversele încercări de a integra știința modernă în noile mituri rămân insuficiente. Între timp, abstractul a invadat toate artele, mai ales arhitectura din zilele noastre. Faptul plastic în stare pură, fără poveste, dar inanimat, odihnește ochiul și îl răcește iar. În alte locuri se găsesc alte frumuseți fragmentare, iar pământul sintezelor făgăduite se află tot mai departe. Fiecare ezită între trecutul viu în afecțiv și viitorul mort încă din prezent.

Nu ne vom prelungi civilizațile mecanice și arhitectura rece, care pun capăt plăcerilor plăcăsite din timpul liber.

Ne propunem să inventăm noi decoruri în mișcare. [...]

Obscuritatea se retrage din fața luminii, iar anotimpurile din fața sălilor climatizate: noaptea și vara își pierd farmecul, aurora dispără. Omul orașelor crede că s-a îndepărtat de realitatea cosmică și, din acest motiv, nu mai visează. Motivul e lipsă: visul își are punctul de plecare în realitate și se realizează în ea.

Ultima fază a tehnicii permite contactul permanent dintre individ și realitatea cosmică, suprimându-le dezacordurile. Plafonul de sticlă permite să se vadă stelele și ploaia. Casa mobilă se întoarce după soare. Pereții săi culisați permit vegetației să invadeze viața. Montată pe glisiere, ea poate avansa dimineața pînă la mare, pentru a se retrage seara în pădure.

Arhitectura este mijlocul cel mai simplu de a articula timpul și spațiul, de a modula realitatea, de a face pe cineva să viseze. Nu e vorba doar de articularea și modularea plastică, expresii ale unei frumuseți pasageră. Ci de o modulație care influențează, care se înscrisează în curba eternei a dorințelor omenești și a progreselor în realizarea acestor dorințe.

Arhitectura de mîine va fi deci un mijloc de a altera concepțile actuale despre timp și spațiu. Ea va fi un mijloc de cunoaștere și un mijloc de acțiune.

Complexul arhitectural va fi modificabil. Aspectul său se va schimba în parte sau total, urmînd voința locuitorilor săi. [...]

Colectivitățile din trecut ofereau maselor un adevară absolut și exemplu mitice indiscutabile. Apariția ideii de relativitate în spiritul modern permite intuirea laturii EXPERIMENTALE a civilizației următoare, chiar dacă acest cuvînt nu mă mulțumește. Să zicem atunci mai suple, mai „amuzante”. Pe baza acestei civilizații mobile, arhitectura va fi – cel puțin la începuturile ei – un mijloc de a experimenta miile felurilor de a modifica viață, în vederea unei sinteze care nu poate fi decât legendă.

O boala mintală a invadat planeta: banalizarea. Fiecare e hipnotizat de producție și confort – canalizare, ascensoare, băi, mașini de spălat.

Această stare de fapt, care s-a născut dintr-un protest împotriva mizeriei, depășește telul său îndepărtat – eliberarea omului de grijile materiale – pentru a deveni o imagine obsedantă în imediat. Între iubire și ghene de gunoi automate, tineretul din toate țările a ales. Și preferă ghe-

nele. Un revîrtement complet al spiritului a devenit indispensabil, prin punerea în lumină a dorințelor uitate și crearea unor dorințe cu totul noi. Și prinț-o propagandă intensivă pentru aceste dorințe.

Am semnalat deja nevoie de a construi situații ca una dintre dorințele de bază pe care se va întemeia civilizația următoare. Această nevoie de creație absolută a fost mereu strîns legată de nevoiea de a te juca cu arhitectura, timpul și spațiul. [...]

Unul dintre cei mai remarcabili precursori ai arhitecturii va rămâne Chirico. El și-a pus problema absentelor și a prezenterilor în timp și spațiu. Se știe că un obiect, neremarcat în mod conștient cu ocazia unei prime vizite, provoacă prin absența sa cu ocazia unor vizite ulterioare o impresie imposibil de definit: prinț-o ajustare în timp, absența obiectului se transformă în prezentă sensibilă. Mai bine: chiar dacă rămâne în general nedefinită, calitatea impresiei variază totuși, urmărind natura obiectului dispărut și importanța pe care i-o acordă vizitatorul, mergînd de la bucuria senină la spaimă (prea puțin contează pentru noi că în acest caz precis purtătorul stării sufletește este memoria – am ales acest exemplu doar din comoditate).

În pictura lui Chirico (perioada Arcadelor), un spațiu vid creează un timp bine umplut. E ușor să-ți reprezintă viitorul pe care îl rezervăm unor asemenea arhitecți și influențele lor asupra mulțimilor. În ziua de azi nu putem decât disprețui un secol care exilează asemenea machete în pretențe muzee.

Această viziune nouă a timpului și a spațiului, care va fi baza teoretică a construcțiilor din viitor, nu e încă așa ceva și nu va fi niciodată în totalitate înainte de a experimenta comportamentele în orașe rezervate ei, unde se vor reuni în mod sistematic, printre așezămintele indispensabile unui minim de confort și de siguranță, clădirile încărcate cu o mare putere de evocare și de influențare, edificii simbolice înfățișînd dorințele, fortele, evenimentele trecutului, ale prezentului și ale viitorului. O largire rațională a vechilor sisteme religioase, a vechilor istorisiri și, înainte de toate, a psihanalizei în beneficiul arhitecturii și tot mai urgentă pe zi ce trece, în măsură în care motivele de entuziasm dispar.

Oarecum, fiecare va locui în „catedrală” sa personală. Vor exista camere care te fac să visezi mai bine decât drogurile și case în care nu vei putea decât să iubești. Altele vor atrage invincibil călătorii...

Se poate compara acest proiect cu grădinile chinezesci și japoneze care dau iluzia spațiului – cu diferență că nu sunt făcute pentru a trăi cu totul în ele – sau cu labirintul ridicol al Grădinii Plantelor, la intrarea căreia se poate căsi, culmea tîmpeniei, Ariadna someră: *Jocurile sănătățile sunt interzise în labirint*.

Acest oraș ar putea fi imaginat sub forma unei reunii arbitrale de castele, grote, lacuri etc. ... Astă ar fi faza barocă a urbanismului considerat un mijloc de cunoaștere. Dar această fază teoretică este deja depășită. Știm că se poate construi un imobil modern în care prin nimic nu se mai recunoaște un castel medieval, dar care ar păstra și ar multiplica puterea poetică a Castelului (prin păstrarea unui minim strict de linii, transpoziția altora, plasarea de deschideri, situare topografică etc.).

Cartierele acestui oraș ar putea corespunde diverselor sentimente catalogate, pe care le întîlnim din întîmplare în viața curentă.

Cartierul Bizar – Cartierul Fericit, rezervat mai ales locuirii – Cartierul Nobil și Tragic (pentru copiii întelepți) – Cartierul Istorico (muzee, școli) – Cartierul Util (spitale, magazine cu unelte) – Cartierul Sinistru etc. ...

Și un Astrolar care ar grupa specii vegetale în funcție de relații pe care le arată cu ritmul stelar, grădină planetară comparabilă cu aceea pe care astronomul Thomas și-a propus s-o înființează la Viena, într-un loc numit Laer Berg. Indispensabil pentru a da locuitorilor o conștiință a cosmicului. Poate, de asemenea, un Cartier al Morții, nu pentru a muri acolo, ci pentru a trăi în pace, iar aici să găsească la Mexic și la un principiu al cruzimii în inocență, care îmi devine pe zi ce trece mai drag.

Cartierul Sinistru, de pildă, ar înlocui în mod avantajos aceste găuri, guri ale infernului, pe care mulți le aveau odinioară în capitala lor: ele simbolizează puterile malefice ale vieții. Cartierul Sinistru nu are deloc nevoie de a ascunde pericole reale, cum ar fi capcanele, celulele subterane sau minele. Va fi greu accesibil, decorat înfricoșător (fluiere stridente, clopoțe de alarmă, sirene periodice cu cadență neregulată, sculpturi monstruoase, obiecte în mișcare, mecanice, cu motoare, numite auto-mobile) și întunecat noaptea, în timp ce ziua ar fi iluminat violent prin utilizarea abuzivă a reverberației. În centrul „Piața Robotului Înforător”.

Saturarea pieței cu un produs duce la stricarea produsului respectiv: copilul și adulțul învață prin explorarea Cartierului Sinistru să nu se mai sperie de manifestările angoașante ale vieții, ci să rădă de ele. Activitatea principală a locuitorilor ar fi DERIVA CONTINUĂ. Schimbarea peisajului în fiecare oră va duce la dezradăcinarea completă. [...] Mai tîrziu, cînd va interveni uzura inevitabilă a gesturilor, această derivă va pări și parțial domeniul trăitului pentru cel al reprezentării. [...] La prima vedere, obiecția economică nu rezistă.

Cu cît mai mult un loc e rezervat libertății jocului, cu atît mai mult influențează el comportamentul și cu atît mai mare e forța sa de atracție. Prestigiul imens al unor locuri precum Monaco și Las Vegas este dovedit. Totuși nu e vorba doar de simple jocuri pe bani. Acest prim oraș experimental ar trăi în mare parte dintr-un turism tolerat și controlat. Următoarele activități și producții de avangardă s-ar concentra acolo de la sine. În cîțiva ani, el ar deveni capitala intelectuală a lumii și ar fi recunoscut peste tot ca atare.

* Gilles Ivain (Ivan Šeglov), „Formulaire pour une urbanisme nouveau, Internationale situationniste”, nr. 1, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

IVAN VLADIMIROVICI ŠCEGOV (1933–1998), zis Gilles Ivain, a fost un teoretician al politicii și poet francez.

Despre mijloacele și perspectivele noastre*

Constant

Notă. Cele trei documente ce urmează sănătoase unei dezbateri deschise de Constant în cadrul Internaționalei Situaționiste (I.S.). Al doilea text precizează că răspuns poziția comitetului redacțional al acestei reviste, după o discuție cu Asger Jorn.

Recitind scările lui Jorn („Împotriva funcționalismului”, „Structură și schimbare” etc.), îmi este evident că anumite idei care sănătoase expuse acolo trebuie atestate în mod direct. Aceste idei, la fel ca activitatea picturală, mi se par de nesușinut în raport cu concepția și ce poate fi urbanismul unitar. În ce privește istoria artei moderne, Jorn subestimează importanța pozitivă a dadaismului și supraestimează rolul romanticilor (Klee) în vechiul Bauhaus. Abordarea sa a culturii industriale este naivă și, potrivit lui, imaginația apartine individului izolat.

Primitivismul individualist în pictură este la fel de puțin pe gustul meu ca abstractia și arhitectura zise reci, chiar dacă se preferă sublinierea unei controverse, false și artificiale, între aceste două tendințe.

Cultura industrială și mașinica este un fapt incontestabil, iar procedeele artizanale, inclusiv pictura celor două tendințe, sănătoase condamnate (concepția unei arte „libere” este o eroare).

Mașina este o unealtă indispensabilă pentru toată lumea, chiar și pentru artiști, iar industria este singurul mijloc pentru a răspunde nevoilor, chiar estetice, ale umanității, la scara lumii actuale.

Acestea nu mai sănătoase „probleme” pentru artiști, realitatea e ceea ce ei nu pot ignora fără pedeapsă.

Cei care nu au încredere în mașină și cei care o glorifică arată aceeași incapacitate de a o utiliza.

Munca mașinica și producția în serie oferă posibilități de creație inedită, iar cei care vor să pună aceste posibilități în serviciul unei imaginații îndrăznețe vor fi creatorii de mîne.

Artiștii au drept sarcină inventarea de noi tehnici și folosirea luminii, a sunetului, a mișcării și, în general, a tuturor învențiilor care pot influența ambiantele.

Fără asta, integrarea artei în construcția habitatului omenesc rămîne himerică, precum propunerile lui Gilles Iain.

Zece ani ne despart de Cobra și istoria artei așa-zis experimentale ne demonstrează erorile ei.

Mi-am tras concluziile în acest sens acum sase ani, abandonând pictura și lansându-mă într-o experimentare mai eficace și aflată în legătură cu ideea unui habitat unitar.

Cred că discuțiile trebuie să se orienteze spre acest punct, care mi se pare decisiv pentru dezvoltarea I.S.

2.

Nicio pictură nu poate fi apărată dintr-un punct de vedere situaționist. Acest gen de problemă nu se mai pune. Să spunem cel mult despre o pictură dată că ea e aplicabilă unei asemenea construcții. Trebuie căutat dincolo de expresiile divizate, dincolo chiar de orice spectacol (la fel de complex cum poate deveni acesta).

Evident, fără a putea acționa altfel decât pornind de la realitatea culturală prezentă, sănătem expuși riscului confuziei, compromisului și eșecului. Dacă actualitatea artistică a ajuns să-și facă dominante unele dintre valori în cadrul I.S., experiențele culturale veritabile ale epocii au loc în altă parte.

Orice artă care vrea să obțină o libertate artizanală depășită e pierdută din capul locului (Jorn a subliniat undeva acest aspect reațional privitor la Bauhaus). În viitor, o artă liberă va fi una care va domina și va folosi toate tehnicii noi ale condiționării. În afara acestei perspective, nu există decât sclavia trecutului readus la viață în mod artificial și a comertului. Sănătem, se pare, cu totii de acord cu rolul pozitiv al industriei. Dezvoltarea materială a epocii a creat criza generală a culturii și posibilitatea răsturnării ei într-o construcție unitară a vieții practice.

Sănătem de acord cu formula „cei care nu au încredere în mașină și cei care o glorifică arată aceeași incapacitate de a o utiliza”. Dar vom adăuga: „și de a o transformă”. Trebuie să luăm cont de o relație dialectică. Construirea de ambiante nu e doar aplicarea la existența cotidiană a unui nivel artistic permis de progresul tehnic. Ea este, de asemenea, o schimbare calitativă a vieții, susceptibilă de a antrena o reconversie permanentă a mijloacelor tehnice.

Propunerile lui Gilles Iain nu se opun în niciun punct acestor considerații asupra producției industriale moderne. Ele sănătoase, dimpotrivă, pe această bază istorică. Dacă sănătoase himerice, asta se-nțimplă în măsură în care nu dispunem în mod concret de mijloace tehnice astăzi (în măsură, să zicem, în care nicio formă de organizare socială nu este în acest moment capabilă să utilizeze experimental și artistic aceste mijloace): nu pentru că mijloacele nu există sau pentru că le-am ignorat. În acest sens, credem în valoarea revoluționară a unor asemenea revendicări pe moment utopic.

Eșecul mișcării Cobra, în pofida atenției posturale de care se bucură în cadrul unui anumit public, e explicat prin termenul de „artă așa-zis experimentală”. Cobra a crezut că e de ajuns să ai intenții bune, lozinca unei arte experimentale. Dar, în realitate, dificultățile încep în momentul în care s-a găsit o asemenea lozincă: arta experimentală a epocii noastre, ce ar putea fi ea și cum să ar putea realiza?

Experimentările cele mai eficace vor fi spre un habitat unitar, nu izolat și static, ci aflată în legătură cu unități tranzitorii ale comportamentului.

3.

Punctul culminant în discuția noastră mi se pare că se situează în felul propus de a utiliza cultura prezentă.

În ce mă privește, estimez că aspectul șocant care cere construcția de ambiante exclude artele tradiționale cum ar fi pictura și literatura, uzate până la capăt și incapabile de vreo revelație. Aceste arte legate de o atitudine mistică și individualistă sănătoase inutilizabile pentru noi.

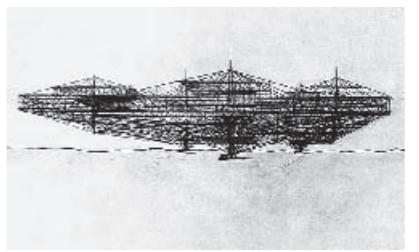
Trebuie deci să inventăm noi tehnici în toate domeniile, vizuale, orale, psihologice, pentru a le uni mai tîrziu în activitatea complexă care va da naștere urbanismului unitar.

Ideea de a înlocui artele tradiționale printr-o activitate mai largă și mai liberă a marcat toate mișcările artistice ale acestui secol. După „ready made“-ul lui Duchamp (începînd cu 1913), o suita de obiecte gratuite, a căror creație a fost strîns legată de un comportament experimental, a întreținut istoria școlilor artistice. Dada, suprarealismul, „de Stijl“, constructivismul, Cobra, internaționala letăristă au căutat tehnici care depășesc opera de artă. De-a lungul opozitiilor aparente ale diverselor mișcări din acest secol, acesta este lucru pe care-l au ele în comun. Să iată veritabila dezvoltare a culturii prezente, sufocată de zgromotul cvasireușitelor în domeniile picturii și ale literaturii, care tăărănează agonia lor pînă în zilele noastre.

Pentru interesele comerciale, istoria artei moderne a fost incredibil de falsă. Nu mai putem fi toleranți. Privitor la cultura prezentului, chiar dacă trebuie să-o respingem în întregime, trebuie deosebit în mod sever între adevărat și fals, între ceea ce e utilizabil pe moment și ceea ce e compromisator.

Căutările pur formale, dacă ne apucăm să le transformăm pentru scopurile noastre, sănătoase, cred, foarte utilizabile.

Să lăsăm groparilor oficiali corvoada tristă de a îngropa cadavrele expresiilor picturale și literare. Devalorizarea a ceea ce nu ne mai servește nu e treaba noastră; se ocupă alții.

6. Soluția problemelor locuirii, ale circulației și ale recreației nu poate fi concepută decât în legătură cu perspective sociale, psihologice și artistice, lucrînd împreună la aceeași ipoteză de sinteză, la nivelul stilului de viață.

7. Urbanismul unitar, independent de orice considerație estetică, este fructul unei creațivități colective de un tip nou; iar dezvoltarea acestui spirit de creație este condiția prealabilă a unui urbanism unitar.

8. Creația de ambiante favorabile acestei dezvoltări este sarcina imediată a creatorilor de azi.

9. Toate mijloacele sănătoase utilizabile, cu condiția ca ele să servească unei acțiuni unitare. Coordonarea mijloacelor artistice și științifice trebuie dusă la fuziunea completă.

10. Construcția unei situații este edificarea unei microambiente tranzitorii și a unui joc de evenimente pentru un moment unic al vieții cîtorva persoane. Ea este inseparabilă de construcția unei ambiante generale, relativ mai durabile, în urbanismul unitar.

11. O situație construită este un mijloc de abordare a urbanismului unitar, iar urbanismul unitar este baza indispensabilă a dezvoltării unei construcții de situații, ca joacă și seriozitate a unei societăți mai libere.

Amsterdam, 10 noiembrie 1958

* Constant, Guy Debord, „La déclaration d'Amsterdam“, Internationale situationniste, nr. 2, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

GUY LOUIS DEBORD (1931–1994) a fost un teoretician marxist, filosof și regizor de film francez.

Declarația de la Amsterdam*

Constant și Guy Debord

Cele unsprezece puncte de mai jos, propunînd o definiție minimală a acțiunii situaționiste, sănătoase discutat ca text pregătit pentru a treia conferință a I.S.

1. Situaționistii trebuie să se opună de fiecare dată ideologilor și forțelor retrograde, în cultură și peste tot unde se pune chestiunea sensului vieții.

2. Nimeni nu trebuie să considere apartenența sa la I.S. ca un simplu acord de principiu; ceea ce implică faptul că esențialul activității participantelor trebuie să corespundă perspectivelor elaborate în comun și necesităților unei acțiuni disciplinare, iar asta atât practic, cât și în lăruile de poziție publice.

3. Posibilitatea unei creații unitare și colective este deja anunțată prin descompunerea artelor individuale.

I.S. nu poate cuprinde nicio încercare de restaurare a acestor arte.

4. Programul minimal al I.S. este experiența decorurilor complete, care trebuie să se întindă pînă la un urbanism unitar și căutarea unor comportamente noi în raport cu aceste decoruri.

5. Urbanismul unitar se definește în activitatea complexă și permanentă, care recreează în mod conștient mediul înconjurător al omului potrivit conceptiilor celor mai evolute în toate domeniile.

6. Soluția problemelor locuirii, ale circulației și ale recreației nu poate fi concepută decât în legătură cu perspective sociale, psihologice și artistice, lucrînd împreună la aceeași ipoteză de sinteză, la nivelul stilului de viață.

7. Urbanismul unitar, independent de orice considerație estetică, este fructul unei creațivități colective de un tip nou; iar dezvoltarea acestui spirit de creație este condiția prealabilă a unui urbanism unitar.

8. Creația de ambiante favorabile acestei dezvoltări este sarcina imediată a creatorilor de azi.

9. Toate mijloacele sănătoase utilizabile, cu condiția ca ele să servească unei acțiuni unitare. Coordonarea mijloacelor artistice și științifice trebuie dusă la fuziunea completă.

10. Construcția unei situații este edificarea unei microambiente tranzitorii și a unui joc de evenimente pentru un moment unic al vieții cîtorva persoane. Ea este inseparabilă de construcția unei ambiante generale, relativ mai durabile, în urbanismul unitar.

11. O situație construită este un mijloc de abordare a urbanismului unitar, iar urbanismul unitar este baza indispensabilă a dezvoltării unei construcții de situații, ca joacă și seriozitate a unei societăți mai libere.

* Constant, „Sur nos moyens et nos perspectives“, Internationale situationniste, nr. 2, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

CONSTANT ANTON NIEUWENHUYSEN (1920–2005), cunoscut mai degrabă drept Constant, a fost un pictor, sculptor, grafician, autor și muzician olandez.

Urbanismul unitar la sfîrșitul anilor 1950*

În august 1956, un manifest semnat de grupurile ce pregăteau forma-re I.S., chemînd la boicotarea preinsului „Festival al Artei de Avangardă“ convocat atunci la Marsilia, a făcut să se remарce că era vorba de cea mai completă selecție oficială a „ce va reprezenta în douăzeci de ani de acum încolo imbecilitatea anilor 1950“.

Arta modernă a acestei perioade va fi fost efectiv dominată și aproape exclusiv compusă din repetiții camuflate, dintr-o stagnare care traduce epuizarea definitivă a tuturor teatrelor vechi de operațiuni culturale și neputința de a căuta unul nou. Cu toate astea, subteran, simultan s-au constituit anumite forțe. Așa s-a întîmplat cu concepția unui urbanism unitar, întrevăzută încă din 1953 și desenată pentru prima oară la sfîrșitul lui 1956, într-un manifest distribuit cu ocazia unei manifestații organizate de tovarășii noștri italieni, la Torino („Vorbe obscure“, scria *La Nuova Stampa* pe 11 decembrie, despre avertismente de acest tip: „Viitorul copiilor voștri depinde de urbanismul unitar, manifestați pentru el!“). Urbanismul unitar se află în centrul preocupărilor I.S.; și oricare ar fi întîrzie-ri și dificultățiile punerii sale în aplicare, aşa cum constata foarte corect Conferința de la München, odată cu apariția sa la nivelul căutărilor și al proiectului, urbanismul unitar a început deja.

Îată că anii 1950 se vor sfîrși în zilele acestea. Fără a încerca să prevedem dacă imbecilitatea lor în artă și în folosirea vietii, care țin de cauze generale, se pot atenua ori agrava în imediat, este timpul de a examina unde se află urbanismul unitar după o primă fază de dezvoltare. Sînt de precizat mai multe aspecte.

Mai întîi, urbanismul unitar nu este o doctrină urbanistică, ci o critică a urbanismului. La fel, prezența noastră în cadrul artei experimentale e o critică a artei, iar cercetarea sociologică este o critică a sociologiei. Nicio disciplină separată nu poate fi acceptată în ea însăși, ne îndreptăm spre o creație globală a existenței.

Urbanismul unitar e distinct de problemele locuirii și, prin urmare, destinat să le înglobeze; dintr-un motiv mai puternic, el e deosebit de schimburile comerciale actuale. El concepe în acest moment un teren de experiență pentru spațiul social al orașelor viitoare. Nu e o reacție împotriva funcționalismului, ci depășirea acestuia: e vorba de a ajunge, dincolo de utilitarul imediat, la un mediu înconjurator funcțional pasionant. Funcționalismul, care pretinde încă să fie avangardă pentru că se lovește încă de rezistențe paseiste, a triumfat deja pe scară largă. Aporturile sale pozitive, adaptarea la funcțiile practice, inovația tehnică, confortul, eliminarea ornamentelor, sănătății banalității. Dar, pus totul cap la cap, cîmpul său de aplicatie restrîns n-a condus funcționalismul la o relativă modestie teoretică. Pentru a justifica filosofic extinderea principiilor sale de reînnoire la orice organizare a vietii sociale, funcționalismul a fuzionat, cumva fără gîndire, cu doctrinele conservatoare cele mai imobile (și, totodată, a încremenit și el într-o doctrină imobilă). Trebuie construite atmosfere de nelocuit; construite străzile vietii reale, decorurile unui vis în stare

* Fără autor, „L'urbanisme unitaire à la fin des années '50“, *Internationale situationniste*, nr. 3, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

de trezie. Chestiunea construirii de biserici fumizează un criteriu îndeosebi de revelator. Arhitectii funcționaliști au tendința de a accepta să construiască biserici, crezînd – dacă nu sînt niște idioți dești – că biserica, un edificiu fără funcție într-un urbanism funcțional, poate fi tratată ca un exercițiu liber de forme plastice. Eroarea lor este aceea de a neglijă realitatea psihofuncțională a bisericii. Funcționaliștii, care exprimă utilitarismul tehnic al unei epoci, nu pot reuși [să facă] o singură biserică, în sensul în care catedrala a fost reușita unitară a unei societăți care trebuie numită efectiv primitivă, adică mai înfundată decît noi în mizerabilitatea preistorie a umanității. La rîndul lor, arhitectii situaționiști caută să creeze, în chiar epoca tehniciilor care au permis funcționalismul, noi cadre comportamentale elaborate nu doar de banalitate, ci și de toate vechile tabuuri. El sînt cu totul împotriva edificării și chiar împotriva conservării unor clădiri religioase cu care se află în concurență directă. Urbanismul unitar înțîlnește în mod obiectiv interesele unei subversiuni a întregului.

La fel ca și în cazul problemei locuirii, urbanismul unitar se deosebește de problemele estetice. El merge împotriva spectacolului pasiv, principiu al culturii noastre, în care organizarea spectacolului se întinde cu atât mai scandalos, cu cât cresc mijloacele intervenției omenești. În timp ce astăzi orașele însle sînt făcute ca un spectacol lamentabil, un supliment al muzeelor pentru turiști plimbîndu-se cu autocare de stidă, urbanismul unitar concepe mediul urban ca pe un teren al unui joc de participare.

Urbanismul unitar nu e separat în mod ideal de terenul actual al orașelor. El e format pornind de la experiența acestui teren și de la construcții existente. Trebuie să exploatăm decorurile actuale, prin afirmarea unui spațiu urban ludic, aşa cum e făcut el recognoscibil de derivă, dar și să construim unele cu totul noi. Această întrepătrundere (folosirea orașului prezent, construirea orașului viitor) implică punerea la lucru a deturării arhitecturale.

Urbanismul unitar se opune fixării orașelor în timp. El duce la precognitarea, dimpotrivă, a transformării permanente, o mișcare accelerată de abandonare și reconstrucție a orașului în timp și, cîteodată, și în spațiu. Astfel, ne-am putut imagina să profităm de condițiile climatice în care s-au dezvoltat deja două mari civilizații arhitecturale – în Cambodgia și în sud-estul Mexicului – pentru a construi în pădurea virgină orașe misătoare. Noile cartiere ale unui asemenea oraș ar putea fi construite înaintînd mereu tot mai spre Vest, defrîșînd treptat pădurile, în timp ce Estul ar fi abandonat invadării vegetației tropicale, creînd ea însăși straturi de treceri treptate între orașul modern și natura sălbatică. Acest oraș urmărit de pădure, pe lîngă zona de derivă inegalabilă care s-ar forma în urma sa și marijul cu natura mult mai îndrăznetă decît încercările lui Frank Lloyd Wright, ar prezenta avantajul unei puneri în scenă a fugii timpului, pe fondul unui spațiu social condamnat la reînnoirea creativă.

Urbanismul unitar este împotriva fixării oamenilor în anumite puncte ale orașului. El este socul unei civilizații a timpului liber și a jocului. Trebuie făcută observația că în cancanul sistemului economic actual, tehnica a fost folosită pentru a multiplica pseudojocurile pasivității și pentru fărâmîțarea socială (televiziunea), în timp ce noile forme de participare ludică făcute posibile în mod egal sănătățile reglementate de toate politiile: astfel, telegrafii amatori sănătățile reduși la un boy-scoutism de tehnicieni. Experiența situaționistă a derivei fiind totodată un mijloc de a studia mediul urban și de a te juca cu el, ea se află pe calea urbanismului unitar. Nedon-

rind să separăm teoreticul de practic privitor la urbanismul unitar, ar fi vorba nu doar de a face construcția să avaneze (sau cercetările asupra construcției, prin machete) cu gîndirea teoretică; ar fi vorba mai degrabă de a nu separa folosirea ludică nemijlocită a orașului, trăită în mod colectiv, de urbanismul drept construcție. Jocurile și emoțiile reale din cadrul orașelor actuale sănătățile inseparabile de proiectele urbanismului unitar, la fel cum, mai tîrziu, realizările urbanismului unitar nu trebuie să se separe de jocul și emoțiile care se vor naște în această împlinire. Derivele pe care I.S. le chemă să le întreprindă în primăvara lui 1960 la Amsterdam, cu mijloace puternice de transport și de telecomunicație, sănătățile concepute simultan ca un studiu obiectiv al orașului și ca un joc al comunicărilor. De fapt, deriva, în afară învățăturilor esențiale pe care le poartă, nu permite decît o cunoaștere datată în mod foarte precis. În cîțiva ani, construirea sau demolarea de case, deplasarea microsocietăților și a modelor vor fi suficiente pentru a schimba rețeaua atracțiilor superficiale ale unui oraș; fenomen, de altfel, foarte încurajător pentru clipa cînd vom ajunge la o legătură activă între derivă și construcția urbană situaționistă. E cert că, pînă atunci, mediul urban se va schimba de unul singur, anarchic, făcînd să se demodeze derivele ale căror concluzii nu s-au putut traduce în schimbări conștiente ale acestui mediu. Dar prima învățătură a derivei este propria sa existență ca joc.

Ne aflăm abia la începutul civilizației urbane; mai trebuie să-o facem noi însine, chiar dacă pornind de la condiții preexistente. Toate istoriile pe care le trăim, deriva vietii noastre ca atare, sănătățile marcate de căutarea sau lipsa unei construcții superioare. Schimbarea mediului face să iasă la iveală noi stări ale sentimentelor, resimțite mai întîi în mod pasiv, iar apoi ducînd la reacții constructive, odată cu creșterea conștiinței. Londra a fost prima realizare urbană a revoluției industriale, iar literatura engleză a secolului al XIX-lea a fost mărturia unei conștiințizări a problemelor de atmosferă și a posibilităților calitativ diferite în cadrul unei aglomerări urbane de mari dimensiuni. Evoluția istorică lentă a pasiunilor își găsește unul dintre punctele de cotitură în dragostea dintre Thomas de Quincey și nefericită Ann, separați forțat și căutându-se fără a se găsi vreodată „în imensul labirint al străzilor londoneze; poate la cîțiva pași unul de celălalt...“. Viața reală a lui Thomas de Quincey în perioada cuprinsă între 1804 și 1812 este un precursor al derivei: „Căutînd cu tenacitate pasajul meu spre nord-vest, pentru a evita să duoblez iar toate capurile și promontoriile pe care le-am întîlnit în prima mea călătorie, am intrat dintr-odată în labirintul străduțelor... Uneori am putut crede că urma să descopăr eu primul cîteva dintre aceste *terrae incognitae* și mă-ndoiam că ele au fost indicate pe hărțile moderne ale Londrei“. Spre sfîrșitul secolului, această senzație e atât de des admisă în scriitura romanescă, încît Stevenson arată un personaj care, în noaptea londoneză, se miră că „merge aşa mult într-un decor atât de complex, fără a întîlni nici măcar o umbră de aventură“ (*New Arabian Nights*). Urbanii secolului al XX-lea trebuie să construiască aventuri.

Prima proclamație a secțiunii olandeze a I.S.*

A. Alberts, Armando, Constant, Har Oudejans

Nu mai există niciun sens în căutarea dezvoltării unei activități culturale, dacă nu se pornește de la un întreg care să se întindă la întreaga societate. Acest gînd, care se află la baza tuturor teoriilor avangardei postbelice, este trăsătura care o deosebește de avangarda perioadei precedente. Căutările pur formale s-au opriți și, după război, nu s-au mai produs dezvoltări noi în stilul artelor luate separat.

Dimpotrivă, interesul artelor individuale s-a diminuat considerabil, opera de artă s-a degradat într-un produs comercial banal și toate activitățile cu adevărat creatoare se concentrează pe sinteza și legătura dintre forțe...

Präbușirea culturii dominante a devenit un fapt care se poate constata peste tot. Nu mai există vreun gînd, gest sau produs al culturii existente care să dovedească o înțelegere a epocii noastre. Cultura e redusă la zero! Prințipile mișcării Cobra n-au obținut nici ele nimic, iar moștenirea pe care ne-o lasă această mișcare, în momentul fără glorie al descului ei, nu constă decât în variante formale ale tehnicilor individuale aflate în descompunere: neoexpresionismul în pictură și în poezie.

Dar amintirile mizeriei războiului, din care se inspiră acest expresionism, pălesc. Apare o nouă generație. În Franța, internaționala letristă ia inițiativa. În 1955, *Potlach* publică în numărul său 22: „Trebuie înțeleasă că treaba noastră nu era înființarea unei școli literare, o reînnoire a expresiei, un modernism. E vorba de un fel de a trăi care va trece prin multe exponenții și formulări provizorii; care tinde el însuși să nu se exercite de către titlu provizoriu. Natura acestei întreprinderi ne prescrie să lucrăm în grup și să ne manifestăm cumva: ne vedem cu mulți oameni și participăm la multe evenimente, cele care sunt. Avem, de asemenea, această cealaltă mare forță, și anume aceea de a nu aștepta nimic din partea unei multimi de activități cunoscute, a unor indivizi și a unor instituții. Trebuie să experimentăm cu forme de arhitectură și cu reguli de conduită“.

Oamenii de la care letristii se așteptau la ceva au început să vină începând cu 1956. Mișcarea Internațională pentru un Bauhaus funcționalist din Ulm, a organizat un congres la Alba. Intervenția lui Constant ne-a arătat calea: „Pentru prima oară în istorie, arhitectura va putea deveni o artă veritabilă a construcției... Viața va fi găzduită în poezie“. Delegatul letristilor a formulat concluzia acestui congres: „Crizele paralele care afectează actualmente toate modurile creației artistice sunt determinate printr-un

* A. Alberts, Armando, Constant, Hat Oudejans, „Première proclamation de la section hollandaise de l'I.S.“, *Internationale situationniste*, nr. 3, <http://www.ibu.com/historical/si/index.html>.

ANTON (TON) ALBERTS (1927–1999) a fost un arhitect olandez.

HERMAN DIRK VAN DODEWEERD (1929–2018), zis ARMANDO, a fost un pictor, sculptor și scriitor olandez.

HENDRICUS („HAR“) THEODORUS OUDEJANS (1928–1992) a fost un arhitect olandez.

proces de ansamblu și nu pot ajunge la o rezolvare a acestor crize decât într-o perspectivă generală. Mișcarea de negație și de distrugere care se manifestă, cu o viteză tot mai mare, împotriva tuturor vechilor condiții ale activității artistice este ireversibilă: ea este consecința apariției unor posibilități superioare de acțiune asupra lumii“.

Un an mai tîrziu, I.S. a fost înființată la Conferința de la Cosio di Arroscia. Noile puteri se orientează către un complex de activități omenești care se află dincolo de utilitate: activitățile din timpul liber, jocurile superioare. Spre deosebire de ce cred funcționaliștii, cultura se situează acolo unde se termină utilul. Absența culturii nu se simte oare în dificultate astăzi în mizeria televizoarelor și a scuterelor? O revoluție din cadrul vieții precedă o revoluție din cadrul artei. Urbanismul unitar nu poate fi realizat decât prin mijloace situaționiste.

Pentru realizarea unui urbanism unitar, se vede în cele din urmă necesitatea unor metode și tehnici cu totul noi, care ar înlocui tehniciile artistice existente.

Cultura e deja atât de demodată, atât de rămasă în urmă, dacă o comparăm cu realitatea vieții, că ea nu e în stare nici măcar să se folosească de invențiile tehnice ale omului aflate la dispoziția sa. Înainte de a putea avansa, întreg arsenalul convențiilor culturale trebuie reînnoit. Nu vom ajunge la asta decât printr-o muncă în echipă.

Dar înainte de toate e nevoie de construirea unor situații noi, care să servească drept cadru pentru noi activități. Construirea de situații este condiția prealabilă pentru a crea noi forme; și aici creatorii din zilele noastre își găsesc sarcina.

Conceptia primitivă a urbanismului actual, ca organizare a unor clădiri și spații potrivit unor principii estetice și utilitare, trebuie depășită printr-o concepție a habitatului ca decor al unei vieții întregi, drept creație colectivă la nivelul unei arte veritabile, o artă complexă cu mijloace foarte diverse.

Artistul de azi se confruntă cu un vid cultural absolut: absența estetică, a moralei, a stilului vieții. Totul e de inventat.

În această poziție dificilă, el dispune de o mare forță: acceptarea sa a tranzitoriului, conceptia sa despre viață în temeiul pe fuga timpului. Nevoia noastră esențială de a crea nu va putea fi satisfăcută decât prin această nouă atitudine. Renunțând la forma fixă, cîstigăm toate formele pe care le inventăm și le respingem ulterior. Abundența va face o cultură. Această nouă atitudine implică, de asemenea, să renunțăm la opera de artă. Ne interesează inventia continuă: inventia ca mod viață.

Artele individuale au fost legate de o atitudine idealistă, de căutarea eterului.

Urbanismul e singurul care va putea deveni această artă unitară care va răspunde exigentelor unei creații dinamice, creațivitatea vieții.

Urbanismul unitar va fi activitatea, mereu variabilă, mereu vie, mereu actuală, mereu creațivă a omului de mîine.

Tot ce facem astăzi trebuie judecat în raport cu această perspectivă, pregătind acest drum.

Pozitii situaționiste despre circulație*

Guy Debord

I.

Greșeala tuturor urbanistilor este aceea de a lua în considerare automobilul individual (și subprodusele sale de tip scuter), în mod esențial, ca un mijloc de transport. Aceasta este, la fel de esențial, principala materializare a unei concepții despre fericire pe care capitalismul dezvoltat tinde să-o răspîndească în ansamblul societății. Automobilul, ca bun suveran al unei vieți alienate și, inseparabil, ca produs esențial al pieței capitaliste, se află în centrul însuși al propagandei globale: se zice des, anul acesta, că prosperitatea economică americană va depinde în curînd de reușita lozincii: „Două mașini pe familie“.

2.

Timpul alocat transportului, cum bine a văzut Le Corbusier, este o supramuncă și reduce ziua unei vieți zise libere.

3.

Trebuie să trecem de la circulația ca supliment de muncă la circulația ca plăcere.

4.

A vrea să refaci arhitectura în funcție de existența actuală, masivă și parazitară, a mașinilor individuale înseamnă să deplanezi problemele cu un grav irealism. Trebuie refăcută arhitectura în funcție de toată mișcarea societății, criticîndu-i toate valorile pasageră, legate de forme de raporturi sociale condamnate (printre care de prim rang este familia).

5.

Chiar dacă putem admite provizoriu, într-o perioadă tranzitorie, divizia absolută între zone de muncă și zone de locuit, trebuie măcar prevăzută și o altă sferă: aceea a vieții însăși (sfera libertății, a timpului liber – adevărul vieții). Se stie că urbanismul unitar e fără frontiere; el pretinde să constituie o unitate totală a mediului omenesc, în care separațiile, de tip muncă/activități colective în timpul liber/viață privată, vor fi, în cele din urmă, desființate. Dar înainte de asta, acțiunea minimală a urbanismului unitar este terenul de joc întins al tuturor construcțiilor de dorit. Acest teren va fi la nivelul de complexitate al unui oraș de tip vechi.

6.

Nu e vorba de a combate automobilul drept ceva rău. Concentrarea sa extremă în cadrul orașelor este cea care duce la negarea rolului său. Urbanismul nu trebuie, cu siguranță, să ignore automobilul și cu atât mai

* Guy Debord, „Positions situationnistes sur la circulation“, *Internationale situationniste*, nr. 3, <http://www.ibu.com/historical/si/index.html>.

puțin să-l accepte ca temă centrală. El trebuie să vorbească, dimpotrivă, despre dispariția treptată a automobilului. În orice caz, se poate prevedea interzicerea sa în interiorul anumitor ansambluri noi, la fel ca în interiorul orașelor vechi.

7.

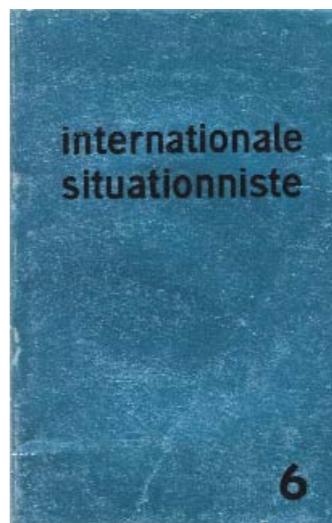
Cei care consideră automobilul drept ceva etern nu se gîndesc, nici măcar dintr-un punct de vedere strict tehnic, la alte forme de transport din viitor. De exemplu, anumite modele de elicoptere individuale care sunt experimentate actualmente de armata Statelor Unite vor fi probabil răspîndite în sfera publică în mai puțin de douăzeci de ani.

8.

Ruptura dialectică a mediului omenesc în favoarea automobilelor masivează iraționalitatea sa cu explicații pseudopractice (se proiectează gurile de deschidere ale autostrăzilor în interiorul Parisului, antrenînd distrugerea a mii de locuințe, în timp ce, de altfel, criza locuințelor se agravează fără-nțere). Dar veritabilitatea sa necesită practică se potrivește cu o stare socială precisă. Cei care cred că datele problemei sunt permanente vor să creadă, de fapt, în permanența societății actuale.

9.

Urbanistii revoluționari nu se preocupă doar de circulația lucrurilor și de oamenii întepeniți într-o lume de lucruri. Ei vor încerca să rupă aceste lanțuri topologice, experimentînd noi terenuri pentru circulația oamenilor printr-o viață autentică.

Un alt oraș pentru o altă viață*

Constant

Criza urbanismului se agravează. Construcția de cartiere, vechi și noi, se află în dezacord evident cu modurile comportamentale stabilite și cu atât mai mult cu noile moduri de viață pe care le căutăm. Rezultă o ambianță mohorită și sterilă a mediului nostru înconjurător.

În vechile cartiere, străzile au degenerat în autostrăzi, plăcerile timpului liber sănt comercializate și denaturate de turism. Raporturile sociale devin imposibile. Cartierele construite recent n-au decât două teme ce domină tot: mersul cu mașina și confortul de-acasă. Ele sănt expresia săracă a fericirii burgheze și lipsește din ele orice preocupare ludică. În fața necesității de a construi iute orașe întregi, săntem pe cale de a construi cimitire din beton armat în care marile mase ale populației sănt condamnate să se plătisească de moarte. Dar la ce servesc inventiile tehnice cele mai uimitoare, pe care lumea le vede ca afiindu-se la dispoziția să în momentul de față, dacă lipsesc condițiile pentru a trage folos din ele, dacă ele nu completează preocupările din timpul liber, dacă le lipsește imaginația?

Revendicăm aventura. Nemaigăsind-o pe Pămînt, unii se duc să caute pe Lună. Mizăm înainte de toate și mereu pe o schimbare pe Pămînt. Propunem să-i creăm situațiile și, mai ales, situațiile noi. Contăm pe a sfârma legile care împiedică dezvoltarea de activități eficace în cadrul vietii și în cultură. Ne aflăm în zorii unei ere noi și încercăm să schităm deja imaginea unei vieți mai fericite și a unui urbanism unitar; urbanismul făcut să placă.

Domeniul nostru este deci rețeaua urbană, expresia naturală a unei creațivități colective, capabile să înțeleagă forțele creative care se eliberează odată cu declinul unei culturi bazate pe individualism. Săntem de părere că artele tradiționale nu pot juca niciun rol în crearea unei ambianțe noi în care vrem să trăim.

Săntem pe cale de a inventa tehnici noi; examinăm posibilitățile oferite de orașele existente; facem machete și planuri pentru orașe viitoare. Săntem conștienți de nevoia de a ne servi de toate inventiile tehnice și știm că viitoarele construcții pe care le avem în vedere trebuie să fie suficiente de suple pentru a răspunde unei concepții dinamice a vietii, creând anturajul nostru în relație directă cu moduri de comportament aflate în permanentă schimbare.

Concepția noastră despre urbanism e deci socială. Ne opunem concepției unui oraș verde, în care zgârie-norii răsfirăți și izolați trebuie în mod necesar să reducă raporturile directe dintre oameni și acțiunea lor comună. Pentru a se produce o relație strânsă între mediu înconjurător și comportament, aglomerarea e indispensabilă. Cei care cred că rapiditatea deplasărilor noastre și posibilitatea telecomunicațiilor vor desfășura viața comună a aglomerărilor nu cunosc bine nevoile veritabile ale oamenilor. Împotriva ideii unui oraș verde, pe care au adoptat-o cei mai mulți arhitecți moderni, noi propunem imaginea unui oraș

acoperit, în care planul rutelor și al clădirilor separate a făcut loc unei construcții spațiale continue, eliberate de sol, care va cuprinde atât grupuri de locuințe, cât și spații publice (permisând modificări ale destinației lor potrivit nevoilor de moment). Cum toată circulația, în sens funcțional, va trece pe dedesubt sau pe terasele de sus, strada va fi suprimată. Numărul mare al spațiilor traversabile din care se compune orașul formează un spațiu social complicat și vast. Departe de a fi o întoarcere la natură, de ideea de a locui într-un parc, ca odinoară aristocrații solitari. Vedem în asemenea construcții imense posibilitatea de a învinge natura și de a supune voinței noastre clima, lumina și zgomotele din aceste spații diverse.

Avem oare în vedere prin asta un nou funcționalism, care va pune și mai mult în evidență viața utilitară idealizată? Nu trebuie uitat că, odată stabilită funcția, ceea ce le urmează este jocul. De prea multă vreme arhitectura a devenit un joc al spațiului și al ambianței. Orașului verde îl lipsesc ambianțele. Noi vrem, dimpotrivă, să ne servim de ele într-un mod mai conștient; și pentru că ele corespund tuturor nevoilor noastre.

Orașele din viitor pe care le avem în vedere vor oferi o variabilitate inedită de senzații în acest domeniu, iar jocurile neprevăzute vor deveni posibile prin utilizarea inventivă a condițiilor materiale, cum ar fi condiționarea aerului, a sonorității și a iluminării. Urbanistii studiază deja posibilitatea de a armoniza cacofonia care domnește în orașele actuale. Vom găsi aici de-ndată un nou domeniu al creației, la fel ca în multe alte probleme care vor apărea. Călătoriile în spațiu care se anunță vor putea influența această dezvoltare, deoarece bazele pe care le vom înființa pe alte planete vor ridica numai de către problema orașelor protejate, care vor fi poate modelul pentru cercetările noastre privitoare la urbanismul ce va să vină.

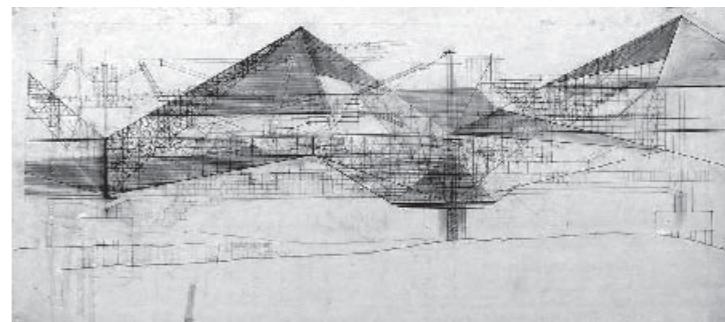
Înainte de toate totuși, diminuarea muncii necesare producției printr-o automatizare la scară largă va crea o nevoie de activități din timpul liber, o diversitate de comportamente și o schimbare a naturii acestora, care vor duce obligatoriu la o nouă concepție a habitatului colectiv, care va dispune de cea mai mare parte a spațiului social, spre deosebire de concepția unui oraș verde în care spațiul social e redus la minim. Orașul viitor trebuie să fie conceput ca o construcție continuă de piloni sau ca un sistem vast de construcții diferite, în care sunt suspendate clădiri de locuințe, pentru agrement etc. și clădiri destinate producției și distribuției, lăsând solul liber pentru circulație și reuniri publice. Folosirea de materiale foarte usoare și izolante, cum sunt cele cu care se experimentează în clipa de față, va permite o construcție usoară și suporturi cu distanțe mari între ele. În aşa fel încât să vom putea constitui un oraș cu mai multe straturi: subsol, parter, etaje, terase, cu întinderi care pot varia de la cele ale unui cartier actual la cele ale unei metropole.

Trebuie observat că într-un asemenea oraș suprafața construită va fi de 100% și suprafața liberă de 200% (parter și terase), în timp ce în orașele tradiționale cifrele sunt de aproximativ 80% și 20%, iar în orașele verzi acest raport poate fi inversat în cea mai mare măsură. Terasele formează un teren în aer liber, care se întinde pe toată suprafața orașului și care pot fi terenuri pentru diversele sporturi, piste de aterizare pentru avioane și elicoptere, sau pot servi pentru dezvoltarea unei vegetații. Diversele etaje vor fi divizate în spații învecinate și comunicante, condiționate în mod artificial, care vor oferi posibilitatea de a crea

o variație infinită de ambianțe, ușorind deriva locuitorilor și întâlnirile frecvente și obligatorii dintre ei. Ambianțele vor fi schimbate în mod regulat și conștient, cu ajutorul tuturor mijloacelor tehnice, de echipe de creatori specializați, care vor fi deci situaționisti de profesie.

Un studiu aprofundat al mijloacelor de a crea ambianțe și al influenței psihologice a acestora este una dintre sarcinile la care lucrăm în prezent. Studii privitoare la realizarea tehnică a structurilor de susținere și la estetica lor vor cădea în sarcina artiștilor-plasticieni și a inginerilor. Mai ales aportul acestora din urmă este o necesitate urgentă pentru a face progrese în munca pregătitoare pe care o facem.

Dacă proiectul tocmai trasat în unele dintre liniile sale majore riscă să fie considerat ca un vis fantezist, insistăm asupra faptului că el e realizabil din punct de vedere tehnic, că e dezirabil din punct de vedere omeneș și că va fi indispensabil din punct de vedere social. Insatisfacția tot mai mare care domină omenirea toată va ajunge la un punct în care vom fi împinsă cu toții să executăm proiectele cărora le posedăm mijloacele; și care vor putea contribui la realizarea unei vieți mai bogate și mai împlinite.

mia sa creativă, depășind diviziunea dintre munca impusă și activitățile pasive din timpul liber.

Biserica a ars odinoară pretenții vrăjitori pentru a reprima tendințele lude primitive conservate în sărbătorile populare. În societatea actualmente dominantă, care produce în mod masiv pseudojocuri dezolate ale nonparticipării, o activitate artistică veritabilă e clasată în mod obligatoriu ca un delict. Ea este semiclandestină. Și apare sub formă de scandal.

Ce e, de fapt, o situație? Este realizarea unui joc superior, mai exact provocarea la acest joc care este prezența omenească. Jucătorii revoluționari din toate țările se pot uni în I.S. pentru a începe să ieșă din preistoria vieții cotidiene.

Începând cu acest moment, propunem o organizare autonomă a producătorilor noii culturi, independentă de organizațiile politice și sindicale care există în clipa de față, căci nu le recunoaștem capacitatea de a organiza altceva decât amenajarea existentului.

Obiectivul cel mai urgent pe care îl fixăm acestei organizări, în clipa în care va ieși din fază sa experimentală inițială pentru o primă campanie publică, este cucerirea UNESCO. Birocratizarea, unificată la scară mondială, a artei și a oricărei culturi este un fenomen nou care exprimă paternitatea profundă a sistemelor sociale ce coexistă în lume, pe baza conservării eclectice a trecutului și a reproducerei sale. Răspunsul artiștilor

* Constant, „Une autre ville pour une autre vie”, Internationale situationniste, nr. 3, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

Manifest*

O nouă forță omenească, pe care cadrul existent n-o va putea îmblinzi, crește zi de zi cu irezistibila dezvoltare tehnică și cu nemulțumirea utilizărilor sale posibile în viața noastră socială privată de sens.

Alienarea și opresiunea din cadrul societății n-ar trebui să fie acceptate, în niciuna dintre variantele lor, ci doar respinse în bloc cu această societate ca atare. Orice progres real este în mod evident suspendat până la o soluție revoluționară a crizei multiforme a prezentului.

Care sănt perspectivele organizării vietii într-o societate care „va reorganiza” în mod autentic „productia pe bazele unei asocieri libere și egale a producătorilor”? Automatizarea producției și socializarea bunurilor vitale vor reduce tot mai mult munca înțeleasă ca necesitate exterioară și vor acorda în sfîrșit individului o libertate completă. Eliberat astfel de orice responsabilitate economică, eliberat de toate datoriile și vinile față de trecut și față de celălalt, omul va dispune de o nouă plusvaloare, imposibil de calculat în bani, deoarece nu poate fi redusă la măsura muncii salariale: valoarea jocului, a vietii construite în mod liber. Exercițiul acestei creații lude este garanția libertății fiecărui și a tuturor, în cadrul singurei egalități garantate de non-exploatarea omului de către om.

Eliberarea jocului este autonomică, depășind diviziunea dintre munca impusă și activitățile pasive din timpul liber.

Biserica a ars odinoară pretenții vrăjitori pentru a reprima tendințele lude primitive conservate în sărbătorile populare. În societatea actualmente dominantă, care produce în mod masiv pseudojocuri dezolate ale nonparticipării, o activitate artistică veritabilă e clasată în mod obligatoriu ca un delict. Ea este semiclandestină. Și apare sub formă de scandal.

Ce e, de fapt, o situație? Este realizarea unui joc superior, mai exact provocarea la acest joc care este prezența omenească. Jucătorii revoluționari din toate țările se pot uni în I.S. pentru a începe să ieșă din preistoria vieții cotidiene.

Începând cu acest moment, propunem o organizare autonomă a producătorilor noii culturi, independentă de organizațiile politice și sindicale care există în clipa de față, căci nu le recunoaștem capacitatea de a organiza altceva decât amenajarea existentului.

Obiectivul cel mai urgent pe care îl fixăm acestei organizări, în clipa în care va ieși din fază sa experimentală inițială pentru o primă campanie publică, este cucerirea UNESCO. Birocratizarea, unificată la scară mondială, a artei și a oricărei culturi este un fenomen nou care exprimă paternitatea profundă a sistemelor sociale ce coexistă în lume, pe baza conservării eclectice a trecutului și a reproducerei sale. Răspunsul artiștilor

* Constant, „Une autre ville pour une autre vie”, Internationale situationniste, nr. 3, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

lor revoluționari la aceste noi condiții trebuie să fie un nou tip de acțiune. Cum existența însăși a acestei concentrări directoriale a culturii, localizată într-o singură clădire, favorizează acapararea ei pe calea unui puci; și cum instituția e perfect lipsită de posibilitatea unui uzaj cu cap în afara perspectivei noastre subversive, ni se pare justificat, în fața contemporanilor noștri, să punem mâna pe acest aparat. și o vom face. Sîntem hotărîti să preluăm UNESCO, chiar dacă pentru puțin timp, căci sîntem siguri că vom face acolo cu iuțeală o muncă despre care se va putea zice că este extrem de semnificativă pentru clarificarea unei lungi perioade de revendicări.

Care vor trebui să fie trăsăturile principale ale noii culturi, înainte de toate în comparație cu arta veche?

Împotriva spectacolului, cultura situationistă realizează participarea totală.

Împotriva artei conservate, e vorba de o organizare a trăitului în mod direct.

Împotriva artei parcelare, ea va fi o practică globală ce se va sprăjini simultan pe toate elementele utilizabile. Ea tinde în mod firesc spre o pro-

tan pe toate elementele utilizabile. Ea tridec în mod împreună să producție colectivă și, fără îndoială, anonimă (cel puțin în măsura în care, operele *nefiind stocate ca mărfurile*, această cultură nu va fi dominată de nevoie de a lăsa urme). Experiențele sale își propun cel puțin o revoluție a comportamentului și un urbanism unitar dinamic, susceptibil de a se întinde asupra întregii planete și de a fi după aceea răspândit pe toate planetele locuibile.

Împotriva artei unilaterale, cultura situaționistă va fi o artă a dialogului, o artă a interacțiunii. Artiștii – împreună cu toată cultura vizibilă – au ajuns să fie cu totul separați de societate, la fel cum sunt separați între ei de concurență. Dar înainte chiar de acest impas al capitalismului, arta a fost în mod esențial unilaterală, fără răspuns. Ea va depăși această eră închisă a primitivismului ei pentru o comunicare completă.

Cînd, într-o fază superioară, toată lumea va deveni artist, adică în mod inseparabil producător-consumator al unei creații culturale totale, vom asista la disoluția rapidă a criteriului liniar al noutății. Toată lumea find, ca să zicem aşa, situaționistă, vom asista la o inflație multidimensională a tendințelor, a experiențelor, a „școlilor“ radical diferite, iar asta nu se va mai întimpla în mod succesiv, ci simultan.

Inaugurăm acum ceea ce va fi, istoricește, ultima dintre meserii. Rolul situaționistului, al amatorului profesionist, al antispecialistului mai este încă o specializare pînă în clipa belșugului economic și mental în care toată lumea va deveni „artist”, într-un sens pe care artiștii nu l-au atins: construcția propriei vieți. Cu toate astea, ultima meserie din istorie este atîț de aproape de societatea fără diviziunea permanentă a muncii, îndî, atunci cînd își face apariția în cadrul I.S., i se neagă în mod general calitatea de meserie.

Celor care nu ne-ar înțelege cum trebuie, le spunem cu un ireductibil dispreț: „Situaționistii cărora credeți poate că le puteți deveni judecători vă vor judeca mai devreme sau mai tîrziu. Vă așteptăm la punctul de cotitură, care este inevitabilă lichidare a lumii privațunii, sub toate formele sale. Acestea sănătatele noastre și ele vor fi sănătatele viitoare ale omenirii“.

Critica urbanismului*

Situaționiiștii au zis mereu că „urbanismul unitar nu este o doctrină urbanistică, ci o critică a urbanismului” (*Internationale Situationist 3*). Proiectul unui urbanism mai modern, mai progresist, conceput ca o corecție a specializării urbaniste actuale, este la fel de fals ca, de pildă, în proiectul revoluționar, supralicitarea momentului de preluare a puterii, care este o idee de specialist ce implică numai de cît uitare, adică represiunea tuturor sarcinilor revolutionare care se impun, mereu, prin întregul activităților omenești inseparabile. Înainte de fuziunea sa cu o practică revoluționară generalizată, urbanismul este, în mod obligatoriu, primul dușman al tuturor posibilităților vietii urbane din epoca noastră. El este unul dintre fragmentele puterii sociale, care pretind să reprezinte o totalitate coerentă și tind să se impună ca explicație și organizare totală, nefăcînd astfel altceva decît să mascheze totalitatea socială reală care le-a produs și pe care ele o conservă.

Dacă acceptăm această specializare a urbanismului, ne punem din aceeași lovitură în slujba minciunii urbaniste și sociale existente, a statului, pentru a realiza una dintre multiplele forme „practice“ posibile de urbanism. Dar singurul urbanism practic *pentru noi*, cel pe care l-am numit unitar, este astfel abandonat, căci el cere crearea unor condiții cu totul diferite de viață.

Asistăm, de șase sau opt luni încoace, la nu puține manevre, mai ales din partea arhitecților și a capitaliștilor din RFG, de a lansa un „urbanism unitar” numădărăt și cel puțin în regiunea Ruhr. Cîțiva comercianți, prost informați și amorezați de realizări presante, au crezut că pot anunța, în februarie, deschiderea imminentă a unui laborator de urbanism unitar la Essen (ca transformare a galeriei de artă Van de Loo). Dezmințirea pe care au publicat-o a fost de rea-credință și a venit abia după amenințarea din partea noastră cu denunțarea în mod public al falsului. Ex-situaționistul Constant, ai cărui colaboratori olandezi au fost excluși din I.S. pentru că acceptaseră să construiască o biserică, propune acum el însuși machete de fabrici în catalogul său editat în martie de Muzeul Municipal din Bochum. Iscusitul om, între două sau trei plagiate de idei situaționiste prost înțelese, se propune în mod deschis drept PR pentru

integrarea maselor în civilizația tehnică capitalistă și îi reproșeașă *Internationale Situationiste* că și-a abandonat întregul program de bulversare a mediului urban, sarcină de care a rămas să se ocupe de unul singur. În aceste condiții, da! De altfel, nu e superfluu să aducem aminte că e vorba de același grup de foști membri ai secțiunii olandeze a I.S., care, în aprilie 1959, s-au opus în mod ferm adoptării de către I.S. a unui „Apel către intelectualii și artiștii revoluționari”, afirmând că: „Acestă perspectivă nu depind, pentru noi, de o răsturnare revoluționară a societății actuale, ale cărei condiții sănt absente” (cf. despre această dezbatere *Internationale Situationniste* 3, paginile 23 și 24). Ei și-au urmat deci în mod logic propria cale. Ceea ce e mai curios este că există oameni care încercă încă să-i seducă pe unii dintre situaționiști să se amestece în acest tip de initiativă. Oare cred că pot miza pe gustul gloriei sau pe ispită cîști-

* Fără autor, „Critique de l’urbanisme”, *Internationale situationniste*, nr. 6, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

gului? La o scrisoare a directorului acestui muzeu din Bochum, propunînd o colaborare cu biroul de urbanism unitar din Bruxelles, Attila Kotányi răspunde, pe 15 aprilie: „Credem că, dacă aveți anumite informații despre original, nu puteți confunda optica noastră critică cu optica apologetică adăpostită sub o copie a aceleiași etichete”. și respingea orice perspectivă de discuție.

Faptul însuși de a cunoaște versiunea originală a tezelor situaționiste despre urbanismul unitar nu e ușor. Tovarășii noștri germani au publicat, în iunie, un număr special al revistei lor (*Spur*, nr. 5), reunind texte din cadrul dezbatelerilor I.S. consacrate de-a lungul anilor urbanismului unitar sau currentului care a pregătit formarea sa, texte dintre care multe erau inedite sau au apărut în publicații astăzi inaccesibile; și care erau toate inedite în limba germană. S-a putut constata de-nde că presiuni se exercită împotriva situaționisților în Germania, pentru a împiedica apariția acestor texte sau, cel puțin, pentru a obține o modificare a lor: începând cu blocarea întregului tiraj la tipografie pentru trei săptămâni, pînă la amenințări extravagante cu procese pentru imoralism, pornografia, blasfemie și incitare la revoltă. Situaționisții germani au rezistat la aceste încercări de intimidare, iar astăzi managerii bine intenționați ai urbanismului unitar din Ruhr trebuie să înceapă să întreba dacă eticheta aceasta e profitabilă pentru a-si lansa operațiunea.

Contestarea societății actuale în întregul ei este singurul criteriu al unei emancipații autentice pe terenul orașelor, la fel ca în orice alt aspect al activităților omenești. Altfel, o „ameliorare”, un „progres” va fi mereu destinat lubrificării sistemului, perfecționării unei condiționări pe care trebuie să o răsturnăm cu totul în urbanism și peste tot. Henri Lefebvre, în numărul 3 al *Revue française de sociologie* (iulie-septembrie 1961), critică multe dintre insuficientele proiectului elaborat de o echipă de arhitecți și de sociologi care au publicat la Zürich *Die neue Stadt, eine Studie für das Fürtthal*. Dar ni se pare că această critică nu merge destul de departe, tocmai pentru că nu interoghează în mod clar rolul însuși al acestei echipe de specialiști într-un cadru social ale căruia imperativul absurd de ea le admite fără discuție. Astfel încât articolul lui Lefebvre acordă încă prea mare valoare unor lucrări care-și au, fără-ndoială, utilitatea și meritele lor, dar într-o perspectivă radical dușmănoasă față de a noastră. Titlul acestui articol, „Utopie experimentală: pentru un nou urbanism”, conține deja întregul echivoc. Căci metoda utopiei experimentale, pentru a corespunde în mod veritabil proiectului ei, trebuie în mod evident să cuprindă totalitatea, adică punerea să în aplicare nu trebuie să ducă la un „nou urbanism”, ci la o nouă utilizare a vietii, la un nou praxis revoluționar. De asemenea, lipsa de legătură dintre proiectul unei bulversări pasionale a arhitecturii și celealte forme de condiționare, împreună cu refuzul său, la scara întregii societăți, constituie punctul slab al tezelor lui Feuerstein, publicate în același număr al revistei editate de secțiunea germană a I.S., iar astă în povida interesului pe care îl prezintă multe alte aspecte, mai ales noțiunea de bloc eratic, „reprezentare a hazardului și, de asemenea, cea mai mică organizare de obiecte care înglobează un eveniment”. Ideile lui Feuerstein despre o „arhitectură accidentală”, care se încadrează în linia I.S., nu pot fi înțelese în toate consecințele lor

și realizează decât tocmai printr-o depășire a problemei separate a arhitecturii și a soluțiilor care își arată în mod abstract.

Mai ales că, de acum încolo, criza urbanismului este o criză socială și politică concretă, chiar dacă, în zilele noastre, nicio forță provenind din politică tradițională nu mai este în măsură să intervînă în ea. Banalitățile medico-sociologice despre „patologia marilor ansambluri”, izolarea afectivă a oamenilor care trebuie să trăiască în ele sau dezvoltarea anumitor reacții extreme de refuz, mai ales în rîndul tinerilor, traduc doar faptul că capitalismul modern, societatea biocratică a consumului, începe să modeleze un pic peste tot propriul său decor. Această societate construiește, cu orașe noi, terenul care o reprezintă în mod precis, care reuneste condițiile cele mai adecvate ale bunei sale funcționări; totodată, ea traduce în spațiu, în limbajul clar al organizării vieții cotidiene, principiul său fundamental al alienării și al conștrîngerii. La fel, tot acolo deci se vor manifesta cu cea mai mare claritate noile aspecte ale crizei sale. Ia Paris, în aprilie, o expoziție de urbanism intitulată „Parisul de mâine“

Ez-Paris, în apărare, cu o poziție de la baril și în ridicata, și, din urmă, prezentase în realitate apărarea marilor ansambluri, instalate de la sau proiectate departe în jurul orașului. Viitorul Parisului va fi în întregime extra-parizian. Un parcurs didactic viza, în prima sa fază, convingerea oamenilor (mai ales a muncitorilor) că Parisul, aşa cum dovedea statistică perem-ptorii, era mai nesănătos și mai nelocuibil decât orice altă capitală cunoscută. Ei trebuiau deci să se transporte altundeva și soluția tocmai cea mai fericită era prezentată imediat după, neglijînd doar să arate ce preț trebuie plătit pentru construirea acestor zone de regrupare: de pildă, anii de sclavaj economic susținut de care e nevoie pentru cumpărarea unui apartament în aceste ansambluri; și încuierea urbanistă a vietii pe care o va însemna mai tîrziu această proprietate achiziționată.

Cu toate astea, necesitatea însăși a acestei propagande trucate, nevoia de a prezenta această explicație celor interesați după ce administrația a decis în mod suveran, revelează o primă rezistență a maselor. Această rezistență va trebui susținută și clarificată printr-o organizație revoluționară cu adevărat hotărât să cunoască toate condițiile capitalismului modern și să le combată. Anchetele sociologice, a căror cea mai debilitantă deficiență este de a nu prezenta opțiuni de către mizerabilele variante ale existentului, arată că 75% dintre locuitorii marilor ansambluri visează să aibă un pavilion cu o grădină.

Această imagine mistificată a proprietății în sensul vechi al cuvîntului i-a mînat, de pildă, pe muncitorii de la Renault să cumpere căsuțe care le-au căzut plocon în iunie, într-un cartier din Clamart. Nu printr-o întoarcere la această ideologie arhaică, dintr-un stadiu perimat al capitalismului, pot fi înlocuite la nivelul faptelor condițiile de locuire ale unei societăți devenind acum totalitare, ci prin emanciparea de un instinct de a construi acum refuzat la toți: emancipare care nu poate avea loc fără celelalte aspecte din lupta pentru o viață autentică.

Discuțiile din cercetările progresiste de astăzi, privitor la politică, dar în egală măsură la artă sau la urbanism, săn în mare întîrzie în raport cu realitatea care se instalează în toate țările industriale: adică organizarea concentraționară a vieții.

Gradul de condiționare exercitat asupra muncitorilor într-o suburbie ca Sarcelles sau, și mai clar, într-un oraș ca Mourenx (întemeiat pe angajarea întregii sale populații la complexul petrochimic din Lacq) prefigură reză condițiile pominind de la care, peste tot, mișcarea revoluționară va trebui să lupte pentru a se reconstituia la nivelul veritabilelor crize, la nivelul veritabilelor revendicări ale timpului nostru. În Brasilia, arhitectura funcțională este în deplina sa dezvoltare, arhitectura de funcționari, instrumentul și microcosmul *Weltanschauung*-ului biocratic. Se poate constata deja că acolo unde capitalismul biocratic și planificator și-a construit deja decorul, condiționarea este atât de perfectionată, spațiul liber lăsat alegerilor indivizilor redus atât de mult, că o practică la fel de esențială pentru el ca publicitatea, care corespunde unui stadiu mai anarchic al curenței, tinde să dispară sub cea mai mare parte a formelor și suporturilor sale. Se poate estima că urbanismul e capabil să topească toate publicitatele vechi într-o singură publicitate a urbanismului. Restul va fi obținut pe sus de piață. E de asemenea probabil că, în aceste condiții, propaganda politică, atât de puternică în prima jumătate a secolului al XX-lea, va dispărea aproape cu totul și va fi înlocuită de un reflex de repulsie cu privire la toate chestiunile politice. La fel cum mișcarea revoluționară va trebui să depleteze problema foarte departe de ce era vechiul cimp politic disprețuit de toată lumea. Puterea stabilită va conta și mai mult din punctul de vedere al simplei organizări al unor spectacole de obiecte de consum, care nu vor avea valoare consumabilă decât în mod iluzoriu, în măsura în care ele vor fi mai întâi obiecte ale spectacolului. La Sarcelles sau la Mourenx, se testează deja sălile de spectacol ale acestei lumi noi. Atomizate la extrem în jurul fiecărui receptor de televiziune, dar acoperind, totodată, dimensiunea exactă a orașelor. Dacă urbanismul unitar desemnează, cum vrem, o ipoteză de utilizare a mijloacelor omenirii actuale pentru a-și construi viața în mod liber, începând cu mediul urban, e cu totul inutil să se accepte vreo discuție cu cei care ne întrebă în ce măsură e posibil, concret, practic sau înscris în beton. Din simplul motiv că nu există, niciunde altundeva, nicio teorie, nicio practică privitoare la crearea orașelor sau a conduitelor legate de ele. Nimeni nu face „urbanism”, în sensul construcției mediului revendicată de această doctrină. Nu există nimic decât un ansamblu de tehnici de integrare a oamenilor (tehnici care rezolvă efectiv conflictele, creând altele în schimb, actualmente mai puțin cunoscute, dar mai grave). Aceste tehnici sunt manevrate în mod innocent de tîmpî și în mod deliberat de politiști. și toate discursurile despre urbanism sunt minciuni, la fel de evident ca faptul că spațiul organizat de urbanism este spațiul însoțit al minciunii sociale și al exploatarii fortificate. Cei care tîn discursuri despre puterile urbanismului caută să facă uitat faptul că nu fac nimic altceva decât urbanismul puterii. Urbanștii, care se prezintă ca educatori ai populației, au trebuit ei însăși educați de această lume a alienării pe care o reproduc și o perfectionează cît pot ei mai bine. Noțiunea de centru de atracție în bavardajul urbanștilor este opusul realității, la fel cum se întimplă cu noțiunea sociologică de participare. Acestea sunt discipline care se adaptează unei societăți în care participarea nu poate fi orientată decât „spre ceva în care e imposibil să participe” (punctul 2 al *Programului elementar*); societate care trebuie să impună nevoia de obiecte nu prea atrăgătoare și nu poate tolera atracția autentică sub niciuna dintre formele sale. Pentru a înțelege ceea ce

sociologia nu înțelege *niciodată*, e suficient să-ți proiectezi în termeni de agresivitate ceea ce pentru sociologie este ceva neutru. „Bazele” amenajate pentru o viață experimentală despre care vorbește programul urbanismului unitar al I.S sint, totodată, locurile, permanentele unei organizări revoluționare de-un tip nou, pe care o credem înscrisă în ordinea zilei în sensul perioadei istorice în care intrăm. Aceste baze, cînd vor exista, nu vor putea fi decât subversive. Iar organizarea revoluționară nu se va putea sprijini pe instrumente mai puțin complete ca acestea.

Programul elementar al biroului de urbanism unitar*

Attila Kotányi, Raoul Vaneigem

I. Neantul urbanismului și neantul spectacolului

Urbanismul nu există: el nu este decât o „ideologie”, în sensul lui Marx. Arhitectura există în mod real, ca și coca-cola: este o producție înverșătă în ideologie, dar reală, satisfăcînd în mod greșit o dorință greșită. În timp ce urbanismul e comparabil cu etalarea publicitară din jurul coca-cola, pură ideologie spectaculară. Capitalismul modern, care organizează reducerea întregii vieți sociale la spectacol, este incapabil să dea un alt spectacol decât acela al propriei noastre alienări.

2. Planificarea urbană drept condiționare și falsă participare

Dezvoltarea mediului urban este educația capitalistică a spațiului. El reprezintă alegerea unei anumite materializări a posibilului, cu excluderea celorlalte. Ca estetică, a cărei mișcare de decompoziție o urmează, el poate fi considerat ca o ramură destul de neglijată a criminologiei. Totuși, ceea ce îl caracterizează la nivel de „urbanism”, în raport cu simplul său nivel arhitectural, este că cere în mod imperios consumămintul populației, o integrare individuală în declanșarea acestei producții biocratice a condiționării.

Total impuls prin intermediul unui şantaj al utilității. Se ascunde că importanța completă a acestei utilități este punerea în funcțiune a reedificării. Capitalismul modern ne face să renunțăm la orice critică prin simplul argument că e nevoie de un acoperiș deasupra capului, la fel cum televiziunea se impune prin pretextul că e nevoie de informație, de amuzament. Duccind la a neglijă evidența că această informație, acest amuzament și acest acest mod al locuirii nu sînt făcuți pentru oameni, ci fără ei, împotriva lor.

Toată planificarea urbană se înțelege pe sine doar în calitate de cimp în publicitatea-propagandă a societății, adică în organizarea participării la ceva la care e imposibil să participe.

3. Circulația, stadiul suprem al planificării urbane

Circulația este organizarea izolării tuturor. Așa constituie ea problema dominantă a orașelor moderne. Este opusul întîlnirii, absorbirea de energii disponibile pentru întîlniri sau pentru participare. Spectacolul se manifestă în habitat și în deplasare (statutul locuirii și vehiculele perso-

* Attila Kotányi, Raoul Vaneigem, „Programme élémentaire du bureau d'urbanisme unitaire”, Internationale situationniste, nr. 6, <http://www.ubu.com/historical/si/index.html>.

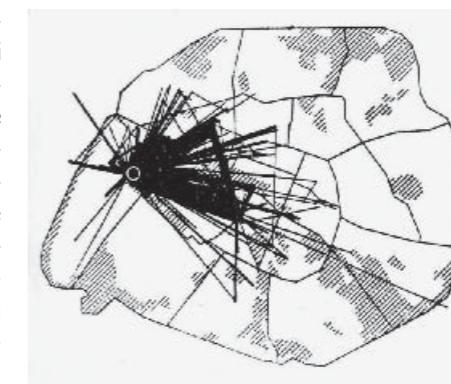
ATTILA KOTÁNYI (1924–2003) a fost un poet, filosof, scriitor și arhitect-urbanist maghiar.

RAOUL VANEIGEM (n. 1934) este un scriitor belgian.

nale). Căci, de fapt, nu locuim în cartierul unui oraș, ci în putere. Locuim undeva în ierarhie. La vîrful acestei ierarhii, rangurile pot fi măsurate cu nivelul circulației. Puterea se materializează prin obligația de a fi prezent zilnic în locuri tot mai numeroase (cine de afaceri) și tot mai îndepărtate unele de altele. Am putea caracteriza marii dirigitori moderni ca oameni cărora li se întîmplă să fie în trei capitale diferite în cursul unei singure zi.

4. Distanțarea în fața spectacolului urban

Totalitatea spectacolului care tinde să integreze populația se manifestă atât ca amenajare a orașelor, cît și ca rețea permanentă de informații. Aceasta e un cadru solid pentru a proteja condițiile existente ale vieții. Prima noastră lucrare este de a permite oamenilor de a înceta să se identifice cu mediul înconjurător și cu conduitele-model. Ceea ce e inseparabil de posibilitatea de a se recunoaște liberi în cîteva prime zone delimitate pentru activitatea omenească. Oamenii vor fi încă multă vreme obligați să accepte perioada reificată a orașelor. Dar atitudinea cu care o vor accepta poate fi schimbătă numai de cînd. Trebuie susținută difuzarea neîncrederii în aceste grădinițe aerisite și colorate care constituie, în Est ca și în Vest, noile orașe-dormitor comun. Doar deșteptarea va pune problema unei construcții conșiente a mediului urban.

5. O libertate indivizibilă
Principala reușită a actualei planificării a orașelor este de a face uitată posibilitatea a ceea ce noi numim urbanism unitar – critica vie, alimentată de tensiunile întregii vieți cotidiene, a acestei manipulări a orașelor și a locuitorilor ei. Critica vie înseamnă stabilirea de baze pentru o viață experimentală: reunirea celor care și creează propria viață pe terenuri echipate pentru scopurile lor. Aceste baze nu trebuie rezervate unor „activități de timp liber” separate de societate. Nicio zonă spațio-temporală nu e complet separabilă. De fapt, există mereu o presiune a societății globale asupra „rezervelor” actuale de vacanță. Presiunea se va exercita în sens invers în bazele situaționiste, care vor funcționa drept capete de poduri pentru o invazie în întregii vieți cotidiene. Urbanismul unitar e opusul unei activități specialize; și a recunoașterii un domeniu urbanistic separat înseamnă a recunoaște deja toată minciuna urbanistică și minciuna din toată viață.

Aceasta e fericirea promisă în urbanism. Urbanismul va fi deci judecat pe baza acestei promisiuni. Coordonarea mijloacelor de denunțare artistice și a celor de denunțare științifică trebuie să conducă la o denunțare completă a condiționării existente.

6. Debarcarea

Tot spațiul e ocupat deja de dușman, care a domesticit în folosul său pînă și regulile elementare ale acestui spațiu (dincolo de jurisdicție: geometria). Momentul de apariție al urbanismului autentic va fi acela de a crea, în anumite zone, vidul acestei ocupări. Ceea ce numim construcție începe acolo. Ea poate fi înțeleasă cu ajutorul conceptului de „gaură pozi-

tivă“ forjată de fizica modernă. A materializat libertatea înseamnă mai întâi să sustragi planetei domesticite cîteva parcele de pe suprafața sa.

7. Lumina deturnării

Exercițiul elementar al teoriei urbanismului unitar va fi transcrierea întregii minciuni teoretice a urbanismului, deturnată în scopul dezalienării: trebuie să ne apărăm în orice clipă de epopeea barzilor condiționării; trebuie să le răsturnăm ritmurile.

8. Condiții ale dialogului

Funcționalul este ceea ce e practic. Este practică doar rezolvarea problemei noastre fundamentale: realizarea noastră (detasarea noastră de sistemul izolării). Asta e util și utilitarul. Nimic altceva. Tot restul nu reprezintă decât derivații minime ale practicii, mistificarea sa.

9. Materia primă și transformarea

Destructia situaționistă a condiționării actuale este deja, în același timp, construcție de situații. Este eliberarea energiilor inepuizabile conținute de viața cotidiană pietrificată. Planificarea actuală a orașelor, care se prezintă ca o geologie a minciunii, va face loc, cu urbanismul unitar, unei tehnici de apărare a condițiilor mereu amenințante ale libertății, în clipa în care indivizi – care încă nu există ca atare – vor construi în mod liber istoria lor.

Noi nu susținem că trebuie revenit la un stadiu uitat de dinaintea condiționării; ci că trebuie trecut dincolo de ea. Am inventat arhitectura și urbanismul care nu se pot realiza fără revoluția vietii cotidiene; adică fără apropierea condiționării de toți oamenii, îmbogățirea sa indefinită, împlinirea sa.

Toate textele din secțiunea verso au fost traduse de Alexandru Polgár.

Sylvia Marcos:
Femeile indigene și cosmoviziunea decolonială
14 × 23 cm, 151 pag.,
29 lei

Souleymane Bachir Diagne:
Cereala savantilor. Reflecții despre filosofie în Africa
14 × 23 cm, 96 pag.,
19 lei

Souleymane Bachir Diagne:
Cum să filosofăm în Islam?
14 × 23 cm, 107 pag.,
19 lei

Walter Mignolo:
Dezobediența epistemnică
14 × 23 cm, 136 pag.,
15,90 lei

Achille Mbembe:
Critica ratinii negre
14 × 23 cm, 211 pag.,
35 lei

Lewis R. Gordon:
La sud prin nord-vest: Reflectii existentiale afrodisporice
14 × 23 cm, 87 pag., 9 lei

Arturo Escobar:
Designul relațional
14 × 23 cm, 187 pag.,
11,50 lei

400495 RO Cluj
 Calea Turzii, nr. 160–162
 tel.: 0748211124
 cristina@idea.ro
 www.ideaeditura.ro

Editura IDEA a luat nastere în 2001 ca un proiect deopotrivă teoretic și practic: publicarea de texte ca tot atâtea instrumente de reflectie asupra artisticului, socialului și politicului. Echipa editorială a pomit de la un minim de exigențe clare: traducerea riguroasă în limba română a unor scrieri majore din filosofia contemporană și din teoria recentă a artei și, prin aceasta, introducerea fiabilă în dezbaterea intelectuală de la noi a unor interrogații exemplare pentru lumea în care trăim. Nu e vorba însă de simplul „import” în română al unor „idei”. Prin optiunea pentru un anumit tip de scriitură, aceea în care limba se pune la încercare în toate resursele ei logice și expresive, editura și-a propus să împrospăteze, prin chiar actual traducerii ori prin texte originale, idiomul critic (i.e. filosofic) în românește. Cu alte cuvinte, să contribuie la deplasarea și acutizarea capacitații de a gîndi ceea ce ni se înfîmplă, astăzi.

În colecția BALKON apar lucrări contemporane de teoria artei, studii culturale și estetică socială. Autori precum Benjamin, Barthes, de Duve, Flusser, Groys, Babias, Lovink, Lacoue-Labarthe sau materiale despre opera unor artiști ca Joseph Beuys oferă puncte de sprijin pentru cartografierea teritoriului artei moderne și actuale. Cărțile sănt selectate datorită analizei cu miză filosofică a cîmpului extins al sensibilității și medialității, incluzînd artele vizuale, fotografie, film, televiziunea, cultura digitală, dar și studii de iconografie ori genealogii arhitecturale.

Colecția PANOPTICON e gazda unei munci de pionierat în introducerea sistematică a teoriei critice occidentale în spațiul românesc după 1989, preponderent pe dimensiunea filosofică, cu un punct de greutate pe filosofia franceză contemporană. Colecția se extinde astă în direcția reflectiilor radicale contemporane din spațiu international, cît și în cea genealogică, propunînd publicului român texte și autori-cheie pentru deschiderea de drumi, reliefarea cadrelor de referință și înțelegerea critică a modernității în raport cu noi însine. Prezența în această colecție a unor autori ca Agamben, Arendt, Benjamin, Derrida, Deleuze, Foucault, Nancy, Granel, Sloterdijk, Tamás, Wallerstein sau Žižek îi pune citorului la dispoziție lecturi de referință ale unor probleme cu care se confruntă în viața societății. Prin colecția PANOPTICON, IDEA e principalul editor al operei extinse a lui Michel Foucault în limba română, continuînd publicarea seriei complete de cursuri susținute de filosoful francez la Collège de France pînă în 1984.

Colecția PUBLIC e prima colecție de carte deschisă cărților de artist, cuprinzînd figuri relevante din arta contemporană axate pe intervenții în afara galeriei, în spațiu public local. De asemenea, această colecție publică reflectii critice și eseuri ce urmăresc deschiderea cîmpurilor disciplinare și a ordinii spațului urban.

Colecția REFRACTII e dedicată relațiilor dintre laboratorul de cercetare al revistei IDEA artă + societate și agendele de cercetare proprii ale redactorilor, colaboratorilor și autorilor locali. În această colecție au apărut lucrări colective sau individuale realizate de Aurel Codoban, Bogdan Ghiu, Claude Karnouh, Timotei Nădăsan, Alexandru Polgár, Ovidiu Tichindeleanu.

Colecția PLURITOPIIC este prima colecție de carte dedicată în exclusivitate gîndirii radicale nonoccidentale, propunînd raportarea directă la experiențe, rezistențe și viziuni ce se opun totalității europene și deschid alte capete de pod pentru gîndirea est-europeană. Autori ca Arturo Escobar, Lewis R. Gordon, Achille Mbembe, Sylvia Marcos, Walter Mignolo sănt repere ale criticii eurocentrismului care propun în același timp opțiuni alternative, pe baza diferențelor afirmate a unor culturi cu metode proprii de filosofare și a revisitării istoriilor nonoccidentale.

Colecția HETEROPEDAGOGII propune contribuții fundamentale la reîngindirea filosofiei și practicii instituțiilor și a sistemelor de învățămînt ale modernității.

Colecția (EXPOZIȚII) propune studii dedicate unor evenimente sau scene expoziționale, cu răsfrîngeri asupra criticii muzeale și a criticii instituționale.

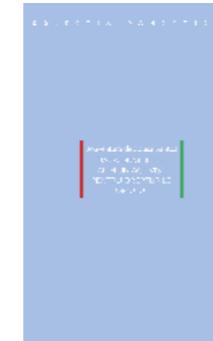
Alexandru Polgár:
 Politică
 14 × 23 cm, 104 pag.,
 12 lei

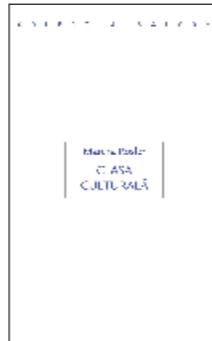
Vilém Flusser:
 Gesturi
 14 × 23 cm, 240 pag.,
 16 lei

Andor Horváth:
 Cartea de vizită
 14 × 23 cm, 215 pag.,
 29 lei

Boaventura de Sousa Santos:
 Dacă Dumnezeu ar fi
 activist pentru drepturile
 omului
 14 × 23 cm, 215 pag.,
 29 lei

Marta Roesler:
 Casa culturală
 14 × 23 cm, 190 pag.,
 15,50 lei

Michel Foucault:
 Curajul adevărului.
 Guvernarea de sine și
 guvernarea celorlalți II
 14 × 23 cm, 371 pag., 45 lei

Irina Cărăbaș:
 Realismul socialist cu fata
 spre trecut. Instituții și artiști
 în România: 1944–1953
 14 × 23 cm, 304 pag., 18 lei

Ivan Illich:
 Pentru a descolariza
 societatea
 14 × 23 cm, 120 pag.,
 29 lei

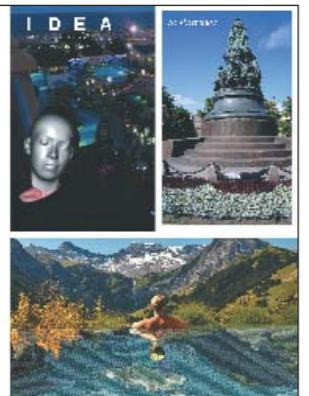
Jacques Rancière:
 Neînțelegerea.
 Politică și filosofie
 în artă din România
 anilor 1950–1970
 14 × 23 cm, 133 pag.,
 35 lei

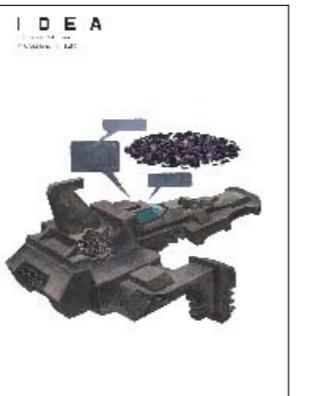
Magda Predescu:
 Utopie și heterotopie
 în artă din România
 anilor 1950–1970
 14 × 23 cm, 523 pag., 38 lei

IDEA artă + societate #45, 2014
 30 lei

IDEA artă + societate #46, 2014
 30 lei

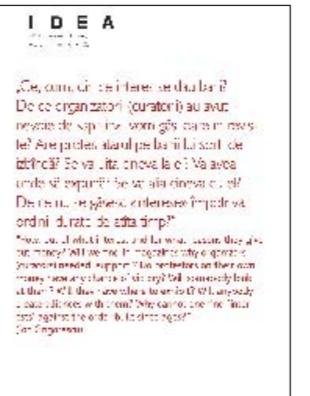
IDEA artă + societate #47, 2015
 30 lei

IDEA artă + societate #48, 2015
 30 lei

IDEA artă + societate #49, 2016
 30 lei

IDEA artă + societate #50, 2017
 30 lei

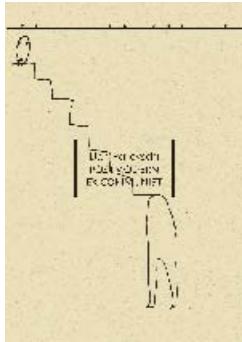
IDEA artă + societate #51, 2017
 30 lei

IDEA artă + societate #52, 2018
 30 lei

400495 RO Cluj
Calea Turzii, nr. 160-162
tel.: 074821124
cristina@idea.ro
www.ideaeditura.ro

COLECȚIA PUBLIC

Dan Perjovschi:
Postmodern Ex-communist
16 x 23 cm, 96 pag.,
35 lei

Anetta Mona Chișă,
Lucia Tkáčová:
Dialectics of Subjection #4
16 x 23 cm, DVD, 35 lei

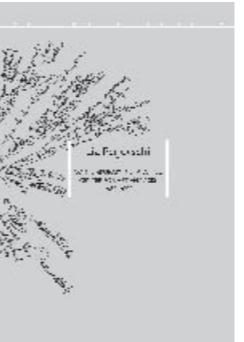

Nicoleta Esinencu:
A(II)Rh+
16 x 23 cm, 240 pag.,
35 lei

H.arta:
2008
16 x 23 cm, 124 pag.,
35 lei

Lia Perjovschi:
Contemporary Art Archive
Center for Art Analysis
1985–2007
16 x 23 cm, 200 pag.,
35 lei

400495 RO Cluj
Calea Turzii, nr. 160-162
tel.: 074821124
cristina@idea.ro
www.ideaeditura.ro

COLECȚIA REFRACTII/REFRACTIONS

Marius Babias (ed.):
European Influenza
16 x 23 cm, 264 pag.,
20 lei

Adrian T. Sîrbu,
Alexandru Polgár (coord.):
Genealogii ale
postcomunismului
16 x 23 cm, 336 pag.,
35 lei

Timotei Nădăsan (coord.):
Comunicarea construiește
realitatea. Aurel Codoban
la 60 de ani
16 x 23 cm, 164 pag.,
25 lei

Bogdan Ghiu:
Telepitecapitalism.
Evul Media 2005–2009
16 x 23 cm, 312 pag.,
29 lei

Daniel Knorr:
Carte de artist
16 x 23 cm, 200 pag.,
670 lei

Marius Babias:
Recucerirea politicului.
Economia culturii
în societatea capitalistică
16 x 23 cm, 140 pag.,
30 lei

Spatiul Public București |
Public Art Bucharest 2007
16 x 23 cm, 248 pag.,
25 lei

Marius Babias:
Nasterea culturii pop
16 x 23 cm, 128 pag.,
25 lei

Oliver Marchart:
Hegemonia în cîmpul artei.
Expozițiile documenta
dX, dII, dI
și politica biennializării
16 x 23 cm, 96 pag., 19 lei

Adrian T. Sîrbu,
Alexandru Polgár (eds.):
Genealogies of
Postcommunism
16 x 23 cm, 343 pag.,
35 lei/9 €/12 USD

Konrad Petrovszky,
Ovidiu Tichindeleanu (eds.):
Genealogies of
Romanian Revolution Televised
16 x 23 cm, 255 pag.,
35 lei/9 €/12 USD

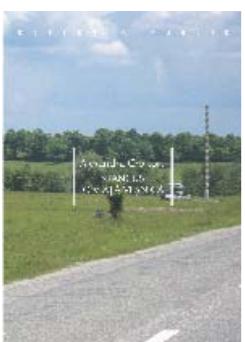
Aurel Codoban:
Imperiul comunicării.
Corp, imagine și relaționare
16 x 23 cm, 107 pag.,
25 lei

Claude Karnouh:
Inventarea poporului-națiune.
Corp, imagine și relaționare
16 x 23 cm, 368 pag.,
30 lei

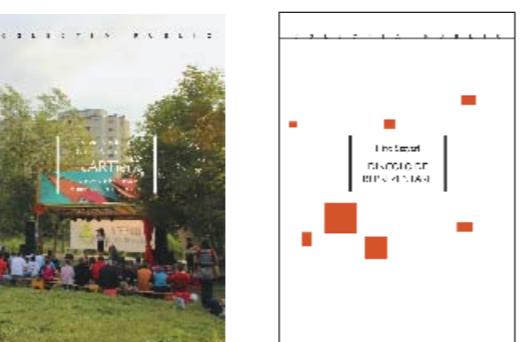
Augustin Ioan, Ciprian Mihali:
Brâncuși. O viață veșnică
16 x 23 cm, 200 pag.,
28 lei

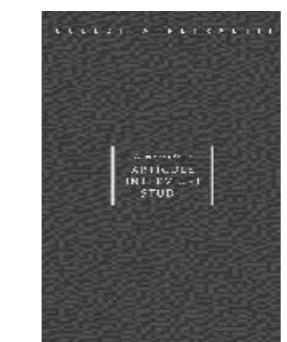
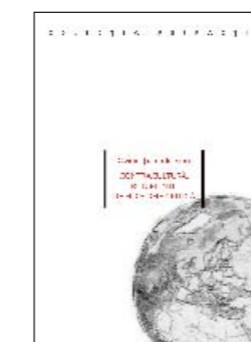
Alexandra Croitoru:
Elefantul din cameră.
Ghid despre teatrul independent
din România
16 x 23 cm, 159 pag., 8,40 lei

Iulia Popovici:
cARTier. Intervenții
Periferice/Peripheral Interventions
16 x 23 cm, 199 pag., 8,40 lei

Hito Steyerl:
Contraclultură.
Rudimente de filosofie critică
16 x 23 cm, 167 pag.,
19,50 lei

Ovidiu Tichindeleanu:
Contraclultură.
Rudimente de filosofie critică
16 x 23 cm, 319 pag.,
24 lei

Alexandru Antik:
Articole, interviuri, studii
16 x 23 cm, 261 pag.,
24 lei

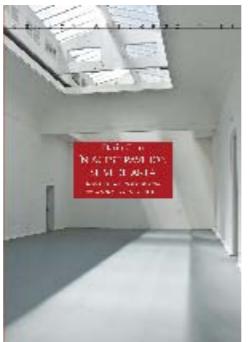
COLECTIA (EXPOZIȚII)

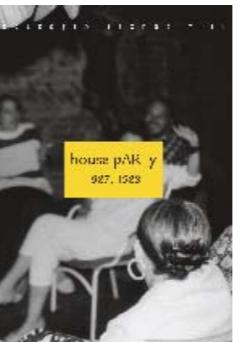
László Ujvárossy:
Arta experimentală
în anii optzeci la Oradea
16 × 23 cm, 319 pag.,
39 lei

Claire Bishop:
Muzeologia radicală. Sau ce anume e „contemporan” în muzeele de artă contemporană
Cu desene de Dan Perjovschi
16 × 23 cm, 87 pag., 35 lei

Daria Ghiu:
În acest pavilion se vede artă.
România la Bienala de Artă
de la Veneția (1907–2015)
Cu desene de Dan Perjovschi
16 × 23 cm, 320 pag.,
24,50 lei

Roxana Gibescu,
Dan Mihălțianu, Decebal Scriba,
Raluca Voinea (coord.):
house pARTy 1987, 1998
16 × 23 cm, 287 pag.,
27,43 lei

Iulia Popovici, Raluca Voinea:
Metaforă. Protest. Concept
Performance Art din România
și Moldova/Metaphor. Protest.
Concept Performance Art from
Romania and Moldova
16 × 23 cm, 288 pag.,
25 lei

tranzit.ro/ București & The Last Archive
present

6 Years of Apocalypse

Maria Baroncea
**The End of the World as We Know It:
Field Notes**
21 December 2018

With:
Andreea David, Paul Dunca, Monica Ivanov, Maria Mora

Viorel Kotar: *Suffering from the Irrational*
2016

Mihaiță: *Redemption Day*
2014

Kiki Mihăira Stoicof

Bilés Oldridge: *What Happens if Nothing Happens*
2015

Peter Szabó: *The Old, the New and the End*
2013

Chausseestraße 128/129 — 10115 Berlin — +49 [0]30 280 70 20 — www.nbk.org

n.b.k.

There Is Fiction in the Space Between

William Engelen, Fehras Publishing Practices,
Nina Fischer & Maroan el Sani, Jean-Pascal Flavien,
Eva Grubinger, Hanne Lippard, Antonia Low,
Dafna Maimon & Ethan Hayes-Chute, Emeka Ogboh,
Peles Empire, Sophie Reinhold

March 2 – April 28, 2019

Arnold Dreyblatt

March 2 – April 28, 2019

John Bock

June 15 – July 28, 2019

Alexandra Bachzetsis

June 15 – July 28, 2019

Politics of Space in the New Berlin

September 12 – October 13, 2019

Candice Breitz

September 12 – October 27, 2019

Bouchra Khalili

September 12, 2019 – August 2020

Hito Steyerl

November 23, 2019 – January 2020

Joan Jonas

November 23, 2019 – January 2020

The Neuer Berliner
Kunstverein is funded
by the LOTTO Stiftung
Berlin.